

..... جنهن ڏاڏا سان هي چپ صاحب لکيل آهي سا
 ڪاٺي اوچي آهي. هن ڪتاب ۾ جيڪي ٻين سنتن جي
 والين جا اُڪرا ڏنل آهن اهي ٻيا هن سندر ڪتاب جا اُلهه
 ماڻڪ آهن. بل هي سندر ٻيڙي هرهڪ سنڌي گهر ۾
 ٻڌجي.

آتمارام منگلاڻي، (آل اڏاڏا ڏاڏا ڄڻو)

..... هن چپ صاحب ۾ سڳائڻ تي سمجهائي جيڪا
 ڏنل آهي، تن تي ڀروڻ ٻرڪاش ۽ روح کي راضع ڏهندڙ
 روشني پئي پوي. شري ڀرمالند جي هن چپ صاحب جي
 ٺيڪا، نه وڏو آلهه آلهه عطا ٿي ڪري پڙهڻ ۾ ٻڌ ڏاڏو
 لطف ڀرو اچي.

چنڊچلڊاس زامچلڊاڻي،

ايم اي، ايس اي وي، آر اي ايس (ڊاڪٽر) اجمير.

..... هن سر جي چپ صاحب جي گهڻي وقت کان
 ضرورت پئي مڃوس ڪئي وئي جا هيٺو ليکڪ پوري
 ڪئي آهي. اُهو اُهو نه ڪتاب ۾ جيڪي لاڏاڻا ڪيائون
 ۽ قيمتي تصنيفون ڏنل آهن سي ٻاڪن لاءِ ڪارائتون ثابت
 ٿينديون.

نارائن گهڻو مڃڪاڻي پي. اي، ايل ايل. پي.

لاهور ٿيندڙ، اجمير.

..... A Sindhi friend whom I gave this book to
 read, says that it is a wonderful edition of Japji-
 Sahib and he had never seen such a book before.

Daryailal Kapoor, B. A., LL. B.
 Retired Sessions Judge (Punjab)

ڪتاب ملڻ جو هنڌ:-

ڀرمالند آڏواڻي

۱۴۵ نالاب ڪنڪي شڪل لکيو. ۱

جپ صاحب لاء ڪي چوڻڊ رايا

..... دل آندڙ پورا ٿيڻا آڻڻ نه سٺل اوهالڃو سندو بستڪ
جپ صاحب وڌيڪ پياسي دلين کي ستن ۽ ست پرڪ جي
لڙيڪ آڻي ۽ پالڻيڙن کي سڄي راه هلاڻ ۾ آساهت
ڪري.
جشن واسواڻي، پولو

..... هن جپ صاحب جي ٽيڪا لڪندڙ دنيا جي
سڀني ڌرم جي ستن جا حوالا ڏيئي ثابت ڪيو آهي ته
سڀني ڌرم جي بنيادي سکيا ساڳي آهي. ڏانهن ڪري چئجي
نه آتمڪ ڳيان ۽ روحاني راز جي ساگر کي ولوڙي ان مان
آمرت وٺي مڪمل ڪري، اهو سمورو جپ صاحب جي چوڻي
مٽڪي ۾ پورو پورو آهي. جنهن کي جيڪي ڪوليندا آهيئي
ان آمرت جو آئند ماڻي سگهندا. شري پرماتند آڏواڻي ۽
هي بستڪ لکي نه رڳو آتمڪ ۽ ڌارمڪ ويچار کان سنڌي
سماج جي شهوا ڪٽي آهي، پر سنڌي ٻوليءَ ۽ ساهتيءَ جي به
شيوڙا ڪٽي آهي.

(هندستان اخبار بمبئي، ۲۳ نومبر ۱۹۷۰ع)

..... جپ صاحب جي گهرائي ۽ وشالنا، سليم ۽ سندو
پاشا ۾ اسانجي اڳيان رکي، ليڪڪ هڪ ودوان جو مرض ادا
ڪيو آهي ۽ سولهن (دهر) ٿي اسانکي روحاني راه ڏانهن
ڪيچوڻ جي سڦل ڪوشش ڪئي آهي. سچ پنج هي جپ صاحب
گهاگهر ۾ ساگر آهي.

پرنسپال ڊاڪٽر بي ايڇ پوراڻي،

ايم اي، بي ايڇ ڊي.

.... هن جپ صاحب ۾ آل گرواڻيءَ جو ارتڪ سنڪيپ
۾ سليم ٻوليءَ ۾ لکيل هن کان اڳ سنڌيءَ ٻوليءَ ۾ اهڙو ۽
ان ڊنگ جو ارتڪ، ٻارسيءَ جي، ٻين شاعرن ۽ ستن جي
واڻيءَ ۽ خزان سان آڻ نه سهران.

پروفيسر منوهور داس ڪوڙومل ڪلماڻي، (هرڊوار)

(۲) دوس رات ده دائي دائئا کيلي ۽ سگل جگت .

دوس معني ڏينهن يا پرهم جنهن جي پست روشنيءَ سان
کچي آهي . رات يعني پرکرتي يا مابا ، جنهنکي روڻڪ
رات يا اولده سان ڏنو آهي . اهي ٻئي پرهم ۽ مابا ، ڏاڍو ۽
دائيءَ والگر آهن ، جي بيشمار جيون کي رات ڏينهن لڄائين ۽
ٽپائين ٿا يعني دليا کي هلائي هو چکا ۽ پراڪرم ٿا ڪرائين .

(۳) چنگائيمئا بوائيمئا وڃي ۽ ڌرم حدور .

پوءِ ڌرمراءَ جي اڳيان سندس حاضريءَ ۾ چڪن ۽ ٻرن
ڪمن جي پرنال ۽ حساب ٿو ٿئي .

(۴) ڪرمي آڏو آڀئي ، ڪي نهري ڪي دور .

انهن ڪرم جي حساب جي ڦل موجب ڪي مالڪ جي
ويجهو آند ٿا مائين ، نه ڪي وري ٻرن ڪرم ڪري مالڪ
کان دور ٿي چوراسي لڪ جولين ۾ وڃي دڪ پيا پرڳن .

(۵) جني نام ڌڻائيا سي گئي مشقت گهال .

جن سرشت آلمان دليا ۾ نام کي ڏياريو ۽ نام جي ڪمائي
ڪئي ، تن جي حساب مالڪ وقت قبول ٿي ٿئي ۽ هنن جي
جمن مرڻ جي چوراسيءَ جي ٽڪيلين جو چڪر هڻي ٿو وڃي .

(۶) نانڪ تي مڪر آڄلي ، ڪيتي چتي نال .

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته انهن سپاڳن جيون جو مڪر
يعني هردو اوچل پرڪاشوان ۽ ٽرمڻ ٿو ٿئي . هو نه وڳو پاڻ
تون ٿا پر سندن سنگ ۾ پيا به ڪيترا هن پڙ ساگر مان پار ٿا پون .
اهڙو آهي ميران سن پرش ديال . فقط اڌڪاري ٿي
گرو نانڪ صاحب جي پيغام کي هيلين ۽ هڪ ٺڪ مان سمجهندو
”نانڪ نام سمهال (سنيال) تون ٻڌا چتيءَ جت“

يعني گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته تون مالڪ جي نام جو
سرن ڪر نه تون جو چوراسي لڪ جولين ۾ ٻڌو پيو آهين ،
تن مان آزاد ٿي مالڪ کي ملين ا

جيرو پيا ڪيلين. جيون جون چڱايون ۽ برايون ڌرماء جي
دربار ۾ پيئون وڃجن. اهڙيءَ طرح پنهنجن چڱن ۽ برن
گرمين موجب، ڪي سڄي صاحب کي ويجهو آهن نه ڪي
دور آهن. جن ست نام کي ڏياريو آهي سي جنم مرڻ جي
تڪليف ۾ نٿا اچن.

گرو نانڪ صاحب جن کي جيون جي ڪلياڻ لاءِ چيڪي
چوڻو هو سو سڀ ۳۸ پوڙين ۾ چڱي چٽايائون. پنهنجو سمورو
پيغام مول منتر ۾ ڏيئي، ۳۸ پوڙيون انهيءَ پيغام جي سمجهاڻ
لاءِ فرمائي، هاڻي پڇاڙيءَ ۾ تاڪيد طور هي سلوڪ ۾ چون ٿا.

(۱) پوڻ گرو پاڻي پتا ماما ڌرت مهت.

دنيا ۾ هلائڻ لاءِ جيو کي ٽن شين جي گهرج آهي. هوا،
پاڻي ۽ کاڌو. هوا پهرين نمبر ضروري شيءِ آهي جنهن
کانسواءِ انسان هڪدم مري ويندو، تنهن کان پوءِ ٻيو نمبر
ضروري پاڻي آهي. انهيءَ کانپوءِ ضروري کاڌو آهي. گرو
صاحب جن هوا جي پيٽ گرو سان ٿا ڪن نه جيئن هوا کانسواءِ
انسان مري ويندو تيئن جيو يعني آتما کي، گرو جي ضرورت پهرين
آهي. جيئن هوا دنيا جي ڌنڌ ۽ انڌيري کي دور ڪري ٿي
گرو به جيو جي اڳيان جي انڌيري يا اوندهه کي دور ٿو ڪري.

هوا کان پوءِ شريار لاءِ پاڻيءَ جي ضرورت آهي. ٺهندڪري
پاڻيءَ جي پيٽ پتا يا پيءُ سان ڪئي اٿن، ڇاڪاڻ ته پيءُ جي
وڀر ۾ جي ڦري مان انسان پيدا ٿو ٿئي. پاڻيءَ جو سپاءُ
چنچلتا آهي ۽ هڪ هنڌ نه بهندو آهي، تنهن ڪري پيءُ جي
پيٽ وري من سان ڪئي اٿن جو بهڪ نٿو کائي. استول شريار
کي کاڌو ڏئي ماما کان مليو ۽ ٻار کي کاڌو ماءُ کان ملندو
آهي ۽ انهيءَ مان شريار هلندو آهي تنهن ڪري شريار وڀي
ڌوئيءَ کي ماءُ سان ٿا پيئين.

هڪ گهر مان ٻئي گهر آيس، محض رهيس مهمان،
 بحر اٿون جا لهر آبي ٿي، موٽي ٿيو مهر وان.
 سڄل کي ڪيو ساعت ساعت، حيرت هن حيران.

سڄل سائين جن فرمائين ٿا ته مولڪي ارمان آهي نه مان
 اصلي ڇا هوس ۽ هن دنيا ۾ اچي وڪارن ۾ ٿاسي، ڇا مان
 ڇا ٿي پيو آهيان يعني سڄي سڄي مان ڪرڙو مڪر ٿي
 پيو آهيان ۽ مالڪ جي خوالي ۾ ڀرڻ لائق نه آهيان.

اصل ۾ مان خود مالڪ جو جڙو هوس، هڪ ڪرڙو ۾ ٿاسي
 خبر نه آهي نه ڇا مان ڇا ٿي پيو آهيان! اصل ۾ مان حق جي مالڪ
 سڄڪند ۾ سياڻو هوس، هن دنيا ۾ اچي بيوقوف ٿي پيو آهيان
 ۽ پنهنجي وطن کي وساري ويندو آهيان ۽ هاڻي هڪ سرون ۾
 اچي پيو آهيان.

هاڻي سڄل سائين جن فرمائي ڄاڻائين ٿا ته، مان اصل ڪير
 هوس ۽ هو ڇو نه مان هڪ گهر، سڄڪند مان نڪري ٻئي گهر
 يعني هن دنيا ۾ نقطه مهمان ٿي آيو آهيان. جيئن ٿوري وقت
 لاءِ سمنڊ مان لهر اُٿي وري سمنڊ ۾ سمانجي ٿي وڃي، تيئن
 مان انهي مالڪ روپي سمنڊ مان لهر ٿي ٿوري وقت لاءِ آيو
 آهيان. مان سڄو وقت انهيءَ حيرت ۾ حيران آهيان نه هڪ
 ڇا مان ڇا اچي ٿيو آهيان؟

ساروڪ

هن ساروڪ جو ٿاڻ ڀرج آهي نه هي جيو! ٿون سيار
 جي اڙيءَ کان ۽ ڪرمن جي چڪر ۽ چوراسيءَ جي ٿيري کان
 سڀ لام جو سرون ڪري ڇڏي پٽه، جيڪي ائين ٿا ڪن سي
 پاڻ نه ٿون ٿا ۽ ٻين کي نه ٿارين ٿا. هن سرور جو پيءُ آهي
 من ۽ ماءُ آهي مادو matter وڏو سم. پُرش ۽ پرڪرلي جو
 ڄا ڌار ۽ دائي آجن. انهن ٻنهي جي هٿن ۾ ساري جهڪ جا

مالڪ جي ڀو يا خوف جي ڌمڪ ۾ ست نام جي سمرن جو ٺپ ۽ ڀڄڻ اڀياس روپي هئا ڌمڪ ۾ پري، ڀولڻاڻي ۽ ٻرھيز روپي باھ کي تيز ڪري، پنھنجن وشي وڪارن کي انهي ۾ جلاء.

(۳) ڀانڊا پاء اموت ڌت ڊال.

سون کي ڪٽڻ کانپوءِ غير ڪڍڻ لاءِ سون کي ڪٺوريءَ ۾ پيل تيزاب ۾ وجهيو آهي. ٽيئن ٽون اموت يعني مالڪ جي پريم ۽ عشق روپي ڌارا جي ڪٺوريءَ ۾ پاڻ کي ٺاهي غير کي ڳاري صاف ڪر.

(۴) گھڙيڏي. شھد سڇي ٽڪسال.

اهڙيءَ طرح ٽون سڇي ٽڪسال يعني زور بخاني ۾ ڪوڙ کان صاف ٿي لطيف يا سوکيم ٿيندين ۽ ٽوٽي ست نام جو اکر اُڪري پوندو. پوءِ ٽون سڇو سڪو ٿي ست پُرش جي خِزالي ۾ داخل ٿيڻ جي لائق ٿيندين.

(۵) جن ڪٽم ندر ڪرم تن ڪار،

ناڌڪ ندري ندر نهال.

ڪرو صاحب جن فرمائين ٿا ته جن تي مالڪ جي مهر ٿي ٿئي تن جي ڪمائي بهال ٿي ٿئي. اهي پوءِ ڏيا جي ڀنڊار ٻر پوءِ جي مهر جي نظر سان نهال ٿا ٿين.

سڄل سائين هڪ عهدو بيت انسان جي اصول کي حالت ۽ همت دنيا ۾ هنجي حالت تي ارمان کائي ڇڏيو آهي.

”اٿم اهو ارمان، ڇا منجهان هٿ ڇا ٿي آيس، ڇاڪر ٿيس نه، ڇاڻاڻ ڇاڪان، صحيح هيس سلطان، ڏانهن هيرس ڏيس انهيءَ ۾، هٿ ٿيس نادان، ڪوئي ڇاڻي ڪوئي سڇاڻي، اهو مردن جو ميدان، اصولن ساڻ هٿ وٺي آيس، سورن جو سامان،

ڏسڻ ٿا .

هي جلد ٻاڙي ۽ جو ڪم نه آهي . پهران گرو لالڪ صاحب جن فرمائڻ ٿا ته تون پوئلڙ ۽ صاف ٿي ۽ صبر سان اڪليڻون سههه سٺ ڪام جو سمون ڪر، مالڪ جي پرنس جي دلڪ ۾ ولنگي وڃ ۽ سڃڪند پوئجي مالڪ سان مل .

هن پوڙي ۾ ائين اڀائڻ هي پست، سون سوڌڻ ۽ صاف ڪرڻ واري سولاري (سوڌڙي) جي دڪان سان ڪيل آهي . جنهن لاءِ فرمائڻ ٿا ته :-

(۱) جت پاهارا ڏيرج سنڌار ،

اهڙو مٺ ويد هٿيار .

تون اصل سڃي لڄ سون جو سڪر هٿين ۾ ڏليا جي وشه وڪارن ۽ مايا ۾ ويڙهجي، تون ملو لسو اکرن گل، جهڪو سڪر ٿي پيو آهن . ڪوڙ يا مٺ ٺهجي جهڪ ماري ڇڏي آهي ۽ ٺهجي قيمت ڪهڻائي ڇڏي آهي، تهن ڪري تون مالڪ هي ڪرائي يعني سڃڪند ۾ وڃي لڏو سگهين؟ تهن لاءِ تون هيلمان آباء وٽ بهولين تون پوئلڙائي ۽ وشه وڪارن کان پرهيز جو چاهو ٿارو ڪر . سون مان ڪوڙ يا مٺ ڪڍڻ لاءِ تون ڏيرج کي سولارو ٻڌاء . ڏيرج ۽ صبر ضرور ڪرڻو آهي . جلد ٻاڙي ۽ لڪڙ جو هي ڪم نه آهي ڇاڪاڻ ته ڪيترن ئي جنمن جو غير ۽ گند جيو مٿان پڪو ۽ مشهور ٿي ويو آهي، سو ڪارنگريءَ ۽ ڏيرج سان ئي لڪندو. ڏيرج ٽالوءِ سميت يا گروءِ جي مٿ، ستن اڀڻن روپي سنداڻ ٿي پاڻ رت ۽ ٻوڙ گروءِ جي گيان ۽ وچسڻ روپي مٽرڪي سا هٿوريءَ سان، صبر روپي سولاري هٿان، تون سنداڻ ٿي پاڻ کي ڪٽاءِ، ٺٽاءِ ۽ ڏڪ هٽاءِ .

(۲) ڀؤ ڪلا اڳن ٽپ ٿاء .

۳۸ پوڙي

گرو صاحب جن اڳين پوڙين ۾ سرت جي استادن جو پيد
 ڏيئي، آخرين منزل سڃڪند ٻڌايائون. هاڻي ٿوري ۾ سرت
 کي فرمائين ٿا ته، تون سڄو سڪو ٿي ۽ پاڻ ٿي ست نام
 اڪراءِ نه سڃڪند ۾ ست پرش جي خزاني ۾ پوين. هيءَ پوڙي
 سڄي جپ صاحب جو سار يا ٿت آهي، نه ڪيئن هي جيو،
 سڄو صاف سترو، سڃڪند جي زهن وارو، ست پرش جو انش،
 ڪال جي دنيا ۾ اچي، وشيه وڪارن ۾ ويڙهجي، تمام گندو
 ۽ گدلو ٿي، طرحين طرحين جا دڪ ڏسي وڙلاپ ٿو ڪري.
 مالڪ هنکي انهيءَ گند مان ڪڍڻ ٿو گهري. سو گرو روپ
 ڌارڻ ڪري هن جيو يا آتما کي پنهنجي اصل وطن سڃڪند
 جو رستو سمجهائي ۽ ڏيکاري ۽ پاڻ سان سڃڪند ۾ وٺي وڃڻ
 ٿو چاهي!

ٻار جنهن مٽيءَ ۾ ويهي راند کڻي آهي ۽ ميرو گدلو ٿي
 پيو آهي ۽ روئي پيو، تنهنکي ماما پهرين صاف ڪري پوءِ
 هنج ۾ کڻندي آهي، تيئن هن جيو کي ڪامل گرو پهرين دنيا
 جي گند کان صاف ڪري، پورائي جي پاڻيءَ سان ڌوئي،
 ڪرمن جا گندا ڪپڙا لاهي پوءِ پنهنجيءَ گود ۾ وهاري ٿو.

هاڻي هن پوڙيءَ ۾ آتما جا اصل سڄي نج pure پوتر صاف
 سون هڻي، اها ڪال جي دنيا ۾ اچي وشيه وڪارن ۾ ڦاسي
 گاڏر يا مٽي سون جو سڪو ٿي بيٺي آهي. هن ئي جيڪي
 سڪي وانگر مٿان سڃڪند جا اکر لکيل هون، سي ڏهي جهڪا
 ٿي ڌري گهٽ مٽجي ويا آهن. تنهنڪري سڃڪند جي
 خزاني ۾ هي ڪوڙو مٽو سڪو بيٺي يا داخل ٿي نٿو سگهي!
 سون جيو کي وري سوڌي، اجاري ۾ صاف ڪري سڃڪند جي اکرن
 جي مهر لڳائڻ لاءِ گرو نانڪ صاحب جن هيٺين ريت يا آباءِ

(۲) ٿڌي جوڌ مهاڀل سور.

تن مهر رام رهيا ڀر ڀور.

هت وڏا بلوان، جوڌا ۽ سور هم يعني ساڌ آلمانون آهن.
جي وڌيڪ ليک واريون لرمڻ ۽ طاقت واريون آهن جي رام
يعني پار برهم جي شبد ۾ ڀر ڀور آهن ۽ انهيءَ جي ڏيان ۾
ئي لين آهن.

(۳) ٿڌي ۽ سڀتو سڀتا مها ماہ.

تاڪي روپ نه کڻي جاہ.

هت سڀتا جهڙيون سترونت آلمانون آهن جي مالڪ جي
پيار يعني شبد ۾ جڙيون ۽ رڳون پيئون آهن. انهن لرمڻ
آلمان جي سندرتا ۽ ليک، حد کي وڃي پهتا آهن، جن جو
پيان ڪري نٿو سگهجي؟

”هتي لاوتني تنهن کي ڀر ڀر جي سڀتل ڪيو،

گهٽ ٽن ٽان جي، رهي نه هڪ رهي،

چار وچائي پنهنجي، محبت منجهه مٿي،

پائي پاران پتي، سامي لڏي لاڙ.

(۴) نا اوهه مرهم نه ناگي جاہ.

جن ڪيءَ رام وٺي من ماه.

اهي ساڌ گت آلمانون نڪي مري، نڪي لڳجي سگهن
ٿيون ۽ آند پيئون ماڻين. هت من آهيئي ڪول جو هنن کي
لڳي سندسار ۾ آڻي. هنن جي اندر هيٺر پار برهم جو شبد
ڀرو وٺي.

(۵) ٿڌي ۽ پڳت وسهم ڪي اوه.

ڪرهم آند سڄا من سوہ.

هت لاهي پڳت ڪيترن ئي لوڪن ۾ وسيل آهن ۽ آند پيا
ماڻين. انهن کي اندر ۾ سم پرش ياد آهي ڇاڪاڻ ته لاهي

سندر ۽ رهيندڙ آهي، جنهن جو بيان لئو ڪري سگهجي ٿو؟ جيڪو
انهيءَ بيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو سو آخر شرمندو ئي
بچي نٿو ٿي.

(۴) ٿڌي ۽ گهڙيئيءَ سرت مٿن ٻڌ.

ٿڌي ۽ گهڙيئيءَ سرت سڌا ڪري سڌ.

هتي چيو جي سرت جي مٿي تي گهڙجي يعني هنڪي
مٿي تي حاصل ٿئي ۽ من جي ٻڌ تي گهڙجي ۽ ڊاڙهائين ۽
سڌن واري سڌ تي لڏي. هڪ اوم جو شبد ٻڌي آتما کي
اڌ روحاني دٻائڻ جي شهر تي پوي.

ٻوڙي ۲۷

اڳيان ٽرڪٽيءَ جو حال اڃان ڪيائون. هڪ من جو بيان
لا ڪن جتي سڃاڻند سرت جو آئند يعني ٻل ڪماليت کي لڳو
ٻوڙي ۽ سرت ٻوڙي سڃاڻند ٿي ٿئي. (ڪيان ۽ آئند هيٺين
استان يعني سس ڏل ڪنول ۽ ٽرڪٽيءَ ۾ پراپت ٿيا هوس.)

(۱) گرم گند کي باڻي حور.

ٿڌي ۽ هور نه ڪوئي هور.

هتي جو شبد اڳين ٻڌايل ڪنهن جي شبدن کان وڌيڪ
لڳل ۽ ڪشش وارو آهي. هتي من جو زور اصل نه آهي
آتما مٿان ڪوبه ٻڌو نه آهي (آتما مٿان ٿي ٻڌا يا شرار
آهن استول، سوکير ۽ ڪارڻ. استول ٻڌو مٿس لڳو
۾ مٿس وٽس لپيٽو، سوکير ٻڌو سس ڏل ڪنول ۾ لڳو
۽ ڪارڻ شرار ٽرڪٽيءَ ۾ لڳو ۽ من پٺوچي اصل دٻس
اڌر سان وڃي ملو. من دٻس ۾ آتما مٿان ڪوبه پٿر ڪرلهي
۽ انکي من هن سان گڏ آهي.)

(۲) ٿڌيءَ جوڌ مهاڀل سور،

هن ٿڌا بلوان، جوڌا ۽ سور هيءَ يعني ساڌ آتمائون آهن.
جي وڌيڪ ٿيڻ وارن ٿرمل ۽ طاقت وارن آهن جي رام
يعني پار برهم جي شبد ۾ ڀرپور آهن ۽ انهيءَ جي ڌيان ۾
ٿي ٿين آهن.

(۳) ٿڌيءَ سڀيتو سڀيتا مهما مام،

ٿاڪي روپ نه کڻي جاھ.
هن سڀيتا جهڙيون ستون آتمائون آهن جي مالڪ جي
پيار يعني شبد ۾ چڙيون ۽ رڳون پيئون آهن. انهن ٿرمل
آتماڻن جي سند ٿا ۽ ٿيڻ، حد کي وڃي پهتا آهن، جن جو
بيان ڪري نٿو سگهجي؟

”هتي ٿا وٺي نهن کي ٿر چڙي سڀل ڪيو،
ڳڻ ٿن ٿاڻن جي، رهي نه هڪ رهي،
چار وڃائي پنهنجي، محبت منجهه مٽي،
پاڻي پاران پٽي، سامي لڏي لاڏ ۾.“
(۴) نا اوهه موهه نه ٿا ڳي جاھ،

جن کي رام وسڻ من مام.

اهي ساڌ ڪم آتمائون نڪي هري، نڪي ڳڻجي سگهن
ون ۽ آند پيئون ماڻين. هن من آهيئي ڪول جو هنن کي
ي سداسر ۾ آڻي. هنن جي اندر هيٺ پڙ برهم جو شبد
وسي.

(۵) ٿڌيءَ پڳت وسهر ڪي اوه،

ڪرهم آند سڃا من سوء.
هن لاهي پڳت ڪيترن ئي لوڪن ۾ وسيل آهن ۽ آند پيا
۾ انهن کي اندر ۾ ست ۾ ياد آهي ڇاڪاڻ ته لاهي

سندرو ۽ موهيندڙ آهي، جنهن جو بيان لئوڪري سگوجي؟ جيڪو
 آلهي ۽ بيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو سو آخر شرمندو ئي
 ڀڄتا ٿيندو.

(۴) ٿڌي ۽ گهڙي ٿي سرت مٿ مان ٻڌ.

ٿڌي ۽ گهڙي ٿي سرت سڌا ڪري سڌ.

هتي چيو جي سرت جي مٿي ۾ گهڙجي يعني هڪي
 سبب ٿي حاصل ٿي ۽ من جي ٻڌ ٿي گهڙجي ۽ ڊاڙاڪن ۽
 سڌن واري سڌ ٿي آهي. هٿ اور جو شيد ٻڌي آيا ڪي
 ٻڌو روحاني دليانن جي خبر ٿي ٻڌي.

ٻوڙي ۲۷

اڳيان ٽرڪي ۽ جو حال ايمان ڪيائون. هٿ من جو بيان
 لا ڪن چئي سڄاڻند سرت جو آند يعني ٻل ڪماليت ڪي ٿو
 ٻڌجي ۽ سرت ٻوڙي سڄاڻند ٿي ٿي. (ڪيان ۽ آند هيلمن
 اسٽان يعني سهر دل ڪڍل ۽ ٽرڪي ۽ ٻر پراپت ٿيا هوس.)

(۱) گرم ڪنڊ ڪي ٻاڙي جوڙ.

ٿڌي ۽ هور نه ڪوئي هور.

هتي جو شيد اڳين ٻڌايل ڪنڊن جي شيدن کان وڌيڪ
 لرمڻ ۽ ڪشش وارو آهي. هتي من جو زور اصل نه آهي
 آيا مٿان ڪوبه ٻڌو نه آهي (آيا مٿان ٿي ٻڌا يا شرار
 آهن استول، سوڪير ۽ ڪارڻ. استول ٻڌو سرت لوڪ
 ٻر مٿ وٺي لهر، سوڪير ٻڌو سهر دل ڪڍل ٻر لئو
 ۽ ڪارڻ شرار ٽرڪي ۽ ٻر لئو ۽ من پنهنجي اصل ديش
 ٻرهر سان وڃي مليو. من ديش ۾ آيا مٿان ڪوبه ٻڌو ڪوئي
 ۽ ٺڪي من هن مان ڪڍ آهي.)

پوڙي ۳۶

اڳين پوڙي ۾ سرت جي پهرين منزل، سس دل ڪنول جو بيان فرمايائون. هتي اي منزل ٽرڪي ۾ جو پيد ٿا ٻڌائين. سرت جون ٻه مکيه نشانين آهن، ٻڌڻ ۽ ڏسڻ. سس دل ڪنول گيان ڪند آهي. اُتي جا شيد گهند ۽ سنڪ ٻڌا ويا ۽ جوت ٽرنجن جو درشن مليو ۽ گيان جو گل ڪليسو يا شيد ٺڪتو. روح سان ڌيان ڪيائين ۽ وڏو آند ملندس، پر وڌيڪ آند جي جاءِ اڃا اڳرو آهي. جتي آند ڌام ملندس ۽ روپ ڪلندس ۽ اکيون ٽرنديس. اهو بيان هن پوڙي ۾ ٿا ٻڌائين. پهرين ست سس دل ڪنول يعني گيان ڪند بابت آهي ۽ باقي ٻيون ستون ٽرڪي ۽ بابت آهن.

(۱) گڻان ڪند مهم گڻان پوڄند.

تڻي ۽ ناد بنود ڪوڊ آند.

گيان ڪند ۾ گيان جو پرڪاش آهي جو اڳيان ڪي ناس ٿو ڪري. هتي ناد جو خوشي ۽ مها آند ڏيندڙ شيد ٻڌڻ ۾ ٿو اچي جنهن ۾ سرت ڪي وڏو آند ٿو ٿئي.

(۲) سورم ڪند ڪي باڙي روپ.

تڻي ۽ گهاڙت گهڙي ۽ بهت آنوپ.

سورم ڪند يعني سڪ جو ڪند يا ٽرڪي. هتي جو جيڪو شيد آهي سو تمام منور، سندر ۽ ڊاڪش آهي ۽ هتي جي ميڪا بناوت ۽ شيون آهن سي تمام موهيندڙ ۽ سندر آهن. ٽاڪيٽا گلا ڪٽيٽا نا جاهر.

جيڪو ڪهي ۽ پڇي ۽ پڇتاء.

هتي جون ڳالهيون ۽ هتي جي ڪيفيت يا بناوت اهڙي

(۵) ڪمڙي اند، چند سور ڪمڙي،

ڪمڙي مڊل ديس.

هن ڪيان ڪندڙ ڪيترن ئي ڪرمن جو ڪمڙو ڏيکارڻ
يعني سوڳو ۽ بهشت آهن ۽ ڪيترا سمر پريست، درو (قطب)
ٿاڙا ۽ ڇوڪر ٿرلڙو يعني لڪيٽر يا ٿاڙن جا مڙ آهن. ۽ ٻيا
اڀرڻ ڏيندڙ ٿاڙو وغيره وٺا آهن، اتي گهڻي ڀلي، چند،
سچ ۽ نيشمار سورج مڊل ۽ ديس آهن.

(۶) ڪمڙي سڌ ٻڌ ٺاڪ ڪمڙي،

ڪمڙي ديوي ويس.

(۷) ڪمڙي ديو دانو من ڪمڙي،

ڪمڙي رتن سمنڊ.

اُتي ڪيترائي سڌ، ٻڌ، ٺاڪ ۽ ديوتا آهن. اُتي
پنجائو ڏيک، مڙي ۽ اُٺڪ وٺن ۽ مولن سان ٻول
سڏا آهن.

ڪمڙي ڪاڙي ڪمڙي باڙي، ڪمڙي ڀاڙي ٺوڏ.

ڪمڙي ٺوڏي سڙي ڪمڙي، ٺاڪ انٺ ٺوڏ.

ڪمڙي ڪمڙي ٺوڏي ٺوڏي ۽ ڪمڙي ٺوڏي.

ڪمڙي ٺوڏي ٺوڏي ۽ ڪمڙي ٺوڏي.

ڪمڙي ٺوڏي ٺوڏي ۽ ڪمڙي ٺوڏي.

ڪمڙي ٺوڏي ٺوڏي ۽ ڪمڙي ٺوڏي.

آلما سڃڻاڻند يعني سچ، چٽ ۽ آڻند آهي. ست معنيٰ زور. چٽ يعني گيان ۽ آڻند آهي آلما جا سروب آهن. گيان کماليت وٺي ٿو سڀس دل ڪنول ۾، آڻند ٽرڪي ۽ ۾ ۽ سڀس دل ڪنول ۾. هن ٻوڙي ۾ گيان جو ورڻن ڪيل آهي. سڀس دل ڪنول کي گرو صاحب جن گيان ڪند ڪري سڏيو آهي (۱) ڌرم ڪند ڪا ايهو ڌرم.

گيان ڪند ڪا آڪه ڪرم. اسانجي هن اسٽول دنيا کي گرو صاحب جن ڌرم ڪند ڪري ٿا سڏين، جنهن ۾ ڪرم موجب حساب ڪتاب ٿئي ٿو ۽ ڦل مليٿو. انهيءَ ڪند يعني هن دنيا ۾ اسانجي ڌرم موجب هلايو آهي، جو گرو صاحب جن اڳئين ۲۴ ٻوڙي ۾ ٻڌايو آهي. (ڌرم معنيٰ آهي ڪم، فرض ۽ هنر. جي ڪرم پوميءَ يا مروت لوڪ جي اسڪول ۾ سڃا آهن.) گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته ڌرم ڪند جون خاصيتون ٻڌائي، هاڻي گيان ڪند جي حالت ٻڌائي ٿي وڃي.

(۲) ڪيتي پوڻ پاڻي بئسنٽر، ڪيتي ڪان مهيس.

(۳) ڪيتي بومي گهاٽ گهڙيٽه.

روپ رنگ ڪي ويس.

هن سڀس ڪنول جي وچنا اسانجي هن دنيا کان وڌيڪ سندر آهي. اتي سندر هوا، سندر پاڻي، سندر اگني يعني سندر روشنيون آهن. اُتي اسانجي اسٽول دنيا کي هلائڻ وارا وشنو، مهيش آهن. اُتي برهما طرحين طرحين رنگن جا گهڙا پيو ٿا هتي جي وچنا مها سندر، ڊاڪش ۽ رنگ به رنگي آهي.

(۴) ڪيتيئا ڪرم پومي، مير ڪيتي.

ڪيتي ڌو اُڀديش.

سن اٿڻا دسويڻ دوار آهن جن مان سڳند پھچڻ جو رستو لنگهي
 ٿو. (ڏسو چڪرون جو نقشو) انهن مان سھس دل ڪنول
 جو بيان هن ٻوڙي ۾ ڪيل آهي ۽ ٽرڪٽي جو ۳۶ ٻوڙي ۾
 بيان ڏنل آهي. مٿين پنجون لوڪن مان ۲ لوڪ آهن سرف جي
 ديش جا يعني ٻولر ڪٿا ۽ سرف لوڪ. انهن ۱۰ ۽ دھال ديس
 جي باقي چئن لوڪن کي، سرف ڪڏي سڳند چولدا آهن.
 الهي جو بيان زبان سان ڪرڻ جو نه آهي، ٽنھڪري لاهي ۽
 جو ڪرو صاحب جن اڏون لفظن ۾ اشاري طرح ذڪر ڪيو آهي
 ”سڄ ڪند وسي ارڪار.“ پنجون لوڪن جا شهد آهن.
 (۱) گھنڊ ۽ سکر (۲) ٻادل جي گرج ۽ مردنگ (۳) ڪنگري
 ۽ سارنگي (۴) بنسري يا مرلي (۵) بين. انهن شبن مان جي
 لاءِ آڇن ٿا سي آهن ارڪن، اوم، روت يا رولنگ اٿڻا رام،
 سرھنگ (الاهي)، سرف سرف (حق حق). سڄن طالبن کي
 ياد ڪرڻ گھرجي ته ٽرڪٽي ۽ جهڙا لٿلي اسٿان ۽ اوم جهڙا
 ٻرلاڙ، سرف جي جاءِ يعني ٿيسري ٿل کان هيٺ ٻنڊ ۾ آھن.
 انهن ٽنھڪري ڪي ٻوڙي ماڻهن کي ٿوروئي اڀاس ڪرائڻ
 سان ڪر هيلينون ٻنڊ وارو اسٿان ڏيکاري چولدا آهن ته هي
 ٽرڪٽي آهي. اهڙي طرح سرڀر جي بلڪل هيلين پاڻن ۾ هو
 روشني ڏيکاريندا آهن. جنهن کي هو چوڻ چوڻ. انهن ئي اصل
 پٺيان نه گھرجي. اهڙا ديدار سرف کي هيٺ ڪيرائيندڙ
 آهن ۽ نه مٿي چاڙھيندڙ. ستن جا سڀ اسٿان سرف جي جاءِ
 کان گھڻو مٿي آهن. جوڳين جي آڻا سن آهي جا برھمڊ جي
 ٿري ۾ آهي. ستنن جي سن (دسويڻ دوار) برھمڊ جي
 چوٽيءَ تي آهي. جوڳين جي بدن ۽ مارڳ ۽ ستن جي بدن ۽ مارڳ
 ۾ بلڪل وڏو ويجهو آهي. لفظن تي پلجڻ نه گھرجي. البت ڪو ڪامل
 پرش ئي ستن جا لوڪ ۽ شهد الدوان ڏيکاري ۽ ٻڌارائي سگھي.
 ٻيءَ حالت ۾ انهن جو ڏسڻ ۽ ٻڌڻ بلڪل ناشدلي آهي.

”اس ديهي ڪو سمري ڏيو. سو ديهي اڃ هر ڪي سڀ
 ”ڪيتر مانس جنم ڊر اپ هئي، ملي نه بار مڃي
 جيون بن ڦل پاڪي پون ڪري، بهور نه لائي ڊار
 ”ملي نر ديهه به نه ڪو، بناو ڪاڇ ڪڇ اپنا،
 بچو مت آءِ اس جگ ۾، جانيو رڻن ڪا سڀنا.“
 ”ڌنڌي ڌاوت جگ بانڌيا، نا اوجي ٻيچار،
 جنم مرن وساريا، ممڪ مگد گذار.“

(۴) ڪنهن ماڻهو جو گهر هجي ويلو يا لائين يا ويل جي
 رستي سان اڳو اڳو، پر انهيءَ گهر جي ڀرسان ڪا به ويلو اسٽيشن
 ڪانهي. هنڪي وڃڻو آهي ۱۰ ڪوھ اتر پاسي، پر اسٽيشن آهي
 ۴ ڪوھ ڏکڻ پاسي. هن کي ويل ۾ اسٽيشن تان چڙهڻو آهي.
 ٻيو ڪو به رستو پنهنجي منزل تي پهچڻ جو نه اٿس. تنهن ڪري
 لاچار ۴ ڪوھ اتر ڏکڻ ڏانهن وڃي، هو پوءِ اسٽيشن تي
 پهچي ويل ۾ چڙهندو. اهڙيءَ طرح هيءَ ڌرتيءَ هي منڊ
 سر ۾، جيو جو ماڻ ڏانهن هلڻ لاءِ ڪارروائي ڪرڻ جو اسٽان
 يا گھاٽ (Plane of operation) يا اسٽيشن آهي، جتان هنڪي
 پنهنجي منزل تي پهچڻ لاءِ چڙهڻو آهي.

پوري ۳۵

مٿي فرمايائون ته جن تي ماڻ ڪجي مهر ٿي ٿئي، تن کي
 شيدن جو پيد ٿو ملي ۽ انهن جي پٽ ولي هو سم
 ٿا پهچن. هن پوڙي کان وٺي ۳۷ پوڙيءَ لائين پنجن
 جا پيد ٿا ٻڌائين. جتان لاهي پنج شيد اچن ٿا. برهمڻڊ ۾
 ڪ آهن جن مان ٽي هيٺيان ڏيس آهن جي سڄن
 لاءِ ڪم ڪرڻ آهن ۽ ضروري نه آهن. اهي آهن شو،
 وشنو لوڪ. باقي ٽي، سهس دل ڪنول، سرڪٽي ۽

مڪت ٿي ۽ وري چمڪ مڙھ جي ٿيڻ ۾
 ٿو اچي. انهيءَ مڇي سان جي درٻار ۾ آهي ٿا وڃن هڪڙي
 ٿو ۽ جي سمجهائيل جڳتيءَ سان ٿا وڃن. ٿا وڃن. ٿا وڃن.
 ٿي ڪين انهيءَ راز جي سڌ ٿي پوي ا

حاصل مطلب :- جيڏو هٿ ڏيا ۾ ڇو آيو آهي ۽ ڇا ڪرڻو
 آهي؟ انهيءَ پڙهڻيءَ ۾ جواب هنن لفظن ۾ پورو پورو مليو.
 (۱) مالڪ وٽان هڪ ٿي ساڳيو شهد ڪرڻو چئو مان
 شهدن جا آواز ٻڌڻ لوڪن رستي هن جيڏو جي اندر وڃن ٿا.
 اهوئي هڪ رستو مالڪ جو ٿاڻيل هن ۽ قبول ٿي آهي
 جنهن رستي هي جيڏو مالڪ وٽ سڃڻ ۾ پوڃي ٿو. جنهن
 مالڪ وٽان ڏيا جي اچڻ ۾ ڇو رستو ماءُ جي پست رستي
 آهي ٿيئن مالڪ وٽ مڙھ وڃڻ ۾ هڪ ٿي رستو، شهد
 رستي آهي.

(۲) ”آيا سڀ ٻڙھ ڪون ٻائي“ لکن

”سام وٽان لکھ ان لالچ، پر ٿا جنم ٻڙھي.“

انسان هٿ ٻائي يا شهد ٻڙھ آيو پر سام کي واري الڪ
 لالچن ۾ لڳي هن پنهنجو جنم نڙھ ڪري ڇڏيو.

(۳) ستن موجب اسانجي سروج منڊل ۾ سڀني ڪرهن مان
 اسانجي ڏيئي ٿي سروج سميت اهڙي هنڌ رکيل آهي جتي
 منس شريز اشرف المخلوقات پيدا ٿي سگهي ٿو. مڇيءَ وڃڻ
 جو ننڍو پر پورو پٽالو، ماڻھو يا نيشو جنهن ۾ ۱۸ ڇڪر
 پٽي پڙھند ۽ ڊيال ڊيش هر هڪ جا ۶ ڀاڱا آهن. (پڙهي ۳۵)
 اهو منس جنم ٿي آهي، جتان جيڏو مڇي صاحب کي ملي
 سگهي ٿو. جنهن ڪري هنجي ستن جي ٻائيءَ ۾ مهيا آهي.
 انهيءَ انسان جي جنم کي ڪرھڻ هڪ عام ٻاري چيو ستن
 چيو پڙھي. خود پڙھند جا جيڏو جڏهن هيٺ منس ڇڏي ۾
 اچي ۽ ٿا وڃن جو سٺ لوڪ ۾ وڃڻ جا لائق ٿين ٿا.

(۵) ټټی سوهن پنډچ ډرواڼ ،

نډري ګرم ډويءَ نيمشان .

آنهيءَ مالګه جي دربار ۾ پنډچ منا ، منوهر ، سهڻا شېد قبول پيل آهن يعني مالګه وٽ پهچڻ جو هڪڙو واحد پنډچ شيدن وارو رستو ، جو خود مالګه ٺاهيو آهي سو سونهين ٿو . جنهن ٿي مالګه ديا مهر ڪندو آنهيءَ کي ٿي ، آنهيءَ رستي جو نشان پتو مليٿو . جڏهن مالګه مهر ٿو ڪري ٿڏهن جيو کي سڄي ګروءَ جو پتو ٿو پوي ، جو هنکي سڄي سائينءَ جي رستي جا نشان پتا ۽ اُٿي جي وچ ۾ جو ڏس يا جڳتي ٿو ٻڌائي .

”جا کي مستڪ ڪرم ڀرپ پاڻي ، ساڌ سرن لانڪ ٿي آئي.“
جنهن جي قسمت ۾ هوندو سوئي سڄي سنگرو جي سرن ۾ ايندو .

”واجي پنډچ شيد ، ٽٽ گهر سڀاڳي ،

گهر سڀاڳي شيدواجي ، ڪلاچت گهر ڌاريا ،

پنډچ دوت ٿڌوس ڪيتي ، ڪڍاچت گهر ڌاريا.“

اهوئي جيو سڀاڳو آهي جو پنهنجي اندر ۾ پنډچ شيد ٻڌي ٿو . شيد ٿي ڪام ، ڪروڙ وغيره کي جيو جي وس ۾ آڻيندو . ”پنډچي شيد آناهد جا واجي ، سنگي سارنگه پاڻي ،

ڪبير داس ٿيري آرڻي ڪيني ، ٺرڪار ٺر پاڻي.“

”خاوش پنډچ نوبت بشوز آسماني“ (شمس ٺيرڙ)

خاوشيءَ سان پنډچ نوبتون يعني شيد پنهنجي اندر ۾ ٻڌو .

(۱) ڪڇ پڪاڻي اوڻيءَ پاء ، نانڪ گڏيا جاپيءَ جاء .

جيڪي ڪڇا آهن ، سي هٿ پڪاڻي

ٿا پائين . انسان جو شير ڪڇي ڪهڙي وانگر آهي ، ٺهي

ٻيو ۽ ٻهي ٻيو يعني جيو ڄمي ٻيو ۽ مري ٻيو ، پر جڏهن هي

جيو مالګه جي دربار سچ ڪند ۾ پهچي ٿو ٿڏهن هو اُٿي

پاڻي پاڻال بنانا. آهن جي وچ ۾ هن ڌرتي يعني هي مربي
 لوڪ قائم ڪيو، جو هڪ ڌرمسالا يا مسافر خالي مثل آهي.
 جتي جيئن ماڻهو مسافرن وانگر گورو وقت رهي آرام ڪري
 دليا ويندا آهن تيئن جيو هڪ دليا ۾ پنهنجي عمر بسر ڪري
 ڪري هليا ٿا وڃن.

”جملہ مہماند در عالم وليڪ،

ڪم ڪي ڏاند، ڪ او مہمان ڪيسف“ (مولانا روم)

دليا ۾ سڀ مہمان آهن پر اسان کي خبر ئي ڪانهي تہ
 مہمان ڪير آهي جو جلد دليا مان لڏيندو؟

”لور بائيس ڪ ان لور خدا سب،

لور نالي صفت جر و جس.“ (مولانا روم)

خدا جو لور يا جلورو ئي سچو آهي يعني خدا امر آهي ۽
 اسان جي شرير جو جلورو شان شوڪت سڀ نالي آهي.

”بہ دو دن جيون دليا ڪا، ڪيا شاه آمر و زار بهي،

بل چن ۾ ڪوچ لگارا هئي، جب مربي لي آ ڪر ڪڙ ليا.“

(۳) تس وچ جيئڻ، جگت ڪي رنگ،

تن ڪي نام انيڪ ائنت.

انهيءَ ڌرتي تي ڪيترن ئي قسمن هي رنگن جا، روپن

جا، شڪلن جا ۽ آلودگي لال جا پيشمار جيو آهن،

(۴) ڪرمي ڪرمي هو ويچار،

سچا آپ سچي دربار.

جهڙو جيڪي ڪرم ڪريو انهيءَ موجب هنجي ٿو ڄر

ويچار مالڪ وٽ ڪيو ٿو وڃي. اهو مالڪ پاڻ سچو آهي،

هنجي دربار ۾ پوري سچي ۽ انصاف واري آهي. اتي انڌر

ڪونهي. دير آهي پر انڌر ڪونهي.

ڪري ويندو ڏسي. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته مالڪ وقت
ڪير به اٿم يا ٺيڇ نه آهي.

”جاست پاس پوڄي نه ڪوءِ - هرڪو پڄي سو هرڪو هوءِ“
(پلٽو صاحب)

جيڪو مالڪ جو سمورن ڪريٽو سوئي اوچي ذات جو
آهي. مالڪ جي درٻار ۾ ڪير به ذات نٿو پڄي.

”عملان آلي هون ٺيڙي، ڪڙيان رهينگيان ذاتان“
(بلي شاهه)

مالڪ وقت ڪرڻ موجب فيصلو ٿو ٿئي ۽ نه ذاتين موجب.

”پلٽو اولهجي ذات ڪا، مٿ ڪوئي ڪري اهدڪار

صاحب ڪسي درٻار ۾، ڪيول پگتي پيار.“

ڪير به اوچي ذات جو اهدڪار نه ڪري. مالڪ جي
درٻار ۾ پگتي ۽ ۽ پيار ڪي ئي عزت ۽ مان آهي دنيا جون
ذاتون آلي ڪنهن به ڪم جون نه آهن.

ٻوڙي ۳۴

مٿين ٻوڙين ۾ فرمايائون ته دين اڌين يعني لهندو ۽ لمارو
ٿي ۽ پنهنجي اڻ جو هڪ نه ڪر. هاڻي هتي سرست ڪي
فرمائين ٿا ته مرندي لوڪ، ڪرم پور روپي مڪتب ۾ آيو
آهين. هڪ آيو آهين ڪڇي مان پڪو ٿيڻ. ائين ئي ٿو ڪي شبد
جي وات ملندي. مهر ۽ ڪرپا هڪ ڪري اٿڪي لڪي،
ست لوڪ ۾ هل.

(۱) رات پي رتي ٿئي وار، پوڻ پاڻي اگني پاڻال.

(۲) تس وچ ڌرتي، ٿاپ رڪي ڌرم سال.

سڄي ڪر ٿار، راتون، مندون، ٿيڻون، ڏينهن، هرا،

ڏيڻ جو بل ٿيڻ. اسان ۾ سڄي ۾ ٻار لڌا ڪرڻ جي به شڪتي نه آهي ۽ دان ڏيڻ جي به طاقت نه آهي؟ ”لڌائي نه لهن نه به ٻيو لڌاڪڻ“ (شاعر صاحب).

”ستڪرو سوي ٿان مل جاوي“ ستڪرو جي شيوا ڪهي نه مالڪ ملندو. ستڪرو جي شيوا ڪهڙي آهي؟ سام جهي اندر ۾ ستڪرو جي چوڻ لائن پهچڻ.

(۲) حور نه جيون، مرڻ نه جوڙ،

حور نه راج مال من سور.

پهچي طاقت ۽ مرضيءَ موجب به ڪير جهڙو ٿي رهي سگهي؟ جهڙي رهڻ جي به طاقت اسان ۾ ڪانهي، اڪي مرڻ ڪيئن جي وس به آهي. راج ۽ مال هن جي ڪري من ۾ شور ۽ من مٿي ٿي ٿي، تن سان به لڙڪار ٿي ڪو ڏور ٿو هلي سگهي؟ ”ڪلهف ڪروڙي، ڪها جيو جهان جا.“
 ”مورڪ جهڙو گمان (اهمان) ڪاها ماها ڪل جو.“

”من ري ڪيون گمان اب ڪرنا،

تن ٿو ٿيرا ماڪ مليگا، چوراسي جا چڙعا“ (سوامي جي مهاراج)

(۳) حور نه سرتي گمان ويچار،

حور نه حڪتي چئي سنسار.

ڏور جي رستي ڪير به سرم بهي ڏيان، ڪيان ۽ ويچار ڪرڻ ڏور ٿي ٿو سگهي. يعني آندو ڏيون آيا جو پيد به پهچي ڏور يا بل سان ڪير به حاصل ٿو ڪري سگهي؟ سنسار تان بچڻ جي رست به ڪيئن جي وس به آهي؟

(۴) جس هت حور، ڪروڙيڪي سوء،

نانڪ آتم نيچ نه ڪوء.

جنهن مالڪ جي عت به ڏور آهي سڀ ڪجهه لاهي

سگھيڻو نه تون مالڪ جي ارادن پوري ڪرڻ لاءِ هڪ آڀاءُ آهين؟ جيئن مهاڀارت ۾ ڪرشن پڳوان، نالي مائڙ ارڇن کي ڪڙو ڪيو هو، پر حقيقت ۾ هو پاڻ جنگ چيريندڙ ۽ سڄو ڪم ڪندڙ هو. تون فقط نالي مائڙ آهين، البت پتر ڪين آهين پر جيئن آهين! توکي چوڻ لڳا به بخشيل آهي ۽ توکي ڪي ڪم مالڪ جي مرضي ۽ موجب ڪرڻا آهن ۽ نه هن جي مرضي ۽ جي برخلاف. جي مالڪ جي لڳا پٽاندڙ ڪم ڪندين ته سولائيءَ سان پنهنجو ڪم ڪري سگھندين ۽ جي مالڪ جي مرضي ۽ خلاف هلندين ته ننڍي ڏنگي بيمار مشين جي چڪري وانگر، ٻاهر توکي ڪڍي سڏي ڪرڻ لاءِ مٽرڪن جا ٽڪ ۽ ٻاهيون سهڻيون ٻولنديون، جيسين ڪ سڏو ۽ سئون ٿين. تنهن ڪري پنهنجي زور ۽ طاقت جون ڳالهون ڇڏي ڏي ۽ صاحب جي لڳا سان گڏ پنهنجي لڳا ملا ۽ نمرتا ديوتا ۽ نماڻائي هٿ ڪر. ”نانڪ حڪم نه چلعي نال، خصم چلي ارداس“ يعني مالڪ يا گهوت ئي حڪم نه هليو آهي پر انهي جي پيار هٿ ڪرڻ لاءِ، نماڻائي ۽ نهڻائيءَ سان هٿ ٻڌڻ جي گهرج آهي.

(۱) آڪڻ جوڙ، ڇڀي ۽ نهڙ جوڙ،

جوڙ نه منگڻ، ديڻ نه جوڙ.

جيڪڏهن ڪير به پنهنجي طاقت جي زور سان ڳالهائي، مالڪ کي ڪجهه مڃائڻ چاهي، ته هو ائين ڳالهائي گهري ڪين سگھندو؟ جي هو زور ڪري ڇپ رهي، ته هو ڇپ جي زور سان به مالڪ کان دٻ وٺي ڪين سگھندو ۽ نڪي مالڪ کان ائين مڃائي سگھندو؟ جيڪڏهن هو پنهنجو زور لڳائي مالڪ کان ڪڇ گهرڻ چاهي ته اهو به هو ڪين ڪري سگھندو ۽ نڪي دان ٽٻڻ سان به ڪنهن جو زور مالڪ تي هلي سگھندو؟ ائين ڪٿي چئجي ته نه مڱڻ جو زور ائين نه

جاڳي ڏسن ڪين ڪي، ساڳي سرجن هار،

سامي پائين چار، ٿا سمجه وارا ٿي سگهيا.

خوديءَ ۾ دنيا جا ماڻهو، بيڪي گرهستيءَ سڀ خوار پيا
ٿين ۽ اجايو پاڻ کي وڏو پيا سمجهن. هو آندڙ ۾ مالڪ جو
نام چئي هڪي نٿا ڏسن ۽ پنهنجي عمر برباد ڪري، ڏوڙ
منهن ۾ وجهي، مري ڪڍي ڪاڇي ٿا وڃن.

(۴) سٺ گلا آڪاس ڪي، ڪيتا آڻي ريس.

دنيا جا ماڻهو سڄي مالڪ بابت وڏيون ساراهون ٻڌي
ڪين به وڏي چوانڻ جي ريس ٿي اچي. در اصل اهي ڪوڙا
۽ سگهيا آهن، جيئن ڪٿي ڪي ريس اچي ته مان هماليه جبل
ٿي مٿي پهچان، پر هوءَ هيٺ ڪري هيٺ ٿي رهندي.

”ڪوڙا گهوڙ نه گهاٽ، موروڪ من جي پاء ٿون،

ملي ساد سنگت سان، وٽ ويساهون وٺ،

نه کولي بجر ڪپات، ڪامل ڏين ٿي ڪل سان.“

ٿون موروڪ من جي چٽي لڳي اجايا خيال ڪري گهاٽ نه
گهوڙ ۽ هوائي قلعا نه ٺاهه. پر سڄن ستن جو سنگ ڪري انهن
۾ ويساهه رکي، انهن کان مالڪ جو رستو وٺي مڙهت ڪر نه
پوءِ، هو نام جي ڪنجيءَ سان پنهنجي آندڙ جو ڪلف لاهين.

”من ري ڪيون گمان آب ڪرنا،

ٿن ٿو ٿيرا حاڪم مليڪا چوراسي جا پرنا.“

(سوامي جي مهاراج)

هي من! ٿون چوڻو دنيا جي وڏائي ڪرڻ؟ پنهنجو شرير
هڪ ڏينهن حاڪم ٿي ويندو ۽ اجاين ڪمن ڪري ٿون چوراسي
لک جونين جا دڪ ڏسندڙ.

(۵) نازڪ ندري پاڻيءَ، ڪوڙي ڪوڙي نيس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته دنيا جي ماڻهن کي نه ريس

لک ڊالان مان کڻي ويه لک ڊالون گهن .

(۲) لک لک گيرو اکيڻهه، ايت ڦام حڪم ڏين .

پوءِ الين ويه لک ڊالان مان ٽون لک لک پيرا ٻاهران کڻي
مالڪ جو ٺالو رام رام چوين، تڏه ڇا ٿيو؟ مالڪ نه مليو ڪي
ڪور؟

”مک سان رام چئي سانس نه اچي جيءَ کي،

اُن پاڻيءَ جي لام سان، اڄ بسڪ ڪين لهي،

لک پوڄي ڪين ڪو، بسا پند ڪئي،

گرگر وهڪ وهڪ ٿي سامي چئي .

ٻاهران جي وڏو زبان سان رام رام چيو ته ڪجهه به حاصل
نه ٿيندو، ڦاڪي ڦاڪي چوڻ سان بک ڪار لهندي؟ پند
ڪرڻ بنا ڪنهن به شور به نه پوڄيو، پر ڪڏهن ڪرڻ کان
راهه وٺي آلهيءَ تي هلڻ نه پوءِ سچو دانءِ سک ۽ شائدي
ملندي .

”لام ڪي رنگ ۾ رنگ جا، ملي ٿو ته ڏام لڄ آڻيا .“

(سوامي جي مهاراج)

جيڪڏهن ٽون سڄي لام جي رنگ ۾ رنگي ويندين ته
پوءِ توکي پنهنجو گهر يعني سڄڪند ملندو .

(۳) ايت راهه ايت پوڙ پڻا، چڙ پڻيءَ هوءَ اڪيس .

اهڙيءَ طرح ٽون ماڻهن کي ڏيکارڻ لاءِ ٻاهران رام رام
چئي، پنهنجي عزت حاصل ڪرڻ لاءِ آلهيءَ رستي، پنهنجي
مان شان ۽ عزت جا ڏاڪا يا پوڙيون پيو ٺاهين . پوءِ عزت
جي ڏاڪن جي چڙهي ٽون ڦولڻ جي، وڏائيءَ ۾ پرڃي، پاڻ کي
خود ايتور پيو سمجهين؟

”خوديءَ منجهه خوار، ٿيا بیک گرهستي لوڪ سڀ،

مئي ويندا من ۾، وڏ ٿيڪڙ وهندڙا،

پسيا ڪٿي پر آخر هڪڙي ۽ استريءَ يا اڀرا هن جي ڪمائي
 ڪٽ ڪري ڇڏي. هنن جو پسيا مان من نه مٽو پر هيڪاري
 کين اهنڪار پيدا ٿيو. اهڙيءَ طرح لوپ موهر اهنڪار وغيره،
 ڪيترائي ڪيترائي هيٺ ڦٽا ڪيا. انهيءَ جو سبب هي آهي
 جو کين ڪا مل مرشد، سچ ڪند جي چڙهائيءَ وارو ڪين مليو
 هو. جيڪو کين رهبر مليو هو سو من مالا جي ديس وارو. سندن
 هيٺ ڪرڻ جو سبب هو من مٽ ۽ هوڏ. ائين نه آهي ته
 هو ڪو آسي آهي پر هو لذت جو عاشق آهي. جيڪڏهن
 هن من ڪنهن به ڳالهه کي چڱو سمجهيو ته پوءِ ڪنهن به
 تڪليف جي هو پرواهه نه ڪندو. پر سر ٿريءَ تي ڪٿي
 بهندو. هو جڳدان جي رت هيٺان مري ڄاڻي، ندين جي
 برفن جهڙي ٿڌي پاڻيءَ ۾ بهي ٻڏي ڄاڻي، ڪاشيءَ ۾ ڪروٽ
 يعني ڪارائيءَ سان پاڻ ڪٽائي ڄاڻي، پاڻ کي اُبتو ٺنڱي ڄاڻي،
 نر آهار ۽ نر ڄل رهي ڄاڻي، ٻهاڙ تي برفن ۾ اعرات ۽ ڪٽلاش
 ڏانهن، سر جي ست ڏيئي تڪليفون سهي ڄاڻي، ڇي انهن
 ڪرڻ مان بهشت ملندو يا اي دنيا جي مراد پوري ٿيندي ؟
 هوڏانهن سنت مٽ جي نه آڏيس، نه هڪ به قدم اڳتي نه
 ڪڍندو، جيتوڻيڪ سنت مٽ مالڪوت پهچڻ جو سڌو ۽ سولو رستو
 آهي. انهيءَ هوندي به ڪو ورلو انهيءَ سنت مٽ ڏانهن
 چري ٿو. انهن سڀني ڳالهين تي نظر رکي ڳرو ٺاڪ صاحب
 جن سرم کي چئي سمجهائين ٿا ته جيڪڏهن تنهنجو من اُبتا
 مارڻ ڇڏي، سڄي صاحب جي درٻار ۾ گهرڻ چاهي ته،
 چچانس نه پهرين 'مان مان ۽ مٿن ميريءَ' کي ٻاهر ڦٽو ڪري،
 دين اڏين ٿئي، تنهن کان پوءِ ئي اندر گهڙڻ جي ڳالهه آهي.

(۱) اڪ دو جيو لڪ هوهم،

لڪ هوهم لڪ ويس.

هڪ زبان مان به ٿين ۽ وري ٻن ڇين مان لڪ ڇڏن ٿين،

سڃل سائينء جن ۾ نومايو آهي ۽ :-
 ”عشرون کي انسان، آڏو سڃائي سڃري،

صورت ۾ آدم، آدم ۾ مهـمان،

سڃا نون سلطان، سڃو سڃو سڃاڻو.“

يعني مالڪ پاڻ انساني صورت ۾ سڃو سڃي اچيو.
 اها سڃي ڳالهه سڃو سڃو سڃي ٻڌائي آهي.

ٻوڙي ۲۲

هن کان اڳ ٻوڙين ۾ سڃو پُرش جي ملڪ لاءِ هدايتون
 ڪيائون ۽ ڏس ٻوڙي ڏٺائون. هڪ نوماين ٿا ۽ سڃي سائينءَ
 کي ملڪ لاءِ هنجي مهر جو ضرور آهي. اها مهر ٿيندي ڏهنا
 سان.

"Blessd are the meek, for they shall inherit the earth."
 (Bible)

ڏن آهن اهي جيڪي نوما ڏارين ٿا، اهيئي سڃو ڏسندا.
 مٿي اڳين ٻوڙين ۾ سڃو پُرش جي مهـما ڪرو صاحب جن
 ڳائي آهي، سا جڏهن من ٻڌندو ٿڏهن ضرور چوندو ته ان
 پُرش کي هڪ ڪڇي. من ڏائي چترو، مطلب ۽ لڳ آهي.
 هو سمنار کي الهي ڪري لڳو آهي جو الهي مان لڏي ٿي
 اچيس. جيڪڏهن ڪنهن وڌيڪ لڏي واري ٻڌارم جو ڏس
 مليس ته پوءِ هو اهڙو چيو ڪن آهي جو ان ڏانهن ٻوڙي؟
 Attachment brings detachment پر الهيءَ من جا ڪڻ آهن
 مورڪائي، هڙڏ، هڪ ۽ شدم. ٿينڪري هر پنهجيءَ مٿ
 ٿي هلي مس هالي وانگر اٿي ٻوڙ ٻڌو آهي. پر رستو آهي
 سمنون ۽ نارڪ ۽ منزل آهي دور ۽ نهي. نتيجو اهو ٿيندو
 آهي جو هو ڏون وڃي ڪڏ ۾ ڪرندو آهي. وڏا وڏا رڪيڇرو
 ۽ ٻيلران من ڪرائي ماري ڇڏيا. جي نلائي سن هزار وره

(۳) آديس ٿسيءَ آديس، آڊ انيل اناد اناھت.

جگم جگم ايگو ويس

آهڙي سڄي سائينءَ کي منهنجو هر هر نمسڪار آهي ۽
پاڪ پوٽر، آڊ ۽ انت کان پري، اجر امر آهي.

پر اهو مالڪ ڪيئن ٿو ملي ۽ انهيءَ ڳالهه کي شمس ٿرڙو
صاحب جن سمجهائين ٿا ۽:-

”آن بادشاهه اعظم، در بست بود محکم،

پوشيده دلش آدم، يعني گ بر در آمد.“

يعني اهو بادشاهه يا مالڪ پاڻکي مضبوط در پٺيان بند
ڪري، وري انساني چوٽي ۾ ڪرو ٻڏي، اهو دروازو کولڻ
اچي ٿو.

ڪرو ٺاڻڪ صاحب جن فرمايو آهي ۽:-

”گهر ۾ گهر ڏڪلاءَ ڏي، سو سنگر پرڪ سڄان،

پنچ شبد ڏنگار ڏن، ٺهه باجي شبد نشان.“

سڄو ڪرو اسانکي ٻاهرين رسمن ۽ ريتين رواجن ۾ ٺٽو
ڦاسائي، پر هو شبد جي ڪمائيءَ جو رستو ٻڌائي ٿو. پورو
ڪرو اسانکي پنهنجي گهر يعني شوهر اندر ئي سڃڪندو وڃڻ جو
رستو ڏيکاريندو.

بيدل فقير به چيو آهي ۽:-

”ظاهر بندو باطن موللي.“

يعني ٻاهر مرشد ڏسڻ ۾ انسان جي شڪل ۾ آهي پر اندر
حقيقت ۾ هو موللي يعني خود خدا آهي.

”ست پرڪ جن جاني، سنگر نس ڪا ناءِ،

نس ڪي سنگ سک آڏري، ٺاڻڪ هرگن ڪاءِ.“

جن ست پرڪ جو درشن ڪيو آهي آهي چون ٿا انهيءَ
و ئي ٺاڻو سنگرو آهي. جنهن جي سنگ ۾ شش نام جهي،
پنچر آڌار ڪندو.

جي وس کان پري ۽ سدائين اجر امر آهي .

”برهما، وشو، ميدادو، گورو، کوجم هاري وات،

ستن واس کيو هتي لڄ ڳير، ڳول ڪي اجر ڪهاٺ.“

برهما، وشو، مومش گوروڪاٺ مالڪ جو سچو رستو ڳولي

ن سکيا پرستن ڏيان ڪري مالڪ کي پنهنجي اندر ۾ برڪهت

ڪري سڃاڻي ويا .

ٻوڙي ۲۱

مالڪ جتي ڪٿي آهي . هو سڀ جو پندار آهي ۽ سڀ

کي-هڪڙي ئي دنعي پري ڇڏار اس. هو سڀني کي ڏسي

ڳو ۽ هنجي سڄي ڪارروائي سڄي آهي .

(۱). آسن لو ۽ لو ۽ پندار ، جو ڪڇ پاڻڙا سم اڪڙار .

سڀ پرش جو آسن يعني لخت ڪاٺ سڀ لوڪ ۾ آهي ،

جو سڀني لوڪن جو پندار آهي . ائين لوڪن ۾ جيڪي ڪي

هن وڏو آهي سو هڪ ٻيري مان ئي هن پري ڇڏيو آهي ، وري

پوڙ ۾-هي ائين ڪي ضرورت ئي ڪاٺي . ائين وڃا لاء

ٻوڙي ٻوڙي انداز ۾ ساڳري آئي آهي يعني مادو matter

من ۽ سڀ .

(۲) ڪر ڪر ويڪي ۽ سرحڻ هار ،

ناڙڪ سڄي ڪي ساڇي ڪار .

اهو سرحڻ هار پنهنجي وڃا لاهي آهي کي ڏٺي ويٺو .

گرو مالڪ صاحب جن فرماين ٿا ته هن جي سڀ ڪارروائي سڄي

آهي . جيڪي هن ڪري ٿو سو راز سان پوئل آهي . هو وڃا

ٻيو هلائي ، ڪڇون سڙون هڪڙون ڪري پاڻ ڏي ڇڪي

پاڻ مان ٻيو ملائي .

”ڪڇ هڪائي آئي پاء .“ (ٻوڙي ۲۴)

ٲوڙي ۲۹

سڄو جوڳي ٿي شيد کي اندر ۾ ٻڌي مالڪ کي پرگهت
 ڪر، نه وڃي چوراسيءَ جي چڪر ۾ پوندن؟
 (۱) ڀڳت گڻان دڻڻا پندارڻ.

گهت گهت واجهه ناد.

سڄي سائينءَ جي هڪ پندارڻ آهي جا آهي دنيا، جا
 مالڪ جي حقيقت يعني ڄاڻ يا انيڙ جو پرساد پيئي
 ورهائي. انهي دنيا روپ ڌاريو آهي شيد جو، جو گهت ۾ گهت
 پيو وڃي!

”سامي سدائين ٿي وڃي، ڪنگري ڪرڻ لڙجي،

ورلي ڪنهن جوڳيءَ کي، سمجهه ۾ آئي،

گر ڪرڻا ڪري، ٻنڌي ٻنڌائي،

وڃائي وائي، گڏيا ست سروب سان.“

”سڄي شيد سڄي پٽ هونئي -

ٻن نامي مڪت نه پاوي ڪوئي.“ (محل ۱)

سڄي شيد ٻڌڻ سان مالڪ وٽ اسانجي پٽ سان رهجي ايندي.

”ٻن شيدي اُتس آنهيرا، نه وسنت لهي نه چوڪي ڦهرا“

(محل ۳)

شيد بنا اندر ۾ اوندهه آهي. اُٺاري ۾ ڪا به شيءِ ڳولي

نه سگهي آهي ۽ محنت اڃائي ويندي آهي. نئين گرو جي

ڪرڻا سان اندر ۾ جڏهن شيد جو پرڪاش پرگهت ڪيو تڏهن

جنم مړڻ لهندو.

(۲) آپ نات، ناٿي سڀ جاڪي، رڌ ست اوڙا ساد،

اهو مالڪ پاڻ ئي سڀني جو نات آهي ۽ سڄيءَ سرشتيءَ

کي ڏيکي وانگر نڪ ۾ نڙي وڃهي جيئن وڻيس جيئن پيو

هلائي. رڌيون سڌيون ۽ انهن جا جيڪي به سواد آهن

سي سڀ هنجي ڏور ۾ ٻڌا پيا آهن.

جوڙ ۾ منڊي مولد مندالهي، جوڙ ۾ سڱي وانهي،
 آڻڻ ماءُ لڙاجن وهي، جوڙ ۾ جڳم او ٻائي،
 ٿاڻي جوڙ ۾ هوڻي، اڪ ۾ دوش ڪر سمر ڄاڻي،
 جوڙي ڪهڙي سولي. (مدل ۱)

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته لکي ڪئي يا ڪهڙي ٻالڻ
 سان، لکي ٿاڻي ڪٿان سان، لکي پيرن لڳائڻ سان، لکي
 ڪن چيرائڻ سان، لکي سڱي وڄائڻ سان ڪو جوڙي ٿي
 ٿو سگهي. مالڪ جو وڃين لٽر ۾ جڳتيءَ سان ٿان ڪوڙ
 سان، اٿي هن جو روشن پرابند ٿو ٿئي. مالڪ جو ملام جوڙ
 جي ٻالڻ ڪوڙ سان نه ٿيندو. جيڪو ٻالڻي ڇڏي اڪاڪو
 ٿي ٿان ڪري مالڪ کي اندر ٻرڻهت ڪرائو، اهو ئي
 سچو جوڙي آهي!

(۲) آڻي پنڌي سڱل جهاڙي، هن ڏهتيءَ جڳ جهٽ.
 صاحب جن سڏن ڪي هدايت ٿا ڪن ته ٿو عین نه آڻي پٽي
 جوڳين والگر دل مان وٺر ٻاءُ ڪڍي، سڀني سان پيار ڪراو.
 بدست ڪري ائين ڪي نصف ۾ جيتوڻي ڪوشش نه ڪراو پر
 پنهنجي من کي جيتوڻي پنهنجي من کي جيتوڻي نه جڳ جهٽو.

”جنهن جيتوڻي من، ائين جيتوڻي جڳ ڪي،

سومالي (من ۾) وڃي ڪڍي، وٺر ٻاءُ ڪڍن سان،

سڀ جوڳري ڪلياڻ، پريتم ڄاڻي پنهنجو.“

(۴) آڏيس ٿسيءَ آڏيس. آڏ آڻيل آڏا،

انڌت جڳ جڳ اڏڪو ويس.

ان سچي صاحب ڪي اسانجو وار وار لڪار آهي جو
 آڏ کان ٿي داغ يعني لڙاپ آهي. جنهن جي شروعات نه
 آهي ۽ هر سڀني جڳن ۾ هڪ روپ هڻي ٿاڻر آهي.

ڏيئي دل دلير ڪي، رڪي نه پرڇن پاڻ،

پاڻي پد نر پاڻ، سامي ماڻي سڀج سک.

اهوئي سڄو جوڳي آهي جنهن کي پاپ ڪرم ڪرڻ کان
شرم جون مندراڻون آهن. ٻاهران سڱي وڄائي آواز ڪرڻ
بدوان هو سهج اوستا ۾ صدق ۽ صبر سان شبد ٿو ٻڌي. هو
پاڻ سڄو مالڪ کي، اڀڙ ٿو ڪري ۽ نرواڻ پد ۾ پهچي مالڪ
کي ملي ٻرم آند ٿو پاڻي.

”جي پانئين جوڳي ٿيان، نه منهن ۾ مندا پاء،

ڪنين ڪين وڄايو، جن ۾ ڪوڙين ڪڪر وڌاء.“

(شاه صاحب)

شاه صاحب جن فرمائين ٿا ته جي سڄو جوڳي ٿيڻ چاهين
ته ڪن بدوان ٿون مڪ ۾ مندراڻون پاڻي صبر اختيار ڪر.
ڪن ٺهنجو ڪهڙو گناه ڪيو آهي جو انهن کي چور وڌا
اٿئي؟

(۲) ڪنٿا ڪال ڪڏاري ڪاڏيا، جڳت ڏنڊا پوتيت.

گرو صاحب جن جوڳين کي سمجهائين ٿا ته ٺوهين ڪال جي
ڪدوار يعني پنهنجي ديهه کي جنهن کي ڪال وٺي ويندو تنهن کي
گود ڙي يا ڪفنيءَ مان ڍڪيو ٿا پر ٺوهين آتما روپي ڪدواري،
ڪنيا کي شرم کان بچائڻ لاءِ، پورٽا جي گود ڙيءَ سان ڍڪيو
جا ڪڏهن به پراڻي نٿي ٿئي. ٻاهران ڏيکاء لاءِ ڏنڊي بدوان
ٺوهين وشواس جي جڳتيءَ جو ڏنڊو ڪٽو.

”سو سنيا سي، جو پڳوا پھري (گهڙو جا ڪپڙا) پاڙ جا،

لاڻي خاڪ ڪميا جي، ڪٽي جم ڦاسي،

ڪري نت ڪلپت ري، بکيا آڪاسي،

الڪ اباسي، سامي ڏسي سڀ ۾.

”جوڳ نه ڪنٿا جوڳ نه ڏنڊي، جوڳ نه پسر چڙاهيئي،

جيڪي به هنڪي وٺي ٿو سو هي ڪريٽر ۽ هن جي حڪم
۾ ڪرد ڏيڻ لڌو ڏيئي سگهي؟

(۲۲) سو پاتشاهه شاهه پات صاحب، نانڪ بهڻ رڃائي.
اهو مالڪ شاهن جي شاهن جو به پادشاهه آهي. ڪروالڪ
صاحب جن فرماين ٿا ته اسانڪي هن جي رضا تي راضي رهڻ
ٿو جي.

”سوئي مياڻو، سوئي مياڻو سوڙمون،
سوڙمي رڪو جهن سر تي، ڀڳوٺ جو ڀاڙو.“
اڃوئي مياڻو خوشيار سوڙمون آهي ڇو مالڪ جي رضا
تي راضي ٿو رهي.

ٻوڙي ۲۸

سڄو ڇوڪري ٿي. مالڪ جي ملڪ جا لڄا ڌار، من مار ۽
هڪ ئي سڀ ڀڙس کي ڀڙج. ڇوڻ ٿا ته سڌن ڪرو مالڪ
صاحب کي ڇو نه ٿون مندرا ٻائي، ڇوڙي ۽ ڏلڊو ڪڍي
ڪرو ڪروڪناٺ ڪو ڇڏو ٿي. اٽهيءَ جي جواب ۾ ڪيڏون
سڌن ڪرو مالڪ صاحب جن سڌن کي ڇوڻ.

(۱) ملڊا سنٽوڪم شرم پٽ ڇوڙي،

ڏٺان ڪڍي ڪرهه ٻيٽ.

ڪرو صاحب هن سڌن کي سوڄهائين ٿا ته، ٿوڪان ٻاهران
ڏيکاء لاءِ ڪن ڇيري، آهين به مندرا ڏون (وڏا ڇيلا) وڏا ڏون
آهن ۽ ٻاهران ڇوڙي ۽ ڏلڊو ٿا ڪڍو، ٻه ٿوڪين سنٽوش ڇوڻ
مندرا ڏون ٻاڙ ۽ ٻاڙن کان شرم يا لڄ ڪرڻ جي ڇوڙي ڪڍو.
ٻاهران ڏن ٿي رڪ يا ٻيٽ لڳائڻ ٻڌوان ٿوڪين شرم کي ڏٺان
جي ٻيٽ لڳايو.

”سوئي ڇوڪير ڄاڻا، مندرا ڇوڻ مرم جي،
گي وڃائي مڇ جي، صدق صبريءَ سان،

اهو مالڪ سدائين سڄو صاحب آهي ۽ انهيءَ جو نام به
سڄو آهي!

”پر هر نالي ڪه خواني، سر پر آرد“ (مولانا روم)
مان انهي مالڪ کي جنهن جو ڪوبه نالو نه آهي، تنهن کي
ڪنهن به نالي سان سڏيائون ته هو جواب ڏئي ٿو.
(۱۸) هتي ٻي هوسِي جاءِ نه جاسِي،

رچنا جن رچائي.

اهو مالڪ جنهن هيءَ سڄي رچنا ٺاهي آهي سو هيٺ ٻه
آهي، پوءِ به هوندو ۽ ڪڏهن به نه ويندو ۽ سدائين هوندو!
(۱۹) رنگي رنگي پاڻي ڪر ڪر،
جنسي ماڻيا جن اُپائي.

هن هر هڪ رنگ ۽ صورت جي جنس جي ماڻيا پيدا ڪئي
آهي ۽ انهيءَ مان انيڪ قسمن جي رچنا رچي آهي. (ديوتائون
دئت، انسان حيوان، پکي وغيره.)

(۲۰) ڪر ڪر ويڪيءَ ڪيتا آڀڙا، جو تسدي وڌيائي.
مالڪ پنهنجي رچنا پاڻ ٺاهي، پنهنجو ڪم ڏسي، جيڪا

سندس وڌائي آهي سا پاڻ پيو ڏسي!
”پاڻهي پسي پاڻکي، پاڻهين محبوب،
پاڻهين خلقي خوب، پاڻهين طالب ٿن جو.“
(سچل)

پاڻ ٿي پاڻ مالڪ کي پيو ڏسي، پاڻ پيو خلقي، پاڻ ٿي هو
محبوب يا معشوق ٿئي ٿو ۽ پاڻ ٿي انهيءَ معشوق جو طالب
يا عاشق ٿئي ٿو!

(۲۱) جو تيس پاويءَ سو ٿي ڪرسي،
حڪم نه ڪرڻا جاڻي.

آلٽ ليرت به ٺوڪي واٽائي رهيا آهن .

(۱۲) گاوھ جوڌ ميا بل سورا، گاوھ کاڌي چاري .

هي ٻوڙا ٺوڪي ميا ٻلي، سورھ، ٻوڙا ۽ چٽي کاڌين مان
پيدا ٿيل جيو، سڀ واٽائي رهيا آهن!

(چار کاڌيون آهن (۱) جيج جي جهليءَ يا ٻوڙي ۾ پيدا
ٿين ٿا، جئن ماڻهو ۽ جانور . (۲) لڏج = جهڪي بيهڻ مان
ٿين جئن پڪي، مڇرون (۳) اڏج = وڻ، اڙنا . (۴) سيٽج = پگهر
مان پيدا ٿيل جيو جهڙوڪ جڙن وغيره ۽ جيڪي موسمن ۾ پيدا
ٿا ٿين جهڙوڪ مڇر وغيره .)

(۱۴) گاوھ کنڊ مڊل ور پندا، ڪر ڪر رکي ڌاري .

کنڊ، مڊل ۽ پرهمنڊ جي ٺوڪي عالم ڪما آهن سي
به لڏندي صفت ڪن ٿا .

(۱۵) سيٽي ٿڌ ٺو گاوھ، ڇو ٿڌ ڀاون،

رڌي ٿيڙي پگت رسالي .

جن کي ٺون چاهيندو سي ئي ٺوڪي ٿاڻن ٿا، اهي لڏندي
پگتيءَ ۾ رڻا پيا آهن ۽ اهي ٻوڙ ۽ پگتيءَ جا ٿيڙ آهن!
”هر ساڄي ٻاوي سا ٻوڙا هڙوي، پاڻا من رسالي.“
جڏهن مالڪ کي منظور هوندو تڏهن ئي ائين مالڪ جي
پگتي ڪري سگهنداسين؟

(۱۶) هور ڪيتي گاڻن، سي مڏن چٽ نه آهن،

ٺاڙڪ ڪٺا ويڇاري .

ٻيا به ٺوڪي هي مالڪ! ٻيا ٿاڻن جي مڏندي خيال ۾
ٺاڻا آهن!

(۱۷) سوڻي سوڻي سدا سچ صاحب،

ساڄا ساڄي ٺاڻي .

(۵) گاوهم چت گپت لکم جاڻهم.

لکم لکم ڌرم ويچاري.

چترگپت جيڪي ماڻهن جي ڪرمن جو ليکو ٿا لکن، جن جي لکت موجب ڌرمراءِ انصاف ٿو ڪري، سي به تنهنجا ئي گڻ ڳائي رهيا آهن!

(۶) گاوهم ايسر بوما ڏيوي، سوهن سدا سوارِي.

شو برهما ۽ شڪتي تنهنجا گڻ ڳائيندي سونهن پيا.

(۷) گاوهم ڀند ڀند اسڻ بڻڻي. ديوتڻا در نالي.

ڀندر راجا ڀندر آسن تي تنهنجي در جي پرسان ويهي، ڏيوٿائن سان گڏ تنهنجي ساراه جا گڻ ڳائي رهيو آهي!

(۸) گاوهم ست سمادي ڀندر، گاون ساڌ وچاري.

ست سمادي لڳائي، ڀندر ۾ ٽوڪي ڳائي رهيا آهن ۽ ساڌ ويچار يا ڌيان ۾ ٽوڪي ڳائي رهيا آهن!

(۹) گاون جتي ستي سنڌوڪي، گاوهم ويڙڪاري.

مالڪ! تنهنجي در اڳيان، جتي، ستي، سنڌوڪي ۽ وڏا وڏا ويڙ ۽ پهلوان ڳائي رهيا آهن!

(۱۰) گاون پنڊت پڙن رکيسر، جگه جگه ويدا نالي.

هي سائين! تنهنجي در وٽ، پنڊت، رکيسر، جگه جگه ۾

ويد ڊواران پيا پڙهن ۽ ڳائين!

(۱۱) گاوهم موهيڻا من موهن، سرگا مچ پڻڻالي.

من موهيندڙ ايسرائون سرڳه ۾، سهڻيون زالون ٻالال ۾ ۽

سندر استريون مرت لوڪ ۾ تنهنجي ساراه پيئون ڳائين!

(۱۲) گاون رتن اُڀائي تيري، آڻ ست تيوت نالي.

تنهنجا ٻڌايل هيرا، موٽي، جواهر ۽ رتن ۽ انهن سان گڏ

ٲوڙي ۲۷

هن ٲوڙيءَ ۾ سڌ ٻڙش جي ڏرڻ ۾ ڇو بيان آهي. اُعر
 ئي ڇو صاحب ٻڌڻجي وڃڻا پيو سڀالي. هنڪي جيڪي
 وٺندو سو ڪندو. هڻجي رضا ئي هلڻا چڱائي.

. سڌ ڪرو صاحب جن ڪن سوال ٿا پڇن ۽ اُعر ٻڙمالا هڻي
 ٿو رهي؟ تنهن ئي ڪرو صاحب جن ڪرڻ ٻڙمالا ڪي سڌ
 ئي ڇو ٿا لڳا ٿا؟

(۱) سو ڏر ڪيها سو گهر ڪيها،

جت ٻيهر سڙب سڀالي.

هي مالڪ! اُعر ڏر ڪيڙو آهي، اُعر گهر يا جڳهه ڪهڙي
 آهي جتي ٿون ويهي سڀي جي شهادتيءَ سان سڀال ٿو
 ڪرين؟ انهيءَ ڇو جواب ڪرو جن پاڻ ئي ٿا ڏين.

(۲) واهي ٿاڊ انيڪ اسنڪا، ڪيٽي واوڻ هاري.
 آئي انيڪ ٻارڪارن جا مٿا من مڙهندڙ ٿاڊ ۽ سڪ پيا
 وڃن ۽ ڪيترائي بيمار وڃاڻ وارا آهن.
 (۳) ڪيٽي راڳ ٻري سڻ ڪيٽن،

ڪٽي گاوڻ هاري.
 ڪيترائي آئي راڳ واهڻ وڃاڻ پيا ٿاڻن ۽ بي ٿاڻن ٿاڻن
 ڏر ئي ٿاڻ وارا آهن!

(۴) گاوهه تهنو ٻوڻ پاڻي ٻڻسٿر،

گاڙيءَ راجا ڏرم ڏٺاري.
 هي ٻڙا هرا، پاڻي ۽ اڪسي به ٿاڻجا ڪن ٿاڻي رهيا
 آهن. ڏرماءَ به ٿاڻجي ڏر اڃان ٿاڻجي ٿاڻي رهيو

(۵ ۽ ۶) امل ڌرم، امل ديوان، امل تل، امل ڀروان.
 مالڪ جو نياڻ املھ آھي، سندس درٻار يا ڪچھري بہ
 املھ آھي. ھنجي انصاف جي ساعھي ۽ نورط جا وٽ بہ
 املھ آھن. اي معنيٰ آھي تہ بي انت مالڪ جيون جي ڪرم
 جي انصاف لاءِ اچرج روپ ڌرمراءَ کي آڀارو آھي. جنھن جي
 درٻار يا ڪوروت بہ عجيب آھي. ھنجي انصاف ڪرڻ جي
 ساعھي بہ عجيب آھي ۽ عجيب نورط جا وٽ يعني ڪرم
 جي لکڻ وارا چترگپت آھن.

(۷) امل بخشيش امل نيشان.

(۸) امل ڪرم امل فرمان.

سھي سائين جي اڀار ڏيا ۽ بخشيش بي بھا آھي. ھنجو
 نشان پتو يعني ملڻ جو ھنڌ بہ املھ آھي ۽ مالڪ جو ڪرم ۽
 رحمت بہ املھ آھي ۽ ھنجو فرمان يعني حڪم يا شبد يا نام
 بہ املھ آھي.

”نام کي ڌاري سگھي جيت، نام کي ڌاري ڪنڊ برھمند،
 نام کي ڌاري آگاس پائال، نام کي ڌاري سگل آگار.“
 شبد يا نام جي آسري سڀ ڇيو، ڪنڊ برھمند، پائال ۽
 ٻيون پيدا ڪيل شيون آھن.

(۹ ۽ ۱۰) املو امل آڪڻا نہ جاءِ آڪم رھي لو لاءِ.
 مالڪ جا ڪڻ املھ کان بہ املھ آھن ۽ چوڻ کان ٻاھر آھن.
 ھن جا ڪڻ ڳائيندي ڳائيندي ستن جي لنو لڳيو وڃي ا

(۱۱) آڪھم ويد پات ڀوان.

(۱۲) آڪھم پڙي ڪرھم وڪڻان.

ويد ۽ ٻرانن جا پات ڪندڙ ھنجي آستمت ڳائين ٿا. پڙھيل
 بہ مالڪ جي سارھ ۾ وياڪڻ ۽ لھڪچر ڪن ٿا.

ٲوڙي ٲٲ

سنت سڃا شبد جا واپاري آهن. جتان جيون ڪي سڃي نام
جو سڏو ملندو. مالڪ بي الم آهي جنهن جي نمون ڪو
به نٿو ڪري سگهي ؟

ٲٲ ٲوڙيءَ جي ٲڇاڙيءَ جي ست به ستن ڏانهن اشارو
ڪري ڪرو صاحب هينئر آهين جي ڪن جو ورتن ٿا ڪن.

(١) امل ڪو امل واپار.

(٢) امل واپاري، امل ٲنڊار.

مالڪ جي ٲيارن ستن جا ڪو امانه آهن جن جو مانه ڪٿي
نٿو سگهجي ؟ آهي ٲي ٲيا رتن يعني نام جا واپاري آهن جن
وت سڃي نام جا ٲنڊار ٲريا ٲيا آهن ۽ هر اهي روحاني خزانا
جيون ڪي ٿا نشين.

”هرجن ڪڍي هت، ويٺا سڏي سار (نام) جو،
سر رکيائون ٺڪري (سامي)، سر (ڪڪڙڙا) رکيائون وت،
جيڪي جيڪي اچن، ڇڏي ڪوڙ ڪهت،
سامي سر (ڪڪ) سان مت، ٺوري ڏين ٺن ڪي.“

سنت نام جو هت ڪڍي ويٺا آهن جنهن به سڃي ڪراهن
لاءِ ساڳي هڪ ڇوڙي ٺورڻ لاءِ سامي ۽ ساڳيا هڪ ڇوڙا ٺورڻ
لاءِ وت رکيا آهن. جيڪي جيڪي دل مان دغا ڪوڙ ڪهت
ڇڏي آهن وت نام جي سردي لاءِ اچن ٿا، ٺن ڪي هو ڪ
سان نام جي مت مان سڏو ٺوري ٿا ڏين.

(٣ ۽ ٤) امل آوهه، امل ٲيءَ جاءِ، امل ٲاءِ، امل سامهه.
جيڪي نام جو سڏو وٺن اچن ٿا سي به امانه آهن ۽
اهي ٲي ٲيا نام سان ٲرم ڪن ٿا. آهي نام جو سڏو ولي
نام به ٲي سمانجي وڃن ٿا.

مو چڙا ٿا لڳن ۽ هو سزا پائيٿو.

(۱۴) آڏي جاڏي ۽ آڏي ڏيڻ.

(۱۵) آڪهر سڀ ڀڄ ڪڍي ڪڍڻ.

هاڻي اهڙن ماڻهن تي به مالڪ جي ڪيل مهربانين جو ويچار ڪري ڪرو صاحب جن فرمائين ٿا ته هو پاڻ ئي ڄاڻي ٿو ۽ پاڻ ئي ٿئي ٿو. يعني پاڻ ئي هو ڄاڻي ٿو ته ڇو اچ مڙن به رهن ٿا ۽ غريب دڪن به آهن؟ انهيءَ ڳالهه جي راز جي خبر ڪن ورلن کي آهي؟

(۱۴) جس نو بخشي صفت سالاه.

(۱۵) نانگ پاتشاهه جي پاتشاهه.

جن تي مالڪ ڪرپا ڪري ٿو سي ئي هن جا گڻ ڳائين ٿا، لام چيئن ٿا ۽ پڳتي ڪن ٿا. ڪرو صاحب جن چون ٿا ته اهڙا جيو بادشاهن جا به بادشاهه آهن.

”جيون مرنا سب ٿڌي ٿاين،

جس نون بخشين، نس دي وڻيائي.“

(گرو نانڪ صاحب)

هي مالڪ! جيئن ۽ مڙ سڀ ٽهنجي هٿ به آهي. جنهن کي نون انهي جهڙو مڙ کان بچائين ٿو انهي به به ٽهنجي ڪرپا جي نظر آهي.

”صفتي رتا سد بيراڳي، هوئي جمر نه هاري.“

اهيئي ويراڳي پرش آهن جي مالڪ جي ڳڻن چوڻ ۽ لام به رتا پيا آهن ۽ پنهنجو جمر سڦو ٿا ڪن.

”دک سکن جي سولهن، ٿوروها سک دکن ري.“
(شاه صاحب)

”ڏکس مان سک مرون لڏا جيڏون،
ڏوروپندي کي ڏک، سوليان ٿيرا سڄڻان.“
(سچل)

اي مديحتون جيڏون ميان اڏاوار ٿي نه مرون ڏک مان
سک لڏا آهن. دکن مان ٿي مرکي مالڪ مليو.

”پريان سدي ٻاڙ جي، مڙهي مٺائي،
ڪاٺي ڪڙائي، چڪن جي چيم ڪري.“

مالڪ وٽان چمڪي دکن اچن ٿا ٿن کي جي اون چڱي
طرح سمجهي ڏسين نه آهن ۽ ڪا نه ڪا چڱائي آهي.
(۱۰) بلند خلاصي، پاڻيءَ هوءَ.

(۱۱) هور آڪ نه سڪيءَ ڪوءَ.

قيد ۽ چوڻڪارو يعني چوراسي لک چورهن چر قيد ۽ مڪتي
۽ چوڻڪارو ۽ مالڪ تهيجي ڪڪر سان ٿئي گرا ٿئي ڪنهن
کي مثال نه آهي جو لاهيءَ ٻالو ۽ ٽوڪي ڪڪر چئي يا دغل
ڏئي سگهي؟

”اڙ مڙيٺ چر چرون يا بي خلاص،
بي تحده عالمي سا ٻسي جديد.“
(مولانا روم)

شرير ڏيڻ يا الهِي ٿان خلاصي ڪرڻ يعني دنيا ۾ اٿس
يا مڪتي ڏيڻ ۽ اهو مالڪ جي مڙج ٿي آهي.

(۱۲) جي ڪو ڪاءُ ڪهه آڪڻ پاءُ.

(۱۳) اوھ جاڙيءَ جيتڻا مھ ڪاءُ.

جھڪو مرد نه ٿاڻي ٿي شڪر ٿي اڇڙا لٽا مالڪ لاءِ ڪڍي
نه، اٿئي کي آخر ۽ خبر اولدي نه ڪيترا هنجي مڏين ٿي

(۳) ڪيتي منگهه جوڌ اپار .

(۴) ڪيٽڻا گڻت نهڀي ويچار .

سنسار ۾ ڪيترا وڏا جوڌا ۽ ٻهلوان يعني وڏا وڏا ولي
ڀيڻمبر ڀوگيشور، ساد وغيره، خود مالڪ ڪي چون ٿا ته تون
ڀاڻ آسانڪي ڏي . وري ٻين ڪيترن ڪي ته ڪوبه ويچار ۽
ڳڻتي ڪانهي ۽ هو مولائي آهن .

(۵) ڪيتي ڪپ تنهه ويڪار .

(۶) ڪيتي ايءُ ايءُ مڪر پاء .

ڪيترا ئي دنيا جي وڪارن ۾ ڦاسي آڃايو ڪهي ڪاڇي
مريو ٿا وڃن . هو جهڙا دنيا ۾ آيا تهڙا نه آيا . ڪيترا وري
مالڪ کان وٺي ۽ وٺي مڪر ۽ ٻي شڪر ٿي آليو وڃن ۽ چون
ته صاحب اسان لاءِ ڇا ڪيو آهي؟ اسين پنهنجي هڙسيءَ سان
جهڙا آهيون تهڙا ٿيا آهيون؟

(۷) ڪيتي مورڪ ڪاهي ڪاهه .

(۸) ڪيتيا دورڪ ڀورڪ سد مار .

ڪيترا نه دورڪ دنيا ۾ آهن جي ڪابو پيا ڪائين ڇو ته
سنسار ۾ آيا ئي رڳو ڪاڻڻ لاءِ آهن . وري ڪيترن جي مٿان
ته دڪه ۽ بڪه جي دڪن جي سدائين مار پيئي پوي .
”مايا منجهه مستان، مورڪ رهس مست ري،
ڪال نه ڏسن ڪنڌ تي، ڪشيرو ٻيٽو ڪمان .“
(سامي)

(۹) ايهه ڀم دات ٿيري داتار .

هت ديال پرش جي صاحبيءَ ۾ اهڙي عجيب ڳالهه ڏسي،
صاحب ڏانهن رخ ڪري، گرو صاحب جن چوڻا ته هي داتارا
اها به پنهنجي دانت ۽ مهر آهي (ڇاڪاڻ ته ٻلو، ٻرائي ڪيئن
ڪندو؟)

سي لوراون ڏين ل لاڳ، جي آڇني آرون آري. ۸
(شاه صاحب)

هي منهنجا سڀا ٺاولدا تون ئي اساجو اولدا، ڏک،
آڇو، آسو ۽ ٻرڌو آهين. هن چان پر به ٺهنجو آسو تون
۽ ٻرڌو ڪر به تون اساجي اوت ۽ آسو آهين. جيڪي ٺهندي
شون پر آيا آهن، تن کي ڄم جو ڏنڊ ڪوڙو ٿو ڏين ۽ اهو ڪن
مات ٿو ڪرين.

ٻوڙي ۲۵

سڀ ٻرڻ وڌو ڪرين ۽ رحير آهي. دلجا جا طاعري
ڏک ۽ سور هجي عين عنايت ۽ وڏي مهر آهن.
(۱) بهتا ڪرم لکيا نا جاء.
(۲) وڏا ڏانا، ٿل نه طماع.

سڄي سائينءَ جون ٻاٻيون ايتري قدر نه گهٽيون آهن جو
اهي لکڻ کان ٻاهر آهن. هو وڏو ڏانا آهي ۽ هنکي ڪيوسن
به ٻالڻ جي ڏوي به لالچ، طمع يا شواغش ڪاٻي، يعني هو
بي پرواهه ۽ بي غرض آهي.

”ڏانار نه تون به مڙئي مڱيا،

ميٺون مڏائنا وٺا، سڌا وسير تون،

اڻڻ اڇير تون، نه ميرائي مان ٺاهن.“

(شاه صاحب)

ڏانار نه تون آهين، ٿو چٽو ٻو ڪو به ڏانا دلجا به ڪوٺي.
دلجا جا سڀ ماڻهو توکان پسند ۽ گهڙڻ وارا آهن. جي تون
منهنجي اندر به پرڳهت ٿين ته پوءِ مون ميريءَ، ڪيڪار جو ئي
مان ٺهندو.

(۱۱) وڏا صاحب اوچا ٿاڻا .

(۱۲) اوچي اوڀر اوچا ٿاڻا .

لاهو سڄو سائين وڏو صاحب آهي ، هنجو سڀني کان مٿي
آستان آهي ۽ هنجو اوچي کان اوچو نام آهي .

”صاحب ٽنهنجي صاحبي عجب جهڙي آهي ،
وڏي سگهه سندياڻ ، پاڻ وهيطو آهين ،
وڏي سگهه سندياڻ ، ٻاجهون ڀريو آهين ،
مون کان مهر م لاهه ، آئون ٽنهنجي آهيان .“
(شاه صاحب)

اي منهنجا خاوند! ٽنهنجي عجيب بي الت صاحبي ،
حڪومت يا وڏائي آهي . تون پنهنجو مٿ پاڻ آهين . تون
وڏي سگهه ۽ ٻاجه وارو آهين . مان ٽنهنجو ٻانهون ، غلام ۽
نسورو نوڪر آهيان ۽ مون کان تون مهر جو هٿو نه لاهج .

(۱۳) ايود اوچا هوريءَ ڪوڙ .

(۱۴) ٿس اوچي ڪٿم، جاڻي ۽ سوء .

مالڪ جي برابر ۽ ۾ ڪو ايڏو هن جيڏو وڏو هجي جو
هنجي برابر جاڻي ۽ سمجهي سگهي ؟ باقي ٻئي ڪنهن جي
جاء نه آهي ؟

(۱۵) جيود آڀ، جاڻي ۽ آڀ آڀ .

(۱۶) نازڪ ندري ڪرمي دان .

جيڏو هو پاڻ وڏو آهي سو هو پاڻ ئي جاڻي ٿو . گرونانڪ
صاحب جن فرمائين ٿا ته سڀ هو پنهنجي مهر جي نظر ڏيا ۽
ٻاجه سان پيو ڪري ۽ پنهنجون دائرون به مهر سان پيو ڏئي .

”تون اوڀر ، تون اوڀر ڪوڙ ، تون آجهو تون اڳ ،

هٿ ٽنهنجو ٽڪيو ، مهڻو پٺ ٽونهن ماڳ .“

ڄاڻي سگهجي؟

”ٻڌا اوهڻي ٻاويءَ ٻڌ“ يعني مالڪ جي اله جي
ڪنهن کي به سڏ نه آهي.

”آڏ نه آيس ڪو، لڪو ٻار اورار (اورادن ڪنارو)،

من ٻڌ واليءَ کون ٻري، ڪمر ڪري اڪرار (ڪم)،

سامي سمجهي سار، ستن سڳور ڪمر.“

(۵) اٺت نه ڄاڻيءَ ڪهڻا آڪار.

(۶) اٺت نه ڄاڻيءَ ٻار اورار.

مالڪ جي ڪيل ڪم يعني ڇڻا لاهڻ جو به اله لکو

ڄڻي سگهجي ۽ لکي ڇڻا جي اورڻين يا ٻڙن ڪناري ۾

آڏ ۽ اله چڻي سگهجي ٿو.

(۷) اٺت ڪارڻ، ڪيتي ٻل لاهه.

(۸) ٿاڪي اٺت نه ڀاڻي ڇاهه.

آلهيءَ سڀ ٻڙش جي اله ٻڙا لاءِ ڪيترائي ڍور ٺاهي

ڪوشش ڪن ٿا پر هنجو اله لهي نٿا سگهن.

”ڏوڪي ۾ سڀ جڳ ڄام ٻڙا،

آهڻي آهڻي ٻڌوڙائي، سار ٻڌلهي ڇاهه لڪا.“

(-رامي جي مهاراج)

(۹) ايهه اٺت نه ڄاڻيءَ ڪو.

(۱۰) ٻهڻا ڪهڻي ٻهڻا هه-وه.

اڪر اله ڪوڊ لکو ڄاڻي، ڪيڙي ڇرلدي اڪو ڪيڙو وڌو

ٿو وڃي.

”صاحب ٺهڻدي صاهي، عجب ڏلي مون،

بس اڏڙاسن ٻالال ۾، ٻيڻا ٿاران لرون،

ڇوڪر اڏين مون، نه مير ٻائي مان ٻان.“

(شاعر صاحب)

ڪرڻ ڪندا. يعني جيڪي مالڪ کان سواءِ ٻين کي ٿا پوڄين
سي رهنجي ويندا.

- (۳) سمنڊ ساهه سلطان، گورها سڀني مال ڏن.
- (۴) ڪهڙي ڦل نه هوندي، جي کس منهن نه ويسرهه.
- وڏا وڏا شاهه سلطان پنهنجي ڏن ۽ مال سميت ڪٿي
يعني مسڪين جي به مٿ نه آهن. جن کي مالڪ ٺٽو وسري
انهن جي پيٽ ۾ غريب، مسڪين ماڻهو، جن کي مالڪ ياد
آهي سي بادشاهن ۽ سلطانن کان به مٿي آهن.

پوڙي ۲۴

۲۱ ۽ ۲۲ پوڙين ۾ دنيا جي فيلسوفن وغيره جا خيال ڪرڻا
۽ وڃڻا نسبت ڪچا ڄاڻائي، ڪرو صاحب جن سڄي مالڪ جي
لام جي هدايت ڏيئي، هن پوڙي ۽ ۾ فرمائين ٿا ته ست پرش
جو بي انت آهي ۽ وڏن کان وڏو آهي تنهنجي ٽون مهر جي
نظر هٿ ڪر.

- (۱) انت نه صفتي ڪهڙ نه انت.
- (۲) انت نه ڪرڻي، ديڻ نه انت.
- مالڪ جي ڪن جو انت ئي ڪونهي. هن جي ڪمن جو
به انت نه آهي. سڄي سائينءَ جي ڪمن جو به انت نه آهي ۽
هنجي دات، مهر ۽ بخشش جي به ڪا حد نه آهي.
- (۳) انت نه ويڪڻ، سڻ نه انت.
- (۴) انت نه ڇاڍي، ڪٿا من انت.

هن جي ڏسڻ جي به طاقت جو انت ڪونهي ۽ نه هنجي
ٻڌڻ جي طاقت جو ڪو انت آهي. انهيءَ مالڪ جي من جي
منصوبي يعني رت جو ڪهڙو مطلب آهي تنهنجو به انت ٺٽو

ڇا ورتلندو؟ پنهنجي اصلي ڪم کي وٺ، هر آهي صاعبد
کي سمري عن سان ملڻ چو.

”دل ۾ پنهنجي آه، جي ڏيان لسان ڏئي،

آهي ساه ڏئي، ٿون ڄاڻ نه ڪه ڪٿي.“

يعني جي سائينءَ جي نام جو ڏيان پنهنجي اندر ۾ آهي
نه ڇا ڄاڻ نه مالڪ سدائين لسان آهي.

(۱) سالاهي سالاهه، ايتي سوت نه پاڻيٺا.

ماڻهو ايترو دوش ۽ سجهه ٿا وٺن ته سڀ کان وڌيڪ
ساراهه چوڻ هڪ ئي نام جو پندار سڄو مالڪ آهي. ”نالڪ

ٿاوي ڪٿي لڌاڻ.“ ”نالڪ سڌا ڏانهن ڏيان چوڻ.“

”اڳوڻو ڇو اڳو سالاهه، اڳو سمر اڳو من آه.“

(۲) ٺڌيٺا آهي واهه، ڀوهه سهند نه ڄاڻيٺهه.

پر ماڻهو وڃي وڃي وڃي ٿا لڌن ۽ لڌن ۾ ۽ سهند ئي وٺي وٺي
ڇڏين، يعني سهند روپي وڌي مالڪ کي ڇڏي وڃي وڃي

ڏاڍائي کي چڙهي ۽ ڀڄي، جي سهند جي ڀڄي ۽ واهه
لڌن ۽ لڌن آهي.

”سهند جي سڀني، ٿي مالڪ مڙها،

ڇلر جي چوٽين، ٿن سان کوٽاءِ ستين.“

(شاعر صاحب)

يعني ڇوڪري سهند جي عميق ۾ ٿيون ٿا هڻن ٿن کي ئي
مالڪ موٽي ملندا. باقي ڇوڪري لڌن ۽ واهن ۾ ٿا ڳولين

انهن کي ڪوڙاڻو ستين ئي ملندا.

”سگر ساگر لڌي، مالڪ صفت ٿين،

لڌن ٿا لڌن، ڇڪر هڪ ٿين.“

جيڪي سگر ساگر کي ٿا ڀڄين ٿن کي نام روپي مالڪ
ملندا. باقي جيڪي لڌن ٿا لڌن سي گم ۾ ئي هت

مهراب ڪندا. يعني جيڪي مالڪ کان سواءِ ٻين کي ٿا پوڄين
سي رهجي ويندا.

(۳) سمنڊ ساحل سلطان، گروها سڀيئي مال ڏن.

(۴) ڪهڙي ڦل نه هوندي، جي ٿس منهن نه ويسوهم.

وڏا وڏا شاهه سلطان پنهنجي ڏن ۽ مال سميت ڪٽي ۽
يعني مسڪين جي به مت نه آهن. جن کي مالڪ ٿيو وسري
انهن جي پست ۾ غريب، مسڪين ماڻهو، جن کي مالڪ ياد
آهي سي بادشاهن ۽ سلطانن کان به مٿي آهن.

پوڙي ۲۴

۲۱ ۽ ۲۲ پوڙين ۾ دنيا جي فيلسوفن وغيره جا خيال ڪرنا
۽ وڃڻا نسبت ڪچا ڄاڻائي، گرو صاحب جن سڄي مالڪ جي
نام جي هدايت ڏيئي، هن پوڙي ۾ فرماين ٿا ته ست پرش
جو بي انت آهي ۽ وڏن کان وڏو آهي پنهنجي نون مهر جي
نظر هٿ ڪر.

(۱) انت نه صفتي ڪهڙ نه انت.

(۲) انت نه ڪرڙي ۽، ديڻ نه انت.

مالڪ جي ڳڻن جو انت ئي ڪونهي. هن جي ڪمن جو
به انت نه آهي. سڄي سائينءَ جي ڪمن جو به انت نه آهي ۽
هنجي دات، مهر ۽ بخشش جي به ڪا حد نه آهي.

(۳) انت نه ويڪڻ، سڻ نه انت.

(۴) انت نه ڇاڇي ۽، ڪٺا من انت.

هن جي ڏسڻ جي به طاقت جو انت ڪونهي ۽ نه هنجي
بڻڻ جي طاقت جو ڪو انت آهي. انهيءَ مالڪ جي من جي
منصوبي يعني رت جو ڪهڙو مطلب آهي پنهنجو به انت ٿيو

ٻيا ورنه ڏور؟ پنهنجي اصلي ڪم کي وٺ، هر آهي صاحب
کي سوري هن سان ملڻ جو.

”دل ۾ پنهنجي آهي، جي ڏيان لاءِ ڏئي،

آهي ساڻ ڏئي، اٿن ڄاڻا لڙڪ ڪئي.“

يعني جي سالن جي لام جو ڏيان پنهنجي اندر ۾ آهي
۾ اڪ ڄاڻا لڙڪ سالن لسان آهي.

(۱) سالاهي سالاهه، ايتي سوت نه پائيندا.

ماڻهو ايترو دوش ۽ سجهه لڻا وڌن ته سڀ کان وڌيڪ
ساراهه جوڳ هڪ ئي لام جو پندار سڄو مالڪ آهي. ”نالڪ

ٿاويئي ڪئي ڏان.“ ”نالڪ سڌا ڏيائين ڏيان جوڳ.“

”اڳوڻو ڄڻ سالاهه، اڳوڻو سهر اڳوڻو من آهي.“

(۲) ڏيڻا آئي واهه، ڏوهه سعاد نه ڄاڻيندڙ.

ڀر ماڻهو وڃي اٿن ٿا ڏين ۽ ڏين ۾ ۽ سمنڊ کي وسارو

ڇڏين، يعني سمنڊ روپي وڏي مالڪ کي ڇڏي وڃي نه ڏوي

ڏاڍائين کي چڙهن ۽ ڏوڃين، جي سمنڊ جي پست ۾ واهه

ڏاڍون ۽ ڏاڍون آهن.

”سمنڊ جي سڀني، نسي مالڪ مڙها،

ڇلڙ جي چوڙين، ٿن سان کوٽاءِ سڏيون.“

(شاعر صاحب)

يعني جوڳي سمنڊ جي عميق ۾ ٿيون ٿا هڻن ٿن کي ئي

مالڪ موليٰ ملندا. باقي جوڳي ڏين ۽ واهن ۾ ٿا ڳولين

اٿن کي ڪڍڻ سڏيون ئي ملندا.

”ستگر ساگر ڏولائي، مالڪ سمع ٿين،

ڏولڻان ڏولهندا، ڇڪر هٿ ڏين.“

هيڪي ستگر ساگر کي ٿا ڏوڃين ٿن کي لام روپي مالڪ

ملندا. باقي جوڳي ڏاڍون ٿا ڏولائين سي ڪپ ۾ ئي هٿ

هي پيارا ٿون دنيا جا ليڪا سڀ وساري اٽڪ سان اندر ۾
گڏج. هي اموڪ جنم حرفتن ۾ برباد نه ڪر. دنيا جا ليڪا،
ڪو ٿور، عقل ۽ اٽڪلون وساري مالڪي اندر ۾ ڏس. ٿون
جيئري مر ۽ هڪ ئي مالڪ کي ڏيائي انهيءَ سان وڃي مل.

(۵) نازڪ وڏا آڪيٽي، آبي ڄاڻي آپ.

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته اهو پريو ئي وڏو ۽
بي انس آهي. هوئي پاڻ کي پاڻ ڄاڻي ٿو. اُهي ڪنهن جي
جاء نه آهي جو هنجو انس لهي سگهي؟

”جيڏو ته هنجو نانءُ، ٻاجه به اوڏائي مڱان،

ري ٽيهن ري ٿو ٽيهن، ٿون چهر ٿون ڇانو،

ڪچارو ڪهانءُ، ٿوڪي معلوم سڀڪا. (شاهه صاحب)

اي مالڪ! جيڏو ته هنجو وڏو نالو آهي ته هجي ٻاجه به
مان اوڏي ٿو گهران، ٿون ئي ته هنجو آهيو ۽ اُسر و آهين،
ٿون نماڻن جو ماڻ ۽ بي وسيلن جو وسيلو آهين. مان ٿوڪي ڇا
چئي باهران عرض ڪريان. ٿون ڄاڻي ڄاڻهار آهين.

ٻوڙي ۲۳

۱- ساراهي سمند ساراه، نه نديون ڏيئون واه،

۲- ڪٽي نه وسري نام، راجن ڪن ٽنهن سلام.

اڳين ۽ پوري ۾ عاقلن جي عقل ڏي اشارو ڪري فرمايائون
ته رچنا جي آڌ ڪيئن ٿي، اهڙن خيالن کي ڇڏ. اهو سمجهو
ڪافي آهي ته صاحب وڏو آهي. هن ٻوڙي ۾ وري
سادانن جو حال ڏسي فرمائين ٿا ته انهي سڄي شهشاهه
جي شرن وٽ ۽ ڇڏ هنجو ڪر هلائيندڙ ڏيوي ڏيئون ٿا، جي
تو اهي پنهنجا پوڄي، يعني پوڄو وارا بنيا اٿيئي؟ انهن مان

آعين . برم آله سب ۾ واپس آهي . ڇاڪاڻ ته ڇڏو آهي ،
 پر اهڙي لار ڪن ٿا آهن ڪي آهي . اهو ئي سڀ آهي اهو
 سڀ نام آڏو ، مٿي ۽ الڳ ٻئي آهي . اهو ۽ الڳ آهي .
 هتي نام آهي اتي نامي آهي . هتي نامي آهي اتي
 نام آهي .

(۳) سڀس اٺارهن ، ڪنهن ڪتبا ، اٺارهن اڪ ذات .
 مسلمانن ڪتاب ۱۸ هزارن دليان ۾ بيان ڪن ٿا يعني
 بيشمار دليان آهن . اهي اصل ۾ هڪ ئي ذات (شيد) آهن
 جنهن مان طرحن طرحين نالن يعني دليان ٺهيو . اهيءَ هر
 مطلب آهي ته هڪ ئي مالڪ مان طرحين طرحين سرشتيون
 ٺهندا آهن .

”آلڪ پرڪ آڏو ، سل ڪرڻ سار ۾ ،

ڪن ۾ هڪ پيال سان ، سب رنگ وڃاڻو“ (سامي)

شاعر صاحب بنا ڇيو آهي ته :-

”عالم هرده (ارڙهن) هزار ، ٻيڙ ٻيڙي ڇڏيا .“

يعني مالڪ هر ائين شريڪ ڪر ٿو آهي هر ٻيڙي ٻيڙي
 هر ڪڪر ئي ارڙهن هزار يعني ٻي شمار دليان مٿان ٻيو وسي .
 (۴) ليڪا هوءَ ته لکئيءَ ، ليڪيءَ هوءَ وٽاس .

مالڪ جي بيشمار ڪمن جو ليڪو ٿيڻ ۽ لکڻ کان پوءِ آهي .
 جيڪڏهن ڪو ايڪاري ليڪو رکي ته هو هڪڙو ئي آهي ليڪو
 لکي لکي آخر لکڻي لاس ٿي ويندو .

۱. ”ليڪا سب وسار ، آڏو ڏس آليڪ ڪي ،

دا ٻئي دونه بالي ڪري ، حرفت سان نه ڄاڻ“

۲. ليڪا لکڻ ڇڏي ٿو ، آڏو ڏس آليڪ ،

هيئندي عن جيان مون سامي سمجهي ٿو ،

آل (پکي) جان آڪاس ۾ ، ڪيرل سڀ سان آڏو ،

ٻار ٿوڻ سان گڏ ، ٻيڙي جيئن جو ٿاڻه سان .“

اُداڪ - جي اهو آدرشت سوکيم (جيڪي نٿو ڏسڻ ۾ اچي) سڄي وٺ جو ڪارڻ آهي تہ پوءِ نر آڪار ڪيئن نه درشت (جيڪي ڏسون ٿا) جو ڪارڻ ٿي سگهندو؟
شوڊيت ڪيتو - جي ست سيني جي پاڙ آهي تہ سيني ۾ ڏسڻ جو نٿو اچي؟

اُداڪ - هي لوڻ جو ٻڪ پاڻيءَ جي دلي ۾ وجهه ۽ سڀاڻي وري اهو مون وقت ڪٿي اچي.
 ٻئي ڏينهن شوڊيت آيو ۽ پٽس چيس تہ لوڻ جو ٿو ڪالھ پاڻيءَ ۾ وڌو سو ڪٿي اچي. پر شوڊيت ڪيتو ۽ اهو لوڻ پاڻيءَ ۾ نه لڌو. پوءِ پٽس چيس تہ هاڻي مٿان، وچان ۽ ٿري مان پاڻي ڪڍي چڪو. شوڊيت ڪيتو ۽ ائين ڪيو ۽ سڄو پاڻي ڪارو سمجھيائين.

اُداڪ - جيئن هن پاڻيءَ ۾ لوڻ آهي تيئن هن جڳت ۾ ست آهي ۽ پر جيئن پاڻيءَ ۾ لوڻ نٿو ڏسجن تيئن ٿون ست کي نٿو ڏسجن. اهو ست سرو آتما آهي، اهوئي رڳو سچ آهي.

شوڊيت ڪيتو - لوڻ نه چڪڻ سان پرڪجي سگھجي ٿو. ست کي ڪيئن پرڪجي؟

اُداڪ - هڪ دفعي هڪڙي ماڻهوءَ کي لکيم پور ۾ رات جو چورن هنجون اڪيون ٻڌي، ڏن ڦري، شينهن ۽ چيٽن پُريل جهنگ ۾ هنڪي ڇڏي ڏنو. اُتي هن رڙيون ڪيون. ٻئي هڪ ماڻهوءَ کي ڪهل آئي ۽ هن اڪيون چوڙيس ۽ لکيم پور جو ڏس ڏنائينس. اسانجا ڪرم اهڙا چور آهن، اسانجون لڇاڙيون پٽيون آهن ۽ اسانجو ست گرو اهو پرش آهي جو ست ڏي وٺي ٿو وڃيئون. اهو ست سرو آتما آهي اهو ئي رڳو سچ آهي. اهو ’نت سوئر سي آهي‘ يعني ٿون ئي آهن. مولانا روم به چيو آهي تہ ”شما ٿيند“. يعني ٿون ئي

ڪنهن به دس کي اٿڙي سڌ لڏي رهي ته مان ڪهڙي ڪل مان لڪتي آهيان؟ تڏهن ماڻهن کي سڌ لڏي پوي نه سندن جيو، ستيه يعني سڄ به آرام ڪرائيو.

شويت ڪيتو - پر جڏهن جيو ستيه کان وڌي ٿو تڏهن اٿئيءَ موت جي اسان کي سڌ ڇو نه ٿي پوي؟

آڌالڪ - جيئن ٿاڏون سمجهه به ٻڌن ٿيون ۽ انسان ٻاڦ جو روپ ڌاري آڪاش به وڃي وري ٻاڦيءَ به مرن ٿيون، تڏهن ماڻهو ستيه به آرام ڪري وري وڌي ٿو ۽ ٿاڏن وانگر هڪي موت جي سڌ لڏي پوي!

شويت ڪيتو - ٻاڦيءَ مان ٿيرون، ٽپجي ۽ ٽپوڪڻا لڪري، وري ٻاڦيءَ به ناس ٿي وڃن ٿا تڏهن جيو جڏهن ستيه به آرام ڪن ٿا، تڏهن ڇو ٿا ناس ٿين؟

آڌالڪ - هن وڏي وڻ جي پاڙ تي ڪهاڙو هڻندڻ نه آئي ڏٺ ٿيندس پر وڻ ٻيهر جيئندو. انهن جي چوڻيءَ تي ڪهاڙو هڻندڻ نه به وڻ نه مرن ٿو. پر جي سڀ ڪنهن ٺاريءَ کي ڇڏيو ته اها ڪو مائٽي مري وڃي ۽ جي سڀ سڄي وڻ کي ڇڏيو ته پوءِ سڄو وڻ سڙي ٿو وڃي. جڏهن شراب کي سڀ ڇڏي ٿو تڏهن شراب مري نه ٿو. جڏهن جيو سڀ شراب جي وڻ جي ڪنهن به ٻاڦي کي سڀ ڇڏي ٿو تڏهن اهو پاڻو مري ٿو پر سڀ ٿو مري. اهو سڀ سور و آتما آهي ڄاڻي رڳو سڄ آهي.

شويت ڪيتو - سڀ لڙاڪار آهي پوءِ هيءَ آڪار واري جڳهه منجهانئس ڪيئن لڪي؟

آڌالڪ - هيءَ ٿل ٽڪر ٽڪر ڪر. هاڻي هيءَ اڄ جو اڪثر ٿين ٿو به ٽڪر ٽڪر ڪر ۽ انهن ٽڪرن کي به ٽڪر ٽڪر ڪر. هاڻي ڇا ٿو ڏسين؟

شويت ڪيتو - ڪي ڪن.

پري ٿي، تيئن هيءَ هڪ سکيا به اهڙي آهي.

شويت ڪيتو - منهنجي گهرن مونکي اها سکيا ڪان
ڏني، جي اچين ها ته اها ڏين ها. هي پتا اها سکيا نوهين
مونکي ڏبو.

اڌاڪ - هي پيارا! آڌ ۾ رڳو هڪ هو، جنهن کان سواءِ
ٻيو ڪوبه ڪونهي. پيا چوندا ته آڌ ۾ اهو هو، جو ڪين آهي.
انهي مان سڀ جيڪي آهي سو پيدا ٿيو يا جائو. پر رانين
ڪيئن ٿي سگهندو؟ انهن، نانن مان ڪيئن جهي سگهندي؟
نه، نه هي پترا جيڪي آهي سو ئي آڌ ۾ هو ۽ اهو هڪ ٻئي
ڌاران هو. انهيءَ چيو ته مان گهڻان ٿيان ۽ انهيءَ مان ٽيچ ٿيو
۽ ٽيچ چيو ته مان گهڻان ٿيان ۽ انهيءَ مان پاڻي نڪتو. پاڻيءَ چيو
ته مان گهڻان ٿيان، انهي مان اُن نڪتو. جنهن مان ٽيچ، پاڻي
۽ اُن نڪتو تنهن جيرو آئيا ٿي، هنن ۾ ڀرويش ڪيو ۽ روپ
۽ نالا پرگهت ڪيا. هي پترا تنهنجو من انهيءَ اُن مان ٿيو ۽
تنهنجو پساهه انهيءَ پاڻيءَ مان ۽ تنهنجي واڻي انهيءَ ٽيچ مان
ٿي. تون جڏهن سڀني بنا نند ڪرين تڏهن تنهنجي جيرو
آئيا انهيءَ هڪ سان ملي ٿي. جيئن ڪو ڏاڳي ۾ ٻڌل پکي،
سڀ پاسي اڏامي اڏامي، اُڪجي اُٿئي وهڪ ڪري ٿو
جتي هو ٻڌل آهي. تيئن هي پترا تنهنجو من سڀ ڪنهن
پاسي اڏامي اڏامي، ڪنهن به هنڌ آرام نه لهي نيٺ پُراڻ ۾
وهڪ ڪريو، ڇاڪاڻ ته من پُراڻ سان ٻڌل آهي. پُراڻ وري
انهيءَ سان ٻڌل آهي جو سرو آئيا آهي ۽ جو رڳو سچ آهي.
شويت ڪيتو - جي نند مهل انهيءَ سچي ۾ آرام
ڪريون ٿا ته پوءِ جو اسانکي اها سد ئي پري؟

اڌاڪ - ماڻهيءَ جون مڪيون گهڻن گلن مان رس ڪڍي،
انهن سڀني رسن کي اهڙو هڪ روپ ڏين ٿيون جنهن ڪري،

هن سرشتيءَ ۾ لکين پائالان هيلان پائال ۽ لکين آکاسن
 مٿان بيا آکاس بيا آهن. ويد اها ڳالھ چون ٿا تہ اهي هيٺ
 مٿي ۽ سڀ هنڌ ڳولي ٿا مگر مالڪ جو الله نہ پائائون ۽
 ڀيٽي ڀيٽي يعني نون ئي الله ئي الله چئي هر ماڻھو
 پنهنجي ويا.

”آڪاشي وائي ٻڌي جنهن ڪر گياست سان،
 تنهن موروست مڃي جي، ڄاڻ ڪڍي ڄاڻي،
 جڏهن ٽهاڳهر لوڻ جي، ٻوڙ هلي پائي،
 سنڌ ۾ سماڻي، موٽي موٽي ڪينڪي.“

جنهن ڪروءَ کان راه وٺي اندر ۾ شيد ڪي ٻڌو، تنهن آڏو
 ڪڍي مالڪ ڪي اندر ۾ ڏٺو ۽ اُهوئي ۾ ئي هو لولن ٿي
 ويو. جهڙيءَ طرح لوڻ مان لاهل ٽهاڳهر ڏوٽ مان پائي ٻوڙ
 وٺي ٻوڙ ڏوٽ ۾ پئي اُهوئي ۾ ملي هڪ ئي وٺي.

ڄالوڪه اُپسند ۾ لکيل آهي تہ اڌالڪ رشيءَ جو ٻيٽ
 شويت ڪيٽو جڏهن ۱۲ سال وڌيا پڙهي پسيءَ وٽ موٽي
 آيو، تڏهن پٽس هڪي ايماني ڏسي هن کان پڇيو تہ ”هي
 پٽرا ٿو پنهنجي ڪروءَ کان اها سکيا پائي يا نہ، جنهن ڪري
 جيڪي ٻڌي ٿو سگهجي سو اسين ٻڌون ٿا ۽ جيڪي ڏسي
 ٿو سگهجي سو اسين ڏسون ٿا ۽ جيڪي ڄاڻي ٿو سگهجي
 سو اسين ڄاڻون ٿا. (جنهن کي حضور مهاراج بابا ساوڙ سنڪه جن
 Unwritten and law unspoken language ڪري چيو آهي ۽
 ڪرو لالڪ صاحب جن چيو آهي تہ:-

”اڳاڻا ٻاجهون ويڪڙا، ٻن ڪنان سڙا، جهيٻا ٻاجهون ٻوڙا“
 شويت ڪيٽو- بابا اها سکيا ڪهڙي آهي؟

اڌالڪ- جيئن مٿيءَ جي هڪ پٽر مان ڇڏڪا شيءِ لاهل
 آهي سا ڄاڻجي ٿي، سون جي ٽڪر مان لاهل زور جي سنڌ

۽ ڦل جي اڇا آهي. سنتن موجب ڪنوار ڪي ڪڇي گهومت، ڪپڙا ۽ مڻيا گهومت سان يا گهومت کان پاڻي پوءِ ملندا. دنيا جي ماڻهن کي ڪن ڪپڙا ۽ مڻيا، گهومت نه ملي نه ئي سهي. تنهن ڪري سنت نام جو ئي اپدیش ڪندا آهن پر ٻين سڌارڪن جو زور آهي دان وغيره ۽ ٻين اهڙن ڪمن تي، جن کي هو حياتيءَ جو ڪم ڪري ٿا سمجهن ۽ انهن جو هو هٿ ڦل ٿا چاهين.

ٻوڙي ۲۲

۲۱ ٻوڙيءَ ۾ فرمايائون ته پراڻن ۽ ڦران کي به مالڪ جي وڃنا جي آءِ خبر ئي ڪانهي؟ هن ٻوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته تون وڃنا جي آءِ انت ڄاڻڻ ۾ مٿو نه ڪپاءِ. ويد به مالڪ کي بي انت ڇڏي بس ٿي ويا. تون مالڪ کي وڏو ڄاڻي پنهنجو ڪم ڪري ورت. پٺيان جي روشن دماغ پليٽو (افلاطون) جنهن جهڙو وڌيڪ روشن دماغ دنيا ۾ نه ٿيو آهي اهو به وڃنا جي ساري عمارت لاءِ، پنهنجي عقلي خيالن مان پوري ۽ ٻڪري پيڙهه ٺاهي نه سگهيو؟ جيتوڻيڪ انجي ڪيترين اُڪرن يا ٿورين ننڍين ڳالهين جي پرولين پڇڻ ۾ هن انصاف ڪيا هئا. اهو حال ڏسي سنت علم ۽ عقل کان، مالڪ جي عشق کي مٿي رکندا آهن جنهن سان صاحب ملي. اکين سان ڀردا لٿا ۽ وچريل پريتر جو منهن ڏٺو ته پوءِ هنجو پيد پاڻي پيو ڪائس ملندو. تنهنڪري ۲۱، ۲۲، ۲۴ ۽ ۲۵ ٻوڙين ۾ اڃا ئي گيان کي ڇڏڻ ۽ مالڪ جي مهر هٿ ڪرڻ ۽ هن سان ملڻ تي زور رکيو اٿن. پهرين جيئڻ، پوءِ گيان.

(۱) پاٽالا پاٽال، لڪر آگاسا آگاس.

(۲) اوڙڪ اوڙڪ پال ٿڪي، ويد ڪهن اڪ وات.

وٺو سڪ - ڇي سان، ڪنهن پريميءَ پڇاڻي،

مؤج ملي ماڻهي، سدائين ساهي ڇڏي.

بمعي اڪه نرش هيءَ سهڻي رنگ ۽ رنگي رچنا رڇي،
 انهيءَ ڳالهه کي هن ٻڌو ڏٺو آهي بمعي ڳڙو رکڻو آهي.
 اها خبر انهي پريميءَ کي ٿي پوي جو هن سان ماري هڻي
 پريءَ سڪ ۾ وٺو پيو آهي. اهوئي اها مؤج ماڻهو.

(۱۴) نانڪ جي ڪو آڙو جاڻهيءَ،

آڱيءَ گڏبا نه سو هڻيءَ.

گرو صاحب جن نورمانن ٿا ۽ جيڪو پاڻ کي وڏو گرو سمجهي
 ۽ چوڻو ۽ مون کي مالڪ جي سڀ سڏ آهي اهو اڳيان، مالڪ
 جي درٻار ۾ ڪن سوهندو ۽ هر زليل ۽ شرمندو ٿيندو.

”نڪن لپاڙي (پتاڪي) ڳالهون ڪن اکر چون،

وٺو ڪو واپار سان واپسي واپاري.“

ديان ڏيڻ جهڙيون ڳالهيون :- هي ست ’سطيا ميا
 من ڪيتا پاء‘ انهيءَ جو ساڳيو مطلب پنهنجيءَ پوڙيءَ جي
 ”گاوبڻي سڀڻي من رکيئي پاڙ“ جهڙو آهي. هن پوڙيءَ
 جي پهرين لک ’نورث ٽپ دنيا دت دان، جيڪو پاويءَ ٿل
 ڪا مان‘ وارو ساڳيو خيال ڇهين پوڙيءَ واري ست ۾ ’نورث
 نوان‘ واريءَ لک جهڙو آهي. انهيءَ ۾ عام دليري ماڻهن جو
 ڌرم ڏيکاريل آهي. هن پوڙيءَ ۾ وري ستن ساڌن جي
 ڌرم جو ڪجهه بيان ڪيل آهي. ست ۽ ساڌ ڄاڻن ٿا ته
 جيڪي آهي سو مالڪ پاڻ آهي تنهنڪري هو هن سان پري
 وڌن ٿا. هو ٻڌ ڄاڻن ٿا ته سڀ جيو جنم - ڇي مالڪ جو
 اولاد آهن ۽ اسان جا پيار آهن ۽ اسين هڪ ئي ڀاڌل مان اڪل
 ڦرا آهيون. عام دليري ماڻهن کي اهڙو خيال نه آهي. هن
 جي پر اڳڪاري ڪن ۽ دالن ۾ وڏو سندن آڀر، مان وڏائي

(۹) ٿٽ وار نا جوگي جاڻيءَ،

رٿ ماھم نہ ڪوڻي .

جوڳين کي بہ لڙهيءَ ٿٽ ۽ وار يعني موسر ۽ مهنِي جي
خبر نہ آهي نہ ڪڏهن سرشتي لهي ؟
(۱۰) جا ڪرنا سرڻي ڪٿم ساڃي،

آڏي جاڻيءَ سوڻي .

جنهن ڪرنا هن سرشتيءَ کي بظاير آهي، سر ٿي لاهو
سڀ پاڻ جاڻيٿو.

سڌ لڙهيءَ ٿي وري سوال ڪن ٿا نہ :-

(۱۱) ڪڙ ڪر آکا ڪڙ سالا هي،

ڪو ورنِي ڪو جاڻا ؟

مالڪ کي ڪيئن ڪري چئون، ڪيئن ساراھيونس، ڪيئن

هن جو ورن يا بيان ڪريون ۽ ڪيئن ڄاڻونس ؟

گرو صاحب جن جواب ٿا ڏين :-

(۱۲) نازڪ آڪڻ سپڪو آڪيءَ، اڪ ڊو اڪ سڻاڻا.

هر ڪو مالڪ جي ساراھ پنهنجي نموني پيو ڪري ۽ هڪ
بئي کان وڌيڪ عقل وارا ۽ سياڻا پاڻ کي وڌيڪ سياڻا سمجهي
پيا هن جي تعريف ڪن پر ”سچڻ جي سوچا چئي وڃي نہ
وات سان.“

(۱۳) وڏا صاحب وڏي ناڻي، ڪيتا جا ڪا هوويءَ.

اهو مالڪ وڏو صاحب آهي، وڏو هنجو نالو آهي ۽ هيءَ
وڃنا سڀ هن جي ٺهيل آهي.

”الڪ پرک آڻي، وڃنا وڃي رنگ پري،

اڳيون وينو اُٺڻيو، پست پرڏو ٽاڻي،

”پرپ ڪي سمن، ڪيرڪ اڻسالي،

پرپ ڪي سمن، ڏوڪه مائي.“ (سڪهي)

(۳) سڀ گڻ ٿيري ميءَ ٺاهي ڪوءَ،

وڻ گڻ ڪيٽي بگت نه هوءَ.

هي مالڪا ٽون سڀني ڪٽن جو پندار آهين ۽ مان گهٽڪار

اوڻن سان برابر ٿيو آهين. شپ ڪٽن ۽ ٺهجي ڏيا ڪالسواءِ

پگتي اصل نه ٿيندي؟

(۴) سڏست آڻ باڙي بزماءَ،

ست سهڻا سدا هن چاءَ.

واه واه! ڏن آهن ٺهجا پگت، ڏن آهي ٺهجي شد

جي جهڪار ۽ ڏن آهي انهن جي سڌامن ٺهجي لاءِ ڪ

۽ پيار.

(۵) ڪوڙ سم ويل وقت ڪوڙ، ڪوڙ ٿت ڪوڙ وار.

(۶) ڪوڙ سم رتي، ماه ڪوڙ، جت هوڻا آڪار.

حالي سڌ ڪرو صاحب جن کان سوال ٿا پڇن نه اها ڪهڙي

ويل، وقت ۽ تاريخ هئي، ڪهڙو ڏينهن هو، ڪهڙي دوسر

هئي، ڪهڙو اهو مهمو هو، جڏهن هن سرشتيءَ جي رچنا ٿي؟

(۷) ويل نه ڀائينڻا پنڊتي، جو هوويءَ ليڪه پراڻ.

ڪرو صاحب جن الهيءَ سوال جو جواب ٿا ڏين نه سرشتيءَ

جي پيدا ٿيڻ جي وقت جي سڌ، پنڊتن کي به ڪانهي؟ ڇاڪاڻ

اها ڳالهه پراڻي به نه لکيل ڪانهي جو هو پڙهي ٻڌائي سگهن؟

(۸) وقت نه ڀائيو قاديئا، جن لکن ليڪه قران.

قاصبن کي به الهيءَ وقت جي خبر نه آهي ڇاڪاڻ نه جي

قران شريف به اهو لکيل هجي ها نه پوءِ اهو هو ڄاڻن ها؟

مالڪ جي درٻار ۾ وڃون؟ ڪهڙي نه اٿئي سمجهو!

(۶) نانڪ حڪمي آوهه جاهه.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته سڀ جيو مالڪ جي حڪم سان ڦل پائين ٿا ۽ دنيا ۾ ڄمن مرن ٿا ۽ جونيون پوکين ٿا. ”قضا ڪين ٿري، جيئن امر الاهي ٿيو.“ (شاهه صاحب)

ٻوڙي ۲۱

ٻوڙ ڪندڙ نام آهي جو شبد جو جوهر آهي ۽ نه ٿي-رت دان وغيره. نام سان ئي آبي جي ملينتا ٿو پئي ٿي.
(۱) ٿي-رت ٿپ دڻيا دت دان،

جيڪو پاويءَ ڌل ڪامان.

ٿي-رت، ٿپ ۽ ديا سان ڏنل دان جو جيڪو ڦل پائين ٿو تنهن جي سڃي سائينءَ جي درٻار ۾ ٿو جيترو به مان، وڏائي يا اهميت ڪانهي. چڱن سرشت ڪمن جو ڦل ضرور ملندو پر مالڪ نه ملندو. مالڪ وٽ نام يا شبد جي وڏائي ۽ قدر آهي.

”ورلو واپاري سودو ڪري سچ (شبد) جو،

پڙي ڪپ ڪميا جا، پڳت جي پاري (هڙ)،

سامي لوڪ پرلوڪ جي، سڌ رکي ساري،

ڪري نيزاري (نڙت) سمڪ ٿئي شاهن جي.“

(۲) سڏيا منڻامن ڪيتا پاء، آنترگت ٿي-رت مل ناء.

جڏهن جيو نام جو پڇن سمون ڪندو ۽ من ۾ هو مالڪ لاءِ وشواس، پريءَ ۽ ٿڙف پيدا ڪندو، تڏهن اندر ۾ هنڪي اهو ٿي-رت حاصل ٿيندو جنهن ۾ هنجي سڀ من جي مٿل اڪري ويندي. انهيءَ جي ئي مالڪ وٽ وڏائي آهي.

ميري ڪهڙي ئي ٻڪرو ۽ سٺو رنگ ڪمن لڳندو آهي ٿيڻ
ميريءَ سرف تي نام جو رنگ لڳو لڳي. صاف پوئو سرف
جو اُڌار جلد ٿيندو آهي. تنهنڪري پڇينجي چال چلن پهرين
سڌاري صاف پاڪ ڪجي.

”سيوا سان دوشن مڃن، پرير ڪا لهر پرائي،
بچن ڪي رهيو، پاڻ ڪي پائي، رڻ ڪي اُڪن ڇرائي،
پکڙي لڏي جهان لس دن ٻيٽي - لا پر مل مل مڻل ڪڍرائي.“
”وڏ پراڻ پڙهي - مڻل ل - مڻي من جي،
ٺپ ٺهرت ساڌن ڪري، ٿڌو گڻا مڃيو وڙي (وڇي)
سمجھو ري سامهي ڇڏي، اٿئي مڻل ڇڙهي،
پکي پرير ڪهڙي، ملي مهڊ جن (ستن) سان.“

يعني ٺهرن ڪرڻ يا گڻا پر رهڻ سان ڪا من جي مڻل ڪا
نه ٺهندي؟ اها من جي مڻل ٺهندي، ستن سان ملي نام
ڇوڻ سان.

(۴) ٻڌي پاڻي اڪڻ ٺاهه -

ڪر ڪر ڪرڻا لڪ لڏيءَ جاهه.

ٿوراء وٽ بچن پاڻ ڪرڻ واري ڪي اٿنن پاڻ جي
ٻڌائڻ جي ضرورت نه آهي، ڇاڪاڻ ته هندو ليکو قدرتي
آپ رکارد ۽ ٽيليوزن پر پريو وڊو آهي يعني چتر گهٽ آهي
نوٽا ۽ آواز پيو پري. اهي سڀ ٻالهيون موم ڪالهنه درٻار
پر پاڻي ٻڌي ظاهر ٿينديون.

ڪالي ڪوڙ نه ڪر، ڪنهن سان نه جيترو،
اڪر واک ويهه سان، هر دم هردي ٿر. ”(سامي)

(۵) آبي بيج آبهه ڪاهه

جيڪي ٻوڪيندا آهن سونئي لڏيندا آهن. مڇ پوکي ڪٽڪ
ڪمن لڏيندا آهن؟ ڪراون لا پام ڪرم پر سڏون رڪون لا نه

محلات آهي. ماڻهوءَ جو شرير سندس گاديءَ جو هنڌ آهي. سندس قلعو انسان جو دسوئون دوار آهي. سندس پندارو جيو جو هردو آهي. سندس ڪوٺريون ماڻهوءَ جي شرير جون ۷۲ ڪوٺريون آهن. اهڙيءَ طرح جيڪي به هنڪي ڏيائين ٿا، تن وٽ هو حاضران حضور آهي.

پوڙي ۲۰

نام سان ئي من جي مڱل لهندي، جيڪي پوکينداسين سوئي لڻنداسين. سڀ مالڪ جي حڪم سان ٿئي ٿو.

(۱) پوريئيءَ هٿ پٿر تن ڏيهه،

پاڻي ڌوئيءَ اُترس ڪيهه.

جيڪڏهن هٿن، پيرن، تن بدن تي مڱل آهي ته اها پاڻي جي ڌوئڻ سان لهي ويندي.

(۲) موت پليٽي ڪپڙ هو،

دي صابن لڳائيءَ اوهه ڌوءَ.

جيڪڏهن ڪو ڪپڙو موٽر سان پليٽ ۽ گندو ٿئي ٿو ته پوءِ صابن سان اهو صاف ٿئي ٿو.

(۳) پوريئيءَ مٿ ڀاڙا ڪي سنگهه،

اهه ڌوپيءَ ناريءَ ڪي رنگه،

جيڪڏهن ڪنهن جي ٻڌي، مٿ ۽ سمجهه ٻاڻن جي سنگ به گندي ٿي وڃي ته پوءِ اها نام روپي پاڻيءَ سان ڌوپجي صاف ٿي ٿئي. انهيءَ جي صاف ٿيڻ جو پيو ڪوبه اُٻاءُ ڪونهي؟ سرت روپي ڪپڙي جي مڱل ٿڌن ڌوپندي ۽ انهي جو اڌار ٿڌن ٿيندو، جڏهن ستگرهه روپي ڌوپي ملندو ۽ تنهن جي ديا سان ئي سرت جي مڱل دور ٿيندي. جيئن

”انگ اڙلي آه قادر، ٿو ٻري ۽ ٺاڙي.“

يعني جيڪي نه اصيل ۾ هوندو سو ضرور ٿيندو ۽ ٺرندو
اصل ڪنهن؟

(۸) جن ايهه لکيءَ، تس سر ٺاهه.

مالڪ جنهن هي سڀ ليک لکيو آهي تنهن جي مستڪ
جي ڪجهه نه نه لکيل آهي يعني هو اٽڪ ۽ ليکي کان ٻاهر
آهي ۽ پراڻو ۽ سڀني ڪرمن کان آزاد ۽ نرال آهي.

(۹) جو فرمائي ٿو ٿو ٻاهه.

جيئن جنهن هو فرمائي ٿو تنهن ڪرمن سڀني کي ملي ٿو.
(۱۰) جيٽا ڪيٽا ٿيٽا ٺاءُ، وڻ ٺاويءَ ٺاهي ڪو ٺاءُ.
جهڙو نه مالڪ ڪيو يا اٻار آهي سو سڀ نام مان ئي
ٿيو آهي ۽ نام يا شهد کان سواءِ ڪابه ڇهه سرشتي ۾ خالي
نه آهي.

”شهدي ٿو ئي شهدي آڪاس، شهدي شهد ٻيا پرڪاش،
سگلي سرشتي شهد کي ٻاڇي، نالڪ شهد گهڻي گهٽ آڇي.“

(۱۱) قدرت ڪوڻ ڪها ويچار،

واريا نه جاوا ايڪ وار.

مالڪ جي قدرت جو ڪير به ويچار ۽ بيان ٿو ڪري
سگهي؟ مان انهي مالڪ کان صدار ٻاهر وڃان!

(۱۲) جو ٿڌ ٻاويءَ ساڻي ٻلي ڪار،

ٿڌ سدا سلامت نونڪار.

هي سڃا سائين! جيڪي نه ٿون چڱو ٿو سمجهن انهيءَ
۾ ئي اسانجو ٻڌو آهي. ٿون سڄو اڪال پر نه لائلي حاضران
حضور آهن.

ڪنهن سڄو هي ورن ڪيو آهي نه سڄو جهٽ مالڪ جو

جا هنڌ آهن. ٽون سڀ جي اندر وسين ٿو.
 ”پڏا مڪان واه واه، جت ڪٿ وسين ٽون“
 (سچل)

(۲) اگمر اگمر اسنڪم لوء.

سروشڻيءَ ۾ بيشمار اهڙا لوڪ ۽ منسل آهن جتي ٻهجي
 لغو سگهجي ۽ جن جي خبر ئي ڪانه ٿي پوي؟
 (۳) اسنڪم ڪهه سو پار هو.

اُنڪ ماڻهو سروشڻيءَ جو حساب ڪتاب پيا لڳائين ۽ اُنهيءَ
 ٻار سان پنهنجو دماغ پيا گهين، پرين ۽ خراب ڪن، ڇاڪاڻ
 تہ مالڪ جي قدرت جو بيان ڳاڙهي کان ٻاهر آهي؟
 (۴) اڪري نام اڪري سالاهم.

ماڻهو اڪرن رستي تي نام جي ۽ مالڪ جي ساراهه ٿا ڪن
 پر هن کي ڏٺو ڪونه اٿن. ڏسڻ کان پوءِ هو سچي ساراهه
 ڪري سگهندا جا ٿيندي جيئن ’گنگي ڳڙ کاڌو‘.
 ”الله اَلڪ اُپار، خود خدائ وڏا بي شمار.“

(۵) اڪري گئان گيت گڻ گاهه.

اڪرن جي ئي وسيلي ٻاهريون گيان ٿئي ٿو ۽ مالڪ جا
 جا گڻ ۽ گيت ڳايا وڃن ٿا.

(۶) اڪري لڪڻ بولڻ بان.

اڪرن جي ئي رستي لڪڻ ۽ ڳالهائڻ جي عادت پوي ٿي.

(۷) اڪرا سر، سنجو گم وڪاڻ.

اڪرن جي ئي وسيلي لامت يا مستڪ ۾ سنجوڪ ۽ ونجوڪ
 يعني ميلاپ ۽ جدائي يا مالڪ يا گروه جو ملڻ ۽ چوراسيءَ
 جو چڪر لکيو پيو آهي.
 ”ڌر ڪرم پايا، ٽسڪو نام هرڪي لاگهه.“

چراڻي! اڃا الڻ ٿي پيو سڪي ۽ چوري پيو نه مان ايسر اي
 آهيان. مئٽرڪ پاس ڪري پاڻڪي مئٽرڪ چٽايندو، پوءِ ٿي
 اي پاس ڪندو نه ٿي اي چٽايندو، ايسر اي ڪندو نه ايسر اي
 چٽايندو. انسان به محتسب ڪري مٿين منڊلن تي چڙهي
 جڏهن نرهر وٽ پهچي، ته پوءِ پاڻڪي نرهر چراڻي ۽ ٽنهن کان
 پوءِ مٿي چڙهي حق ٿاڻن پهچي ته پوءِ پاڻڪي 'انا الحق'
 چراڻي يعني جڏهن مٿي چڙهي سرٻ روپ ٿئي، ته پوءِ هوند
 يمشڪ چوري نه ڇڙو صاحب ٿڙو مان! جيو کي گهرجي نه
 واس جو 'ايم نرهر' ڇڏي هيٺين مٿن مان لڪري لڄ ڏام
 ۾ وڃي اڻڪتا جو مڙو مائي.

”جتي اڻڪ دوه ڪڇ ڪها نه جائي، اٿسي پڌر جاءِ سمائي.“
 ڪبير صاحب، گرو نانڪ صاحب، سوامي جي مهاراج،
 بابا جمل سنگهه، وغيره کي به اڻڪ هئي نه سڀ ڇوڪري آهي
 سو هو ۽ پاڻ آهي ۽ جو اٿس هوا. آهي ۽ حال معلوم هئڻ سان
 به ۲۱ ورهه ڪبير صاحب ڪبير چوڻري ۾ سرٻ شيد جو
 اڀياس ڪيو، گرو نانڪ صاحب جن روڙا استان تي ۱۴ ورهه
 اڀياس ڪيو، سوامي جي مهاراج جن ۱۷ سال آگري ۾ اولاد آهي ۽
 ڪوئي به اڀياس ڪيو، بابا جمل سنگهه ٽنڊي جهوڙي ۾
 ورهه، نياس ٽنڊي جي ڀرسان اجاڙ ۾ اڀياس ڪيو. هي
 ڳالهيون سڀ ڏيکارين ٿيون ته جيو کي ڪمائي ڪرڻ پاڪل
 ضروري آهي. اهڙن مهاڀرشن به پاڻڪي ليچ چواڻو:-

”نالڪ منھ ليچ ڪر مان، شرن پڙي ڪي راکو شرنان.“
 ستن جا ڪتاب ۽ پاڻيون ٻڌائين ٿيون ته وچنا ۾ جيڪي
 آهي سو جيتوڻيڪ مالڪ جي اٿس آهي ته به هنجي حڪم
 الڌر آهي.

(۱) اسنڪ ناو، اسنڪ ٿاو.

هي مالڪ! تنهنجا پيشمار لاا آهن ۽ اتيڪ تنهنجي رهڻ

ڏٺو آهي سو ڪنگو ٿو ٿئي.

ستن جي پيد ڄاڻايل موجب، رچنا کان اڳ نه ضرور مالڪ هڪ ئي هوندو. پر يا وڌيڪ نه نه ڪونه هوندا؟ رچنا آئي ڪٿان؟ ضرور انهيءَ مالڪ منجهان ئي آئي هوندي؟ ڪروناڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته:-

”آبي سچ ۽ ڪيا ڪر جوڙ، انڊج ڦرر جوڙ وڇوڙ.“
يعني پاڻي سچ آهي ۽ پاڻ مان ئي هن رچنا پيدا ڪئي آهي يعني سڀ پاڻ ئي آهي. پر هيءَ ڳالهه به نه صفا آهي جيئن ڪرو صاحب جن ۲۷ پوڙي ۾ چون ٿا:-

”رنگي رنگي پاڻي ڪر ڪر، جنسي ماما جن اُپائي.“
رچنا ۾ اُنيڪ درجا آهن. هيڏانهن سچ نه هوڏانهن ڪرڪيٽور هيڏانهن بلوط جو شاهي وڻ نه هوڏانهن سينور، هيڏانهن منڇ نه هوڏانهن ڪيئون. منڇ سڀني ساهوارن ۾ وڏو يعني ’اشرف المخلوقات‘ آهي. پر منڇ ۾ به درجا آهن. ڪيڏانهن اسين ۽ ڪيڏانهن جهنگلي شيدائي زلڙو. ڪيئن ۾ به نه مالڪ جي ذات پاڪ انش آهي ا سو وڇوڙ ڪيائين جو چوڻ نه ’اهم برهم‘ يعني مان برهم آهيان سو نيڪ ڪيئن ٿو ٿي سگهي؟ جي سڀ جيرو برهم آهن نه پوءِ سڪيائڻ ڏيڻ جو مطلب ڪهڙو؟ بلڪ ڪنهن کي چوڻ نه ٿون برهم آهيان سو به بيهودو ٿيو. برهم کي ائين ٻڌائڻ جو ڪهڙو ضرور آهي؟ ڇو نه فقط حقيقت ڏي نظر ڪري چڱي نه هڪڙا برهم نادان آهن ۽ ٻيا برهم داناه آهن. نادان برهمن کي تنهن ڪري ڪڍي نه داناه ٿين ۽ مٿي چڙهن. من ۽ ماما جي به چيئن جا هيٺيان روپ آهن. (جيئن ڪير جا روپ ڏٺا ۽ جهڙا آهن) انهن روپن کان نيارا ٿين ۽ پوءِ هو برهم جي حد تي پهچي بيشڪ چئون ته ’مان برهم آهيان‘. اڃا ٻار شادي ئي نه ڪئي آهي پر چويٿو ته مان گهرو آهيان ا ڪهڙي نه اڃائي ڳالهه. وڏو ٿي شادي ڪري نه پوءِ مڙس

”سڀني جي نساو مٽي، جو موهيو من مستارو آهي،
 گهر ٿو ماڙيون محل نه پنهنجا، تن من ڏن بيگوار آهي،
 جاڳ مسافر ڪر سالباعو، گيٽو لست روارو آهي،
 دليا جنهن کي چڱي ٿو، سا پاڻ مسافر خانو آهي.“
 (نيوس)

ٻوڙي ۱۹

سڄي سالين جا اٽڪ ٽالا آهن ۽ البڪ وٽ جا هنڌ آهن.
 جيڪي آهي سو هو آهي. سڀ شبد روپ آهي. سڀ ئي
 سندس نام اڪريل آهي. پاڻ ئي حڪم کان ٻاهر آهي.

معين ٽن ٻوڙين ۱۶، ۱۷، ۱۸ ۾ گرو صاحب جن وڃنا ۽
 شبد جو پيد ۽ وڃنا ۾ چڱائي، ٻيڙائيءَ جو هٿ ڏيکاري،
 سڀ جي اڻڪتا جو ورلن ٿا ڪن نه جيڪي نه آهي سو
 سڄي سالين جي نام، شبد يا چيئن ڌارا جو روپ آهي. سڀ
 وٽ ٿي، جالرو، لسان وغيره چيئن ڌارا سان ٻوڙو آهن ۽
 سڀني ۾ ساڳو چيئن روپ آهي. ڪامل ستن کي خبر آهي
 نه وڃي ٿي چيئن روح ۽ روح جو پندار سمجھ ٿو آهي.
 هن ٻوڙيءَ جي وچن مان، مالڪ جا پيارا ڪوچي انهن وچن
 جو قدر ڄاڻندا ۽ سمجهندا. ڪي واپڪ ڪيائي پاڻ کي اعسر
 برسر ڇوڻدا ٿا وٺن نه مان برسر آهيان. پر حقيقت ۾ پنهنجي
 ذات جي ڪن خبر ئي ڪانهي؟ اڻڪتا جو پيد ٻوڙو بلڪل
 ڏکيو ڪم آهي! چيئن سوامي جن فرمايو آهي ته:-

”ڪهڙي ۾ اوڻ ٺهي ٻورا، اٽا سٺا ڪرڻ بکان.“

يعني اصل پيد يا مطلب جي ڪن سنڌ ئي ڪانهي پر اهو
 سٺو ڪري هو مطلب سمجهائين ٿا. مالڪ جي پيد جي سچائيءَ
 جي ٻاڻيه نه ڏسڻ جي آهي ۽ لڪي چوڻ جي آهي، جنهن نه

آهيان ۽ ٽنهنجي شرن ۾ آيو آهيان .

”هر نيچ مٿي ايماني، دوجي پاء وڪار،

ڪر پارس مٿي، ڪنڇن هو، ٽرمل جوت اپار.“

(مجله ۳)

مان نيچ ڪندو، ايماني ۽ وڪارن ۽ ٻراڻن سان ڀريل آهيان.
جڏهن هي مالڪ! ٽون اپار ٽرمل جوت وارو پارس روپي
گرو ٿي مولڪي ملندڻ، ٽڏهن مان جو ڪوڙو لوھ آهيان سو
سڄو سون ٿيندس .

”ناڪ مهن نيچ ڪرمان، شرن پري ڪي واکو شرلا.“

مان نيچ ڪرمان وارو ٽنهنجي اچي شرن ۾ پيو آهيان،
هي ڪروا ٽون مولڪي شرن ۾ رک .

(۱۰) واريان نه جاوا ايڪ وار.

مولڪي هڪ دفعو به ٽوٽل قربان ۽ ٻلهار وڃڻ جي طاقت
ڪانهي .

(۱۱) جو ٿڌ پايء ساڻي پاي ڪار .

جيڪي به ٽون سٺو سمجهين ٿو، تنهن ۾ منهنجو پلو آهي.
هو منهنجي ۽ خوديء جي ڪري آسمن رضا ٿي راضي ٿا رهن،
تنهن ڪري تڪ ٿا ٽسون .

”خوديء منجه خراب، مورڪ لوڪ اپار ٿيا.“ (سامي)

”فقيرن فرمان، منيو مڃو ٻين جو،

تن ڪوري ڪهي ڪڍو، آندو مون ايمان.“

(۱۲) ٿو سدا سلامت فرنگار .

هي پروردگار ٽون اڳ به هٿين، هيٺو به آهيان ۽ پوء به
هوندڻ. پر انسان پاڻ کي سڀني جي سنسار ۾ سلامت سمجهي
وينو آهي .

(۶) اسنڪ ڪوڙ ٿار ڪوڙي ڦراهه.

دليا ۾ ڪهڙي ڪوڙا آهن جي رات ڏينهن ڪوڙ ٻيا
ڪمائن. اهي چورائيءَ جي چڪر ۾ دڪ ٻائي ٻيا مالها وانگر
ڦرندا.

”تاءُ ۾ پائن ڪوڙا، ميهن ڪالي دوزخ چاليا.“
ڪوڙا ٿانءُ ۾ پائيندا هون ٿا رڪن جا دڪ ڀرڻي اليڪ جنم
ٻيا ولددا.

(۷) اسنڪ مليج مل پڪم ڪاهه.

دليا ۾ اليڪ مليج ٻائي آهن جي ٻاپ ڪري ڪالمن لاءِ
پن کي لڳي ڦري پنهنجا پست پون ٿا ۽ ڳرشت وغيره ڪالمن
ٿا. ڇا مالڪ وقت انهيءَ جو حساب نه ڏيڻو ڀرندو؟
”آل مل ڪائي، سر چائي ٻائي.“
لڳيون ڪري ڪائي، انسان پنهنجي سر ۾ چائي ٿو ٻائي
ٻا ڏور ٿو وڃي.

(۸) اسنڪ نندڪ سو ڪرهه ڀار.

دليا ۾ ڪهڙي ماڻهو آهن جي پنهنجون ڪلائون ڪري
انهن جي پائڻ جو بار پاڻ تي ٿا وجهن. ڪلا ٿو مڏهن ٿار آهن
جا ٿن ڏوهن کي ٿي ڦٽي. هڪڙو جيڪو ڪلا ڪري، ٻيو
جيڪو ڪلا اڏي، ٽيون جنهن جي ڪلا ٿئي.

(۹) نازڪ نيمچ ڪهي ويچار.

ڳرو صاحب جن هڪ ڀاڱ ڪي نيمچ ٿا چون. ڏسو ته
ڪيڏي نه لهنائي ۽ حليمي ستن ۾ آهي. سند اوچا آهن،
خود خدا آهن پر هو پاڻ کي هيت رکي نيمچ ٿا چون ۽ لهنائي،
۽ لهنائي ۽ حليميءَ جو مثال اسان اڳيان پيش ٿا ڪن.
”هر ٿر ڪٽيار نيمچ اڃان، نالڪ ٿوري سرن پر ڪهه ڀڳوان.“
مان ٿر ڪٽ ۾ اڃان مون ۾ ڪوبه ڪٽ نه آهي، نيمچ اڻڄاڻ

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته مان ٽوهان کي سمجهائي ڇوان ٿو ۽ منهنجو چيو مڃي انهي کي سچ سمجهو ته جيئن جو ٽوهين گلو ڪهي گوشت کائو ٿا، اهي ساڳيا جانور ٽوهان جو گلو ڪڍيندا.

”ڪبير خوش کانا کيچڙي، جا مه امرت لون،

هيرا (گوشت) روڻي ڪارني، گلا ڪٽاي ڪون.“

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته ڪچڙي پاڇي امرت روڻي آهي ۽ گوشت کائي پنهنجو گلو نه ڪهايو ۽ نڪي جالور ٿيو.

”مانس (ماس) کائي ڪرھ نواز، چري وگاڻن ٽن گل ٽاڪ.“

جيڪي گوشت کائي نمازون ٿا پڙهن ۽ جانورن جو خون ٿا ڪن ۽ جيڪي ماس کائڻ وارا جڻيو پاڻي پوئين ٿا پڙهن، سي سڀ ڏوڪي ۾ آهن. جن جي اندر ۾ جيون لاءِ ڪهل ۽ درد نه آهي، سي ٻاهرين ڌرمي ريتين تي هلي دنيا کي ۽ پاڻ ڏوڪو ٿا ڏين، پر مالڪ کي هو ڪڏهن به ڏوڪو نه ڏيئي سگهندا؟

(۵) اسنڪ پاپي پاپ ڪر جاھم.

دنيا ۾ بي شمار پاپي آهن جي طرحين طرحين جا پاپ

ٿا ڪن.

پاپ من سان ۽ شرير سان ٿيندا آهن. ڪنهن ڏانهن خراب خيال موڪلڻ، گلا ڪرڻ اهڙي من جا پاپ آهن. شرير جي لاندري ۾ پاپ آهن، پراڻي لاستري ڏانهن بڙي نظر ڪرڻ، وغيره اهو اکين جو پاپ آهي. ٻين جا عيب ۽ گلا وغيره ٻڌڻ اهو ڪنن جو پاپ آهي، هٿن سان ڪنهن کي ستائڻ ۽ ٻين سان ٻيڙن هڻڻ ٿي وڃڻ اهو وري ٻين جو پاپ آهي. اهڙي طرح گهڻي پاپ آهن.

(۴) اسنڪر گل وڊ هتيا ڪاهه .

دنيا ۾ ڪهڙي ڪاٺي آهن جي جالورن جا ڪلا ڪهي،
ڪهي ٻيا ڪن. جانور کي ڪوڙ ۽ ماس کائڻ باهه سمجھ
فرمائين ٿا نه؟

”جسي رست لکي ڪوڙي، جاما هوءَ پليم،
جي رست پيو، ماڻا، ٽن ڪيون ٺرمڻ چيم.“
(گرو نانڪ صاحب)

جيڪڏهن اسانجي ڪوڙي کي رست لکي نه آهي ڪي
پليم سمجهي ٿون ٿا پر جيڪي ماڻهو جالورن جو رست ٿا
پيش يعني گوشت کائين ٿا، ٽن جو چم ٺرمڻ ڪيئن ٿيندو؟
آئون جي شرير ۾ مالڪ ڪيئن پرگهت ٿيندو؟
انهي باهه هيٺيان ڪبير صاحب جا شهد گروگرمٽ صاحب
۾ ڏنل آهن.

”پاک (گوشت) ماچلي سراپان، جو هر ٻراڻي کانه،
ٺرمٽ، ورست، لير ڪهي، ٽي سڀني رسالڻ جانه.“
يعني گوشت، مڇي وغيره جيڪو ماڻهو کائيندو انهن جا ڪول
ٺرمٽ، ورست، لير سڀ ٿا ٿين.
”ڪبير زورِي ڪهي ظلم هي، ڪهنا نسا حلال،
دفتر ليکا منگهي، سب هونڪو ڪوڙن حوال.“

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته اسين زبردستي ۽ ظلم
ڪري جالورن کي لپتائي انهن جي گلي تي چري وهائي
ڪهڙن ٿا ٻرو چئون ٿا؟ انهن کي حلال ڪيو اٿون. پر جڏهن
ڏوراءَ وٽ انهن ظلم جي ڪمن جو حساب پڇندا ٿڏهن ٺورهن
انهن ڪمن جو ڪوڙو جواب ۽ دليل ڏيندا؟

”ڪهنا هون ڪهه جات هون، ڪها جو ماني همار،
جن ڪا ڪلا تر ڪات هو، سو ڪات هي ٺار.“

(۲) اسنڪم چور حرامخور.

دليا ۾ انيڪ چور نڳ ۽ حرامخور آهن ۽ ڪيترا مالڪ جي ڀڄڻ جا به چور آهن ۽ مالڪ جي ڏني جا پي شڪر آهن. مالڪ هنن کي گھڻوئي ڏنو آهي ۽ ڏني پير پر هو ڏيڻ واري جي ڪا به يادگيري ۽ ڀڳتي نٿا ڪن ۽ اهڙيءَ طرح هو حرامخور آهن.

”جو چور ڀڄڻ کي پرائي، سو سو دڪه سهين،
آس نيمد ستاوي اُن ڪو، نٿ نٿ پرم بهين،
ڪام ڪروڌ ڪي ڌڪي ڪاوبن،

لوپ ندي ۾ ٻوب مرين.“

(سواهي جي مهاراج)

(۳) اسنڪم امر ڪر جاهم جور.

انيڪ ماڻهو آهن جي ٻين مٿان حڪم هلائي، زبردستي ڪري انهن سان ظلم ڪن ٿا ۽ انهن جو حق ڊٻائين ٿا ۽ ماڻهن جي دل ڌڪوئين ٿا.

”حڪم ڪيئي من پاوڊي، راهه ٻيڙيءَ آگيءَ جاوڻا،

نگا دوزخ چاليا، نا دسيءَ ڪرا ڊراوڻا.“

(گرو نانڪ صاحب)

دنيا ۾ من ماني ڪري ٻين تي زوري ٿا ڪريون پر اها ڳالهه نٿا سمجهون ته موت کان پوءِ راهه ڏاڍي ڏکي آهي ۽ ڪٿي جي ڪٿي لاءِ نرڪن ۾ دڪه ڏسڻا پوندا.

”ظلم زوري، زبردستي، جفا ۽ جور جن مون ڪيو،

قيامت ۾ اُهي ڦهري، رليسا رهزن رلائيندس.“

(شاهه صاحب)

جيڪي جهان ۾ ٻين سان ظلم زبردستي ڪري انهن کي دڪه ٿا ڏين سي موت کان پوءِ نرڪن جا دڪه ڏسندا.

جي بيار ۾ نرو لڳائي ويٺا آهن.

(۸) قدرت ڪوڻ ڪها ويچار وار ٿا نه ڄاڻا اڌڪ وار.

مان مالڪ جي ڪوڙيءَ ڪوڙيءَ قدر سڄو ويچار ڪري
 بيان ڪريان ۽ اُلهي مالڪ تان هڪ دفعو نه پر ڪئين ڀيرا
 مان ٻيهر وڃان!

(۹) جو تڏ ڀاڙيءَ ساڻي ڀلي ڪار،

تو سدا سلامت نرو ڪار.

هي صاحب! جيڪا ڪار توکي وڻي سائي ڀلي آهي.
 هي نرو ڪار تون سدائين قائم دائم ۽ لافاني آهين.

ڀوڙي ۱۸

مورڪ ڪوڙ ڪلر ۾ پنهنجي عمر ٻيا نرو باد ڪن. هو طرحين
 طرحين جا پاپ ڪري هن دنيا مان هارائي هليا ٿا وڃن ۽ ائين
 اموڪ جنم مٽيءَ ۾ ٿا ملائين.

(۱) اسنڪ مورڪ انڌ گهورو.

دنيا ۾ نيشمار مورڪ آهن جي مالڪ جي طرف انڌا آهن
 ۽ سسار جي گهورو انڌڪار ۾ پيا آهن، جنکي نه مالڪ سدا
 آهي ۽ لڪي اُلهيءَ جي مڇي خبر اٿن.

”مورڪ تو ماري پنهنجي هٿن پالڪي،

لڳي ماما موه جي، ڪوڙي نرو لاڙي،

ڏسي نه سار سروب کي، سامي سڀاري،

ڪٽڻ منجهه ٿاري، تو هيرا لعل ان ملها.“

دنيا ۾ مورڪ ڪوڙي ماما جي موه ۾ ٿاسي، پنهنجن
 هٿن سان پالڪي ٻيو ماري. هو اندر ۾ مالڪ کي نرو ڏسي
 ۽ هيرن ڇڏو پنهنجو جنم ٻيو نرو باد ڪري.

انهن شين کان پاسو ٿا ڪن. انهن سڄين فقيرن جي سڪ ۾ ئي هي منهنجو دردي حال اچي ٿيو آهي.

(۴) اسنڪم پڳت، گڻ گڻان ويچار.

اٺيڪ مالڪ جا پڳت آهن جي مالڪ جي ڪٽن جو ڪيان جي وسيلي ويچار ٿا ڪن.

”سوئي سنب پڳت، سوئي پڳت ڪيانوان،

مرگ ٿرشنا جي جل جان، ڏٺو جنهن پڳت،

مٿيائين من مون، سامي ممتا مت،

اٺيڪ آلم نيت، پاڻي پرچو پاڻ ۾.

اهوئي سڄو پڳت ڪيانوان آهي جيڪو رڃ والگر دنيا کي ڪوڙو سمجهي، من مان دنيا جو پيار ۽ موه هٽائي ٿو ۽ پنهنجي اندر ۾ مالڪ کي پرگهت ڪري، آند ۾ رهيو.

(۵) اسنڪم ستي، اسنڪم داتار.

دنيا ۾ بيشمار متوادي ۽ وڏا داني پرش آهن.

”ستيا من ستوڪ اٺيڪ، دٻي ڪري ويچار،

دي دي منگه سها ڪٿا، سوپ ڪري سنسار.“

دنيا ۾ گهڻي ماڻهو آهن جي سچ ئي هلڻ وارا آهن ۽ سنتوش ڌارين ٿا. پر وري ڪي اهڙا به آهن جي دان ڪري دل ۾ اها خواهش ٿا وڌي، جيڪي ڏٺو اٿئون پنهنجو سڄو ڦل ملهين ۽ ماڻهو اسانجي ساراه ڪن.

(۶) اسنڪم سور مهر پڪم سار.

هن سنسار ۾ اهڙا ڪئين سورما پيا آهن جي منهن ئي تلوار جا ڌڪ کائي ڪائون والگر پڪ ڏيئي لڙائيءَ مان نڪا ٻڌن.

(۷) اسنڪم مون ٿو لاء تار.

جهان ۾ ڪئين ماڻهو آهن جي ڳالهائڻ بند ڪري مالڪ

جا وري ڪيترائي لهوئا آهن .

(۲) اسنڪم گرنٽ مڪ ويڊ پاٽ .

ڪڍي گرنٽ آهن ۽ ڪيترا ئي گرنٽن ۽ ويڊن جا واس
مان پاٽ ٻيا ڪن .

”ٻڙهيو ٿا ٻڙهن ڪڙهن ڪمن ڪلرڊ ٻر ،

پاٽا ڏوه ڇڙهن ، جهٽن وري وارين وٿرا .“

(شاعر صاحب)

يعني ڪيترا ماڻهو زڙو ٻاهران زبان سان ٻيا ٻڙهن ٻر عمل
ٿئا ڪن . جهٽن جيئن گهڻو ٿا ٻڙهن ٿيئن هڪ پاٽ ئي
وڌيڪ ڏوه ٻيا ڇاڙهن . ڇاڪاڻ ته ڏوهن جي لٽين ۽ ڇي
ڪهر هوندي ۽ هو ڏوه ڪن ٿا .

”اگر ٻڙه الڳ ڇو وري سڀ وسار ،

الڳ ٿون آڃار ، ٻيا ٻڙهندين ڪيترا ؟“

(شاعر صاحب)

هڪڙو اکر يعني لفظ مالڪ جي نام جو سڀ ڪر ۽ ٻيا سڀ ڪتاب
وساري ڇڏ . الڳ ڪي صاف ڪر ، اڃا ٻيا ڪيترا ٻڙهندين ؟
”ٻڙه ٻڙه ڪي سڀ جڪ موٽا ، پنڊت پڙهيا نه ڪوه ،
ٻائي اڪثر ٻارم ڪي ، ٻڙهي سو پنڊت هو .“
(نلي صاحب)

(۳) اسنڪم جوگه ، هن رهه اُداس .

پيشمار ٻرڪ جا طرپتا آهن ۽ ڪيترائي جوڳي آهن جن جو
ذيان ڏليا ڏانهن ڪولهي يعني هو ويراڳي ۽ اُداسي آهن .
”جوڳي جال ڏلام ، ٻر ڪو ورتو لي ڪاڙي ،
هي ويهي وڻن ۾ ويٺا ، هو لڳ لڳ ٿام ،
ٿين ڪاڻ ٿام ، هڏ هڏ ، هيڙا حالڙا - (سچل)
ڪوڙا جوڳي دنيا جي سامان ڏانهن ٻيا ڏوڙن ٻر سڃا

ٲوڙي ۱۷

سمنسار ۾ ڪيترن ئي نمونن سان بيشمار چيو مالڪ جي
ڀڳتي ڪن ٿا ۽ هنجي وڏائي جو ويچار ڪن ٿا جنهن جو
ڪوبه انت نه آهي .

(۱) اسنڪم ڄپ اسنڪم ڀاءُ، اسنڪم ڀوجا اسنڪم ٽپ ٿاءُ،
سڄي سائينءَ جا انيڪ ڄپ، ٽپ ۽ ياد ڪرڻ جا بيشمار
طريقا دنيا ۾ آهن ۽ هنن جا بيشمار چيو ۽ پريٽ ڪرڻ وارا
آهن . ڄپ ڪرڻ جا ڪيئي قسم آهن . مسلمان فقيرن الهيءَ
جا نالا عربيءَ ۾ ڏنا آهن ۽ هندن سنتن سنسڪرت ۾ (۱)
ذڪر جلي يا وٺڪري ڄپ، جو زبان سان ڪيو ٿو وڃي،
جنهنجو آواز ٻين جي ڪنن ٿاڻين ۽ ٻڌڻ ۾ اچيٿو . اهو سڀئي
جنهن کان گهٽ درجي جو آهي . (۲) ذڪر خُفي يا مڌيما
ٽپ، جو هردي سان چيو وڃيٿو . ڪن بند ڪرڻ سان اهو
ٻڌي سگهجي ٿو . اهو وٺڪريءَ کان وڌيڪ ڦلڌاڻڪ آهي (۳)
ذڪر قلب يا پشيمتي جو دن يعني ٺاهي ڪمل سان ڪيو
وڃيٿو . اهو مڌيما کان بهتر ڄپ آهي ۽ اهو جوڳي ڪندا
آهن . (۴) ذڪر روح يا پرا ڄپ، جو سرت سان ڪيو وڃيٿو .
الهيءَ جو انڀؤ سماڌيءَ ۾ ٿئي ٿو . اهو سڀئي کان وڌيڪ ۽
بهتر ڄپ آهي .

ٽپ به ڪيترن ئي قسمن جا آهن (۱) شريو جو ٽپ (۲)
حواس جو ٽپ (۳) دل جو ٽپ (۴) انفاص جو ٽپ . شريو
جي ٽپ جا وري ڪيئي نمونا آهن (۱) اڱن يا چل جو ٽپ جو
باهه يا پاڻيءَ جي وچ ۾ ويهي ڪجي (۲) حواس يعني اندرين
جي روڪڻ جو ٽپ، هڪ ٽنگ ئي بهي ڪجي يا ٻالهن مٿي
ڪري ڪجي وغيره (۳) دل جو ٽپ يعني دل کي ڪنهن شغل
۾ لڳائڻ يعني ڪنهن جو ڌيان ڪرڻ يعني جيئن شغل لسيرا يا
شغل هتمو دا (۴) انفاص جو ٽپ يعني دم يا پراڻا يا ۾ جو ٽپ . الهيءَ

لکيو آهي ۽ :-

"In the begining was the Word, and the Word was with God and the Word was God. All thing were made of Him; and without Him was not anything made that was made."

انهيءَ جو مطلب آهي ۽ شيدمان ئي سڄي وڃيا ٻڌا ئي آهي.

(۱۱) قدرت ڪوڻ ڪها ويچار،

وارثا نه جاوا ايڪ وار.

ڪهڙيءَ تنهنجي قدرت جو مان ويچار ڇران؟ هڪ ٻيرو
نه ٻاڪ سون هزارين ٻيرا مان ٿونان قربان وڃان.

(۱۲) جو تڏ ٻاويءَ ساڻي ڀلي ڪار،

تو سدا سلامت نراڪار.

هي مالڪ! جيڪي ٺوڪي وڻي تنهن ۾ ئي اسانجو ٻلو
آهي. هي نراڪار! تون سدائين قائم دائم آهين.

"آرام ڪر، عيش و طري ٻاشد." (مولانا روم)

جيڪو مالڪ جي رضا تي راضي رهي ستوش ٺوڪري،
تنهن کي سک ۽ آرام مليو.

"گرو ڪي ۽ ڇڙ رڃو ٿر ڌار، گرو ڪي رضا سمهائو اسار،
گرو جو ڪرڻ سو هٿ ڪرڄان، گرو جو ڪهڻ سو چٽ ڌو مان،

شڪر ڪي ڪرڻا سمجھ وڃار، سک ڏک ڏهنڪي حڪمت ڌار."
(سرامي جي مٿاراج)

تون سدائين گروءَ جي موج ۾ رعو. جيڪي به هو ڪرڻو
ٿين ۾ تنهنجو ٻلو آهي ۽ تون هن جي رضا تي راضي ره.

جيڪي به گرو ڪرڻو ٿين ۾ تنهنجي چڱائي ۽ ٻلائي آهي
۽ جيڪي به گرو ڇوڻو سو ڌيان ڏئي ٻڌ ۽ انهي موجب

ڪر. سدائين تون شڪر ڪر. جيڪي به ڏک سکر ٺوڪي ٿئي
ٺو تنهنجو تنهنجي چڱائي آهي.

نالو ٿوڙم يعني شبد آهي جو ديا يعني ديال پرش جو پت يا انس آهي. انهيءَ کي ديال پرش سنٽوش جي ست جي ڪڇي ٿاڳي سان ٻڌي سرشتيءَ جي ڪاروائي لاءِ ٿاڳيو يعني رکيو آهي.

”شبدِي ٿوڙي شبدِي آڪاش، شبدِي شبدِي پٽيا پرڪاش، سگلي سرشت شبد کي پاڇي، ٺاڪ شبد گهڻي گهٽ آڇي“ شبد جي آڌار تي ٿوڙي آڪاش، سچ چنڊ سچي رچنا پيئي آهي. اهو شبد هر ڪنهن جي اندر آهي.

(۵) جيڪو بجهي ۽ هوويءَ سڇپار.

ٿولي اوڀر ڪيتا پار.

جيڪڏهن ڪو غور سان چاچي ويچار ڪري سمجهي ٿو، ته پوءِ ڪيس اهو راز يا سچ معلوم ٿيندو، ته انهيءَ شبد روپي ٻڍي ٿي ڪيترو نه سرشتيءَ جو بار آهي؟ نه پوءِ اهوئي سڇپار ٿيندو يعني انهيءَ کي ئي اندروني سچ جي خبر پوندي ته سچيءَ رچنا جو آڌار شبد آهي.

(۶) ٿوڙي هور پوري هور هور.

تس تي پار ٿلي ڪوڻ جوڙ.

گرو صاحب جن انهيءَ عام واهه يا خيال کي نه ڏٺو، ٿوڙي سڱن تي جهليو پيو آهي، کولي انهيءَ ڳالهه کي ڀڄي صاف ڪري سمجهائين ٿا ته، هن ٿوڙيءَ کان پري مٿان ٻيون به نه گهڻي ٿوڙيون آهن ۽ اسانجي ٿوڙي کان هيٺ به نه گهڻي ٿوڙيون آهن. جيڪڏهن انهن سڀني ٿوڙين جو ايڏو ڳرو بار هڪ ڏيڳو پنهنجي مٿان جهلي پيو آهي ته پوءِ تنهن جي ٻيهڻ لاءِ به هيٺان ڪو زور يا آڌار ڪيپي يعني انهيءَ ٻڍي هيٺان به ڪا ٿوڙي گهرجي؟ گرو صاحبن جن جو سچو مطلب اهو آهي ته ماڻهو جو چوڻا نه ڏيڳو ٿوڙيءَ جو بار

مالي ڪٿر ۾ پيو ٿا ڏي پر هنڪي کاڌي لاءِ ڪجهه به حاصل نه ٿيندو. ٿيڻ اسين هن چوراسيءَ جي جيل مالي ۾ پيا ڦرون. جيڪو جيو نام جي ڪمائي لٽو ڪري سر پنهنجو دٻڻ ۽ دل ٻئي بهاد ٿو ڪري.

”ڪرو اڪس شيد دارو مرڌارو، ڪٿر مندر آن وسائي؟“
 آسانو خيال ٿيسري ٿل کان هيٺ ٻئي منٽ منٽ ۾ دل ٻي ۾ پيو ڦهلجي. من هڪ کن لاءِ به زبان ۾ لٽو ڄمي. جيستائين من هڪ هنڌ نه ڄمندو تيسين هو پنهنجي ڪٿر ٽوڪڙيءَ ۾ نه وڃي سگهو.

(۳) جهڪو ڪهيءَ ڪريءَ ويچار.

ڪرتي ڪي ڪرڻي ٺاهي شمار.

جيڪڏهن ڪو مالڪ جي قدرت هي ڪرڻيءَ تي وڃي ڪندو ته آخر کيس ٿين ڇوڻو ٻڌو نه ڪرڻار جي ڪرڻيءَ يعني وڃنا جو ڪو شمار ٿي ڪونهي؟

”قدرت نه ڏيڻي سادرا، ڏسي من لري،
 ڪاڻي سلطان سلطان ٿي، ڪاڻي در در ٻيڪ ڪرڻ،
 ڪاڻي لڪ لٽائڻ ڏهڻ ۾، ڪاڻي ڪوڏيءَ ڪاڻ مڙڻ،
 ڪاڻي صورت هر سردار ٿي، ڪاڻي موهين ذوق ڏري،
 ڪاڻي زوراور ظالم ٿي، ڪاڻي ڏسي روپ ڏرڻ،
 ڪاڻي آليدار اڏس (مس) ٿي، ڪاڻي ڀڳتيءَ منجهه ڳرڻ،
 ڪاڻي گيان ڪرڻ تزار ٿي، ڪاڻي مڏڪي ساهه ڀرڻ،
 من وائيءَ ڪرڻ پري، آهي صفت (ساراهه) پنهنجي صاحب. ۵
 (سامي)

(۴) ڌول ڌرم ڌڻيا ڪا ڀوت.

سنتوڪه ٿاپ رکيا جن سوت.

الهيءَ پيشمار وڃنا جو ٻار ڪٿڻڙ هڪ ٻڙو آهي پنهنجو

”خاموش پنج نوبت، بشنوز آسماني،

ڪ آسمان بيرون، ز ان هفت واين شش آمد.

يعني نه ڪاءوشيء سان ٽون پنج نوبتون يا آواز ٻڌ. اهو
آسمان آسانجي ستن آسمانن ۽ ڇهن ڇڪرن کان پري آهي.
وري اڳتي لکن ٿا ته:-

”هر روز پنج نوبت، بر در او،

همين ڪو بند ڪوس ڪبريائي.“

يعني هر روز انهي جي دروازي تي پنج خدائي نثارا
وڃن ٿا.

(۲) پنڃيءَ سو ههه در راجان، پنڃا ڪاگر اڪ ڌيان.

اهي، پنج شيد انهيءَ پياري راجائن جي راجا جي دروازي
تي سويڀا ڏيئي رهيا آهن. اهي پنج شيد مالڪ جي ملڪ جا
ساڌن آهن ۽ هر هڪ انسان جي اندر آهن، مگر انهن جي ڪل
جي ڪڍي يا ساڌن هڪ ئي ڌيان آهي.

”ڪني ڪيڙو جوڳ، ڪني ٺپ نيرت ساڌن ڪيا،

ڪني دان، پن، جگ هوم ڪيا، ڪني ٺياڳو ڀوڳ،

ڪني ويد پزان پڙهي ڪري، سڀ چيتايو لوڪ،

مٿيو ٽنهنجو روڳ، جنهن کي سامي مليو ستگرو.“

مالڪ جي ملڪ لاءِ ڪيترن ئي يڳي، ٺپ، دان ڪيا ۽ گهر

ٻار ٺياڳيو. ڪن وري پوڻيون، ويد شاستر پڙهيا ۽ ڪٿائون

ٻين کي ٻڌايون. پر انهن کي ئي مالڪ مليو، جن کي ستگرو

شيد جو رستو ڏنو ۽ جن نام جي ڪمائي ڪئي.

”شيد وسار، ٽنا نور نه ٿاو، ڀرمي ڀولي جيئن سنجي گهر کان،

هلت پلت ٿئي، دووي گرائي، ڏکي ڏک وهائين ٿا.“

جن شيد کي وساريو آهي انهن کي لوڪ ٻڌوڪ ۾ ڪٿي

نه وهڻ جي جاءِ ڪانهي؟ اهو ائين آهي جيئن ڪو ڪانءُ

وانگر مٿر ڪيو آهي، جي جيون کي آلهي سڃي بادشاهه جي
دروار سڃڪندو پر وٺي ٿا وڃن.

”گهر ۾ گهر ڏکلاءِ ڏي، سو سگر ٻرڪ سڃان،

پنج شيد ڏيکار ڏن، ٻاجهي شيد نشان.“

(محل ۱)

يعني جيڪو پنجن شيدن جي وسيلي، اندر يعني شرار ۾
مالڪ جو درشن ٿو ڪرائي، اهو ئي سڄو سگر آهي، ۽-و
ٻورو ڏگار ۽ سٺ ٻرڻ جو روپ آهي.

”پنج شيد تبيان ٻورن لاءِ، آئند ٻاجهي اُچرچ بمباد.“

(محل ۱)

يعني پنجن شيدن جي وسيلي، انسان سهج سڃاڻي ۽ ۾
اچو ۽ يعني سڃڪندو ٻوڙجي ٿو.

”ٻاجهي پنج شيد، سٺ گهر سڃاڻي،

گهر سڃاڻي شيد ٻاجهي، ڪلا جه گهر ڏار يا،

پنج دوست وس ڪيئي، ڪال ڪنٽڪ مار يا.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته اهو انسان سڃاڻو آهي جنهن
جي اندر ۾ پنج شيد ٻرڪهت آهن. شيد جي ٻڌڻ سان ئي
ڪال جا پنج دوست ڪار، ڪروڙ، ٿوپ، موڙ ۽ اڻڪار ٻڌي
ٿا وڃن ۽ من وس ٿو ٿئي. تنهن کان پوءِ ئي ڪال مريو يعني
مړڻ جو ليڪو ٻورو ٿي مڪئي ٿي ملي. مولالا روم صاحب
جن فرمايو آهي ته:-

”بيشتر لک ٿوپ، پنج ٻاڻي،

چوڪيم زش جهٽ، ٻرڪندو ٻاڻي.“

يعني اڻ هيلين چوڪ ڪرڻ مان لڪري جڏهن ٿورن
ستين آسمان ۾ ٻڌن ٿا اتي ٿوڪي پنج ٿوڙن يا آواز ٻڌڻ ۾
آندا. شمس ٿورو صاحب جن فرمائين ٿا ته:-

(۱) پنج پروان پنج پروان،

پنججي پاوه درگاه مان.

پنج شيد آهن جي مالڪ جي درگاه ۾ قبول آهن. اهي مکيه ۽ معزز آهن. اهي پنج شيد آهن (۱) لرنجن (۲) اوم (۳) ورن يا ورنگ اٿڻا رام (۴) سوهنگ (۵) ست نام. انهن پنجن شيدن جا پنج جدا جدا لوڪ آهن (۱) سھس دل ڪنول (۲) ٽرڪٽي يا برهم (۳) سن، مھاسن يعني دسوان دوار يا پار برهم (۴) پوٽر گفا (۵) سچڪند. ڇاڪاڻ ته اندر ۾ هر هڪ مقام تي جدا جدا شيد آهي ۽ هر هڪ مقام يا منزل جو مالڪ علھدو علھدو آهي، انهيءَ ڪري انهي منزل جي مالڪ جو نالو ۽ انهي جي ٽن ٻڌڻ ضروري آهي. اندر ۾ پنج منزلون آهن تنهنڪري پنج نام آهن. اهي پنج پوٽريون يا ڏاڪا مالڪ وٽ پهچڻ جا آهن.

”شيد شيد پوٽري هر رچي، ڇڙه ڇڙه پنهنجي نگرِي سڃي،
پانچ نام ڪا سمون ڪرو، شام سبت ۾ سرت ڏرو.“
(سوامي جي مهاراج)

يعني ٽيسري ٿل ۾ جتي من ۽ آتما جي ڳنڍ ٻڌل آهي،
اٽي سرت جمائي، ڏيان ڪري، پنجن نامن جو سمون ڪري،
پنج استان يا لوڪ پار ڪري، سڃيءَ نگرِيءَ يعني سچ ڪند ۾
اچي پهچو.

”سرت ٽڏان مه هر نام ٽڏان، چپ ٽانڪ در گھ پروان.“
(سڪمني)

يعني دنيا ۾ سڄو ڏن يا خزانو نام جو ئي آهي. اهوئي
مالڪ جي درگاه ۾ پهچڻ جو مکيه رستو آهي.
”آبي راجن، پنجا ڪاري (مهل ۱)

مالڪ يعني ست پرش راجا آهي، جنهنجا پنج ڪم ڪندڙ
آهن يعني مالڪ وٽ پهچائڻ لاءِ مالڪ، پنجن شيدن کي درٻار ۾

ٻوڙي ۱۶

۸ کان ۱۵ ٻوڙيءَ تائين ” ٿاڻي سڻيءَ من رڪيئي ٻاءُ “
 جو تشيوار بيان ڪري هاڻي پاڻ سان رڪجي سو ٻڌائين
 ٿا. پاڻ مالڪ ۾ هڪ ڪهرجي. مالڪ شيد سروب آهي. شيد
 جو پيد ۴ ڪار وائي ڪرو صاحب جن هن ٻوڙيءَ ۾ ٻڌائين ٿا.
 ۸ کان ۱۱ ٻوڙيءَ تائين سڻ لاءِ چيو ويو آهي. جن ڪي
 اڃا شيد جو پيد معلوم نه آهي سي سمجهن ٿا ته، ڪٿائون
 ٻڌڻ، گيس ۴ ٻائون ٻڌڻ اهو شيد آهي. ۱۲ کان ۱۵ ٻوڙيءَ
 ۾ سڻ يعني چٻ سان هڻائڻ جو ذڪر ڪيو ويو آهي ۽ آهي
 جي معنيٰ ڏيان ڪرڻ آهي. پر هن ٻوڙيءَ ۾ ٻڌڻ ۽ سمجهڻ
 سان معلوم ٿيندو ته ان ۾ اهڙي معنيٰ ڏيان ڪرڻ جي ڳالهه
 آهيئي ڪانه. سڻ هڪ هڪ آهي ’ پڇا ڪا ڪر اڪ ڏيان ‘.
 جنهنجو مطلب آهي ته شيد ڏيان ڪرڻ سان هٿ ايندو. هن
 سڻيءَ ٻوڙيءَ جو مطلب آهي ته شيد سان پاڻ يا بيار ڪريو.
 ۸ کان ۱۱ ٻوڙيءَ تائين سڻ ٻاٻس يعني هر هر ڏيائڻ ٻاٻس
 چيل آهي. ” سڻي لائي سڄ ڏيان “، اهو آخري ڏاڪو آهي.
 پر هن ٻوڙيءَ ۾ جيڪو ڏيان چوڻا سو پهرين ڏاڪو آهي،
 جنهن سان شيد هٿ ايندو. سوامي جي مهاراج جن چيو آهي
 ته ” وه شيد اڏر سي آتا. ٽون من من ڪر ڪيا ڪاتا. “
 يعني سڄو شيد سڄڪند کان اچيو. ٽون پاهون واکه ٻڌي ۽ ٿاڻي،
 اٿن نه سمجهه. ته ٽون ڪو شيد ٻيو ٻڌين يا ٿاڻين؟ وڌيڪ اهو
 لفظ ٿا نه :-

” ڪهڙ ۾ ٻي ولسا، ڏيک ڏيک من ٻائون هاسا. “

يعني جي ڏنڙ اهو شيد گولجي رهيو آهي،
 ان سڄو آند ملي ٿو.

جي وامت آهي. اها اوڀاري وڃڻ واري راهه آهي نه لهڙاري وڃڻ جي. انهيءَ رستي کان خودي، آبي ۽ مان مان ڪرڻ وارو ڪين هلي سگهندو؟ جنهن پاڻ مان ’مان‘ ڪڍي ۽ انهيءَ جاءِ تي ’تون‘ وڌي، اهو ئي مالڪ جي راهه ۾ هلي پياري پرينءَ کي پائيندو. مالڪ وٽ وٺي هلڻ وارو رستو ڏکيو آهي، نازڪ ۽ عيش آرام طبيعت وارن لاءِ نه آهي. انهيءَ سڄي رستي تان هاڻ وارا راتيون جاڳي، سويل آبي، پريم سک سان سڄي محبوب کي ياد ڪري ڳوڙها ٿا ڳارين ۽ انهيءَ رستي تان هلي هو چيٽري ٿا مرن، من کي ٿا ماريڻ خودي وڃائين ٿا ۽ رضا ئي راضي ٿا رهن.

هڪ ماڻهو اچي پنهنجي يار جو در ڪٽڪايو. يار اندران پڇيس ته ڪير آهين؟ چيائين ته ’مان‘ آهيان تنهن تي يار اندران ئي جواب ڏنس ته هليو وڃ، پنهنجي واسطي هٿ جاءِ نه آهي، هڪ گهر ۾ ٻه ’مان‘ ٿي ماڻهي سگهن؟ ويچارو عاشق ويندو رهيو ۽ دوست جي فراق ۾ پئي ٿيڪيو سال کان پوءِ وري يار جي در تي آيو ۽ اچي در ڪٽڪاڻائين. دوست اندران ئي ڳارڻ نه ڪير آهي؟ هن چيو ته اي محبوب! ”تون در تي آهين.“ جواب آيو ته هاڻي جڏهن ’مان‘ آهيان ته اي ’مان‘! اندراج.

”ڪيئن مائيندا — من ۾ خودي ۽ خدا،

ٻن ٿرارن جاءِ، ناهي هڪ مياڻ ۾.“

(شاهه صاحب)

يعني هڪ ئي من ۾ خودي ۽ خدا نه مائيندا جيئن ٻه ٿرارون هڪ ئي مياڻ ۾ ڪين ماڻي سگهندون آهن؟ پنهنجي من مان آيو ڪڍ نه پوءِ اُتي مالڪ جي وهڻ جي جاءِ ٿئي.

هي ٻراڻي! تون نام جهي پنهجي ڀوڪ ڀوڪي ڪمائي ڪر.
 ڪميا جي ڪاٺياڻيءَ مان تون اندر مان ڪام، ڪروڙ وغيره کي
 پڇاء. پنهجي پگتيءَ جي ڀنيءَ چوڌاري ڪروءَ جي وشواس
 جو لوڙهو ڏيئي تون ڪوڙيءَ دنيا کي سڄي سمجهڻ ڇڏ-و
 ڀرم ڪڍ نه ٻوءِ نام جي ڀنيءَ مان، جهڙي اُڪت الڃا جي فصل
 ملڻ وانگر ٽوڪي. مڪتي حاصل ملندي.

(۲) مليءَ ٿريءَ ٿاريءَ ڳر سڪو.

مليءَ نانڪ ڀوهه نه بکي.

نام جي ڪمائيءَ وارو ڳرو، پاڻ سان گڏ پنهجن شين کي
 به ٿاري ٿو. ڳرو صاحب جن فرمائين ٿا ته نام آڙاڻا وارو
 شخص ٻئي ڀلي ٿو مري يعني هڪي جولين ۾ ڊڪ ڀوڳي بيماري
 ٿي يعني پگتيءَ بنا ڪٽل بڻجي، در در ٿو ڪرون نه ٿيون
 ڪاٺيون ٻيون؟

(۳) ائسا نام نرنجن هوءَ، جيڪوهن جاڻيءَ هن ڪوءَ.

اهڙي سڄي لامل نام جو پتر الهيءَ کي هوندو جهڪو
 ان کي اندر ۾ ڏٺائيندو.

- ۱- پريان منڊي ٻار ڏي، پنڌ عجائب آهي،
 - گهروڙي سر گهماءَ، مٿي در دوس جي.
 - ۲- پنڌ عجائب پرينءَ جو، 'مان' سان ڪين هلي،
 - سائي چاهه چلي، جنهن 'مان' چڱي وڃ ۾.
 - ۳- مارڳ مٿاهن ٿيو، مارڳ جهڙهي ڪير،
 - سا ڀڄي ساٿ سڀو، جائي مارڳ ٿي مري.
- (سچل)

مالڪ وارو رستو عجيب آهي. سڄي صاحب کي آهي
 ٿا ملن جن پاڻ هن مٿان گهروڙي ٿو ڪير آهي. مڙي بيماري
 سڄي سائين جو پنڌ رواجي پنڌ ڪرائي پر اها ٻئي لهرلي

گرو ٺوڪي اندر سڏ پيو ڪري .

”ويٽي سا ويٽي، باقي رڪ رهت سان،

سامي سڄو ٻن ڪسي، اندر ٻس پيهي،

مانڪا ڏيهي، موٽي ايندء ڪينڪي،“

اي پيارا! عمر جيڪا گذري سا نه ويٽي باقي جيڪو
وقت رهيل اٿئي تنهنجي نه سيال ڪر. اندر ۾ نام جي ڪمائي
ڪري مالڪ يا گروءَ کي پرگهت ڪر. هيءُ مانس جنم
ڏاڍو مشڪل ٿو ملي تنهنجو ڪو قدر ڪرا

پوڙي ۱۵

شبد جي ڪمائيءَ ڪرڻ وارو نه رڳو پاڻ کي سنسار ساڳو
مان ٿو ٿاري پر پنهنجي ڪٽنب ۽ ٻين کي به ٿاري ٿو.

(۱) مني پاوهه موڪه ڌڻار، مني پرواريءَ ساڌار.

شبد جي ڪمائي ڪرڻ وارو مڪتي ٿو پائي ۽ پنهنجي
ڪٽنب ۽ پروار ۽ ٻين کي به ٿاري ٿو.

”نام سڻ من رهيسيئي، ٽاپائي موڪه ڌوار.“ (آسادي وار)
اندر ۾ شبد جي ٻڌڻ سان ئي مڪتيءَ جي دروازي ٿي
پهچي ٿو.

”چوٿي پڌ مڪت ڌوار.“ (مجله ۳)

چوٿين پڌ سڃڪندڙ پھچڻ سان ئي مڪتي ملي ٿي. ٻين ٽن پڌن
(۱) سھس دل ڪنول (۲) ٽرڪتي يا ٻرھم (۳) پار ٻرھم جي
پھچڻ کانپوءِ سڄي مڪتي ڪانه ٿي ملي پر وري وري دنيا
۾ اچڻو ٿو ٻوي .

”پنهنجي ٻوڪ سنڀار پراڻي، پيهي ٿي چڙهي،

ڪميا ڪانڀاڻيءَ سان، ڪڍي ڪلپت جھار،

ڏيئي واڙ ويساهه جي، ٽون سامي ٻرم نوار،

نه ڪٽي پھد ٻار، اٺيءَ اُڪت اُٺاج جي .

ٻاهرين اڃا بهن ۽ پٽين ۽ رواجن جو ٻانهند لٿو رهي، ڇاڪاڻ ته
هنجو سهند سڄي ڏور، سڀ لاءِ سان چڙي ٿو وڃي.

”مٺي لاءِ سڄي پٽ پوڄا.“ ڪرو صاحب جن فرمائين
ٿا ته لاءِ جي ڪمائيءَ وارو رستو، سڄي مالڪ جي پوڄا وارو
۽ مالڪ وٽ عزت مان وارو رستو آهي. سوامي جن به فرمايو
آهي ته:-

”شيد ڪمائي ڪر اي ميس، شيد پرتاپ ڪال جو جيم،
شيد گهاٽ لڙ گهٽ ۾ ڏيک، شيد هي شيد پيو ڪو پيڪ،
شيد ڪرم ڪي رٻڪ ڪتاوي، شيد شيد سي جاء ملاوي،
شيد بنا سڀ جهولا گيان، شيد بنا سڀ ٿو ٿا ڏيان،
شيد چور ۾ مٽ اڙي آڃان، راڌا سوامي ڪهڙن بکان.“

اي منهنجا پيارا! شيد جي ڪمائي سان ٿون ڪال ڪسي،
جيم. شيد ٺوڪي اندر ۾ ملندو. شيد جو اهرت پسي ٿون
ڏس. شيد تنهنجا سڀ ڪرم ڪتي ٺوڪي جنم مرڻ جي ٿوري
کان ڇڏائي مالڪ ۾ وڃي ملائيندو. شيد جي ڪمائي بنا پيو،
سڀ گيان ۽ ڏيان ٿو ٿو، ٻولو يا ٿوڳ آهي. سوامي جن فرمائين
ٿا ته اڙي موروڪا ٿون شيد جي ڪمائي ڪڏهن به نه ڇڏ.

(۳) اڏسا نام نراناچن هو، جوڪو هن جاڻي ڪو.

اڇڙو لاءِ لامل پوڙ لاءِ مالڪ جو آهي جنهن جو قدر
آهي جي ڪمائي ڪرڻ واري کي ئي آهي.

”هڙ جي ڪن ڪهار جا، - وڏو نه سٺي،

اندر جي آهي، سٺ سٺو ٿي سٺ.“

(شاه صاحب)

شاه صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪي ڪن تنهنجي اندر
ڪهاٽ ۾ آهن ٿي سان ٿون شيد کي چڱيءَ طرح سڌو وڌي لٿو
پڏن. ٿون اندر ۾ ٿي هڻي، ڇپائي پائي ڏس ته شيد بنا

”ڪوٽو ڪاغذ ڪورئين، ويٺو وڃائين ميس،
 ڏوري تيان ڏس، اڪر جيان آئيو.“
 (شاهه پٺائي)

اي پيارا! تون ڇو پيو مالڪ کي پوئين ۽ پٺن ۾ ڳولين؟
 تون اندر جهاتي پائي انهي کي ڏس نه آهيو اڪر يا نام ڪٿان
 ٿو اچي؟ انهي راهه جي خبر ٿوڪي سڃي سنگروءَ وٽان ملندي
 ۽ نه پٺن اٿلائڻ مان.

پوڙي ۱۴

پريهه کي سڃي صاحب وقت وڃڻ ۾ روڪ ڪانهي.
 هنکي مذهبن ۽ پٺن جي گهرج ڪانهي.
 (۱) منيءَ مار گم ٿاڪ نه پاء.

منيءَ پٺ سڳون ڀر گهٽ جاء.

جيڪو شبد جي ڪمائي ڪريو آهيو صحيح نيڪ رستي
 تان وڃي رهيو آهي ۽ هو رستي ۾ اڃا پڻ ٿوري ٺوڪرون لٽو
 کائي ۽ هو لڳن جي رستي تان لڳجي وڃي ڪين رهيو آهي.
 آخر هو پٺ ۽ مان شان سان ڪليو ڪلايو، ظاهر ظهور مالڪ جي
 درٻار ۾ وڃي ٿو. ”شبد سرت پٺ پائي“ سرت شبد پوڳ
 جي رستي تي هلڻ سان مالڪ وقت پٺ سان رهجي ٿي اچي
 پر ”بن شبد پٺ ڄاڻي هئي.“ پر شبد کانسواءِ ٻين رستن،
 نيرت، ٽپ، پٺ پوڳا، پوئين پڙهڻ سان مڪتي ڪانه ڪا
 ملندي ۽ مالڪ جي درٻار ۾ پٺ ويندي ۽ چوندا ته تو اموالڪ
 جنم برباد ڪري ڇڏيو.

”هيري جڏهن جنم اموالڪ، ڪوٽي بدلي ڪو يا ري!“

(۲) مني مگه نه چلي ۽ پٺت، مني ڌرم سڀيئي سنڀلند.
 شبد جي ڪمائي ڪرڻ وارو شخص ڌرم يا پٺت جي

جيڪي ٻاٻي ٻڙا جيو آهن سي شيد جي ڪمائي اصل
لٽا ڪن ۽ آهي پٿر، پاڻي، ڪاغذ ۽ مورتن طرف وڃن ٿا.
سرمه شيد جي رستي کالسواء لڪي مڪتي ملندي ۽ لٽ
چوراسي ۽ جو چڪر چنندو؟

(۲) مٺي ميه چوٽا ٺاهڻ، مٺي جمر کي ساڻ نه ڄاڻ.
شيد يا لام جي ڪمائي ڪرڻ وارا، سبباري ماڻهن وانگر
ڪال ۽ ڪرم ڄاڻ، من ۽ ماڻا جا ڏڪا ۽ چوڏون لٽا کائين ۽
موم ڪالوءَ هو جمر ۽ ڪال سان لٽا وڃن پر ڪن ڪرو پاڻ
ولڻ ٿو اچي. ”هن ٺاويءَ پس ڄاڻ.“ لام جي ڪمائيءَ کالسواء
جيرو جي مالڪ جي درٻار ۾ پس ٿي وڃي.
”جس ڪڙ لڌو ڪري ڪرڻ وارا، شيد ملائي گرم سورا.“
جنهن تي پورو ڪرو ڪرڻ لڌو ڪري آيو ٿي سوره،
گروءَ جي چوڻ تي هلي شيد ۾ لڌن ٿو ٿئي.

”مگر ٻين کان مڪڻا، جو ڏهاڙي ٿو ٿئي،
ڪوڙا در دليا جا، جاڪ مگن جي،
سيان ٻين کي، موني ڏيندا مڏهن ۾.“
(شاھ پٺاڻي)

هي پاڻي ۽ ٿون دليا جا ڪوڙا در پٽڪي، ٻين ۽ ڄاڻڪن
وانگر ٻن ۾، سڄي مالڪ کان گهر جو هميشه سڀني کي ڏيڻ
وارو آهي. جي ٿين ۾ ڪندين ۾ موم ڪالوءَ ٿو کي مالڪ
جي درٻار ۾ ڏورابو ڏيندا ۾ ٿو سڄي مرشد جو در چڙهي،
پهتيجي عمر ٻن ڏين تي پٽڪي برباد ڪري ڇڏي.

(۳) اٽسا نام نرنجن هوءَ،

جي ڪو من ڄاڻيءَ هن ڪوءَ.

اڃو مالڪ جو ٿو مل، پاڪ ۽ پٿر ماڻا کان رهڻ نام آهي
اڃو ڪر، وڌو ان کي هٿين سان هڏائي ڇڏي ٿو.

ٻوڙي ۱۳

شردا پاڻ سان شبد جي ڪمائي ڪرڻ سان سرت جاڳي
اٿندي ۽ اندر ۾ سڀ غيب جي سڌ پوندي.

(۱) مني سرت هوويءَ من ٻڌ.

مني سگل ڀون ڪي سڌ.

شبد جي ڪمائي شردا ۽ ٻر ٻر سان ڪرڻ سان موڳي،
بيوقوف، اڻاڻي من ۽ ملين ٻڌي ۽ سرت يا سجاڳي يا حقيقي
جاڳرت ٿي ٿئي ۽ هن کي غيب جي سڌ ٿي پوي يعني هن
کي سڀني لوڪن جي خبر ٿي پوي. ٻين اکرن ۾ چڱي نه
نام جي ڪمائي ڪرڻ سان سرت جاڳي ٿي اُٿي ۽ من ۽ ٻڌ
۾ سرت جو پرڪاش ٿو ٿئي ۽ اُهي ڏاهپ ۽ پورائائيءَ جا
روپ ٿيو ڀون.

”جيئن شبد سرت ڌن ٿيري، جيئن روپ ڪاٺيا ٿيري.“

(محل ۱)

جيئن انسان جي شڪل جو قدر ماڻهو ڪڍتا ٿين مالڪ
وٽ سرت شبد جي ڪمائي ٽنهنجي عزت ڪندي.
”سي پوڄارا ٻر ٿيا، سمنڊ سيوڻو جن،
آندائون عميت مان، چوئي جوهارن،
لڌائون لطيف چئي، لالون مان لهرن،
ڪانهي قيمت ٿن، ملهه مهانگو ان جو.“

جيڪي شبد جي ڪمائي ڪن ٿا سي ٿي پريا ٻر ٻر ٿا
ٿين. اهي سڀ ڪجهه اندر ۾ ئي هڻي لهن ٿا ۽ انهن جو ئي
مالڪ وٽ وڏو مان ۽ شان آهي.

”ساڪت نر، شبد سرت ڪٿي پائين،

شبد سرت بن، آئينيءَ جانيءَ.“

(محل ۱)

(۲) کاگد قلبر نه لکن هار.

منيء کا بهر ڪون ويچار.

ڪاغذ ۽ قلم سان به الهيءَ جي امريٺ لکي ٿي سگهجي؟
لکي ڪي اهڙو لکن وارو آهي ۽ لکي ايترا قلم ۽ ڪاغذ آهن جو
جو پوري طرح اها لکي سگهندو. اها ڪوشش گهڻي ڪن
ٿا مگر هو پوريءَ رهن ڪري نٿا سگهن.

”سٺ من من وساءِ ٿون، آبي آءِ ملي ميري پائي،

آلڏن سڄي پڪڙ ڪر، سڄيءَ چنڊ لائي.“

هي منهنجا پيارا ڀاءُ! مالڪ جو نام ۽ شهد ٿون سڄو رهن
الڏر به ڏياد نه پوءِ سڄو مالڪ ٿو ڪي ملي.

(۳) اٿسا نام نونچن هو.

جھڪو من جاڻيءَ هن ڪوءِ.

اهڙو هي پاڪ پٿر بي داغ نام آهي جو اهو ڪو ورلو

الڏر به چڱي پوڳهت ڪريو.

”اوڪڏ آهي نام، سامي چئي سب ووڳڏ جو،

ڪروڙن به ڪو هڪڙو، سڄي لڙ لڙڪام،

ڪو جهنن آرام، حد چڙهي بي حد جي.“

سڀني دکن ۽ بيمارين جي دوا نام آهي. دنيا به ڪروڙن

به ڪو ورلو انسان آهي جو اها ڳالهه سمجهي، نام يا شهد جي
ڪمائي ٿو ڪري.

”ساري رات سبحان، جاڳي جس باد ڪيو،

آجي عبد اللطيف چئي، مٽيءَ لڏو مان،

ڪروڙن ڪن سلام، اچي آڳو آجي.“

شاه صاحب جن فرمائين ٿا ته جهنن محبت ڪري، رالڏون

هاڳي مالڪ کي باد ڪيو آهي، جيتري نه چڙاو پر هجي مرن
ڪالهنءَ به هن جي قبر يا سماڏيءَ اڳيان ماڻهو اچي لوي هجي

عرف ڪنٿا.

الدور ۾ مالڪ کي ڄاڻائي پائي ڏس ۾ سارو عالم آهيءَ جسي
آسري ئي پيو هلي.

”اُلهند پائي ٻولجي، ستن هفت راکي ڪنجي.“
يعني اُلهند پائيءَ يا شهد جي جيڪا ٻولجي آهي، تنهن
جي کلڻ جي ڪنجي لڻ ستن وقت ئي آهي.

”اُلهند باجي ميرا من لينا، گر ٻچن نام پتيالي.“
اُلهند شهد منهنجو من وس ڪري ڇڏيو آهي. گروهه جو وڃڻ
يا نام مالڪ وقت بعد سان لهنائيندو.

ٻوڙي ۱۲

(۱) مليءَ کي گت ڪهيءَ نه جاءِ،

جهڙو ڪهيءَ پڻجي پڇتاءِ.

هن کان اڳ چئن ٻوڙين ۾ شهد ٻڌڻ جو بيان ڪيل آهي.
هيئن چئن ٻوڙين ۾ وري منڍ يعني عمل ڪرڻ جي تعريف
ڪيو صاحب جن ڪن لا. فرمائين لا ته نام يا شهد جي ڪماليءَ
جي ساراهه جو بيان ڪري نٿو سگهجي؟ پر جهڙو آهيءَ جي
ساراهه جي ڪوشش ڪندو ته ان جو ٻورو بيان ڪري ڪمن
سگهندو؟ آخر ٿڪجي حيران پريشان ٿيندو؟ ڇاڪاڻ ته شردا
۽ پرهم جي گف جو بيان ڪري نٿو سگهجي، انهن جي وات
ئي لپاري آهي.

”پرهم پگت ڪي اڌڪ ڪن، ڪيان ڪي ورس پچاس،

جيون ڪنڀر ڪي اڌڪ ڪڙي، رهندون ٻارھ ماس.“

يعني عشق يا پرهم جي هڪڙي ڪن، پنجاه ورهين جي
ڪيان جي برابر آهي، جيئن ٻادل جي هڪ ڪڙيءَ جو وسڻ،
ٻارهن مڇن جي گرهه جي لار جي وچان جي برابر آهي.
شرداس جبل جي اٽڪ ڪئي ته دور ڪڍ ڇڏي

ماڻهو اولهه ۾ يا جهنگل ۾ ڪٿي جي پوک يا ڪو ٻيو
آواز ٻڌي رستو لهي سگهندو آهي اڻ شيد جي ڪمائيءَ سان
اٿاه سنسار روپي سمنڊ جي اونھائيءَ جو پتو ٿو لڳي ۽ انهيءَ
جو اونهون ۽ ٿار پاڻي به ٿالگهو ٿيو پوي يعني سنسار جون
ڏکيائون، ڪليفون، دڪ، سڪ، جنم مرڻ جو چڪر، اهي
سڀ دور ٿا ٿين.

(۳) نازڪ ڀڳتا سدا وگاس،

سطيئيءَ دوڪم پاپ ڪا ناس

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته سڄي شيد ڪي اندر ۾
پرگھت ڪري ٻڌڻ سان، آند ملين ۽ دڪ پاپ ۽ جنم جا
ڪرم ڪڍجن ٿا.

”آڳا اٿا آڪيئي پياري، ڪم سطيئيءَ سچ ٿاءِ،

لام مليءَ سنشوڪيان پياري، ندري ميل ملاءِ.“

(محل ۱)

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪي شيد يا لام جي
ڪمائيءَ کي ڏکيو ڪري ٿا چون، سي ڪيئن سچو شيد
ٻڌي سگهندا ۽ مالڪ جو ديدار ڪندا؟ سچو لام انهن ڪي
حاصل ٿو ٿئي، جيڪي صبر، ٻرير ۽ وشواس سان مهنت ٿا
ڪن ۽ جن تي مالڪ جي مهر ٿي ٿئي.

”جهه اٿارهن چار، ڳالهه چون ٿا هڪڙي،

هيڏي هوڏي هٿڙا، بنا مر ل مار،

سامي ستن سان ملي، من ۾ ٿس مراد،

شهر، ٻهر بازار، آهي جنهن جي آسري.“

سامي جن فرمائين ٿا ته سڀ ويد شاستر ۽ ٿرمي ڪتاب
انهيءَ هڪڙي ڳالهه جي ساڻه ٿا ڀرين ته گروءَ کانسواءِ اجايو
هيڏانهن هرڏانهن ٻاهر پٽڪي وقت اجايو نه وڃاءِ. پنهنجي

بار پوڄا ٿيندو .

نوٽ :- سمن ڇا آهي ؟ تنهن جو هڪ مثال ڏجيٿو .
 پنهنجي روح يعني سمن کي ڄڻ ٺنڊو ٺهرو ڪري ، ان
 جون ٿارون ڪشي يعني ڏيان ڀڪو هڪ هنڌ ملائي ، شبد
 روپي وڌي ٺهرو (جنهن مان اندر نام پيو ڳاڙ ڪري)
 اڳيان اهو اهڙي طرح پيارجي ، جو جيڪو وڌي ٺهرو (شبد)
 مان آواز پيو اچي سو ٺنڊي ٺهرو (سمن) مان پاڻيوي
 اڪري آئيءَ جو ٺالو آهي آندو وٺي سمن . جيستائين
 اهڙي حالت پيدا ٿئي جيستائين واس سان گروءَ جو مليل نام
 چوڄي ، نه من ڪجهه قدر هڪ هنڌ ٺهندو آئيءَ مان دل ۽
 من جي صفائي ٿيندي رهندي . اهو ٻاهر وٺن سمن آهي .

ٻوڙي //

شبد ٻڌڻ سان جيو ۾ سٺا ڪم پيدا ٿا ٿين ۽ هو مالڪ جي
 ملڪ جي لائق ٿي ٿئي .

(۱) سڀيئي سڙا گڏا ڪي گاهه .

سڀيئي شمع پيو پاتشاهه .

شبد ٻڌڻ سان جيو سڀني ڪنن ، خلعتن ۽ صفتن جو پندار
 بڻجي ٿو . ان جي ٻڌڻ سان انسان سٺ ، سٺ ۽ سرم سٺ
 ٿئي ٿو ۽ مسلمان موجب ، هو شمع ، پير ۽ پتون جو به پير
 ٿئي ٿو .

(۲) سڀيئي آندي پارو راهه .

سڀيئي هاٿ هووي آسگاهه .

شبد جي ٻڌڻ سان جيڪي روحاني کان خالي يا الڌا
 آهن تن کي مالڪ وٽ وڃڻ جي راءِ ملندي . جنهن منجهان

ڪري پاپ ٿو لاهيان پر پاڻ وڌيڪ پاپ ٿو چاڙهي . باهريان
پاڻ کي پيو ڏوئي ، پر اندر ۾ وشين جا زهر پيو وجهي .
سڄا ساڌو ٿيڻ تي سنان ڪرڻ ڪونه ٿا وڃن پر ٽڏهن به هو
ڀاڪ پوئو آهن .

(۲) سڀيئي ۽ ڀڙ ڀڙ پاوه مان ،

سڀيئي ۽ لاڳي سهج ڌيان .

شبڊ جي ٻڌڻ ۽ لام ڇيڻ سان مالڪ جي درٻار ۾ عزت
۽ مان ٿو ملي . شبڊ جي وسيلي سولائيءَ سان سهج اوستا ۾
ڌيان لڳي ٿو (سهج اوستا سچ ڪندڙ ۾ ملندي آهي) .

”جس من ٻسيءَ ، سنيءَ لاءِ پريست ،

نس جن آويءَ ، هٿر ٻڙپ پريست .“ (سڪمئي)

جنهن جي اندر ۾ شبڊ ٻڌڻ جو پيار آهي انهيءَ جي ئي
ڇت ۾ هري وسي ٿو .

”ڪوئي ڳاوي ڪوسڻي ، هرلاما ڇت لاءِ ،

گهر ڪبير سنسا نهي ، انت پرم گت پاء .“

جيڪو نام ڇڀيو ۽ اندر ۾ شبڊ ٿو ٻڌي انهيءَ جي پرم
گت يعني مڪتي ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي .

(۳) نازڪ ڀڳتا سدا وڳاس ،

سڀيئي ۽ دوڪم پاپ کا ناس .

گرو صاحب جن فرمائن ٿا ته اندر ۾ شبڊ پرگهت ڪرڻ
ڪرڻ سان ، آند ملي ٿو ۽ دڪن پاپن جي نور تي مليئي يعني
جنم مرڻ ڇڏي ٿو . گرو صاحب جن وڌيڪ ڪولي سمجهائين
ٿا ته :-

”ڪلجڪ ۾ رام لام بوهتا ، گرمڪ پار لنگهائي .“

ڪلجڪ ۾ رام نام ٿي پوساگر جي پار لنگهائڻ لاءِ جهاز
مئل آهي . انهيءَ جهاز جو هلائيندڙ سچو ستگرو آهي اهڙي

ٻوڙي ۱۰

شبد جي ٻڌڻ ڪري روح جون طاقتون اُٻڙن ٿيون ؟
 دور ٿيون ولن ؟ مالڪ ۾ ڏيان لڳندو .
 (۱) سڀيئيءَ ست سنه توڪم گمان ،

سڀيئيءَ آڻ سن ڪا اُڻان .

شبد جي ڪمائيءَ مان ئي سڃاڻي ، ستروش ۽ گبان پراپس
 ٿئي ٿو . اُهي جي ٻڌڻ سان آلهه ٿيڻ جي اُڻان جو ٿل
 ٿو ملي يعني شبد جي ڪمائيءَ واري کي ٿيڻ ۽ ورن ۾
 ضرور ٿي ڪڙهي اُ

”گياڻي وراڻي ڪم ، ڪنهنجي ٿئي ڪمڪي ،

ٿوڙي ٿپ ٿيڻ ڪري ، ساڻن لالا پس ،

سڀيئي ڏس ساهي ڇڏي ، ٿون ڪڍي مٽا مٽا ،

ڪري ساڻ سمجھ ، ساڻ ڏان سن جي .“

ٿپ ڪرڻ ۽ ٿيڻ ٿي وڃڻ مان مالڪ ڪوڙ ملندو ؟ اُڻا

ڳالهه ستن صاف سمجهائي آهي .

”ٿيڻ جاوڻ جاءِ ، ٿيڻ ٿام هيءَ ،

ٿيڻ سڀد واپار ، اٿر گيان هيءَ .“ (محل ۱)

ٿام جي سمون کانسواءِ ٿيڻ هي وڃڻ اجاڙ آهي . سڄو

ٿيڻ شبد جو ٻڌڻ آهي ۽ اندر جو گيان ۾ شبد جي ٻڌڻ

مان ٿيندو .

”لاڏن چلي ٿيڻي ، من ڪوئي ٿن ڇور ،

اڪ پاء ٿئي لاکا ، دء پا چريڪس هور ،

ٻاهر ڏوٽي ٿوڙي ، اٿر وس اڪور ،

ساڻ ٻلي اُٿاڻا ، چورس چورا چور .“ (محل ۱)

يعني ماڻهوءَ جو من ڪوٽ ۽ لڳين سان پُريل آهي ۽ هو

چور آهي ۽ وڃي ٿو ٿيڻ ڪرڻ ۽ سمجهي ٿو ٿم سنان

”جه اُٺارهن چار، ڳالهه چون ٿا هڪڙي،
 سامهڻي هن سنسار جو، ڏٺو سڀ وسار،
 دٻڪيا دانت گروءَ جي، هر دم هردي ڌار،
 دوست جي درٻار، پهچي پورن پاڪ ٿي.“

يعني سڀ ويد شاستر اهو ٿا چون ته، گرو جو ڏنل نام
 سڄو وقت اندر ۾ پيو ٻڌ ۽ دنيا ۾ جيڪي ڏسين سو سڀ
 وساري ڇڏ. پوءِ تنهنجي اندر مان ڪن غير نڪرندا ۽ اٺون
 صاف ٿي مالڪ جي درٻار ۾ پهچين.

(۴) نازڪ ڀڳتا سدا وگاس، سڀيئيءَ دوڪم پاپ ڪا ناس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته، شيد جي ٻڌڻ سان ڀڳت
 سدائين آئند ۾ پرسن ٿا رهن ۽ اسانجا ڪرم ڪڏهن ٿا
 ۽ ڏڪن ۽ پاڻ جو ناس ٿي پر ڪم مليئي. گرو صاحب جن
 هڪ تمام عمدو مثال نام ڀڳتيءَ جو ڏيئي سمجهاين ٿا ته:-

”اٺڪڙ ڪيئي بهترين، ڇو ڪي جي سو بڻن پٿري،
 گُ ڏا بيچ اچي نهن جهي، سڀ لاهه مول گدوائيندا.
 ڪلڳڙ ۾ ڪيرن پرڏانا، گرمڪ جهيئي لائي ڏانا،
 آپ لري سگلي ڪل ٿاري، هر درگاه پست سڻ جائيندا.“

يعني لام جي ڪمائيءَ کانسواءِ هڪڙيءَ لاءِ ٻيا جيڪي به
 ساڌن ۽ طريقا اسين وٺون ٿا سي پاڻ وڌيڪ ٻڌن ۾ ڦاسائين
 ٿا. جيڪڏهن بي مددائتو اچ پوکينداسين ته اهو اصل ڪين
 ٻڌندو ۽ سڀ اڪليفون ۽ خرچ اڃا پيا ويندا. اهڙيءَ طرح
 هن ڪلڳڙ ۾ هڪڙي ملڻ جي هڪيم ڳالهه شهيد ۽
 نام جي ڪمائي آهي، جنهن جي پوري ڄاڻ سڄي
 سڳرو وٺان ئي ملندي. سڄي لام جي ڪمائي ڪرڻ وارو
 نه رڳو پاڻ لري ٿو پر هو پنهنجي ڪل ڪتب ڪي به
 ٿاري ٿو.

(۴) نانڪ ڀڳتا سدا وڳاس،

سڻيئيءَ دوڪم ڀاپ ڪا ناس.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته ڀڳت شيد ٻڌي سدائين
آلند ۾ رهن ٿا. شيد ٻڌڻ سان ئي دڪن ۽ ڀاڻن جو ناس ٿو
ٿئي ۽ جيو جو راسيءَ جي چڪر جي دڪن کان چٽي ٿو.

ٻوڙي ۹

شيد ٻڌڻ سان اوج ڪٿي ملهئي، آلدڙ جو ٻيد معلوم ٿئي
ٿو ۽ دڪن جو ناس ٿو ٿئي.

(۱) سڻيئيءَ ايسر برما ٿند،

سڻيئيءَ مڪم سالاھڻ مند.

آلهند شيد ٻڌڻ سان ئي شڙ بدوي، برهما بدوي ۽ آلدڙ
بدوي ملهئي. جيڪي مٿر (جيڙوڪ ڪانٽري) واقع سان
اچارڻ لاءِ لاهيا ويا آهن سي به شيد جي ٻڌڻ سان لاهيا. يا
ٻي معنيٰ آهيءَ سڌ هي آهي ته شيد ٻڌڻ سان هيلين درجن
وارا به اوج ئي ساراهڻ لائق ٿين ٿا.

(۲) سڻيئيءَ جوڳم جگت تن ڀيد،

(۳) سڻيئيءَ ساسٽ سمرت ويد.

شيد جي ٻڌڻ سان مالڪ هي ملڪ جو جوڳم يا ٽرڪيب ۽
آلدڙ جو ٻيد معلوم ٿو ٿئي. شيد جي وسيلي سمرٽيون ۽ ويد
لڌيا آهن ڇاڪاڻ ته لاد شيد مان ئي ويد پيدا ٿيا آهن. ٻي
معنيٰ هي به ڪٿي آهي ته شيد ٻڌڻ سان شاستر، سمرٽيون ۽
ويدن جي ٻڙور ۽ آئين ۾ لکيل ٻيد جي به سڄي شهر ٻوڙي.

”بن شيدی انتر انهيڙا، نه وسٽ لهي نه چوڪي ڦيرا،
ستگر هٿ ڪنجي هـورت، در کلي ٺاهين،
گر پوري ڀاڱ ملاو ٺيان.“

يعني شيد ڪانسواءِ اندر ۾ اوندهه اندوڪار آهي ۽ انهيءَ
ڪانسواءِ نڪي چيو اندر ۾ مالڪ پرگهٽ ڪري سگهندو ۽
نڪي هنجي جنم مرڻ جو ڦيرو لهندو؟ پر شيد ڪولڻ جي
ڪنجي ستگر جي هٿ ۾ آهي ۽ پورو ستگرو به پاڻ سان
ٿو ملي.

”اس جڳ ڪا ڌور پڙهو تم پائي،
پوري گر سڀ سوچهي پائي،
لائي اڳي هر نام مڪائي.“

گرو ٺاڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته اڳين جڳن ۾ ماڻهوءَ
جي عمر وڏي هئي، صحت سٺي هوندي هئي ۽ خيال به
دنيا ڏانهن گهڻو ڦهليل نه هئا پنهنجي ڪري معمولي ساڌا نان،
اسانجو خيال مالڪ جي پڳتيءَ طرف ويندو هو. هن وقت
هن ڪلچر ۾ اسانجي عمر ٿوري، ندرستي بگڙيل ۽ خيال
دنيا ڏانهن گهڻو ڦهليل آهن جو پنج منٽ به ڌيان ۾ اسين
نٿا ويهي سگهون. زماني موجب هن ڪلچر ۾ سولو مڪتيءَ
جو رستو گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته نام جو ٽي سچو
رستو آهي.

(۲) سڀڻيءَ ديپ لوءِ پاڻال،

(۳) سڀڻيءَ پوهه نه سڳيءَ ڪال.

شيد جي آڌار تي، ديپ، لوڪ ۽ پاڻال سڀ قائم آهن.
شيد جي ڪري ڪال يا شيطان به پنهنجو زور نٿو هلائي
سگهي ۽ دڪ ڏيئي سگهي.

لراڪار. " شيد کي ستن جدا جدا لالن سان ڪري سڏيو آهي. ڪي انهي کي آئند شيد چون ٿا، ڪي ٻائي، ڪي ٻالڪ آسماني، ڪن انکي Word يا Logos وغيره ڪري چيو آهي. ساري سرشتيءَ کي شيد ئي پيدا ڪيو آهي ۽ شيد ئي سرشتيءَ کي هلائي رهيو آهي ۽ شيد جي ئي رستي ۾ ٻيو مالڪ جي درٻار ۾ پهچندو. جيئن ڪرو ٿا ته صاحب جن فرمايو آهي ته:-

"شيد ئي شيد آڪاس، شيد ئي شيد ٻيا پرڪاش، سڪلي سرشت شيد کي ٻاچي، لالڪ شيد ڪيئي گهٽ آهي."
يعني ڌرتي، آسمان جا منڊل، سج، چنڊ، ٿارا ۽ سڄي سرشتي، سڀ شيد جي آڌار تي بيٺا آهن. شيد هر هڪ انسان جي اندر هر وقت وڃي رهيو آهي.

هائي سڀئي سڏ پير سر لاک جو مطلب آهي ته شيد جي ٻڌڻ ۽ ڪمائي ڪرڻ سان ئي انسان، سڏ، پير، ديوتا ۽ لاک ٿيا آهن. شيد جي ڪولج جي آڌار تي زمين، وچا جو آڌار روپي ٺهيو، يعني اڄي ٻار جهڙو واري طالع ۽ آسمان يعني ساري سرشتي بيٺي آهي. هائي شيد ٻڌڻ جي اصلي معنيٰ ڪهڙي آهي؟ رام رام چوڻ، ڪٿا وارن يا گيت وغيره ٻڌڻ اهو شيد نه آهي. سڀ ماڻهو جنم کان وٺي رام رام جدا جدا نموني جهي رهيا آهن ۽ ڪٿا وارن ۽ راجا روپ ٻڌي رهيا آهن، مگر اڄ لائن الهيءَ ٻڌڻ مان ڪن سڏا حاصل نه ٿي آهي؟ حقيقت ۾ سڏ يا ٻڌڻ شيد جو ئي آهي، جنهن جو آواز هر وقت انسان جي دماغ ۾ خود بخود اچي رهيو آهي، جنهن جي تعريف ستن ڪئي آهي.

"لکن منڊل ۾ آس ٻڌي، آئند ٿاڻ ٻڌاري، ڪه لاک ٿس ساڌ کي مڃا، ويد ڪتب نه ٻاوي."
يعني ڪرو صاحب جن چون ٿا ته جيڪي مٿين منڊلن جي شيدن جا آواز ٻڌن ٿا تن جي ساراهه وٺند ۽ ٻيا ڪتاب به ٻائي لٽا سگهن. وري فرمائين ٿا ته:-

ڪامل سنتن پنهنجين ٻاڙين ۾ پنجن شبدن جو بيان ڪيو آهي يعني نه انسان جي اندر ۾ قدرتي پنجن قسمن جا آواز آهن جي اٿئي پهر ٻيا وڃن. جيئن ساعِي جن چوندا ته ”اٿئي پهر وڃي ٿي مرلي هن موهن جي.“ گرو صاحب جن چيو آهي ته:-
 ”واجبي پنج شبد ست گهر سپاڳي،
 گهر سپاڳي شبد واجي، ڪلا جت گهر ڌاريٿا،
 ڪهي نانڪ سٺه سنٿو، شبد ڌرو پٿارو.“
 ”پنجي شبد اُناهد باجي، سنگي سارنگ پاني،
 ڪيرداس ٿيري آرٿي ڪيني، نرنڪار نرباني.“

حقيقت ۾ در اصل شبد هڪ ئي آهي. جيئن ننڍي پهاڙ تان جيڏي مهل نڪري ٿي ته اُتي انهي جو آواز تمام مٿان هيٺ ڪرڻ ڪري هڪڙو آهي، پوءِ جيئن جيئن هوءَ هيٺ اچي ٿي تيئن تيئن اُنجي ٻاڙي ۽ جو آواز بدليو پيو وڃي. اهڙيءَ طرح شبد جو به آواز ست پرش وٽان نڪري هيٺ هر ڪنهن اسٽان ٿي بدلجي ٿو پر شبد هڪ ئي آهي. هاڻي پورو سنٿن جي مت موجب پنج شبد آهن. هيٺ آتما جي اسٽان کانپوءِ مٿي پهرين اسٽان سهس دل ڪمڊل آهي، جتي بتي ۽ جهڙي روشنائي آهي ۽ سنڪ يا ناد جهڙو آواز آهي. انهيءَ کان مٿي ٽرڪٽيءَ يا برهم جو اسٽان آهي، جتي صبح جي سورج جهڙي روشني آهي ۽ مردنگ يعني گجگوڙ جهڙو شبد جو آواز آهي. ٽيون اسٽان دسوين دوار يا پاربرهم آهي جتي پورنماسيءَ جي چندرمان جهڙي روشني آهي ۽ ڪنگريءَ يا سارنگيءَ جهڙو شبد جو آواز آهي. چوٿون اسٽان پورن گها آهي جتي ٻن پهرن جي سڄ جهڙي روشني آهي ۽ مرليءَ يا بسريءَ جهڙو شبد جو آواز آهي. پنهن ڪانپوءِ سڄ ڪنڊ آهي جتي هزار سورجن جهڙي روشني آهي ۽ شبد جو آواز ٻين جهڙو آهي. هٿ ست پرش رهيو. گرو نانڪ صاحب پڻ چيو آهي ته، ”سچڪنڊ وسي

يعني ۾ ٿون ٿي سڄو ڏاڏار آهين. ٿرڪان سواءِ ٻيا سڀ
ٿرڪان ڪٽولڻ آهين. مڃيئون منڍ ۾ وسندا آهن پر ٿيندي مهڙ
جيون مٿان سڏائين ٿيئي وٺي. اي مالڪ! هي ٿون منهنجي
الدر ۾ ٻر ڪم ٿين ۾ پوءِ مون ٻاٻي ۽ گديگار جو آهي مان
۽ عرف ٿيندي.

ٻوڙي ۸

۵ ٻوڙي ۾ فرمايائون ۾، ”ڪاوڙي شئيءَ من رکي ۽ ٻاء.“
هالي ۸ کان ۱۱ ٻوڙي ۾ ٿاين سڻا جا جدا جدا ٿاڻا ٿا ٻڌائون
۾ ڇا ٻڌجي، ڇا سڻجي؟ الڏ شيد جو چيئن ڏارا مان پيو
اچي سو ٻڌجي. اهو شيد سڄيءَ وچا جي ڏري ڏري ۾
موجود آهي. مٿي چيل آهي ۾ ”جو ٻنڌي سو ٺهيندي“
يعني جيڪي وچا ۾ ٻاهر آهي سو منس جي الڏر آهي.
ٺهيندي جيرو ستگروه کان شيد جي راه وٺي پنهجي الڏر
۾ اهو شيد ٻڌي. اها شيد هي ڪشش ٿي آهي جا سڄيءَ
وچا کي ملائي ڇڏي پنهجي آهي ۾ ۾ سڀ مادي جو اهڪ
ٻئي کان جدا ٿي وڃڻي وڃن ۽ ڪا به صورت ۽ شڪل نه
رهي ۽ سڀ شين ٿي شين ٿي وڃي. اها شيد هي ڏارا آهي
جا مادي matter کي ۾ ڪم ۾ رکڻو اچي. جڏهن جيرو جي
الڏر شيد ٻنڌ ٿو وڃي تڏهن جيرو جو موم ٿو ٿئي ۽ شرار
جو پنجن ٽن جو لٽيل آهي سو جدا ٿي پنهجي اصلي ٽن ۾
ملو وڃي.

(۱) سڻيءَ ست پيو سو ٺاڪ،

سڻيءَ ڌرت ڌول آڪاس

سڻي جو مطلب آهي شيد کي سڻا يا ٻڌڻ. ڪرو ٺاڪ
صاحب، ڪبير صاحب، سوامي جي مهاراج ۽ ٻين ڪيترن

(۲) نوا کنڊا وچ جاڻيئي ۽ نال چالي ۽ سڀ ڪو ۽
جي ڪٿي تون کنڊن يعني روءِ زمين تي هنجو نالو مشهور
ٿي وڃي ۽ هر ڪو هنجي حڪم اندر هلي ۽ ساڻس پٺيان
گڏ هلي.

(۳) چنگا ناءِ رکاڻڪي ۽ جس ڪيرت جڳم ليئم
(۴) جي تس ندر نه آوئي، ته وات پڇي ۽ ڪيئم
جي هن چڱو نالو ڪڍي دنيا ۾ جس ۽ ناموس ڪٿي ۽
هر ڪو هنجي واه واه ڪري! نه به چا ٿي پيو؟ جي هنجي
اندر ۾ مالڪ جو پرير نه آهي ۽ جيڪڏهن مالڪ جي هستي ڏيا
مهر نه آهي نه پوءِ دنيا ۾ هنجي ايتري عزت هوندي به مالڪ
جي درٻار ۾ ڪير به هنجي سارا ۽ قدر نه ڪندو؟

(۵) ڪيئا اندر ڪيٽ ڪر، دوسي دوس ڌري
پوءِ اهڙي ماڻهوءَ کي ڌرمراءِ، ڀائي ۽ گنهگار جو دوش
لڳائي مها نبيچ ڪيئن جي جُون ٿو ڏئي.

(۶) نازڪ نورگن گن ڪري، گن وٺندا گن ڏي
(۷) ٽيها ڪو نه سجهيئي ۽ جس تس گن ڪو ڪري
گرو نازڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪي گنواڻ نه آهن
آهن تن کي مالڪ گنواڻ بنائي ٿو ۽ جيڪي اڳيئي گنواڻ آهن
تن کي هو وڌيڪ گن ۽ سميت ٿو بخشي. دنيا جي ماڻهن
وانگر هن وقت ليکو نه آهي نه ڏي نه ڏيان ۽ اهڙو نه ڪو
سجهيئي ڪونه ٿو جو هن سان ڪا ڀلائي يا ٿورو ڪري سگهي؟
هو بي مثل ڏيندڙ ۽ بخشيندڙ آهي.

”ڏاتار نه تون، ٻيا مڙيئي منگڻا،

ميهن مدائتا وسطا، سدا وسين تون،

آگن آچر مون، نه ميراڻي مان لٻان.“ (شاهه صاحب)

بيشمار نام و وي و دن و کيا آهن، پر اسان جو من ٻاهر مڪي ٿي
 پر من ۾ منجهڙو ٻيو آهي. جيئن اُٿلڙو نه وڃي ٿو ٿيسن اها
 دولت نه ملندي؟ جيئن اوڻ پراڻو ٻوڙيل کوھ ٻڙيل ٻڌائيندو
 آهي نه اهو هتي آهي، تيئن سنگر ٻڌائيندو نه مالڪ جو رکيل
 سزاڻو ٿيندي اندر ۾ آهي اهو کوني ڪند.

سائين ٻلي شاهه ڪهڙي نه ڏور سان پنهنجي مرشد جي
 ساراهه ڪئي آهي :-

”هن مرشد ڪامل بلبل ٿري اڏين گئي عبادت ڪيتي.“
 اي بلبل ٿو جهڪا ٻڌي ڪامل مرشد کان سواءِ ڪٿي
 آهي سا اجالي وٺي آهي، ڇاڪاڻ ته اها ٻوڙي ٻلڪ جي
 نه هئي.

”بلبل! شهه دي سر ڪاٻس، هادي قربان هڙي هڏاٻس،
 ميرا سائين شاهه عنايت، اوهر لنگياري ٻار.“

اي بلبل! تون مرشد جي ڳالهه ۽ هڏاٻس ٻڌي انهيءَ ئي
 عمل ڪر. منجهڙو ڪامل مرشد عنايت شاهه ٿي سسار ساگر
 مان ٻولي ٻار لنگيائيندو.

ٻوڙي ۷

اڳين ٻوڙيءَ ۾ فرمايائون ته گروءَ جي ڪرپا کانسواءِ
 ڪي به ڪم ملي سگهندو. هن ٻوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا ته
 مرشد، ڪرپالو ۽ گن جي ٿاڻ آهي. تون هن جي شرن وٽ نه
 هو نه ڪري سمجھ ٻڌيندو.

(۱) جي حڪم چاري آرجا، هوڙ دسو ٿي هوڙ

هي ڪنهن جي ٿئي چئن جڳن جي عمر هجي يا انهيءَ
 تاهه ٽهه ٽي چاليهن جڳن جي عمر ٿيس.

ڪرمن کانسواءِ ٻيو ڪجهه به نه ملندو. جيئن چيل آهي ته :-
 ”مؤج مالڪ خواهش خدا و تدبير و ذڪر انساني.“

يعني جيڪي به انسان کي ملندو سو مالڪ جي موج ۽ مرضيءَ سان ملندو، باقي انسان جي هٿ ۾ پرشارت ۽ ذڪر آهي. ڪرمن ڪري جهڙو مڙو ڏک سگهجي ٿو. جيڪو ست لام چيٽو ٿينهن کي ست ڪرمن ڪري مالڪ مليٿو ۽ ٻچڙن ڪرمن جو ڦل بار بار جهڙو آهي.

هن دنيا ۾ ماڻهو وڻجارا آهن جن جا روز ٻڌل آهن. جيڪي پنهنجي شاهه يا سيٺ جو ڪم ايمانداريءَ سان ڪن ٿا ته کين پوءِ لاپ ٿو ٿئي ۽ جي پنهنجي شاهه کي وساري ويساهه گهائي ٿا ڪن، ته پوءِ اهي ناس ٿا ٿين ۽ ڏک ٿا پوڳين. درگاهه ۾ ”ڪرمي ڪرمي هوءَ وڻجار“ يعني ڪرمن موجب حساب ٿئي ٿو. تنهنڪري اي پيارا! هيٺي ٿي ڪجهه سوچ.

(۳) مت وچ رتن جواهر ماڻڪ،

جي اڪ گر کي سگه سڻي

(۴) گرا اڪ ديهم بجهاڻي، سڀنا جيئڻا ڪا اڪ داڻا،

سو مڙي و سون نه جاڻي

انسان جي اندر رتن جواهر ۽ ماڻڪ ٻيا آهن ۽ خود خدا هنجي اندر به آهي. مگر اهي سڀ ظاهر ٿڏهن ٿيندا، جڏهن هو پنهنجي گروه جو حڪم مڃيندو ۽ جيڪا به هدايت هو هنکي ٻڌائيندو، تنهن تي هو عمل ڪندو. شل لاهو داڻا گرو مون کان ڪڏهن به نه وسري ا

”گهر رتن لال بهو ماڻڪ لادي، من ڀرميا لهه سڪائيئي،
 جيون اوڍا ڪوپ گهچ ڪن ڪاڍي، اٽن ستر وست لهائيئي“
 (گرو نانڪ صاحب)

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته اسانجي گهر يعني شراب ۾

جي رهڻ وارو آهين ۽ پاڻڪي پلجي، ڏک ڏسي رهيو آهين، منهنجو چيو هجي، منهنجي پٺيان اچ، نه مان توکي سدا سکن جي هنڌ سچ ڪند ۽ وٺي هلاڻ.

ٻوڙي ۶.

ٻاهرين ٽيرٽن ٽين ڪرڻ سان سڄو مالڪ ڪونه ملندو؟ پر جڏهن ستگروءَ کان راهه وٺي، اندر وڃيو تڏهن گروءَ جي ڪرپا سان مالڪ اندر ۾ ملندو تنهن ڪري ستگروءَ کان سکيا وٺي، شبد ۾ ٽپي هڻ نه سميت جا رڻن هٿ اچن ٿي.

(۱) ٽيرٽ ٺاوان، جي تس پاوان -

وڻ پاڻي ڪ ناء ڪري.

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪڏهن منهنجي ٽيرٽن تي سنان ڪرڻ مان مونتي مالڪ راضي ٿئي، ته پوءِ مان اُتي وڃي اُشان ڪريان؟ پر جي هو انهيءَ مان راضي نه ٿئي ته پوءِ منهنجو ٽيرٽن تي وڃڻ مان ڪهڙو فائدو آهي؟ هاڻي ڏسو ۽ سوچيو ته ڪي ماڻهو ٽيرٽن تي سنان ڪرڻ لاءِ چون ٿا ته انهيءَ ۾ فائدو آهي جو مالڪ ڪجهه راضي ٿيندو. تنهن ڪري هو هر دوار، ڪاشي، راميشورم، دوارڪا وغيره وڃي پڙهن ٿا، پر انهيءَ مان ڪين ڪجهه به هٿ حاصل ٿئي ٿي ٽيرٽن جو فائدو تڏهن هو جڏهن سنت درياهه جي ڀرسان، اڳڪاٽ ۾ رهي ٽپسيا ڪندا هئا. هاڻي جن جي روشن مان فائدو ٿيندو هو سي، ماڻهن جو ڳوڙ ڏسي اتان هليا ويا آهن، يا جن هنڌن تي هو گذري ويا آهن اُتي مٽي گسائڻ مان هيٺ ڪهڙو فائدو ٿيندو؟ اُتي انهن جاين تي هيٺ مٽي لڳن ۽ پاڻ وڌيڪ پاپ ٿا ٿين. انهيءَ ڪري سنت ٽيرٽن جو ڪنڊن ڪن ٿا.

ڏيکارڻو آهي جو سڀني آلمان جو پٺڀار آهي ۽ هر مردن تان
وسري وڃڻ جو نه آهي.

”جا ڪو پرڻه جيئن آه پڻهائي،

سعد لام سولي هن ٻائي.“ (سڪمئي)

”برائي ڪرڇون لکڻ لستري.“ يعني ڪهڙو ڪو چيو ڪرو

جي شون وليو سولي ڀر ساڳو مان ڪرڻو.

نوٽ: هيءُ ٻوڙي ڏيکاري ٿي ته ڪرو ٽالڪ صاحب

جن جو اشت سعد پرڻه ڪرو، پر اسن دنيا ڇا ماڻهو رهندو

اشت وساري وٺا آهيون ۽ باقي ٻيو ڪي به ڪن ڇڏو اٿئون.

ڀوڄا لاءِ پٿر، ٻائي، اڇو ٻون، ڀوس، پريس، قبرون، سماڏون

بالڏو، لالڪ، هائي، پٺا، وڻ، مري وٺن وغيره ڪي به

ڪن ڇڏو اٿئون. انهن کانسواءِ ٻين ڪرڻن ۽ ٻين به ڪيون

ڪسي ارماني، ٻوڙي ڏسائي رکيو آهي. ڪنهن پٺڀار ڪي

ٿارو چارل شيون جو ڇڏو هٿ آيو. هڪي ٻائي ڍلن سان

ٽڏي ڇڏائين ۽ گاهه کائڻ ٿي هيرائينس. انهن هر ڍلن جي

صاحب به سڀ ڍلن جون عادتون سڳي، ٻي ٻي ڪرڻ سڳي

۽ هڪڙي ڏينهن هڪڙو شيون آهي اچي لڪتو. شيون

۽ شيون ڍلن سان ٽڏو ڪو به ڇڏو لڳو. شيون ڏار نه ٿا ٿي.

۽ ڪي ڪي به ڍلن ڇڏو سڀا ٿي پر آهي، سو آهي.

۽ ڪي ڪي به ڍلن نه ڏن ۽ مون وانگر شيون آهن ۽

ڪي ڪي به ڍلن ٿي وٺي سندس پٺڀار ڪس ٻائي به

ڪن ڏن ۽ مون وانگر آهن. شيون ڏيکرو

۽ ڪي ڪي به ڍلن نه ڏن ڪر. هن به وٺي ڏيکرو

۽ وسري وس. هتي به شيون ٿي ڀرو ۽ جهنگل

۽ ڪي ڪي به ڍلن وٺي وٺو. اهو شيون سڳو آهي.

۽ ڪي ڪي به ڍلن حالت ڏسي عدم امن ڪي سڳائي

۽ ڪي ڪي به ڍلن سڳو پرڻه جو اٿس آهن، سڳ ڪندو

چڱيءَ طرح سمجھائڻ لاءِ گروه صاحب جن گروه جي پست
ديوي ديوتائن سان ڪئي آهي جنهن کي عام طرح ماهر وڏو
ٿا سمجهن.

”راجن جو راجا، سامي مليو سنگرو،
جنهن ڪٿي وڏا ڪوٽ ڄا، ديون ديواڙا،
ڪري ڇڏيائين ڪلپت (ڦرڻي) کون، اٺل ڄاڻ آڃا،
وڃائي وڃا، سمهيو سوڪم سيج ٿي.“

يعني منهنجو سنگرو راجائن جو به راجا آهي. جنهن منهنجي
اندر بند ٿيل قلعي جا ديواڙا ڪولي ڇڏيا ۽ منهنجا آڃا ڪوڙا
وهر ۽ ڦرڻا ڪڍي، مونکي اٺل پڪي وانگر آسمان ۾ اڏائي
مٿين منزل تي وٺي ويو ۽ شبد پرگهت ڪري پاڻ سان ملائي
ڇڏيائين.

(۶) جي هٿم ڄاڻا آکا ٺاهي، ڪهڙا ڪٿن نه ڄاڻي
جي مان سنگروءَ جي وڏائيءَ ۽ ڪاروائيءَ جو پيد ڄاڻان
به نه به اهو چئي ڪين سگهندس، ڇاڪاڻ ته چوڻ سان اها
ڳالهه چئي نٿي وڃي سگهجي. اها آهي جيئن ’گنگي پڙ
کاڌو‘.

”سڀ ڌرتي کاغذ ڪرون، ليکڻ سڀ بن راه،
سات سمند ڪي مس ڪرون، گر ڳڻ لکيا نه ڄا.“
(سوامي جي مهاراج)

”سڀني ڌرتين کي ڪٽي لکڻ لاءِ کاغذ مٿل ڪجي ۽ دنيا
جي سڀني وڻن جا ڪٽي لکڻ لاءِ قلم ڪجن ۽ ستن سمندن کي
ڪٽي مس ڪجي ٽڏهن به گروه جا ڳڻ لکي نٿا سگهجن ا

(۷) گرا ڪ ديهه بجهائي،

سڀنا جيئڻا ڪا ڪ داتا سو ميءَ وسر نه ڄاڻي
سنگروءَ مونکي اهو هڪڙو ئي مالڪ منهنجي ديهه آندو

”پڳوسا کي پاڻي (وڻي)، مان سڀاڻا سا چران،
 رکي ليڻ لپڻ ۾، سرکي (ڏسي) لپاڻي،
 ساعرن ۽ پڪن ۾، سوڌي سڀاڻي (پياري)
 سا راڻين جي راڻي، ساهي ماڻي سڄي مڪ.“

(۴) گرومڪ نادن گرومڪ ويدن، گرومڪ رهڻاسماڻي
 گروءَ جي مڪ جا وڃن لاد يعني آڻند شبد آهن، گروءَ جو
 گيان وٺڻ آهي. گرو مالڪ ۾ سمار ٻيا ٽن ٽيڙ پير آهي
 لپڻڪري آڻي جي ڏيان ڪرڻ سان جبر مالڪ ۾ ماڻي مڪ
 ٿي ويندو.

”ورلو واپاري، ڪر وڙي واک گروءَ جا،
 سمجڻي سار ٽنهن جو، هڙي منجهه ڌاري،
 ڇاڻي ڪڍي جيءَ مون، مٿا سب ماري،
 گهٽ گهٽ پياري، ساهي ڏسي سروب کي.“

ورلو ڪو انسان گروءَ جا وڃن ڏيان سان واپاري،
 سمجڻي هڙي ۾ رکي ٿو. جيڪو گروءَ جا وڃن مڃي عمل
 ڪري اندر مان پياڻي ڪڍندو اهوئي سب ۾ ايترو ڏسيو.

”ناد بند کي سرف ساء، سگر سڀو ٻرم بند ٻاء.“
 يعني ٻن اکين وچ ۾ ڏيان ڇماڻي سرف کي شبد سان لڳائي،
 سگرءَ کي اندر ۾ پر گهٽ ڪر، ٿو ٻوڙ ٿو رکي ٻرم بند يعني
 سڄڪند ملي.

(۵) گر ايسر گر گور ڪه برما، گر پاريتي ماڻي
 گروءَ جنهن جيو کي پيڻجو ڪيو آهي ٽنهن جيو جو واسطو
 گروءَ سان ئي آهي، گرو هن لاءِ شو، برما، وشو، شڪتي ۽
 سب ڪج آهي. گروءَ جي ساراه جو ڪوبه الب ڪونهي پر
 ڇاڪاڻ ته عام دنيا جا مائٽو گهٽ طبع جا مائٽو آهن يعني
 عام طرح هو اوجي خيال جا نه آهن، ٽوڙن ڪري اٿون ڪي

توهين مالڪ جو نام چيو ۽ شيد کي آندو ۾ ٻڌي، دل
۾ هن لاء پيار، عشق ۽ محبت رکيو. انهيءَ جو فائدو اهو
ٿيندو جو توهان جو جنم مرن جو دڪ دور ٿي ويندو ۽ توهين
سڪ جي گهر يعني سڄڪند ۾ ايندا جتي سدائين سڪ ۽ سک ۽
آند ٿي آند آهي.

گاو پٽيءَ جي معنيٰ آهي سمون ڪريو، ياد ڪريو ۽ سڀئيءَ
جو مطلب آهي ته شيد کي ٻڌو يعني سرت کي شيد ۾ جوڙيو،
جنهن کي ڀڄڻ نه چڱي ٿو.

هڪ پارسيءَ واري چيو آهي ته:-

”زبان و دل موافق ساز، هنگام دعا ڪردن.“

يعني سمون ۽ ڀڄڻ آهي پٽي ڪر. ڇاڪاڻ ته ٻُڌ هڪ آڱو
سان نه ڇڙندي آهي. پهرين ڳالهه ته زبان ڀڪو هٿن گهرجي.
سمون، من کي هڪ هنڌ جمائي بيهڪ ڪارائي ٿو ۽ زبان کي
ڀڪو ٿو ڪري. زبان ڀڪو هوندو ته من ڀڄڻ تي بيهڪ
کائيندو ۽ هيڏانهن هوڏانهن ڪين ڊوڙيندو. سنت تنهه ڪري
شروعات ۾ سمون کي وڌيڪ وقت ڏيڻ جي هدايت ڪندا
آهن يعني به ڪلاڪ سمون نه آڏ ڪلاڪ ڀڄڻ يعني شيد جو
ٻڌڻ.

پهرن ۽ وقتن جي ڳالهه ۾ گرو صاحب جن فرمايو آهي ته
انسان پهرئين پهر يعني حياتيءَ جي پهرئين حصي ۾ بي خيالو
ٻالڪ آهي، پٽي پهر ۾ جوانيءَ جي هستي اٿس، ٽئين پهر
۾ ٻڌاپو اٿس ۽ چوٿين پهر ۾ حياتيءَ جو سلو پڇي، موت جي
ڏاڻي لاء تيار ٿئي ٿو. پر جيڪو نام ۽ نيڪيءَ جو ڌن ميڙي
ٿو، تنهنڪي منهن ۾ چمات نه لڳندي ۽ مالڪ جي پو ۽ پاؤ
ڪري هو جوڻين جي دڪن کان ڇڏندا اهڙن ماڻهن لاء هي
جهان، بهڪو گهر آهي ۽ موت، هنن لاء شادي ۽ پرارڪ، هنن
جو ساهرو گهر آهي.

(۱) ٿاڀا نه جاء ڪيتا نه هوءَ، آڀي آڀا ٿرنگڻ سوء
 اهو مالڪ خود ئي قائم دائر آهي يعني ڪنهن به هنڪي
 ٺاهي نه ٿي وڃي هاڻو يا ٿاڀو ڪوئي به هو هاڻو خود ئي ٿرنگڻ
 يعني آڻڻ يا ڪارڻ يا داغ کان صاف، پاڪ ٻوٽو، مانا ڪان
 وڃي ۽ ٿرنگڻ آهي.

”صد ڪلام آر ڏاڻي پاتر، ڏاڻي ڪه چيس؟“
 (دانا روم)

اهي سون هزارن ڏاڻن کي به ڏسند نه آهي جو آهي
 ڇڏي سگهڻ نه مالڪ ڇا آهي؟
 (۲) جن سمو ٿا تن ڀائڻا مان،

نانڪ گاديئيءَ ٿئي ٺڌان

جن آڀي هي شيوا ڪئي آهي يعني ڀڄڻ سرون ڪري
 هنڪي آڏو ۾ پوڻي ڪري، هن جي چوڻ ٿاڻن ٻيٽا آهن،
 انهن ئي ئي مالڪ هي ڏوٽار ۾ عزت ٿي ملي، ڪرو نالڪ
 صاحب جن فرمايڻ ۾ ڪه آهي ڪنهن جي ڪاڻ واري برش جو
 ئي سرون ڪوڙ ٿيو آهي، ڪروءَ هي شيوا ڊوڪو ٿيڻ جي
 شيوا نه آهي پر اصلي سڃي شيوا ڀڄڻ سرون ڪري آڏو ۾
 هلڻي ٻوٽو ۽ ٿيڻ ٻوٽو آهي.

”جيو جيو سام، ڪوٽر مانا مڪ ڏي،

ڀڄو ٿيڻ ٻوٽو سام، آڻيڻ ٿيڻ سام،

ڀڄي وڃو ٿيڻ سام، ڪري آڻيڻ سام،

مڪو ڪري سام، مڪي ٿيڻ سام،

مڪو ڪروءَ مان دستو وٺي سام، م ٻوٽو سام هنڪي

ڏيڻي ٿو، آڻيڻي ٿو، مڪي ٿيڻي ٿو.

(۳) گاديئيءَ ٿئي ٺڌان، ڪه ٿيڻي ٺڌان،

ڏک ٿو ٿو مڪو ٿيڻي ٺڌان

ٻوڙي ۵

ست نام جي وڏائي وڃاڙو لاءِ نون گرمڪ ٿي، سڄي
ستگروءَ جي شرط وٺڻ ۽ ست پرش کي پنهنجو آشت ڪرڻ
مالڪ ۽ گروءَ جي وچ ۾ ڪوبه تفاوت نه آهي، ستگرو ٺوڪي
واهه ٻڌائيندو ۽ پنهنجي ديهه اندر ئي آهي. پنهنجي ڪرڻ
خودي ۽ وڃي ۽ سائين سان هڪ ٿين. سرت جي اسٽان
کان مٿي ۽ سڃڪندڙ کان هيٺ ڪهڙي سھڻا وڻندڙ لوڪ جهڙوڪ
برهما، وشو ۽ شو لوڪ آهن، جن کي سرڳ، وڻڪنٽ، بهشت وغيره
ڪڙي ٿا چون. انهن ۾ ڪي به وڏا وڏا رشي مٿي ڳڻي پيا
ٻاڪ بعضي ڪاملن جا مريد به انهن ۾ رهندو وڃن. ڪي به
صاحب جن جڏهن پنهنجي شش ٽرمڊاس کي مٿي وٺي ويا،
تڏهن ٽرمڊاس کي سھس دل ڪنول جي خوبصورت ٿي آهڙي
نه وٺي جو هو اُتي ويهي رهيو ۽ وڌيڪ مٿي هلڻ جي هو
نه پيو ڪري انهن ئي ڪي به صاحب جن کائونس ڪلا ڪسي
ورتي ۽ پوءِ هنجي گهڙي ۽ عاجزي ۽ نيزاريءَ کانپوءِ وري
هنڪي اڀياس ڪرائي، ست لوڪ ٽائين مٿي ڇاڙهيائون.

انهن ڪري گرو صاحب جن هن ٻوڙيءَ ۾ ٽاڪيد ٿا ڪن
تہ سرت جو مقصد ست لوڪ هٽڻ گهرجي. هتي ٽرنجن لفظ
ڪم آندو ويو آهي انهيءَ لفظ جي معنيٰ آهي بي داغ، مابا
کان پري. اهو سھس دل ڪنول جي مالڪ جو به ذاتي نالو
آهي پر هت انهيءَ جو مطلب آهي بي داغ، پاڪ پوتر، مابا
کان پري. گرنت صاحب ۾ به گرو صاحب جن فرمايو آهي تہ:-
”آد ٽرنجن نرمل سوئي، اور نه جاڻا دوجا ڪوئي.“

انهيءَ مان صاف ظاهر آهي تہ ٽرنجن جي لفظ جو هت
مطلب آهي ”آد ٽرنجن“ يعني اصل ٽرنجن يعني ست پرش
جنهن بابت هن ٻوڙيءَ ۾ ذڪر ڪيو ويو آهي.

بادشاه ڪيئن ئي خوش ٿي هڪڙي سروي ۾ وڃي عالم
ڏيندو آهي يعني مالڪ جي وري لاسي ڇڏي ڏيئي
ڪروءَ کان لام جي بخشش ڪرائي، مڪمل لام جهڙي مڪتيءَ
جو ڏرو وارو کوليڻدو.

”اوڪڻ (دوا) آهي لام، سامي چڱي سڀ روڻ (بيماريءَ) جو،
ڪروڙن (ڪروڙن) ۾ ڪو هڪڙو، سمجهي ٿو اوڪڻ،
ڪيو جنهن آرام، حد ڇڏي ڇڏي.“

(۷) ٺالڪ اڀويءَ جا ٿيئيءَ، سڀ آڀي سڃيڻ
گرو صاحب جن سڏن ڪي وڌائڪ سمجهائي فرمائين ٿا ته
اوه آخر جيءَ جڏهن اعڙيءَ طرح سمجهندو ته جهڪي به ڪڍ
آهي اهو مالڪ ئي آهي، نه پوءِ آڀيءَ اوستا ۾ جيءَ جي
هرم ۽ هردي لاس ٿي ويندي ۽ هر ’هم اوستا‘ ڇڏي
يعني جو آهين سو مالڪ ٿين ٿي آهين ۽ انهن ڇوڙ لڳندو
ته ”Thy will be done“ مالڪ ٿيندي اچي!

”هتيءَ ڪي هم اوستا ۾ ڪيو ڪر جيئي،

ڏاڍو ٿرم ٿيس، اکين شعاع ٿيڻو ڇڏو.“

(پيدل)

يعني جن پنهنجي هتي مٿي مالڪ ۾ وڃي ’مان مان‘
جو ٻڙدو مٿي ڇڏي آهي آهڻي پنهنجن اکين مان جلدي
مالڪ جو ڏيکار ڪن ٿا.

جي ڏنل سڄي نام جي وڏائي جو وڃار ڪريو يعني انهيءَ سڄي بشپيل نام جو بار بار، سڪ پريم ۽ وشواس سان سمون ڪريو، ڇاڪاڻ ته انهيءَ امرت ويلي انسان جي طبيعت اڳئين ڏينهن جا خيال ۽ ڦرڻا گهڻي قدر وساري، ڏيان ۾ لڳڻ لاء تيار هوندي آهي ۽ انهيءَ مهل دنيا جو گوڙ ۽ شور ڪونه هوندو آهي. جهنگري ڏيان کي هڪ هنڌ ڄمائن لاء اهو وقت بلڪل سندر ۽ ڪارائتو ٿيندو آهي.

”ڪري ڀاءُ پڳت، سامي ٿر سنسار ٿون،
 ٻڙي ڪر ويساهه جي، چور مهيت مهيت،
 ستگر ٻوڪ صلاح ڪر، پتڻ ڪڍ ڪميت،
 ساڳي ڄاڻي سم، ٿر پوهن ٻار ٻار ڪون.“

سنسار جي ٻوساگر مان ٽڙ لاء ٿون پڳتيءَ جو ڀاءُ رک،
 ڪروءَ جي ويساهه جي ٻڙي ۾ ويهه ۽ سڀني سان مهيت جا
 ملا اول اول، ستگر ڪري انهيءَ جي ٻڙي جو هلائيندڙ
 ڪر ۽ پاڻ مان اڙون ۽ ٻڙيون ڳالهون ڪڍ ته پوءِ ٿون دنيا
 جي ٻار کان نڪري ٻو ساگر مان ٽڙين.

”وڃي مالڙي، جنهن مڪڻ ڪڍيو من مون،
 گنهجي سرت سروي ۾، سهجي سرت سماڻي،
 مڙج ٿيڻ مالڻي، آٿر پند اٿار جي.“

جيڪي مالڪ جي نام جو سمون ڪري، من مان غير
 ڪڍي، خيال کي ان اکين جي وچ ۾ اڳاڙ ڪن ٿا، ان جي
 سرت جلدي شيد سان لڳي ٿي ۽ پوءِ هو مالڪ جي اٿار پند
 جي مڙج ماڻن ٿا.

(۶) ڪرمي آويءَ ڪپڙا، ندري موڪ ڌڻار
 انهيءَ امرت ويلي نام جوڻ مان اهو فائدو ٿيندو جو مالڪ
 وش ٿي ڇيو کي خلعت يعني مهر جي سروپا بشپيندو، جيئن

”اي ليڪ بھد! اگر تو بھروائي بھرواڻد،
 ڇو ٻڌو ڪو رحم ڪو رحم اورا شمار ڪيس.“ (مولانا روم)
 اي سڄو، ليڪ بھد انسان! تون مالڪ جي رحم ڪي
 ٻڌن ٿو مگر ڪي ٻڌو، مگر ما رحم ڪو شمار يعني
 اٽڪ ٿي ڪو ٿئي.

”لھائڻ هو مال، پري پراڻو نه ٿئي،
 وهان نه رهي ساڻو، ڏسان نه ڏسي پاڻ،
 سامي پرڪ سان، ڪٽ لائي ڪٽ نه اچي.“
 سڄو مالڪ لھائڻ ۽ ٻڌڻ ڇو آڇو ۽ آسرو آهي ۽ هو انهن
 کان ڪڏهن به پري نه ٿئي؟

(۲) آڪھه منگھه ديھه ديھه، ڏاڪ ڪري ڏانار
 انسان مالڪ ڪي ڪو رحم ڪو رحم ڪري ٿو ۽ هن نان ٿوري ٿو
 نه مولڪي ٿي ۽ ٿي. آڇو ڏانار ڪٿي بهنهي نه ڪري،
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي.

(۳) ٿوري ڪو آڇي ۽ ڪو ٿي ۽ ڪٽ ڏسي ڏر ٻار
 (۴) ڪو ڪو ٿوري ٿوري، ڪٽ ڪٽ ٿوري ٿوري
 ڪٽي ڪٽي، ڪو صاحب هن نان ڪو مال ٿا ٻڌن نه مالڪ،
 برابر سڀ ڪٽي ٿوري ٿوري ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي
 لاء ڪٽي اڳيان ڪٽي ٻيٽا ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي
 هو اسانڪي ٻڌو ٻيٽا ٻيٽا ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي
 ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي
 ٻولي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي
 ٻڌن ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي
 صاحب هن ٻولي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي ڪٽي

(۵) آھرت ويلا، سچ ناء، وڏي ٻڌي ويچار
 پراڻو هو اهرت ويلي (اٽڪل ۲ ٻڌي رات ۾) سڳرو

منهنجي (سنت جي) مدد ڪانسواءِ ڪو به ڀتا يعني مالڪ وقت
 پهچي ڪين سگهندو؟ جي توهين مون کي (سنت کي) سڃاڻيندا
 ته منهنجي ڀتا (مالڪ) کي به سڃاڻيندا. هيئن هنجي خبر اٿو ۽
 هنڪي ڏٺو به اٿو. مان ئي (سنت ئي) هن سان يعني مالڪ
 سان توهان کي ملائڻ جو رستو آهيان. جي مون کي (سنت کي)
 سڃاڻو ته مالڪ کي ڏٺو. سڄي جو مطلب آهي ته مالڪ کي
 گروه جي ئي معرفت يا رستي ڏسي سگهيو. گروه ڪانسواءِ
 سڄو سائين اصل ڪين ملندو؟ اهو مالڪ جو قاعدو مقرر
 ڪيل آهي جنهن کي ڪير به مڃي نٿو سگهي!

ٻوڙي ۴

سڄو سائين ٻوڙگار ٻوڙر روپ آهي. تون هنجي چيئن
 ڌارا يعني شيد سان امرت ويلي پنهنجي سر تي جوڙ.
 ائين آيو وڃائي ڏسندين ته جيڪي آهي سو هو ئي آهي ۽
 'مان مان' سڀ اڃائي آهي. اڳين ٻوڙين ۾ گروه صاحب جن فرمايو ته
 سائين جي حڪم موجب هل ۽ آيو وڃاء ته اهي آهار مليئي.
 پر حڪم جي خبر ڪيئن پوي، سو هن ٻوڙي ۾ ٿا ڄاڻائين.
 فرمائين ٿا ته اها چيئن ڌارا يعني شيد جنهن مان حڪم پيا
 اچن تنهن ۾ گهڙي ڏس. گهڙڻ سان تون ڏسندين ته مارا
 جيڪي آهي سو هو ئي هو آهي ۽ هي چيو رڳو ڪوڙو آيو
 ٺاهيو ۽ ٻڌيو وينو آهي.

(۱) ساڄا صاحب ساڄ ناء، ڀاڪيا ڀاءُ آڀار.

هيءُ سڄو صاحب آهي. هنجو نالو يعني نام ۽ شيد سڄو ۽
 ڪيش وارو آهي. اسين جيتوڻيڪ ڪڍي مالڪ جي تعريف
 گهڙي شوق ۽ عقل موافق ڪريون، مگر هنجي ساراڻي ايت
 ۽ چوڻ کان ٻاهر آهي.

جا آهي؟ ڏکڙي آندڙي، سونڊ کي هٿ لالو ۽ ڇيائين ۾
 هالي هڪ ٿاڀي لڌ آهي. ٻئي انڌي ٿڌگ کي هٿ لڳائي
 ڇڏو ۾ هالي لڌ آهي. ٽئين انڌي هاليءَ جي ٻيٽ کي
 هٿ لڳائي ڇڏو ۾ هي اولاديءَ ڊهڪ وانگر آهي. ڇوڻين
 وري هن جي ڪن کي هٿ لائي ڇڏو ۾ هي ڇچ آهي.
 اٺييءَ جو مطلب هي آهي ته انسان جنهن ۾ غل ۽ ٻڌي
 محدود آهي يعني ڪنهن حد اندر آهي سو بي آس، اُٻار مالڪ
 کي لٽ ٻڌي وٺو ۽ آزمائش آخر ٿي. هارم ڪري ۽ ڪوٺوٺو،
 الهه مالڪ جو انڙ ڪرڻ هڪ ئي شيءِ آهي، اڻهڪري
 ستن ٿڌن جي ڳالهه ٿي ٿرالي آهي!

(۱۱) ڏيدا دي، ٿڌيءَ ٿڪ ڀاهه

(۱۲) جڳا جڳنٿر ڪاهي ڪاهه،

مالڪ ايتري ۾ بخشش ڪري ڇڏو ۾ ولدڙا اها ولدڙي
 ٺڪڙو ٿو پري ۽ مري ڪي ڪاهي ٿو وڃي. جوڙ هڪي
 بخشش جڳن کان وٺي ڪاٺندا ٻيا اچن مگر مالڪ جي داس
 ڪڏهن به ڪٽجڻ ۽ ڪٽجڻ جي ڪاٺي؟

(۱۳) حڪمي حڪم ڇاڀيءَ راهه،

(۱۴) نازڪ وگسي وي پرواهه.

اهو مالڪ پنهنجي ئي حڪم سان سڀني کي هلائي رهيو
 آهي. اهو ئي پرواهه بادشاهه سڀني کي ڏسي خوش ٿو ٿئي.
 ڪرايمٽ اٽيل ۾ ٿرمارو آهي ۾:-

“I am the way, the truth and the life; no man cometh
 unto the Father, but by me. If ye had known me, ye should
 have known my Father also; and from henceforth ye
 know Him and have seen Him”.

مان ئي (سچ ٿي) راهه، رستو، جيون ۽ سچ آهيان.

(۷) گاويء ڪو جاپيء ڏسي دور،

(۸) گاويء ڪو ويڪيء حادرا حدور

ڪڏهن مالڪ کي جيئو پري ٿا سمجهن، پر وري ڪڏهن
هنڪي هر وقت ويجهو ۽ حاضر ناظر ٿا سمجهن.

”پر ميسر پرنڪ، سامي سورج ڄاڻ رهي،

انڌا ڏسن ڪينڪي، پتي پنهنجي اک،

ڪوه ڪرين چڪ چڪ، درد ڏيوان ڄاڻ.“

يعني مالڪ سچ وانگر ظاهر پيو ڏسجي، پر انڌا جيئو اندر جي
اک پتي ڏسن ٿي ڪونه ٿا ته هو هر جاءِ حاضر آهي. اُهي چرين
وانگر اڃا به هيڏانهن هوڏانهن ڦري چڪ ماري هنڪي پيا
ڦولين.

”پري ٺهاري پرينء ڪي، هي پي چئن سندو ڄاڻ،

سائين تو هي سار، راتيون ڏينهن روحل چوي.“

مالڪ پنهنجي ويجهي ۾ ويجهو وسي ٿو. هنڪي پاڻ کان
پري سمجهڻ اهو پيو ڦوڦن جو ڪم آهي. روحل فقير چوي ٿو
ته مالڪ رات ڏينهن نوسان ڪڏ وينو آهي.

(۹) ڪٿا ڪٿيء نه آويء ٿوٽ،

(۱۰) ڪٽ ڪٽ ڪٿي، ڪوٽي ڪوٽ ڪوٽ

ڪيتريء حد تائين سڄي صاحب جي ساراه جا چوڻ کان
ٻاهر آهي سا ڪير ڪري سگهندو؟ ڪروڙين جيئو اها بي
انت ساراه ڪرڻ جي ڪوشش ۾ ٿڪجي پيا پر پتو نه پين.
يعني مالڪ کي جيئن هو آهي تيئن هنڪي عقل ۽ دماغ جي
زور سان ڪنهن به نه سمجهيو آهي؟ اهو ائين آهي جيئن
انڌن هائيء کي نه سمجهيو ته هو ڪير آهي؟ ڪن انڌن
اڳيان هائيء کي بيهاري چيائون ته سٺو نه هي ڇا آهي؟
انڌا هائيء جي چوڌاري بهي هٿ لائي سمجهڻ لڳا ته هيءُ

(۴) گاريء ڪو وديا وڪم ويچار

دليا ۾ ڪي انسان وري سڃي سائن جي سارا، علم ۽ عقل جي زور تي ۽ دل ۽ دماغ جي ويچار سان ڪن ٿا، پر اها ٻالھ هنن جي طاقت کان مٿي آهي، هو بي اُٺل آڀار آهي.

”علمون اس ڪرڻ و ويار - اڪو الش ٿيري درڪار.“
(بلي شاھ)

بلي شاھ صاحب جن، علم ۽ عقل وارن کي چون ٿا ته اوهين ٽيٽو علم پڙهي، اجاڙو پنهنجو دماغ خراب ڪري پنهنجي اموالڪ حياتيءَ جو وقت نرavad ٿا ڪريو. توهين هڪڙو ئي سگرو يعني شبد هست ڪريو جو توهان کي مالڪ وٽ پهچائي. شاھ صاحب پڻ فرمايو آهي ته :-

”ڪٿڙي ڪالب ٽون ڪرڻ، مٿي پنن پيهه،

جي ورق وارين ويهه، نه اکر، ڙوئي هڪڙو.“

يعني اي ٻيل انسان! تون ڇو ٻيو مالڪ کي ڪتابن ۾ پڙهي ڳولين؟ سڀني ڪتابن جو ٻول مٿو هي آهي ته، ڪامل مرشد کي ڳول ۽ هن کان شبد جو رستو وٺي، مالڪ کي مل. پر سب ڪڍڻ آئي؟ اجاڙو ٻيو پنهنجو وقت وڃائين!

(۵) گاريء ڪو ساڄ ڪري تن ڪيهه

ڪي ماڻهو پرڀرڻ جي هٻنهن ريت ساراه ٿا ڪن ته، هو خاڪ يا مٽيءَ مان جيون کي بڻائي ناهيو. يا مالڪ خاڪ مان جو بڻائي ۽ وري انهن کي ناس ڪري خاڪ ۾ ئي ملائي ٿو ڇڏي.

(۶) گاريء ڪو جيئ لي ڦر ديهه

ڪڏهن ماڻهو هن لاءِ جيئ ٿا ڇڏن ته هي پاڻ خود ئي جان يا ساهه ڏئي ٿو ۽ خود ئي اُٺو ڪڍي ٿو.

(۱) گاريء ڪو ٿان، هوريء ڪسيء ٿان

آهي ڪو اهڙو جو سڄي مالڪ جي تعريف زور سان ڳائي ڪري سگهي؟ مگر ڪنهن کي به انهي سڄي سائين، جي پوري ساراهه ڳائي وڃائي ڪرڻ جي طاقت نه آهي.

(۲) گاريء ڪو ذات، جاڻيء نيشان

ڪهڙو جيو آهي جو مالڪ جي ذات، بخشيش يا مهر جي ساراهه ڪري، هنجي ملڻ جي هنڌ جو ڏس پتو ڏيئي سگهيو؟ ڏيال جو ڪرم، ٻاجهه يا ذات سڄي آهي. سندس نشان پتو به سڄو آهي. جنهن تي هو مهر ڪري ٿو تنهن کي ئي ستڙو پراپت ٿئي ٿو. ڪهڙي جيو ڪسي هنجي ذات جو نشان ڏيو ملي؟ انهي کي جو سچ جي منڀيا وٺي، نام يا شبد ۾ ويٺا هون ٿا، اهو سڄي ٿو.

”شبد ويڃاري ڪرڻي ساري، زان نام نيشان.“ (مجله ۱)
شبد جي ويڃار ۾ ئي ساري ڪرڻي آهي ۽ شبد ٻڌڻ سان تان ئي مالڪ ملي ٿو.

”گر پرسادي سنيوئي، سچ شبد نيشان.“ (مجله ۱)

گروء جي ئي ڪرڻا سان چڱياسو شبد جي ڪمائي ڪري مالڪ وٽ پهچي ٿو.

”شبد جاڳي.... سچ شبد نيشان.“ (بلاول چنڊ ڊڪٽي)

جنهن جيو ۾ شبد جاڳي ٿو يعني پرگهت ٿو ٿئي اهو ئي سڄو شبد هنڪي مالڪ وٽ پهچائي ٿو.

(۳) گاريء ڪو، گن وڌڻاڻيا چار

اهڙو ڪردنيا ۾ آهي جو مالڪ جا اٻار گن چئي، هن جي وڌاين جو ويڃار ڪري سگهي؟ چار ويد به نيتي نيتي يعني بي آلتا بي آلتا چئي ڇڏي ٿي ويا.

آهي. ڪرائيسٽ ٻائيل ۾ فرمايو آهي ۽ ٻي:

“ And again I say unto you, it is easier for a camel to go through the eye of a needle, than for a rich man to enter into the kingdom of God”.

ڪرائيسٽ فرمايو آهي ۽ مان وري ٽوهان کي ٻڌايان ٿو ته، اٺ، ڪي، سڀئي جي پاڪي يا ٽنگ مان لنگهي وڃڻ سولو آهي پر شاهوڪار ماڻهو، جو هوم به يعني منهنجو منهنجيءَ ۾ ڀرڻو پيو آهي، تنهن لاءِ ٻڙيءَ جي درگاهه ۾ اندر وڃڻ ڏاڍو مشڪل آهي. اهو اٺي ڪڏهن به ڪين وڃي سگهندو؟

ٻوڙي ۲

اڄئين ٻوڙيءَ ۾ فرمائائون ته ڪم ڇڏو آهي يعني سڀئي کان مٿي آهي ۽ سڀ انهي جي آندڙ آهن. هن ٻوڙيءَ ۾ فرمائين ٿا، ته مان ڪي بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي پر هن جا به ڪي ظاهر آهن هڪ حاڪمي ۽ ٻيو دابو. اهو ٻڙو دابو ۽ سڄو شهزاده، جنهن جي اڳيان ڪنهن جي به ’مان مان‘ هليڻ جي نه آهي، تنهن جي هلڻ ۽ تنهن جي ڪٽڻ ڇاڻڻ لاءِ هندستان ۾ ۽ ٻين هنڌن ڪهڙن ئي مٿا ڪٽ ڪئي اٿن؟ گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته اهڙيءَ مٿا ڪٽ مان ڪجهه به ڪين وريو. ٿون هي هندن ظاهر ٻالهيون سمجهن ٿا، هو وڏو بي پرواهه بادشاهه ۽ دانار آهي. هو هن ٻوڙيءَ ۾ گرو صاحب جن اسان کي راج درٻار ۾ ڪري درٻار جو درٻار يعني صورت اسان جي اڳيان رکي مثال ڏيئي سمجهائين ٿا ته ڳائيندڙ ڪري، طرحين طرحين لهرن ۾، راجا جي ساراه ڪري انهي جي ڪٽڻ جو درٻار ڏاڍو آهي ته ٿون هڙو آهن ۽ هڙو آهن. اهڙي نموني ۾ ساراهه پنهنجي پنهنجي نموني ۾ ڪن ٿا.

يعني نون پنهنجا سڀ ڪم مالڪ جي حوالي ڪر. سڀ
فڪر ۽ چڻتاڻون پنهنجيون ڦٽيون ڪري، مالڪ ۾ پورو پروسو
رڪ نه جيڪي به هڙ ڪري ٿو سو ٺيڪ ۽ سٺو آهي. نه
پوءِ سڄو باجوارو مالڪ پنهنجون سڀ گھرجون ۽ ڪم پاڻ
پورا ڪندو.

سنت سالاهڻ، ٿيرا حڪم رڃائي،
سو گيان ڏيان، جو ٿڌ پائي،
سوئي چپ، جو پُڙپ جيءَ پاوئي،
پاڻي پور، گيانا جيءَ. (گرونانڪ صاحب)
سنت به مالڪ جي حڪم سان ئي ملندا آهن. گيان، ڏيان،
چپ ٿپ سڀ پروڊگار جي مرضيءَ يا حڪم سان ملن ٿا. پر
اهي انهن کي ٿا ملن ۽ انهيءَ شخص کي ٿي انهيءَ جي بوجه
پوي، جو پريءَ جي پاڻي تي ٿر هلي.
”راڻي ٺاڏي باهرا، اٺي حڪم نه بوجهيا.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا جيڪي رڳو باهراڻ راڳ روپ
کي ٿا ٻڌن ۽ اندرشد کي ٺٽا ٻڌن، تن اڃا مالڪ جي حڪم
کي پورو نه سمجهيو آهي.

”جيون هڪٻئي سو آڪيئي، جس وچون هوميءَ ڄاڻي،
هر جيو سڃا، اونچو اونچا، هومع مار ملاوڻيٿان.“
يعني اهو پرائمڻ لافاني آهي ۽ سڃڪندڻ رهڻ وارو آهي
پر جيسين اسين پاڻ مان هومع جي آڏو نه ڪنداسين
تيسين سڄو مالڪ ملي ڪين سگهندو ۽ هڪٻئي حاصل ڪين
ٿيندي؟

”دادو دعويٰ دور ڪر، بن دعويٰ دن ڪات،

ڪيتي سودا ڪر گھي، پئساري ڪي هات.“

دادو صاحب جن فرمائين ٿا ته دنيا ۾ ڪنهن به شيءِ
کي پنهنجو ڪري نه سمجه ۽ پنهنجو هن دنيا ۾ ڪجهه به نه

حڪم موجب هر ڪنهن کي وڌائي جو درجو مليڻو يعني
کي ڪهڙيءَ جوڻ ۾ ٻيا ڦرن ۽ کي ڪهڙيءَ جوڻ ۾ آهن.
کي انسان آهن ۽ کي حيوان وغيره آهن.

(۳) حڪمي اُتم نيچ، حڪم لڪم ڏک سڪم پائيندڙ
مالڪ جي حڪم سان ڪو امير ۽ ڪو غريب آهي، ڪو
اوچيءَ جوڻ ۾ جنم وٺندو ۽ ڪو لهجيءَ جوڻ ۾ جنم ٿو.
حڪم ۽ لکڻي موجب سڀ ڏک سڪ پائين ٿا.

(۴) اڪا حڪمي بخشش، اڪا حڪمي سدا پوا ٿيندڙ
پروڌگار جي حڪم سان جنم کي بخشش ۽ نزر کي مليڻي
يعني هنکي نام جي بخشش ملي ٿي، جا هنکي سچ ڪندڙ پوڄائي
ٿي. ۽ کي ٻيا جنم وري حڪم موجب ٿيندي، جنم مرن
وغيره جي ڦير ۾ ٻيا ٻڌڪن.

(۵) حڪمي اندر سپڪو، ٻاهر حڪم نه ڪو
مالڪ جي حڪم کان ڪو به ٻاهر نه آهي، سڀ هندي
حڪم اندر ٻيا هلن.

(۶) نانڪ حڪمي جي ٻڌهي، ته هوم به ڪهي نه ڪو
گرو نانڪ صاحب جن فرمائن ٿا ته جنهن انسان مالڪ جو
حڪم سمجهيو آهي ۽ جيڪو هندي حڪم ۾ هليو سو هوميءَ،
آپي يا ڪريءَ کي ڦٽو ڪري، ڪڏهن به هو 'مان مان' نه
ڪندو. هو ڪڏهن به نٿو چوي ته هي ڪم مون ڪيو آهي،
بلڪ هو ائين ٿو چوي ۽ سمجهي ٿو ته جيڪو يا ٻيو سڀ ڪجهه
انهيءَ ست پرش جي ئي مرضيءَ سان ٿو ٿئي.

”سڀئي سڃاڻن جي، ڪر حوالي ڪر،

ئي تهنن تسليم ۾، لاهي غم وهر،

نادر سان ڪرم، حاصل ڪري هاڻ ڪر.“

(شاھ پٺاڻي)

ڏسون ٿا سو سڀ نام پيدا ڪيو آهي . بائيبل ۾ سنبت جان چيو آهي ته :-

“ In begining was the Word and the Word was with God. All Things were made of Him, and without Him was not anything made that was made ”

يعني شروع ۾ شبد هو، شبد پرميشور سان گڏ هو ۽ شبد خود پرميشور هو . سڀ ڪجهه پرميشور پيدا ڪيو آهي ۽ ڪابه شيءِ شبد کان سواءِ پيدا نه ٿي آهي .

”سامي سدائين ٿي وڃي، ڪنگري ڪرتار جي،

ورلي ڪنهن جو ٿي ڪي، سمجه ۾ آئي.“

گرو صاحب جن چون ٿا ته :-

” بن شبدي اُنتر اُنهيرا، نه وسٽ لهي نه چوڪي ڦيرا . ”
يعني شبد کي اندر ٻڌڻ بنا، اندر ۾ اوندهه اندڪار آهي . انهيءَ کي ڏسڻ يا ٻڌڻ بنا هنجو جنم مرڻ جو ڦيرو ڪن چئندو .

گرو صاحب جن چپ صاحب جي هن پوڙي ۽ ۾ سمجهائين ٿا ته شبد جي ڌارا مان، سڄي ۽ رچنا کي هلائڻ ۽ بهارڻ جا حڪم پيا نڪرن، جن سان سڄي رچنا ۽ انهيءَ جو ذرو ذرو ٻڌل آهن . تنهن ڪري ئي شبد جو نالو حڪم به آهي .

(۱) حڪمي هوون آڪار، حڪم نه ڪهيا جائڻي .

مالڪ جي حڪم يا شبد سان هر ڪنهن شڪل يا صورت واري شيءِ پيدا ٿي يعني هر آڪار مان آڪار ٿيو . انهيءَ حڪم لاءِ ائين چوڻ نه اهو حڪم ڪڏهن ٿيو ۽ ڇو ٿيو؟ اها ڳالهه انسان جي عقل کان ٻاهر آهي !

(۲) حڪمي هوون جيءُ، حڪم مليءِ وڌيائي

مالڪ جي حڪم سان سڀ ساهوار پيدا ٿا ٿين ۽ انهيءَ

بد قران پڙه پڙه لکي، سجدي ڪر ديا گهس ٿئي مٿي،
رب ٿيڻ، رب مڪي، جس پاپا بس دل وچ پار.
يعني ويد، قران، پوڙيون، نمازون، قبرن، سماڏين اڳيان
ٿيڻ نه ٿي ۽ جهڙي پنهنجا مٿا گسائي ڇڏيا. هر مڪي ويا،
پر ڪيائون پر مالڪ نه ملين. مالڪ انهن کي مليو آهي
جن کيس آندو پر ڳوليو آهي.

”سهيڻ پڙهي سبق، حافظ حائن پاڻ کي،
سمجهڻ ڪيئن سلوڪ جو، اشارو آحق،

ورلو ڪو واٽ ليو، وڙهي سڀ ورق،
ڏٺا جنهن طبق، چوڏهن پنهنجي چٽ پ.
يعني ماڻهو ڪتاب پڙهي پاڻ کي هوشيار پيا سمجهڻ پر
جيڪي سلوڪن ۾ لکيل آهي تنهنجو سچو مطلب هوريان وقت سمجهڻ
ٿي ڪو نه ٿا. اهي سلوڪ چون ٿا ته ڪتاب بند ڪري مالڪ
کي اندر ۾ ڳول، سڀ ڪجهه تنهنجي اندر ۾ آهي ۽ ڪنڊ برهمڻ
سڀ اندر آهن. سڀ مهالائون اسانکي سمجهائڻ ۾ گهٽتائي
ڪو نه ٿا ڪن پر اسين اها ڳالهه همن هي ٻڌون ڪن ٿا؟
گرو صاحب هن فرمائن ٿا ته:-
”سچي شيد سچي پٽ هون ٿي.“

پني شيد ٿي مالڪ جي دوتار ۾ آساني پٽ وڪندو.
حضور مواراح باسا ساوڻ سگهه جن شيد ڪي
’Unwritten law and unspoken language‘ چئي سمجهايو آهي

يعني ته شيد لکڻ پڙهڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ فرق اچي سگهي.
”نام ڪي ڌاري ڪنڊ برهمڻ، نام ڪي ڌاري سڳي جنم
نام ڪي ڌاري پريتا پاڻال، نام ڪي ڌاري سڳل آڪار.
گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته شيد جي آڌار تي
برهمڻ، ڌرتي، آڪاش، پاڻال وغيره پيل آهن. وري فرمائي
ٿا ته:- ”نامي هي ٿي سڀ ڪج هئا.“ جيڪي به ا

ٽان چڙهه مل بانگ دي، بهرا پٽيا خدائي،
ملا چڙهه ڪاڪاريا، الڪ نه بهرا هوئي،
جس ڪارن تو بانگ دي، دل هي اندر سوئي،
ٿرڪ مسيتي هندو ديوري، آپ آپ ڪو ڏائي،
الڪ پرش گهٽ پٽيري ٿاڪو لڪا نه جائي.
(ڪبير صاحب)

يعني سرن، پٿرن ۽ چنبي سان اسپن مسجد يا مالڪ جي
رهڻ جي جاءِ ٿا جوڙيون ۽ ملان انهيءَ مسجد ۾ وڏي آواز
سان بانگ ڏيئي مالڪ کي ڀڪاري ٿو، جن ٿا مالڪ ڪو
پوڙو آهي. ڪبير صاحب جن سمجهائين ٿا ته هي ملان اخدا
پوڙو ڪونهي! جنهن ڪارڻ تون بانگ ٿو ڏين سو تنهنجي
دل اندر آهي. مسلمان خدا کي مسجد ۾ ڳولين ٿا، هندو وري
هنڪي ڏياري ۽ مندرون ۾ پوندن ٿا، ليڪن اهو الڪ پرش
هر ڪنهن جي اندر ۾ آهي. ٿلسي صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
”ٺٺلي مندور مسجدون ۾، جائي صد افسوس هٿ،

قدرتي مسجد ڪاسا ڪن، دڪ اٺائي ڪي لٿي.“

يعني صد افسوس جي ڳالهه آهي جو انسان مالڪ کي اصلي
مندور يا مسجد يعني انسان جو شريف جو خود مالڪ جو ٺاهيل
آهي جنهن ۾ هو پاڻ ويٺل آهي، تنهن کي پڇڏي هو ٺٺلي
ٺاهيل مندرون ۽ مسجدن ۾ مالڪ کي ڳولي ٿو. هنڪي مالڪ
اتان نه ملندو ۽ اڃا پيو هي ڪليفون انهيءَ جي ڳولا ۾
سهي.

”پن نمازن چڪر روزي، ڪامي دي سر سياهي،

بلي نون شهه اندرون مليا، پلي ڦري لوڪائي.“

بلي شاهه جن فرمائين ٿا ته مالڪ روزن نمازن رکڻ سان،
ٻاهر وٺي ڪين مليو پر پنهنجي اندران ئي مليو ۽ ماڻهو
اڃا ٻاهر پٽي رهي رهيا آهن.

۽ نادان آهيون ڇاڪاڻ ته ڇا شيء گهر اندر آهي يا
ڳولي رهيا آهيون؟ نلسي صاحب جن فرمائين ٿا ته:-

ڪنهن پتڪتا ڦر رها، تُو تلاش يار ۾،
راستا شاھ رک ۾ هٿ، دلبر پٿر ڇالي ڪي لڳي.
يعني تون مالڪ کي ٻاهر پتڪي پيو ڳولين؟ هن وقت
پڇڻ جو دستور ٺهينجي اندر ۾ آهي. سچل سائين پڻ چيو

آهي ته:-
”دلچسپ آندرب ويجهو وسيلو، ڏس هاديءَ جو هيءُ.“
يعني ته مرشد جو اهو ڏس آهي ته مالڪ شاھ رک کان

به ٿوڪي ويجهو آهي!
”سدا حضور دور نه جالو، رچنا جن وڃائي.“ (مجله ۴)
يعني مالڪ جنهن هيءَ سڄي رچنا ٻائي آهي سو ڇو واه
ٿي ڪلاڪ نوسان اندر ۾ ويندو آهي. الهي کي تون پري نه

سمجهو!

”دادو جو نه ڇالي رام ڪو، رام ڇو ڪي پاس،
گرو ڪي شيد وهه باغرا، ٿاڻي ڦري آداس.“
دادو صاحب جن فرمائين ٿا ته رام يا نام انسان کي ويجهو
پنهنجي اندر ۾ آهي پر جيڪي شخص ايشور کي شيد ۾-ي
ٻاهران ٿا ڳولين سي هڪي ٻاهر ڪو نه پائيندا، ٺهندگري ۾
آداس ٿيندا، ارمان ۾ ئي رهجي ويندا ڪير صاحب ۾
مانن ٿا ته:-

”سب گهٽ ڀرون پر رهيا هٿ- آد پرش ٿر ٻائي.“
يعني آد پرش اڀاسيءَ جي ٻائي سڀني جي اندر ۾-
”Kingdom of God is within you“
بڻهي آهي. ڪرائيسٽ چيو آهي ته:-

يعني مالڪ جي بادشاهه هر ڪنهن جي اندر ۾ آهي
”ڪڪر، پهر ڇوڙ ڪي، مسجد لٽي ڇڏائي“

ٻوڙي ۲

اڳين ٻوڙيءَ جي پڇاڙيءَ جي ست ۾ گرو صاحب جن فرمايو ته حڪم موجب هل، ڇاڪاڻ ته اهو پنهنجي لاءِ يا مستڪ ۾ اڪيل آهي. هن ٻوڙيءَ ۾ حڪم جي پرڻا يعني ٻل يا طاقت سمجهائي فرمائين ٿا ته ’مان مان‘ ڇڏا هئا سڀ اجائي آهي. هيءَ ٻوڙي سڄي حڪم بابت آهي. هاڻي اسانڪي چٽيءَ طرح سمجهو ٿو ته حڪم ڇا آهي؟

ست پرش مان چيئن ڌارا لٿي جا سڄيءَ رچنا ۾ ويا ڪا آهي ۽ انهيءَ مان منو سريلو موهندڙ آواز اچڻ ڪري ان کي شبد ڪري ٿا چون. شبد جي آواز مان سريلو منو نام پيو ڪري. اهو شبد جو جوهر آهي. نام يا شبد ساڳي هڪ ئي ڳالھ آهي. انهيءَ جا ڪيترا ئي نالا آهن جهڙوڪ، رام نام، رام ڌن، نرمل ڌاڏ، دوي ڌني وغيره؛ مسلمان فقير انهيءَ کي ڪلمون، اسم اعظم، ٻانگ آسماني، ڪلام الاهي وغيره چئي ياد ٿا ڪن. ڪرائيمت شبد کي Word يا Logos ڪري سڏيو آهي. رڳ ويند ان کي ”واڪ“ ڪري چيو آهي.

سڀني مهاتماڻن پنهنجي پنهنجي ٻاڻيءَ ۾ ڪئين دفعا شبد جي مهما ڪئي آهي. اهو شبد هر ڪنهن جي اندر وڃي رهيو آهي ٻاهر ڪونهي. گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
”اس گفا مه اڪت پندارا، اس وچ وسي هر الڪ اپارا.“

يعني اسانجي شرير ۾ اڪت شبد جو پندار آهي، جنهن ۾ مالڪ پاڻ وسي ٿو. وري ٻئي هنڌ لکن ٿا ته:-

”ڪا يا اندر آبي وسي، الڪ نه لکيا ڄاڻي،

منمڪ مگڌ بوجهي لاهين، باهر پالن ڄاڻي.“

يعني پرماڻا شرير اندر وينو آهي پر اسين هن کي ٻاهر ٿا ڳوليو ٻوڙ هو اسانڪي ڪيئن نظر اچي سگهندو؟ اسين

بيني جيڪي ماڻهو رڳو ٻاهريان راڳ، شيد يا ٻائي ٻڌن ٿا
 تن کي اڃان مالڪ جي حڪم جي اوجھ يا سمجھ ٿي ڪار ڪا
 آهي. ڪرو صاحب جن فرمائين ٿا ته سڄي حڪم يا شيد جي
 بوجھ سڄي سڪروءَ مان ئي پوي ٿي ۽ پوءِ هن چيو جو ڪم
 راس ٿو ٿئي.

سڄي پرمارٽ جو واپار سڀ کان اتر آهي پر ورلي
 ڪي انسان اڏو واپار ڪري ڪيپ کڻن ٿا. جن ئي مالڪ جي
 ڪرپا آهي اهوئي هنجي حڪم ٿي هلن ٿا. راڳ آسا جي ه
 ٻڌ ۾ ڪرو جن فرمايو آهي ته، ايشور هڪڙو ئي گهرو حڪم
 ٺهڻي ڇڏيو آهي ۽ هنڪي وري ٻيو حڪم ٺهڻو ٿو پوي.
 انهيءَ راڳ جي آشت ٻڌين ۾ ڪرو صاحب جن چيو آهي ته
 دڪ ۽ سڪ مالڪ جي حڪم موجب اچي ٿو. سڀ ڪنهن
 کي ڪرمن موجب روز ٿا ملن ۽ هر مالڪ جي رضا موجب
 هلين، تنهن ئي ڪار آنت ٿئي پوي ۽ هنجي چالي ايشور
 جي چاليءَ سان ملي ٿي يعني مالڪ هنڪي پاڻ سان ملائي ٿو.
 اڏو ئي انسان سڄو سڪو آهي جو سڄو واپار ۽ سڄي ڪيتي
 ڪرائو ۽ جيڪو سڄيءَ مڪتي لاءِ آدم ٿو ڪري سو چڻ
 ا. پاڻ گھاس ٿو ڪري.

”رحت هڪ رڻي ٻائي جن پريم سان،
 ٺڪي لڳي ڪين ڪي، ٿڌي ٿي،
 سي رسا راه سڻيءَ ٿي، ٻائي پوان ٻتي.“ (سامي)
 يعني جن جي رهڻي ۾ ڏرو به سڄو مالڪ لاءِ پيار ۽
 وشراس آهي تن کي دنيا جا دڪ سڪ هڪ سان آهن.
 آهي ئي مالڪ سان ملي سڻيءَ راه ٿي پهچي ويا.

۴ ڪهڙي طرح هي وچ وارو ڪوڙو هوم۽ جو ڀرڻو ٿئي يا دور ٿئي؟ انهيءَ جو ڪرو صاحب جواب ڏين ٿا ته :-

(۶) حڪم رضائي چلائڻ، نانڪ لکيا نال .

ڪرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته مالڪ جو حڪم اسانجي لاءِ ۾ لکيل آهي ۽ اسين اهو پاڻ سان ڪڍي آيا آهيون . جي انهيءَ حڪم تي اسين خوشي ۽ شڪر سان هلنداسين ته پوءِ اهو ڪوڙو هوم۽ جو ڀرڻو، جو مالڪ ۽ اسانجي وچ ۾ آهي سو دور ٿي ويندو ۽ پوءِ اُرت هن ست جو آهي ته جنهن لاءِ مالڪ جو حڪم هوندو يا جنهن کي هو پنهنجي حڪم تي هلائڻ چاهيندو، اهو ئي هن جي حڪم جي رضا تي هلندو . انهيءَ جو ئي هي جوڻو هوم۽ جو ڀرڻو لهندو .

”بڻيءَ تي هسوار، سدا رهي ڪو سور مون،
جنهن کي ڏني ستگروءَ، اُٺي ست اُٻار،
پيهي ڏنائين پاڻ ۾، دوست جو ديدار،
ڄاڻي سڀ سنسار، سڀني جو سامي ڇڏي.“

يعني اهو ئي سور مون هنجي رضا تي هلندو جنهن کي ستگروءَ، مالڪ جو اندر جو رستو ٻڌايو آهي . اهو پوءِ سنسار کي سڀني وانگر سمجهي اندر ۾ گروءَ جي رستي تي هلي، مالڪ جو ديدار ٿو ڪري .

”حڪم رضائي، ساختِي، درگهه سچ قبول.“ (هڪ ۱)

يعني جيڪو مالڪ جي رضا تي هلندو اهو ئي هن جي درٻار ۾ قبول ٿوندو .

”راڳي نادي باهرا، لائي حڪم نه بوجهيا جاءِ،
نانڪ حڪمي بوجهي، ٿا راس هوءَ،
ستگر تي سوجهي پاءِ.“

من اندري يا سوچ ويچار هي ڇالهي، وشه يا مشهور
اها ويچار هي حد ۾ اچڻ هي شيء ڪانهي. ڪا به
يا سياست اسان کي الهويءَ حد تائين پهچائي ڪين سگهندي؟
ڪير ڪٿي لکين ڪروڙين چترائون ڪري
”ڏاهن ڏاهپ وسري، ٿا حريف حيران.“
(شاھ صاحب)

(۳) بکيا نڪ نه اُٿري، جي مڻا پوڻيا پيار،
نڪن ڪڍڻ ۽ ورتڻ وڪڻڻ سان به مالڪ ڪن ملندو؟
ڇاڪاڻ ته بکن ڪڍڻ سان به اسان هي ترشنا شي مهيتي پو
”هاڻي ڪٿي ڪپرو نه پدارت هن کي ملي.“
”هاڻي ٻائي سد به آوي، پر ٿورو چست نه ٿولائي،
نن ٿاويءَ هن ٿيڪ نه ٿڪي، ناک پوک نه ڇائي.“
(۴) سهڻس سڀاڻيا لک ھوھم، نان ڪ نه چليءَ نال،
توھن ڪٿي هزارين لکن ساعون ۽ ختراون ڪريو پر
هڪ نه اُپهي مالڪ کي پاڻ لاءِ مددگار يا ڪارگر نه ٿي
سگهندي.
”ڪڏڙا ٿيڙ نه ٿيڻا، دورءَ هن جي پاء ٿون،
ملي سان سنگت سار، وڏن ويڙهون واٽ،
نه کولي پٿر ڪمان، ڪاٺ ٿي ٿي ڪل سان.“
يعني ٿون هن جي ڪٿي لڳي ڪڏڙا ٿيڙا ٿيڻا يا اٽڪلون نه
نه ٿيڙ، ٿون ملتن سان ملي، ويڙهه ۽ وسواس هي واٽ هل
نه ڪاٺ سٺ ٿيڻي اندر هو نه کولي ٽوڪي مالڪ سان
مالي ڇڏين.

(۵) ڪو سچو پيارا هوڻيءَ، ڪو ڪوڙيءَ ٿئي پال
صاحب جن کان سوال ٿا پڇن ته ڪو
پڇي جاسري، ۽ درشن هو لائق مالڪ

ٿا ته سچو صاحب اصل سچ هو، ڇڏن کان اڳ به سچ هو، آهي به سچ ۽ هرندو به سچ يعني هو سدائين قائم دائر آهي.

ٻوڙي ۱.

من ڇا آهي ۽ اسانجي سرڙ ۾ ڪٿي سندس رهڻ جي جاءِ آهي؟ آتما يا سرت ڇا آهي ۽ اسانجي بدن ۾ ڪٿي هنجي بينڪ آهي؟ انهيءَ ڳالهه کي سمجهڻ سان، اسين سنت مٿس جي شروعات چڱيءَ طرح سمجهي سگهنداسين. آتما سنت پوش جي انس، جزو يا ذرو آهي. من وري ٻرهر جو جزو آهي. اسانجي سرڙ ۾ من ۽ آتما جي پاڻ ۾ ڇو نه ڳنڍ پئي پئي آهي. آتما مٿي پنهنجي اصلي وطن سڃاڻي ڏانهن وڃڻ جي ڪوشش ٿي ڪري، پر من هنڪي پنهنجي ديش ٻرهر کان مٿي وڃڻ لٿو ڏئي ۽ طرحين طرحين دنيا ۽ سرڳ جون لالچون وغيره ڏيئي هنڪي روڪي ٿو. پر مالڪ خود گرو پنهنجي آتما کي راهه ڏيکاري هنڪي سندس اصلي وطن ۾ وٺي وڃي ٿو.

هن ٻوڙيءَ ۾ گروجن پنهنجي اپديش جي پيڙهه ٿا بدن ۾ من ڪيئن پنهنجي ٻڌ ۽ چترائي هلائي، مالڪ جي انست لهڻ جي ڪوشش ٿي ڪري پر هو انهيءَ ۾ ڪامياب ڪڏهن به نٿو ٿئي. آخر پڇاڙيءَ جي ست ۾ گروجن مالڪ جي راهه لاءِ ڪجهه اشارو ڪن ٿا.

من ۽ سرت جي بينڪ جي جاءِ، سرڙ ۾ سرت جي اسٽان ٿي آهي، جنهن کي شو نيتري، ٽين اڪ، نيسرو ٽل يا مسلمان فقير اُنکي لفظ سويڊا ڪري ٿا چون. اهو اسٽان ٽلڪ لڳائڻ جي جاءِ جي ويجهو آهي يعني ان اڪن جي ٻن جي وچ ۾ سنگين ليڪ ڪڍجي، انهيءَ جي وچ واري هنڌ کان ٿورو

۾ مٿين سڄي تعريف سڄي سڱروءَ جي آهي ۽ انسان
دارو مدار ڪروءَ تي ئي آهي. سڱروءَ جي سارا مالڪ
ساراج آهي يعني هي انسان نون ڪروءَ کي ئي ڄڻ.
”گفته او، گفته الله بود،
گرج از خاتم، عبدالله بود.“

يعني پاهريان طاهريءَ طرح مرشد جا وڃن، انساني ڪلي
مان اڪرن ٿا پر حقيقت ۾ اهي سج سج خدا جو ڪلام، فرمان
پا حڪم آهن.

”جيئن چيو ڄام، اڪند عجيب ڄڻو،
مٿو ٽهندجي من مون، سوئي ستاب،
گڏڙي لڏائون ٿو مون، سامي سرب واپ،
وئي ٻن ۽ پاپ، ٽن کي ٿوري ڪيڏڪي.“
يعني جيڪو هر گڏڙي سڄو وقت نام جو سمون ٿو ڪري،
ٽيهن کي اندر ۾ مالڪ جو درشن ٿو ٿئي ۽ هدايت سڀ جهڙا
مرڻ ۽ ڄم جا ڏک دور ٿا ٿين.

سڄي مول منتر جو ٿوري ۾ آڙو.
هو هڪ ئي مالڪ آهي، هو سڀ جو ساڳيو رب آهي جو
من وائيءَ کان پري آهي. اهو مالڪ يعني سڀ نام، اوم کان
هلندو ۽ آلهي کي پيدا ڪندڙ آهي. هو سڄي مڙشتيءَ جو
ڪرڻار يعني پيدا ڪندڙ آهي. هو گذريل، هلندڙ ۽ ايندڙ
وقت کان پري آهي. هڪي ڪنهن جو نه پڻ ڪونهي. اهو
مالڪ سدائين ٿورو آهي هڪو ڪنهن سان نه وٽو ڪونهي
هو اڌال يعني وقت جي آڱر کان ٻاهر ۽ جهڙ کان رهڻ
آهي. هو ڪنهن جو به محتاج ڪونهي ۽ خود پنهنجي پن
مان خود، چيئن ۽ پرڪاشن آهي. اهو پيش ڪابل
جي ئي ڪرپا سان ملي سگهندو. ڪروناڪ صاحب جن لک

انساني چولو ڌاري آيو آهي .

” اڪه پرڪ آيسو، سيل ڪرڻ سنسار جو،

ڪرڻ ۾ هڪ خيال سان، سڀ رنگ رڇايو،

ستگر سڪ سڄان ڪئي، لئو سان لڪايو،

سامي ساميو، جل پيو ٿو (ڦرڪڻو) جل ۾ .“

سڏين - سو بهم = پنهنجو خود پاڻ . ٻيو معنيٰ هٿ -

يعني جيڪو قائم آهي، پنهنجو پاڻ ۾ رستو آهي ۽ پنهنجو پاڻ

پرڪاشوان آهي . اهو ايڪو، پنهنجي هستيءَ لاءِ ڪنهن ئي

به نر ۾ ڪونهي يعني ڪنهن جو به محتاج ڪونهي . هو اڪارڻ

آهي . هنجي ئي دواران سڀ پرڪاشوان آهن پر هو خود

پنهنجو پاڻ مان خود چيئن ۽ پرڪاشوان آهي .

گرو پرساد - گر، گر لفظ يا ڌاتوءَ مان نڪتو آهي جنهنجو

ارت آهي شبد . جيڪو شبد ڏانا آهي اهو گرو آهي .

پرساد معنيٰ ڪرڻا . پرساديءَ جو ارت آهي گروه جي

ڪرڻا سان پراپت ڪيل . گر پرساد يعني مالڪ جو مٿي بيان

ڪيل سروي، گروه جي ڪرڻا سان آئيؤ ۾ اچي سگهيو. گرو

ڪرڻا انجي پراپتيءَ جو ساڌن آهي .

جب - يعني مالڪ جو نالو گهڙي ۽ گهڙيءَ هنڪي ساڪي

يا حاضر سمجهي، هنجي واکاڻ ڪري، هن سان دل لائي

پيار سان جب .

آد سچ جڳاد سچ، نانڪ هوسي پي سچ .

اهو مالڪ شروع ۾ به سچو هو . جڳن کان به اڳ يعني ست

جگ، ترپتا جگ، دواپر جگ ۽ ڪلجڪ کان به اڳي قائم دائر

هو ۽ هيئنر به هو سچ يعني قائم دائر آهي ۽ آئينده به سچو

رهندو . انهي سچي جو مطلب اهو آهي ته مالڪ پورو گروه

جي دينا مهر کانسواءِ اسانڪي ڪڏهن ڪين ملي سگهندو؟

”چا جو شڪ گمان، سڄا صورت لهنجي“
متان ڪرڻن ارمان، ڳهه لاڙهيءَ ڳالهه جو؟“ (سچل)
يعني سڀ ڪنهن به مالڪ پاڻ آهي متان ڪو الهيءَ به
ڳهه يا دورو ڪو شڪ يا ارمان کان ورتي.
”پڙاڏو سو سڏ، ورتي جو جي لهن،
هئا اڳتي ڪڏ، ٻڌڻ به ٻه ٿيا.“
(شاھ پٺاڻي)

پڙاڏو يا ٻڙلاءَ، جنهن آواز مان اهر لڪري ٿو سا هڪ به
سائي ڳالهه آهي. پر ٻڌڻ به پهرين آواز ٿو اچي ۽ پوءِ ٻڙلاءَ. حقيقت
۾ اهي هڪ ئي آواز آهن. اهڙيءَ طرح مالڪ ۽ ستگرو ٻئي
هڪ ئي آهن پر باهران، ظاهر اسان کي نه ٿا ڏسڻ ۾ اچن.
”هر هر جن دوکو اڳ هئن، دوجا سڀ آڪار،
دوجا مڃي هر ٻڙي، ٿر پاوي ڪر ٿار.“
مالڪ ۽ گرو ٻئي هڪ آهن بدون سڀ جدا جدا شڪلن
آهن. جيڪر ٻن شين کي ڇڏي گروءَ کي ڇهيندو تنهن کي

”هي سڄو مالڪ ملندو.“
”هر هر جن دوکو اڳ هئن، سڀ (بهو) وچار ڪم ٺاهن،
جل تي اڳتي ٿر لڳ (ڇولي) ڇئون، حل هي نڪي سماهن.“
يعني مالڪ ۽ ستگرو هڪ ئي ڳالهه آهي. ڇوڙيءَ طرح
رياءَ مان ڇولي پيدا ٿئي ۽ وري درياءَ ۾ ئي سمائجي
سي وڃي، تيئن مالڪ به ٿي سمائجي وڃي ٿو.

”سائي صورت عین ڪي، سائي صورت عین،
سمن نٿا دور ڪرو، نه اوه عین ڪي عین.“
يعني جيئن عربي سنڌيءَ ۾ ع ۽ غ جي شڪل
آهي رڳو هڪ لفظي يا ٿڙيءَ جو ٻنهي ۾
طرح مالڪ ۽ ستگروءَ ۾ ڪو به ٿاڻو ڪونهي، رڳو

انساني چولو ڌاري آيو آهي .

”اله پرکه آيو، سيل ڪرڻ سنسار جو،
ڪرڻ ۾ هڪ خيال سان، سڀ رنگ رڇايو،
ستگر سڪ سڄان ڪسي، لنو سان لڪايو،
سامي سايو، جل پوڻو (ڦرڪڻو) جل ۾.“

سڱين - سو ٻيٽ = پنهنجو خود پاڻ . ٻيو معنيٰ هئڻ
يعني جيڪو قائم آهي، پنهنجو پاڻ ۾ رستو آهي ۽ پنهنجو پاڻ
پرڪاشوان آهي . اهو اڪو، پنهنجي هستيءَ لاءِ ڪنهن ئي
به نرڙ ڪونهي يعني ڪنهن جو به محتاج ڪونهي . هو اڪارڻ
آهي . هنجي ئي دواران سڀ پرڪاشوان آهن پر هو خود
پنهنجو پاڻ مان خود چيئن ۽ پرڪاشوان آهي .

گر پرساد - گر، گر لفظ يا ڌاتوءَ مان نڪتو آهي جنهنجو
ارت آهي شبد . جيڪو شبد ڏانا آهي اهو ڪرو آهي .
پرساد معنيٰ ڪرڻا . پر ساديءَ جو ارت آهي ڪروءَ جي
ڪرڻا سان پراپت ڪيل . گر پرساد يعني مالڪ جو مٿي بيان
ڪيل سروپ، ڪروءَ جي ڪرڻا سان اٿيو ۾ اچي سگهين ٿو. ڪرو
ڪرڻا اٿجي پراپتيءَ جو ساڌن آهي .

جب - يعني مالڪ جو نالو گهڙيءَ گهڙيءَ هنڪي ساڪي
يا حاضر سمجهي، هنجي واکاڻ ڪري، هن سان دل لائي
پيار سان جب .

آد سچ جڳاد سچ، نازڪ هوسِي پِي سچ .

اهو مالڪ شروع ۾ به سچو هو . جڳن کان به اڳ يعني ست
جڳ، ٽرپتا جڳ، دواپر جڳ ۽ ڪلجڪ کان به اڳي قائم دائر
هو ۽ هيئن به هو سچ يعني قائم دائر آهي ۽ آئينده به سچو
رهندو . انهي سچي جو مطلب اهو آهي ته مالڪ پورڻ ڪروءَ
جي ڏيڻا ۽ ٻيو ڪانسواءِ اسانڪي ڪڏهن ڪنهن ملي سگهندو؟

”چا چو شڪ گمان، سڄا صورت تهجي،
مٿان ڪرڻن آرمان، ڳهٽا لاهي ڳالهه جو؟“ (سچل)
يعني سڀ ڪنهن به مالڪ پاڻ آهي مٿان ڪرڻ آهي،
ڳهٽا يا مورڪا ڪو شڪ يا آرمان ڪاڏو آهي.
”ٻڙاڏو سو سڏ، ور وائيءَ جو هي لهن،
هئا اڳيئي ڪڏ، ٻڙڻ به ٿيا.“
(شاھ پٽالي)

ٻڙاڏو يا ٻڙلاءِ، جنهن آواز مان اهو ڪري ٿو ته ڪي
ساڳي ڳالهه آهي. ٻڙ ٻڙڻ به پهرين آواز ٿو اچي ۽ پوءِ ٻڙلاءِ، جنهن
به لاهي هڪ ئي آواز آهن. اهڙيءَ طرح مالڪ ۽ ستگرو ٻئي
هڪ ئي آهن پر ٻاهران، ظاهر لاهي ۽ ٿاڏسڻ به اچن.
”هر هر جن دوکو اڳ هئن، دوجا سڀ آڪار،
دوجا مڻي هر پڙي، ٿو پاوي ڪر ٿار.“
مالڪ ۽ گرو ٻئي هڪ آهن ٻيون سڀ جدا جدا شڪليون
آهن. جهڙوڪ ٻن شين کي ڇڏي گروءَ کي جهيندو تنهن کي
آهي سڄو مالڪ ملندو.

”هر هر جن دوکو اڳ هئن، سڀ (ٻڙ) وڃار ڪم لاهن،
جل ٿي اڀري ٿرنگ (ڇولي) جئون، جل هي ٺڪي ساهن.“
يعني مالڪ ۽ ستگرو هڪ ئي ڳالهه آهي. ڇوڙيءَ ٻڙ-
درواهه مان ڇولي ٻڌا ٿي ٿئي ۽ وري درياهه به ٿي ساهي
ٿي وڃي، ٿيڻ مالڪ به، انسان جو روپ ڌاري ڏيا
اڇيڙو ۽ مڙي وري پاڻ به ٿي ساهي صورت آهن،
”ساڻي صورت عين ڪي، نه اوءِ عين ڪي عين.“
من نظر دور ڪرو، نه اوءِ عين ڪي عين،
يعني جڏهن عربي سنڌيءَ به ۽ غ جي شڪل
آهي رڳو هڪ لفظي يا ٿڙيءَ جو ٻئي به تفاوت آهي.
طرح مالڪ ۽ ستگرو به ڪو به تفاوت ڪونهي، رڳو

نه انهي ست پرش جو نالو ستگر و آهي! انهيءَ ستگر وءَ جي سنگ يا صحبت ۾ مالڪ جو نام چئي، شش يا سڪ چور اڌار ٿيندو!

”سچل سارو سچ ٿيو، منجهان ڪثرت ڪل،

الف مان آدم ٿيو، ڪري هنگامو هل.

هندو مومن هڪ ٿيو، ڀول نه ٻئي ڪنهن ڀل،

ٽچ گلابي گل، مر مارين ني منصور جان.“ (سچل)

سند جو سچل سائين فرمائي ٿو ته سچو ڪل مالڪ بي حد مان

جزو ٿي انسان بڻجي آيو. هو ايڪي مان، هڪ مان، يعني

يعني الله مان آدم يعني انسان ٿيو. اها ڳالهه باڪل پلجي

وڃو ته هو ڪو هندو، مسلمان يا ٻيو ڪو آهي! هنجي ڪا به

ذات پات نه آهي. سچل صاحب جن اسانکي سمجهائين ٿا ته

جي دنيا جا ظالم ماڻهو توکي انهي عقيدتي يا ويساهه جي ڪري،

توڪي ڪافر سمجهي مارين، ڪنهن يا دڪ ڏين ته به ٿون گلابي

گل وانگر انهن ڪي خوشبوءِ ڏي ۽ سڀ ٺڪليف منصور

وانگر خوشيءَ ۽ صبر سان سهه. وري سچل سائينءَ جن چون

ٿا ته:-

۱- ”سچل سائين هيڪڙو، ٺاهي شڪ گمان،

پنهنجو تمام پاڻ ڏسيو، صورت منجهه سلطان.“

۲- ”ذات صفت هڪائي آهي، ڀول نه وجهين ڀولي،

سوئي اندر سو ئي ٻاهر، سوئي ٺهندي چولي،

ٿو ٻه، مون ٻه، هن ٻه، هر جاءِ سچو سچ ٿو ٻولي.“

يعني ٿون مٿان ستگر وءَ ۽ مالڪ جي وچ ۾ ڪو تفاوت

سمجهين؟ مالڪ ۽ ستگر وءَ جي ذات ساڳي هڪ ئي آهي.

مالڪ پاڻ انسان جي چولي ۾ اندر ٽوڙي ٻاهر ساڳيو هڪ

ٿي آهي. ٿو ٻه، مون ٻه ۽ سڀ ساڳيو اهو مالڪ ويٺو آهي.

ڇاڪاڻ ته هو سڀ جو مالڪ آهي تنهن ڪري هر ڇهه
جي ڪليف کان الڳ آهي پر ستڙو جي شڪل ۾ ئي
ڪا ساڳي ظاهر ٿي پاڻ ڏيکاريندو. ستڙو ۽ مالڪ هڪ
ساڳو آهي يعني ڪامل مرشد ۽ خدا ۾ ڪجهه فرق نه

هي. ”گرو ۽ مالڪ صاحب جن فرمايو آهي ته:-
”گرو ۽ پرميشور هڪ ئي آهن. اي بلبل انسان! اڏن
يعني گرو ۽ هيڏانهن هوڏانهن پڙهين؟ انسان کي انسان ٿي
جو پلجي پيو هيڏانهن هڪ ڏسي ته ائين سمجهي ڪين
سمجهائي سگهندو! جالورن جي ڀولي اسين سمجهي ڪين
ڇاڪاڻ ته اسين اسول شير جا آهيون ۽ هو سرڪير شير جا
آهن. مالڪ ٻاهران نه انسان جي صورت ۾ اچيو مگر هو
ڪرمن کان ٺاهيو آهي. ٻلي شاهه چيو آهي ته مالڪ ”ظاهر
هندو باطن مولائي آهي.“ يعني مالڪ ٻاهران انسان نظر اچندو
پر اصل اندران هو مالڪ پاڻ آهي. مولانا روم صاحب چين
فرمايو آهي ته:-

”آن بادشاهه اعظم، درو بست بود مدڪم،
پوشيده دلق آدم، بيني ڪر بردر آمد.“
يعني مالڪ پاڻکي مضبوط دروازي پٺيان بند ڪري
وڃي پاڻ انساني ڇولي ۾ مرشد يا گرو بنجي، دروازو بند
آيو آهي.

”هر جيو نام پڙيو رامداس.“ اهو فرمان گرو ارڃن صاحب
جن جو آهي ته مالڪ مولائي گرو رامداس جي شڪل ۾
آهي. ”سڀ پر ڪنهن جايا، سگر بس ڪا نانءُ،
بس ڪي سنگ سنگ اڏي، مالڪ هرڳ ڪاءُ.“
يعني جن سڀ پرش ڪي ڄاڻو آهي يا پاڻو آهي

يعني هو ڪال ۽ مهاڪال جو به ڪال آهي. هو سڀني وقتن کان پري اڪال جو سروب آهي. اهڙي نموني ٻين ڪرڻ سان هي ڀرم ٿي سگهيو ته اهو سمجهو يا ممڪن هجي ته اهڙي ڪا هستي ٿي نه به هجي؟ پر ڪرو صاحب جن فرمائين ٿا ته هو مورتي آهي يعني هنجي هستي آهي. اها مورتي سڀني کي پرڪاشڪ يعني روشن ڪرڻ واري آهي، جنهنڪري پارسيءَ ۾ وجود ٿو چئجي ۽ انگريزيءَ ۾ being چئي سگهون ٿا.

آجوني - هنڪي مورتي چئي ورتن ڪرڻ سان هن ۾ جنم مرڻ جو ڀاو اچي ٿو وڃي انهيءَ ڀاو يا خيال کي هٽائڻ لاءِ، ڪرو صاحب جن فرمائين ٿا ته هو آجوني آهي ۽ ڪڏهن به ڪرپ ۾ اچڻ وارو ڪونهي. جيڪو ڪرپ ۾ نه ايندو يا جنم رهي آهي اهو پڪ مرڻ کان به رهت آهي. انهيءَ آجونيءَ جي آپاسا دواران چيو به آجوني پنڌ کي پائيو ۽ آواڻ ڪان مڪت ٿي وڃيٿو.

مٿي چئي آيا آهيون ته مالڪ آجوني آهي يعني جنم مرڻ کان رهت آهي. جيڪڏهن هنڪي انساني جوڻ کان الڳ ڪيو وڃي ته پوءِ ڪهڙيءَ طرح هو اسانکي ظاهر ٿي پنهنجي راهه ٻڌائيندو؟ اهو اسانجو عقيدو آهي ته انسان اشرف المخلوقات آهي يعني انسان جي سڀ کان سرشت جوڻ آهي. انسان کي مالڪ پنهنجي شڪل وانگر ٺاهيو آهي ۽ انسان جي روح ۽ آتما پاڪ پور آهي ۽ اها مالڪ جو ٿي ڪو جزو آهي ۽ انهيءَ نموني مالڪ انسان کي پنهنجي نموني وانگر ٺاهيو آهي ۽ انهيءَ ذريعي ئي اهو مالڪ اسانکي ظاهر ٿي پاڻ ڏيکاري سگهيو. هن انسان جي جاءِ کانسواءِ ٻئي ڪنهن به جوڻ ۾ ظاهري هو پنهنجي راهه اسانکي ٻڌائي نه سگهندو؟ انهيءَ سچيءَ ڳالهه جي مراد يا مطلب اهو آهي ته ٻاهران ته هو ظاهر انسان وانگر پيدا ٿو ٿئي

فر وٿو - وٻر هڪي ٿڌهن ٿي سگهيو جڏهن هن کالسواءِ
 به ڪير هجي! جڏهن سسار جو لاهي پيو، ڪوٽا ڌرتا،
 all in هو خود آهي نه پوءِ هڪڙو وٻر ڪهڙن سان؟ هن هڪ
 وٻر جهڙو خود ٿي وٻر وروڌ رهت ٿي ويٺو آهي؟
 اهو هردو آڏول ٿي ويٺو نه اٿي. وٻر ڪندڙ جون سندس
 سان ٻه ڪو وٻر ڪندو نه اٿي. سان ٺڪرائي يا لکي
 ٿي ٿيرون هن هي ٿرو وٻر هري سان ٺڪرائي يا لکي
 وٺس اچي اٿي. وٻر ڪندڙ کي خود پاڻ بيٺو ملين ڪري
 ٿي نه ڇڏين.

[illegible]

ڪرڻا پرڪ نه چيٽيو - ڪيتي نو ڪرڻا ڪر جاڻڻ (پاڻي گرداس)
يعني اسين ٺاهيندڙ ڪي ڇڏي هنجي ٺاهيل شين ڪي
ٺاهيندڙ ٿا سمجهون .

”آئي دات، وسريا داڻار“ يعني اسين داڻار يعني ڏيندڙ
ڪي ڇڏي هنجي دات يعني ڏنل شين ڪي ياد ٿا ڪريون .
نريٽم - اهو / اڪو پٽ رهت آهي يعني هنڪي ڪوبه
پڙ ڪونهي هو نه سڀ کان شڪت شالي پرش يعني طاقتوار
آهي ۽ هو ڪرڻا آهي. هن کانسواءِ ٻيا سڀ هن جا ئي ٺاهيل
آهن ۽ اهي هنجي برابر نه آهن. انهيءَ ڪري هنڪي ڪنهن
جو به پڙ نه آهي. ڪوبه ڏيوي، ڊيونا يا اوڻار هنجي برابر
ڪري ڪونه سگهندو؟

”نانڪ نريٽم نرڪارو - هوري ڪيتي رام روال.“
هن نريٽم جي پڳتي ڪرڻ سان آپاسڪ خود نريٽم ئي وجهيو.
”پٽم ئي نريٽم هونئي هسانا -

جس ئي اڻڄيا بس ماضي سمانا.“
يعني ڊڄڻ وارو ماڻهو هن بي ڊي جي پڳتي ڪري پاڻ
خود نريٽم ٿو ٿئي ۽ جنهن نريٽم هنڪي پيدا ڪيو آهي تنهن
ئي وڃي ملي هڪ ٿو ٿئي .

”سامي چئي شريڪ، آهي ڪونه الله جو،

ڪيو هڪ سچي سان طالب علم حقيقي،

چڙهيا عيمن عرش تي، ٿي بيحد هاريڪ،

نئين کان نريٽم، ستهه ڏسن سپرين.“

مالڪ پنهنجو مت پاڻ آهي ۽ هنڪي ڪوبه سندس ٿاڻي
شريڪ ڪونهي. انهيءَ ڳالهه جي حقيقت جي سچائي مالڪ
جي پڳتن پڪيءَ طرح معلوم ڪئي آهي. جڏهن هو اڀياس
ڪري عيمن منزلن تي چڙهن ٿا تڏهن هو ڏسن ٿا ته مالڪ
اکين کان به ويجهو بالڪل سامهون بيٺو آهي.

هئا ماڻهو ائين چوڻدا نظر ايندا آهن يعني ائين چوڻدا
۽ سرشتي پنهنجو پاڻ لهي آهي ۽ ڪيترا وري هن
نئيءَ ۾ نئين شين کي آزادي ڪري چوڻدا آهن. آهي
ن اڻڻ، ماڻهو ۽ ٻرڪڙي جيڪي هڪ ٻئي جي آسري تي
ن آهن. آهي پنهنجي حد ۾ چاهي انادي يا اصلي مڃڻ
جن ٿيڻ ۾ ڪو صاحب جن فرمائين ٿا ته آهي سڀ / بهي
ڪي جون ٺاهيل آهن ۽ اهو اڳوڻو سڀي جو سمرڪ ڪرڻ
آهي. ٻاهرئين دنيا ۾ ڪير مت دلا ڳڻهڻون وغيره ٺاهڻ
لاءِ مٿي جو محتاج آهي پر هو / اڳوڻو ڪرڻ لاءِ ڪنهن
جو به محتاج ڪونهي. هي سڀ ڪجهه ان مان ٿيو آهي. هو
خود ڪرڻا يعني لاهيندڙ آهي. هو پنهنجي حڪم سان ئي
سڃي سرشتيءَ جي رچنا ڪرڻ وارو آهي. هو ٻرون
شڪتوان ۽ سرو ڪلا سرت آهي. هن سار جون شڪتون
پرهما، وشرو، مهيش وغيره هتي حڪم جي آسري تي هلي
وهيون آهن. انهيءَ ڪري اسان کي هنجي ڪرڻ يعني
پيدا ڪيل شين کي ڇڏي خود ڪرڻا (Doer) يعني اڳوڻو آهي جو ڪرڻا
شرو ڪرڻ ضروري آهي. اهو ئي اڳوڻو سڀي جو ڪرڻا
ڏرڻا ۽ هڻڻا آهي.

”الڪ برڪه آهي، رچنا رچي وڌڪ پري.
اڳيون ويندو اُڻڻيو، بست ٻرندو ٺاڻي،
وڏو سڪ سڃيءَ سان ڪنهن ٻريءَ ڀڄاڻي،
—وڃ ملي ماڻهي، سدائين سامي چئي.“
يعني الڪ ٻرڻ هي سڃي وڌڪرڻي سرشتي ٺاهي
وري انهيءَ جي بيان ٻرندو رکي لڪي ويندو آهي.
ٻريءَ کي سڃي مالڪ جو آڻڻو ٿو ٿئي جيڪي سڃي
سان کيس ياد ڪن ٿا.

آهي. پر گرو صاحب جن جو نام سان انهيءَ شڪتيءَ جو مطلب يا پاو آهي، ڇا شڪتي ڪنڊن پرهمندن ۽ گيان ڌيان جي مالڪ يا سواهي آهي ڇا انهن جي سنڀال ڪري رهي آهي.

”نام ڪي ڌاري سندن گيان ڌيان،
نام ڪي ڌاري آگاس پائال،
نام ڪي ڌاري پرتيئا سڀ ڀون.“
(سڪمني صاحب)

پر اهو مالڪ، نام يا شبد جي روپ جي هستيءَ ۾ پرگهت ٿيندو آهي. ستير يا سچ هميشه ئي هستيءَ جي لهر آهي جنهن سان گڏجي آتما اُنڊو رس يعني آئند وٺندي آهي. اهو مالڪ، اڪو يا هڪ آهي پر ڇڏهن هن هڪ جو پيد ڪندو آهي ٿڌهن اهو ست نام پرتيت ٿيندو آهي يعني ست نام جي صورت ۾ ظاهر ٿيندو آهي ۽ آتما انهيءَ جي نشيبت يعني پڪيءَ اڪند هستيءَ ۾ جڙي يا لين ٿي انهيءَ جو اڻڻو ڪندي آهي. هيءَ رڳو چوڻ جي لاءِ ڳالھ ڪانهي ۽ اڪي ڪي اهو ڪو خيالي پسلاءُ آهي. سنت مهاتماون نه رڳو اُنڊو اڻڻو ڪن ٿا پر هنجي ٿاينڊ Confirm ڪي ٻڌ قبول ٿا ڪن.

ڪرنا پرڪ- اهو ا يعني اڪو سرشئيءَ جي پيدا ڪرڻ وارو آهي انهيءَ ڪري هو ڪرنا آهي. ٻاهرين دنيا ۾ ڪرنا يعني ٺاهيندڙ ٻيون شيون هٿ ڪري پوءِ انهن مان ڪجهه ٺاهيندو آهي. پر هن ا ايڪي ا هڪ ڪي سرشئيءَ جي رچنا لاءِ ڪنهن به سھائتا يا مدد جي ضرورت ئي ڪانهي. هو پرس آهي يعني هو پاڻ خود سمريت آهي. هو پنهنجي ستا يعني طاقت ذريعي ئي سڀ ڪجهه ٺاهيندو. انهيءَ ڪري حقيقت ۾ هو سڄو ڪرنا آهي.

آستيه (سج ڪوڙ) کان الڳ آهي. لاهي سٺ - آستيه
يد آهن ۽ هڪ ٻئي سان پرڪاشوان آهن يعني هڪڙو
جي معدي ظاهر ٿو ڪري يا انهن تي روشني ٿو وجهي
جن رات ٽيپهن هڪ ٻئي هي معدي ظاهر ڪن ٿا. پر
صاحب جن جنهن سٺ، سج يا سب جو بيان ڪري
وڃي آهي ۽ پڻ پرڪاش آهي يعني اهو خود پاڻ
سج ئي سج آهي ۽ پنهنجو پاڻ به پورو يا پورق آهي
جنهن جو ڪو نه پيٽ به مثال نه آهي. انهيءَ به پتو لفظ سٺ ۽
آستيه به هي هو پاڻم آيا آهي ته هڪڙي آهي ڏهن به ٻيا آهي
سگهن؟ هي اهو سٺ يا سج آهي جنهن هي آسري هي سٺ يا
آستيه يعني ڪوڙ يا سج آهن. ڪرو صاحب جن هن ويچار تي
هينهن رات صاف ڪري ڇڏيو آهي.

”سا سٺ سٺ سٺ سوڙو،
سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙو.“

انهيءَ سٺ جو اٺيوڻ ۽ اندر ٿي اسٽر هٿ يعني هڪ
جڳهه ٺڪاءُ ٿي ٿيندو آهي. جنهن هي اندر سٺ جو
اٺيوڻ ٺاهي اٿدو آهي اهو ڪرڻياري يعني اٺاڻندڙ کي سڃاڻي
ندو آهي. ”جنهن هار ڪٽي، سٺ سٺ سوڙي،
سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙي.“

”سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙو پڇاڻا.“
ڪو ڪراول ٿي سٺ سٺ سوڙو ٿي سج کي
ڪو صاحب جي فرمائش ٿا ته سٺ سوڙو هڙي ۾ پرڳهت
دارو آهن. جنهن سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙو
آهي اهو ٿي ٿي ڪراول جي سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙو
نام - ٿا ان ٿا ڪراول ٿي آهي ۽ اهو آهي
پرسن، سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙو، يعني جنهن پڻ
جنهن پڻ سٺ سٺ سٺ سٺ سٺ سوڙو آهي

(۴) اک ڪواءِ پساء ڪر، اونڪار انيڪ آڪارا.

(۵) اونڪار اڪار ڪر ملي اک آپاڻي مايا.

(۶) هون ٿا ايڪنڪار آپ آپاڻا.

(۷) اونڪار اڪار چلت رچاڻا.

(۸) اک ڪواءِ اٽول رٿي ڄاڻي.

يعني هي سڄو سنسار هن ايڪنڪار جو ئي پساو آهي. جيڪو هڪ يا ايڪي جي پيد ڪي ڄاڻي ٿو اهو ڪرڻا ٿي ٿو وڃي. ڳرو صاحب جن فرمائين ٿا ته:

”اس ايڪي ڪا ڄاڻي پيد، آپي ڪرڻا آپي ديتي.“

انهيءَ ايڪي جو پيد تمام شد هزدي ۾ پرگهت ٿيندو آهي. جنهن جو ٽن اُچل، من ۽ لندرون راسخ ۽ سرت ۽ نرت ايڪاڪر ٿي ويٺون هجن، يعني جنهن جو من ۽ ٻڌي نسبت ٿا ٿين اهوئي موڪش ڪي پائيتو.

ست نام - ست مت موجب ست پرش يعني ست نام پيدا ڪندڙ آهي. هو ستيم يعني سچ آهي. هو ٽنهي وقتن گذريل، هيندڙ ۽ ايندڙ ۾ به ناشوان ڪونهي يعني جا هستي هميشه قائم آهي. ست نام مالڪ جو اڪرم يعني نبي نالو آهي. گرواڻيءَ ۾ آيل آهي ته:-

”ڪرم نام ڪٿي ٿيري جيپيا،

ست نام ٿيرا پرا پور بلا.“

تون ست نام يعني مالڪ جو اصلي نالو ڇڏي هنجو ٽٽلي نالو زبان سان پيو چين. ست نام کانسواءِ ٻيا سڀ مالڪ يا ست پرش جا نالا ڪرترم يعني صفائي آهن، جي ڪنهن صفت يا هنجي خاص ڪم ڪري رکيا ويا آهن. جيئن ٺاهڻ واري جو نالو ’ڪرڻا‘ يا رحم ڪرڻ واري جو نالو رحيم چيو ويندو آهي وغيره وغيره.

ست جي پوري سڄي سهجه ڏاڍي باريڪ آهي. هي

آهي، هنجو شرارڪ Physical يعني ڪوڊ يا ڪير به ڪنهن رڳو به پاليدار يا حصيدار ڪونه آهي.

حق حقيقي هڪڙو، اڍي اي م پل. (شاھ صاحب) يعني شاھ صاحب جن فرماين ٿا ته حقيقت ۾ مالڪ ڪڙو ئي آهي. اها ڳالهه ٻڪي ڪري سمجهه ۽ انهيءَ کي لڳج ڪڏهن به نه.

جتي چيل گرواڻي يعني مول مٿر ۾ توهين ٽسندا نه ا يعني اڻڪو ڪي ان کان اڳڀر يعني پهرين، ڪرو صاحب جن رڳو آهي. اڻڪو آنڪار اهو ثابت ڪري ٿو. انهيءَ جو مطلب اهو آهي ته ڏانهن اشارو ڪرڻ ٿو ڪري. اون يا اوم کان علاوه، جدا ٻا مالڪ ۽ سٺ نام انهيءَ اون يا اوم پيدا ٿيو ۽ انهيءَ اون ٻو آهي. يعني سٺ نام مان اون اوم کي سڀ کان سرشت مان هن سرشتيءَ جي وڃندا ٿي. اوم کي سڀ کان سرشت مڃيو وڃي ٿو ڇاڪاڻ ته جڏهن اڪال پرش سنار جي وڃندا جو سڪلپ يعني ٺلي يا آواز لڳ ٻڌو اوم جي اچارڻ ڇڙو هو.

ٿيو جنهنجي ٺلي يا آواز لڳ ٻڌو اوم جي اچارڻ ڇڙو هو. مسلمان ٺٺو انهيءَ کي هڻو ڪري چوندا آهن. سڄل صاحب انهيءَ هو جو اشارو هن ريت بيان ڪيو آهي :-

”اڻي وري هڻو جو اشارو هن ريت بيان ڪيو آهي،
اڻي وري هڻو جو اشارو هن ريت بيان ڪيو آهي،
ڪڙو مسٽ پراڻيءَ جي ڪٽي ناز مولڪي.

اهو ههڙو ٽن آلهه سان گڏجي يا ميلاب جو اهو ساڻن آهي.
ڇڙڻ سان اُنڇي ٺٺيءَ سان گڏجي يا ميلاب جو اهو ساڻن آهي.
پاڻي گرداس انهيءَ جو هيٺين ستن ۾ اشارو ڏنو آهي.

- (۱) اولڪار اڪار جس پروردگار آبار آلاپا.
- (۲) اڻڪا اڻڪڪار لڪ لڪاڻا.
- اوڙا اولڪار پاس پاس بهاليا.
- (۳) اڪ ڪواءِ پساء ڪر، اولڪار اڪال بسارا.

جپ صاحب

سڄي مالڪ جي معنيٰ (Definition)

گرو نانڪ صاحب جن جپ صاحب جي مول منتر ۾ مالڪ
 ڪل يعني جيڪو سڀني جو مالڪ آهي، تنهنجي سڙوپ جو
 هن طرح بيان ڪيو آهي. اڳو اڌڪار ست نام، ڪرتا
 پرڪ- نريو نريو، آڪال مورت آجوني، سڀينو،
 گر پوساد، جپ.

هو جيڪو هڪ مالڪ آهي، اهو سڀ جو ساڳيو ئي رب
 آهي. ان مهاپرش، سوامي، آنامي، آدي نرنجن، نرنڪار جو
 سڙوپ بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي. هو من واڻي ۽ کان پري
 آهي ۽ اها هستي خيال، ٻڌي، ڪلپنا (Imagination) ۽ ويچار
 جي حد اندر نٿي اچي سگهي ۽ پر من ۽ ٻڌي جي اسٽر ايٽ
 يعني ايڪاگر ٿيڻ تي، آتما کي انهيءَ هستيءَ جو انڙو
 ٿيندو آهي يعني انهيءَ مالڪ جو درشن ٿيندو آهي.
 گرو نانڪ صاحب جن انهيءَ هستيءَ کي ئي
 ايڪ او چئي ورتل ڪيو آهي. هي ٻڌ هنجي
 سڙوپ جو نشان Symbol آهي. پراڻن جي رشن انڪي
 مڌ يا ओ३म او۳م چئي ورتل ڪيو آهي ۽ انهن رشن هنجي
 ڌار ڌار اڪرن مان برهما، وشو، مهيش يعني پيدا ڪندڙ، پالنا
 ڪندڙ ۽ ناس ڪرڻ وارن ديوتائن کي خيال ۾ آڻي انهن جي
 استاڻا ڪئي آهي يعني انهن انهيءَ نمونيءَ برهما، وشو،
 مهيش کي شڪليون ڏنيون آهن. پر گرواڻي ۽ پر ؟ / يعني
 ايڪو يا هڪ کي انهيءَ جي سڙوپ يا هستيءَ جو رڳو واچڪ
 (Indicator) يا اشارو آهي. اهو جيڪو مالڪ ايڪو يا هڪ
 آهي سو اصل ۾ لفظن ۽ نشانن کان پري آهي ۽ چرڻ کان

رما جيڪا کان ڪرائيندس ۽ هر هنجو فيصلو ڪرڻ ڪرڻ
دو، هنجو فيصلو ڪرڻ ۽ هائڊرو ڇڏي ڏيندو.
جيڪڏهن ڪا زال جڙي ۽ مان راجپوت سان شادي ڪري
هيءَ مان اولاد پيدا ڪرڻ لڳي جڙيان ۽ اها ڳالهه اڻ ٿيڻي
آهي. هڪي جيئري مڙس سان شادي ڪري اولاد پيدا ڪرڻو
پوندو.

ساڳيءَ طرح اسانڪي به جيئري گروهه جي ضرورت آهي
۽ ائين ۽ وٽان ئي اسانجو ڪارج سڏ ٿيندو. جيڪڏهن جيئري
گروهه بنا ٻڌي ڪامياب ٿئي ٿي. پوءِ وقت بوقت مهالائون پنهجو
هن سلسل ۾ ڏيهه ڌاري ڇو اچن ها؟ گذريل مهالائون پنهجو
ڪم ڏليا ۾ پورو ڪري واپس پرمائيا ۾ وڃي سمايا. هاڻي
اسانڪي زندهه مهالما جي ضرورت آهي ۽ اسان ڇڏيو اسان
ٿي اسانڪي سمجهائي ڏيڻ لڳائي. گذري ويل مهالما ڪي
پيار ڪرڻ ۽ هڪ ئي بيباد ۽ من ڇو وٽ ڀرم هاڻي هو هن
۽ آهي مالڪ وٽ واپس آڻهن سان تعلق ٿي ٿو سگهي؟ هاڻي
ڏليا ۾ ڪرڻون ۽ اسانجو آڻهن سان تعلق ٿي ٿو سگهي؟ هاڻي
ڪو جيئرو گروهه ملي ٿو هن اسانجو هن سان پيار ٿي سگهي ٿو.
هنجو پيار ٿي اسانڪي مالڪ جي پيار ۾ لڳائي سگهيو ٿو.
گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ۽ :-
”گروهه ميري سڏا هر نالي.“

لوت. ۽ جب صاحب گروهه ڪيڙين حالتن هيٺ اچار پوان
ڪجهه ڇوڻ ضروري آهي. گرو نانڪ صاحب جن هڪ
ٻڌ ڪندا ڪندا آئي اچي پيٽا جتي هڪ سڌن جي
هتي. آڻهن سڌن سان ڪٽڪو ۽ آڻهن جي سوالن جي
گرو صاحب جن هي جب صاحب جو ابدش ڪين اڏا
پروان جي چرڻن جي
پروانند آڏو آڏي

[illegible]

(۷) سڄا سنت ڪڏهن به ڪنهن جو نٿا ڪن بلڪه هو پنهنجي مهنت جي ڪمائي ڪري، مفت ۾ سنگت جي شيوا ٿا ڪن. گرونانڪ صاحب جن خود پنهنجن هٿن سان ڪيتي ڪٽي ۽ ٻارن ٻچن جي پالنا ڪئي. هو پنهنجي ٻائي ۽ ٻي سجهائين ٿا نه:-

”گر پير سڌائي منگن ڄاڻي، ٿاڪي مول نه لاڳو پائي،
 گهاٽ ڪاڻي ڪڇ هٿون ڏي، نانڪ راهه پڇاڻي سي.“
 يعني جيڪو گرو يا مرشد پاڻکي پير سڌائي، شهن ڪان پنهنجي ذاتي خرچ لاءِ پئسا وغيره گهرندو ٿو وٺي، انهي گروهه جي چرڻ ۾ مٿو به نه ٿيڪيو. پر جو مهاڻا خود پاڻ پوڙهيو ڪري ڪمائي پنهنجي پالنا ٿو ڪري ۽ ساڌ سنگت جي به شيوا ٿو ڪري، اهو مالڪ جي سڄي راهه ڄاڻيٿو. ڪبير صاحب جن پنهنجي سڄي حياتي ڪپڙو اڻي پنهنجو گذر ڪيو ۽ ساڌ سنگت جي شيوا ڪئي جيتوڻيڪ بلخ بغاري جي بادشاهه جهڙا سندس شهن هوا. سنت روداس سڄي عمر جئين جي مرمت ڪري پيت پاليو، جيتوڻيڪ راڻي ميران ٻائي سندس شهن هئي.

(۸) سنت مت موجب هڪ وڏي ڀل جا انسان ڪريٿو سا اها آهي جو جيڪي مهاڻا ٿون اڳ گذري ويا آهن تن جي هو ٿيڪ ٿو ٻڌي. اهي گذري ويل سنت جيتوڻيڪ پورو ۽ ڪامل هوا پر هن وقت اهي اسانکي فائدو ڪرڻ ڏيئي سگهندا؟ هن وقت اسانکي ڪنهن جيئري ڏيھ ڌاري ۽ مهاڻا جي ضرورت آهي. جيئن ڪو بيمار چوي ته مان ڏنوتريءَ جو علاج ڪندس جنهن کي گذرئي هزارين ورهه ٿي ويا آهن ته پوءِ اها ڳالهه ڪين ٿي سگهندي؟ هنڪي هن وقت جي جيئري ڊاڪٽر يا ڪير مان ٿي شفا ملي سگهندي. جيڪڏهن ڪو شخص چوي ته مان پنهنجي مقدسي جو فيصلو راجا

ڪچر صاحب جن فرمائين ٿا ٿي:-
”ڪچر سنگت سان ڪي، ڇو ڪي ڀوسي ڪاء،

ڪچر ڪند ڀوجن ملي، ساڪت سنگ نه ڪاء.“
بعدي سان جي سنگ م ڪڍي هون هو دوسو ملي نه به
و بهتر آهي بڪاء ڀڄڻ ماڻهن جي سنگ م صابن، ڪچر ٿي
سواندي مال ملين جي. وري ڪرو صاحب جن ٻڌائين ٿا

”گورنڊ جيتو ست سنگت مل هر ڏيائين ٿي.“
يعني هي ٻه ٻه ٽن مونکي سڄي سنس، هالائين جي
سنگت ملا نه ڇڏين مونکي گهٽو پيو لڳي ۽ گهٽي طرف

”هر ٻنهي ساعت ٻا اولاء، پيراز حد سال طاعت بي رها.“
بعدي مالڪ جي پگن ۽ ٻارن جي هڪ ٽيڙي جي سنگت آهي
ننگي نان پهر آهي ۽ ٻنهي اسان جي من ۽ ٻڌي موجب
سول سال ڪم آهي. ڇاڪاڻ ته هي سڄو رستو اوڀر ڏانهن

آهي نه وري من ٻڌي وارو رستو اولهه ڏانهن آهي. پوءِ
ڪش اس منزل، مقصود ٿي پوڄيداسن؟ ڪرو ارڃن صاحب
هن فرمائين ٿا ٿي:-

”اوهه ڪچر ٻاڻ سڄي لوڙ، ڏوڏ سڄي سڀ ڳڻان،
يعني ڏوڏ سڄي مائٽن جو سڀ ڪچر آهي ۽ وڃي
ٿي ٿو وڃي ۽ نه، مسڪل سڄي سڀ سڄي سڄي چڱي
رستو، ڏوڏ ٻڪه ڇو آهي اسانکي عهدون جي چڱي

”ڏوڏ ٻڪه ڇو آهي اسانکي عهدون جي چڱي
ڏوڏ ٻڪه ڇو آهي اسانکي عهدون جي چڱي
ڏوڏ ٻڪه ڇو آهي اسانکي عهدون جي چڱي

۽ ڏوڪو ڏيئي رهيا آهيون. مالڪ نه ڏوڪو اصل نٿو کائي؟
 اسانجي سنگت ۽ صحبت نيڪ ۽ سٺي هئڻ گهرجي ڇاڪاڻ
 ته انهيءَ جو اثر اسانجي من تي وڏو ٿو پوي. جيڪڏهن
 اسين شرايعن سان سنگت ٿا ڪريون ته اسانکي به انهن جون
 گنديون عادتون ٿينديون ۽ جي جوارين سان صحبت ڪنداسين
 ته جوا جا خيال اسانجي من ۾ وهندا ۽ جي ڪامين ڪروڙين
 سان ميللاپ ڪنداسين ته وري انهن جهڙا ٿينداسين ۽ جي مالڪ
 جي پگڙن ۽ پيارن سان صحبت ڪنداسين ته اهي جي پريءَ
 جي پگڙيءَ ۾ رال آهن، تن کي ڏسي اسان ۾ به پريءَ جي
 ملڻ جو شوق ۽ پيار پيدا ٿيندو. گرواڻڪ صاحب جن اسانکي
 سمجهائين ٿا ته:-

”ساڪت سوت بهو گهر جي پريا، ڪي واکر ٿان ٿيڃي،

ٿمت سوت ڪڇ ڪڇ ڪسي ٺاهين، ساڪت سنگ نه ڪڇجي.“

يعني جيڪڏهن منجهيل ست ۾ ڏاڍيون گنديون آهن ته
 پوءِ انهيءَ ست مان ڪهڙو اڻڄي ڪين سگهندو؟ اهڙيءَ
 طرح ممڪن جو من دنيا ۾ پڌجي، انهيءَ سان گنديو پيو آهي.
 اهڙا جيو جيڪي رات ڏينهن اندرين جي پوئڻ ۽ پڇڻ ڪن
 ۾ لڳا پيا آهن، تن کان هميشه دور رهجي. وري گرو صاحب
 جن فرمائين ٿا ته:-

”ساڪت نر پراڻي سد پوکي، ٿمت پوکن پوک ڪريڃي،

ڌاوت ڌاڻي پريت ماڻيا، لڪ ڪوسن ڪو وس ڏيڃي.“

يعني ممڪن سدائين ماڻيا جا بکيا آهن، ڪين مالڪ ڪيترو
 به ڪٽي ڏئي پر ٿڌهن به هو وڌيڪ ۽ وڌيڪ پيا گهرن. هو
 پريءَ کان ترشائون پوريون ڪرڻ ٿا چاهين، پر انهن کي
 سچ پچ مالڪ جي گهرج ڪانه آهي! گرو صاحب جن فرمائين
 ٿا ته اهڙن ماڻهن جو ڪڏهن پڄي به سنگ نه ڪرڻ گهرجي
 ۽ انهن کان ڪڏهن جا ڪوه دور رهڻ گهرجي. اڳتي پاسي

مان سرت جو مقبول ڪارج سڏ نه ٿو يعني هروءَ مالڪ
وڃي ملي؟ ڪرو مالڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته:-
”دورڪ سچ نه ڄاڻي، من مڪ چنم ڪرائڻا،“

وڃ نه ليا ڪاهي آڻا!“
يعني جي هن دورڪ انسان سچ کي نه سمجهيو ته هر هن
ليا به ڇو آهي؟ مالڪ کي آندو به پرگهت نه ڪري هن
ممڪ پنهنجو السائي آءِ مالڪ چنم اڃا به ڪري ڇڏيو.
اهڙو دورڪ انسان نه ليا به آيو ڇو؟ ڇا پنهنجي بربادي
ڪرڻ لاءِ؟ حضرت محمد صاحب جن سچ چيو آهي ته
”مولڪي ان شين تان بچان اهندي آهي. هڪ عالم مگر
يعني لاسٽڪ ماڻهو ٿان؟ ٻيو نادان عابد يعني بيوقوف عبادت
ڪرڻ واري ٿان.“

(7) ڪرو صاحب جن نه ڏوهين پنهنجي چال؟ وهدار نه
کي هدايت ڪندا آهن ته ڏوهين پنهنجي چال؟ وهدار نه
۽ ليڪ رکڻ پنهنجي سنگت سڀني رڪڙ نه ٿا روپي آسرت
توهان به ٿڪي. جيئن ٿلي صاحب جن فرمايو آهي ته:-
”دل ڪا هجڙا صاف ڪرڻا، ڪه آلي ٿي،
ڏهان غيرون ڪاهڻا، اسڪر بنائي ڪي ٿي.“
يعني مالڪ کي آندو به وهارڻ لاءِ پنهنجو آندو
ڪندو وڃ. مالڪ کي آندو به وهارڻ لاءِ پنهنجي چوڻ
هٿاڻي ڇڏ. ڪٿو ڪٿي به وهندو آهي ته پهرين اهو هنڌ
سان صاف ڪري پوءِ آلي وهندو آهي. آسڻ چاهيون
مالڪ آساني آندو به وهي پر آسڻ پنهنجي آندو به
وهڻ لاءِ جاءِ کي ڪندي هنڌ تي وهڻ لاءِ چاهيون
ڪيئن آسڻ اهڙي ڪباب، وشين وڪارن ۽ گندن
جڳهه کي آسڻ شراب ڪباب، وشين وڪارن ۽ گندن
سان ڪندو پيا ڪريون. آسڻ سڀ اهڙي ريت ٿي

ڇاڪاڻ ته انسانجي سرت ست پرش جي انس آهي. جيئن آئي
 به وٽانس آهي تنهن ٽيڪ پيوڇڻي به وٽس آهي. ايڏي ٻڌوي،
 ايڏو پاڳ فقط سرت جو ئي آهي ۽ نه ڪم انسانجي من ۾،
 نه ماديءَ جو ۽ نه انهن جي پندارن ۽ رچنا جي ڪاردارن
 يعني ڪم هلائيندڙن ڌيوي ڌيوتائن جو آهي. ڀلي ڪيڏو
 به مرنبو انهن کي هجي ۽ ڪهڙو به مشهور نالو هنن جو هجي؟
 اهي سڀ رچنا مان انساني يعني مٿي ڦري ۽ نڪري ست پرش
 ڏي وڃي نٿا سگهن؟ اهو فخر رڳو انسان کي عطا ٿيل يا مليل
 آهي انهن ڪري نر پسون (انسان) ڏي نھاري هڪ فقير
 ٿو چويس ته، ”اُڙي! ست آسمان جي انهن جا پر ڏاڏي
 وهيا آهن يعني جن کي ٿون نٿو ڏسي سگهين سي ڇوڪر
 ٿون پنهنجي اندر ۾ نھاري ڏسين ته اهي پنهنجي سواريءَ
 لاءِ وهن آهن. ٿون بادشاهه آهن پر ٿوڪي اها خبر نٿي
 کانهي! ٿون سچ ۽ چنڊ ٿي پير رکڻ جي پنهنجا رڪاب
 آهن.“ ٻيو ڪامل فقير سرت جي نچ ڪلا ۽ آخرين وسائي
 يا پوڄ ڏسي ڇو پيو ته، ”شڪل ۾ ڦرا آهيون پر حقيقت ۾
 آهيون درياءُ ۽ ائين نه ڀانءِ ته ڏرا آهيون، سچ آهيون جهان
 کي سينگاريندڙ آهيون. چون ٿا ته خدا جي ذات جو اُنت
 ڪونه ٿو ٿئي، پر اسان اهو اُنت ٿڌو آهي ۽ اسين ئي اهو
 اُنت آهيون!“

اهو ڏسي منهنجي سرت لاءِ اهڙو اخلاقي ۽
 روحاني رستو ڳوڙڻ ڪهرجي جيئن هوءَ پنهنجي اصلي نچ
 پندار ۾ وڃي پري يعني ست پرش سان ملائي هڪ ٿي وڃي.
 ٻيءَ صورت ۾ نه هن لاءِ جنم مرن جو چڪر ۽ انهن جا
 دڪ، ٺهيا رکيا آهن ۽ چوراسيءَ جا دروازا کليا پيا آهن.
 لاهارو وهي وڃڻ ۾ ڪا روڪ يا اُڪ ٿي ڪانهي! دنيا ۾
 علم، عدل ۽ چڱا ڪم وغيره ڪهڙي ڪم جا آهن، ڇو جي

يعني د پوتانون نه وادهائين ټا نه آساي انسان جي دايي
ي نه پوء سچو ننگرو هت ڪري مڪت ٿيون. اي انسان
ون هيتر انسان جي ديهه نه آهين، انهي نه پٽن سون ڪري

تون مالڪ سان ملي جدم سڻلو ڪو.
(5) منس جيئن ڪريل حالت نه آهي، وڃين ۽ وڪارن
نه چٽيل آهي ۽ آج ۽ ڪين جوڙين ناسولت شين نه ڦاٿل آهي،
ٿيون جي حالت ڪي ڏسي شديخ سعدي ۽ فرمايو آهي نه
”تون پوئن کان نه ڏح، جاڪا نه پوء ماڻهن ڪي ڪن
ڏها آهن، ڏح تون انهن ماڻهن کان، جن جا لچڻ آهن پوئن
جا.“ آسادي انهيءَ ڪريل حالت ڪي ۽ ٻئي پاسي وري
آسادي لکڻ ۽ شدي يعني اهندڙ حال ڪي خيال نه آهي مولاا روم
صاحب جن چيو آهي نه ”ڪڏهن آسادي ئي نه پائي ڏسي
جن ۽ پوء نه آسان کان پوء وڃن ۽ وري ڪڏهن آسادي
پاڪائي ڏسي، د پوتانون ۽ فرشتا نه آسادي وٽس ٿا ڪن.“
نه فقط آسادي سرف جي ذات پاڪ ڪي ڏسي، گرو لالظ
صاحب جن چوڻ ٿا نه :-

”سرو نانڪ اوکا پاڻو هئي“
بلهاري جائون جيتي ٿوري ڦاڻو هئي

يعني گرونانڪ صاحب جن فرمائين ٿا نه مهبجو مڙو ماڻ
پيرن ڏانهن لعل آهي ۽ جهڪيل رهي ٿو ۽ وڌيڪ
ٿا نه مان انهيءَ سچڻ ٿان فرمان وڃان جن جي اندر هي
مهبجو نام پرڪهت ٿيل آهي.
انهيءَ آسادي وڏائيءَ يا بلنديءَ جو اهو

”ستگر وڊا گر سالا هيئي، جس وچ وڊيڏا وڊياڻيا،
شهم ميلي تا نظري آڻيا.“

يعني ستگر وڻي سيني کان وڌو آهي. انهيءَ جو ئي سهرن
ڪريو. جڏهن ستگر وڻ جهڙو شهنشاھ ملندو تڏهن ئي مالڪ
جو درشن ٿيندو. ڪبير صاحب جن فرمايو آهي ته:-

”گر گوبند دونون ڪڙي، ڪس ڪي لاگون پاء،
بلهاري گر آڻي، جن گوبند ديو دکاء.“

يعني جيڪڏهن ڪرو ۽ پرميشور ٻئي ٺوهانجي سامهون
اچي بيٺن ته پوءِ ٺوهين پهرين ڪنهن کي پيري پوندا؟
ڪبير صاحب جن چوڻا ته مان پنهنجي ڪروءَ تان پهرين
بلهار ويندس ۽ انهيءَ کي ئي پهرين نمڪار ڪندس،
ڇاڪاڻ ته انهيءَ ڪروءَ ئي مون کي رستو ڏيئي گوبند يعني
مالڪ جو درشن ڪرايو آهي.

(۴) ڪي وري ڀليل انسان ستن ڪي وشدوءَ جو اوتار
ڪري ٿا ساراهين، جهڙوڪ ڪرو نانڪ صاحب جن کي. اهڙا
انهن جا خيال ستن جي وچن جي ورڌ يا خلاف آهن. ڏسو
ٻوڙي ۳۰. ستن جي وڏائي ستن سان ئي آهي. انهن کي
ست پرش جو روپ چئجي ته جڳائي، ڇاڪاڻ ته جو جنهن سان
مليو سو انهيءَ جو ٿيو. ”جيسا سيوه ٿسا هوءَ.“ جيئن
ڪرائيسٽ چيو آهي ته ”I and my Father are one“ عام
مدش ئي اشرف المخلوقات يعني سيني جونين جو سرلاج آهي
۽ حقيقت ۾ ڪوبه ديوتا انسان جي مت نه آهي يعني برابري
نٿو ڪري سگهي اهو تڏهن آهي جڏهن انسان پنهنجو قدر
سڃاڻي؟

”اس ديهي ڪو سوري ديو،

سو ديهي ڀڄ هر ڪي سيو.“

”بن ستگر ڦوري شيطانيا.“

جي جنهن جيرو کي ڪامل ستگر نه آهي سو شيطان يعني
جي وس آهي الهيءَ سان پيو ڦري.

بن ستگر ڪڍي نه پاڻڻو، بن ستگر ڪڍي نه پاڻڻا،
بن ستگر ڪڍي نه پاڻڻو، ڀوگهت آڪ سڻاڻڻا.

نڪروچ آپ رکڻ ڪر، ڀوگهت آڪ سڻاڻڻا،
يعني ستگر ڪالساء ڪنهن کي نه مالڪ نه مليو آهي؛
ملندو. مالڪ ستگر ڪر جو روپ ڌاري آسانيءَ نام جو پيد
پاڻي سڌ پيش وٽ وڃڻ جو رستو ڏيکاريندو. الهيءَ جو
سبب هيءَ آهي جنهن سوامي جي مهاراج جن فرمايو آهي ته:-

”ڪلجڪ، ڪرم ڌرم نه ڪوڻي،
نام بنا اڌار نه هوڻي،

نام پيد هڻي ات ڪر جهينا، بن ستگر ڪاهو نه چيهيا،
چپلي ۾ سڀ گڏي پلاڻي،
نام آگم ڪوڻي پيد نه پاڻي،

جو ستگر ڦوري مل حاتي،
تو وهه پيد نام ڪا گاتي.“

يعني ڪلجڪ ۾ نام ڪالساء پيو ڪو وڌيڪ سو ڪرم
ڌرم ڪونهي ۽ نام بنا چيو هو اڌار ڪونه ٿيندو. نام جو پيد
تمام ٻارڪ آهي جو ڦوري ستگر ڪالساء پيو ڪير نه ڏيئي
ڪن سگهندو؟ ٻاهرين آڪرن کي جهڻ ۾ چيو پلجي ويا آهن
پر هنن کي سڄي نام جو پيد اصل نه مليو. جيڪڏهن الهي
کي ڀروڻ ڪامل مرشد ملي ها ته پوءِ ئي هنن کي سڄي
جي پيد جي خبر پوي ها. الهيءَ ئي ڪري ستن جون ڀلي
ستگر ڪر جي مهما سان پريل ٿين ٿيون. ڪرو صاحب جن فر

ويچار جن به لاهي ستنن چون پرگهٽ ڪيل ڳالهيون، اڪين سان
ڏسڻ، ڪن سان ٻڌڻ، پوري گروهه جي ڪرڻا ۽ مدد کانسواءِ
معلوم ٿيڻ ناشدائي آهن.

سڪندر بادشاهه کي سندس گروهه ارسطو (Aristotle)
ڪيترا روحاني علم ۽ هنر سيکاريا. انهن ۾ ڪي باهران ظاهر
ڪرڻ جهڙا هئا ۽ ڪي اندريان نه ظاهر ڪرڻ جهڙا
هئا. پوءِ ارسطو ڪي ڪتاب لکيا جن ۾ ڳجهه ٻين ظاهر
ڪيل هئا، جهڙوڪي سڪندر هنکي ڏورانهن لکي موڪليو.
ارسطو جواب ۾ لکيس ته لاهي ٻين ڪتابن ۾ ظاهر ڪيل
به آهن ۽ نه ظاهر ڪيل به آهن. ڇاڪاڻ ته جهڙوڪي گروهه جي سکيا
ملايل آهي، انجي لاهي ڪتاب پڙهي يادگيري لازمي ڪندا
پر ٻين لاءِ لاهي راز ڄڻ ته پوريل ۽ بند آهن. ستنن جي اٺين
سان به لاهو ساڳيو قاعدو لاڳو آهي. ٻلي ڪري اڪاڻ، مڊون
۽ ڊولين ۾ گهٽ، سنڪ وغيره شين جا نشان رکيل هجن
۽ ٻلي ڪٽي آرٿيون ڪجن به ڪامل مرشد جي مدد
کانسواءِ، اٺن ۾ ستن شين جو ٻڌڻ ۽ ستن روپن جي ڏسڻ
کان ڪن ٻاڪل جواب آهي يعني هر لاهي ڏسي ۽ ٻڌي ڪن
سگهندا. انهنڪري گروهه صاحب ۽ ٻين ستن هيليان طبعي
صاف ڪلام فرمايا آهن جي ڪن به دليلن ۽ ڏند ڪٿائن سان
وڌ ٿي نٿا سگهن؟

بن سترڪو ڦاٽ نه پائي، پرپ اٽسي بدت بنائي هيءُ.
يعني گروهه کانسواءِ ڪير به نام يا شيد نه پائيندو يعني مالڪومت
ٻهجي ڪن سگهندو، ڇاڪاڻ ته لاهوئي هڪ يا واحد رستو گروهه
جي معرفت مالڪومت پهچڻ جو رستو مالڪ پاڻ لاهو آهي.
”مست ڪوئي ڀرم ٻلي سنسار، ڪر بن ڪوئي نه اُرس پار.“
يعني سنسار ۾ ڪير نه پائجي ته گروهه کانسواءِ ڪو به ڀوساڱو
مان پار نري سگهندو؟

”ڪٿي جنم ٻڌي ڪيت پتنگا، ڪٿي جنم گج مين ڪرنگا،
 ڪٿي جنم پنکي سرپ هونو، ڪٿي جنم هيوز بوڪ جو پو،
 مل جڳديش ملن ڪي ٻريا- چرن ڪال لاه ديه سنجريا.“
 يعني ڪيترائي جنم ڪيئن ۽ پتنگن جا پانا اٿئون ۽ ڪٿي
 جنم هائين، مڇين ۽ هرڻن جا مليا اٿئون ۽ ڪٿي جنم پنکين
 ۽ نانگن جي جون ۾ پوڳيا اٿئون ۽ ڪيترائي جنم گهوڙن ۽
 وڻن ۾ ڦريا آهيون. پر هاڻي تمام گهڻي وقت کانپوءِ اسان کي
 انساني جنم مليو آهي. لاهوئي مالڪ سان ملڻ جو وجهه ۽ وقت
 آهي جنهن کي وڃائي برباد نه ڪرڻ گهرجي.
 مولانا روم صاحب جن پڻ فرمايو آهي ته:-
 ”ههڙو بسبزه بارها روئیده ام،
 هفت دو هفتاد قالب ديده ام.“

وري چون ٿا ته،

”گاهي نخل در باغها، گاهي ثمر بر شاخها.“

يعني ڪيترائي دفعا مان گاهه ۽ ٻوٽن وانگر پيدا ٿيو آهيان
 ۽ مون چوراسي لک شريز ڌاريا آهن. ڪڏهن باغ ۾ درخت ٿيو
 آهيان ۽ ڪڏهن وري وڻن ۾ ڦل ٿيو آهيان.

ڪوشن ڀڳوان اوڌو کي گيان ڏيڻ وقت جونين بابت
 فرمايو ته، ”اي اوڌو! هي جو ڪيئون سامهون پيو چري
 ۽ ڪيئن دفعا برهما ٿيو آهي، ڪيئن دفعا وشنو ٿيو آهي
 ڪيئن دفعا ديوتائن جو راجا لاندرو ٿيو آهي.“

(۲) سرت يا آتما ست پرش جي انس آهي ۽

ن برهم جي انس يعني جزو آهي. ڪيترن فيلسوفن،
 شين مينن کي، انهيءَ من جي خبر هئي ۽ سرت جي کين
 پڻ نه هئي. انهيءَ ڳالهه ۾ اندر وڃي ڳوڙهو ويچار ڪيو
 ڏسو ته جنهن سرت بابت هو ڳالهيون ٿا ڪن سا حقيقت

ٽن دراپ نه لي پايا، ڪوٽ جنم پٽڪا جب ٿاڻا،
پاڪو برٽا من ڪروو، ڇيتو ڇن ڇن ڀڳتي ڪمارو،
هي ڪروڙن جنهن کانپوءِ هيءُ دراپ منس سرپر لوڪي مليو
هي وجهه لوڪي اصل نه وڃائڻ گهرجي. اها ڳالهه هر

ون واپار ۽ مالڪ جي پڳي ڪر.
پر جيڪڏهن هي چيو شيءُ نام جي لاءِ ٿاڻي سان منهنس
ندو نه سچو صاحب جو دانا آهي ۽ پير، آند ۽ دها جو
پ آهي (پ ۴، ۲۵، ۲۶) سو پنهنجي مهر جي نگر سان
تڪروءِ جي چمر ۾ ظاهر ٿي هڪي آڪٽ نام جو دان ٿئي،
سڀني دڪن کان ڇڏائي، هڪي امر مڪ ٿيندو (پ ۳، ۵ ۽
س). اها آهي ٿورن ۽ سندن لفظن ۾ ستن جي منس، ڇا چپ
صاحب ۾ سمايل آهي.

وڏو بهدار مهر رکندڙ پليٽو (افلاطون) جنهن کان وڌيڪ
روشن دماغ دل ۾ پيدا ڪرڻ نه آهي ۽ جنهن جي عقل کان
ماديءَ ۽ من Matter and Mind جي ڪابه ڳالهه نه ٿئي هئي، سو
۾ چپ صاحب جهڙو اوچو روحاني اخلاقي مارگ رکي نه
سگهندو هو.

مٿي چيڪي ڳالهيدون ڇهون ويڙهون آهن تن مان ڪيترا
وڃار دل ۾ اٿن ٿا، جن مان ڪي هيٺيان آهن:-
(۱) ڪرم جو قول ۽ چونڊون پوڄڻ:- اهي ڳالهيدون
وهر ۽ آجاياءِ خيال نه آهن پر سڀ سچ آهن. هندستان جي
لوڪي ڌرم، واپس، وشمت، رام، ڪرشن پادن ۽ ٻئي ٻولين جي
وڏن وڏن فيلسوفن پيگورس، ساڪريٽس، پليٽو ۽ ارسطو پاران
حقيقتون ڄاڻي اهي ڳالهيدون ظاهر ڪيون ۽ ستن ۾ اها
سچيون لهرائون آهن. ستن جون سڀ سکياون انهن سچن
بيدل آهن جي هنن خود اهي ڳالهيدون پاڻ ٽلين آهن.
آرچن صاحب جن فرمائين ٿا ته:-

راهائي سڀني سنڌن فقيرن جي راء آهي.

مڪتي ۽ نام، زور زبردستي سان ملڻ يا هٿ ڪرڻ نه آهن. انهن جي پراڻي لاء مالڪ جي مهر گهرجي (پ ۳۲، ۳۳). صاحب بي پرواه بادشاهه آهي. هڪي دينت بپاري ۽ پسند آهي ۽ مان مان يا آيو منظور نه آهي. جيو کي گهرجي نه آڏب ۽ دينت جي واٽ وٺي، رضا ئي راضي رهي ۽ سگر وء جي مهر جي سرن وٺي (پ ۱، ۳، ۲۱، ۲۴، ۲۷). پانڌ بڙو يا جڳياسو راهي سڀ لچڻ پٺاڻ ۾ ڌاري، نام جي صابن ۽ پاڻيء سان پنهنجي من مٿ ڏوٺي اٽڪي صاف ڪري (پ ۲۰). جيڪڏهن هتي جيو منس سرپر ۾ (پ ۳۴) ستلوڪ ۾ گهرڻ جي ڪارج بنائڻ لاء ستنام هٿ نه ڪندو ته پوء هو پنڊ جي رچنا ۾ ئي يعني اسٽول رچنا ۾ ئي رهندو ايندو، جنهن ۾ به ڌارائون آهن - هڪ منس سرپر کان هيٺين جونين ۾ ويندڙ ۽ ٻي هيٺ کان منس درجي تائين چڙهندڙ (پ ۲۹). انهن ۾ هي جيو پيو نار جي ڪنگري ۽ والگر لهندو ۽ چڙهندو ۽ جونين پوڳڻ جا دڪ پيو سهندو جيستائين ڪوري هڪي منس چولو ملي، جنهن ۾ ئي مٿين ڪارج بنائڻ يعني ست نام هٿ ڪرڻ جو وجهه ملندس. انهيء منس جنر ملڻ ۾ جڳ ڪڍڻو وڃي!

”ڦر ڦر ڦر ڦر مانڪ پيا، کن پنڀن ڏيهاد،

لاه اوسر ئي چوڪيا، بهه جون ڀرماڊ.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته مس مس ڪري جونينون ڀٽڪي هن جيو کي منس جنر مليو آهي، جيڪڏهن هن لاهو مانس جنر وڪارن ۽ عيش عشرت ۾ برباد ڪري هي موقعو وڃايو ته پوء هو وري جونين ۾ ڀٽڪي پيو ۽ سوڀن دڪ سهندو. ڇڏين سوامي جي مهاراج جن فرمايو آهي ته:-

ڪر ۽ ٻڌڻن واسائن کي جلائي يا مٽائي ڪرو ۽ جو

مٿس منزل مقصود يعني سڀ نام وٺ ٻهڻ لاءِ ڪي لواڻا
ن يعني ڪي ڪاڍاڻا ڪڍڻا آهن جن تي هٿو آڏي. اهي
پ، لپ، لهرڪ، دان وغيره نه آهن (پ ۶، ۲۱) پر اهي
ڪي ٻيا ڪم آهن. جيئن شاهه صاحب جن چيو آهي ته:-
”لمازون ۽ روزا، اهو پڻ چڪو ڪم،“
اهو ڪو ٻيو ناهي، جيئن سان پستي پرين ڪي.“

اهو نمازون، روزا، ورت، چپ، لپ چڪا آهن، نه
يعني نمازون، روزا، ورت، چپ، لپ چڪا آهن، نه
کان اهي ڪرڻ بهتر آهن، پر مالڪ کي ملڻ جو ناهي يا رستو
ڪو ٻيو آهي.

آساجي سرت کي نه پرڏا آهن هڪ شير ۽ ٻيو من.
شير سان آساجي آهسا وغيره ئي هلي، ماڻن کاڌي پٽي
ڪارن کان پرهن ڪرڻ گهرجي (پوڙي ۲۸). من کي ورت
جو پڻ ۽ سان جي آساجي پائڻ سان هٿ گهرجي (پ ۲۸) ۽ لهر ۽
سڀني جيون سان آساجي پائڻ سان واهو رکڻ گهرجي (پ ۱۷)
جوڳڻ ڇڏي، ستي ڪڍڻ سان واهو رکڻ گهرجي (پ ۱۷)
(۱۸). من جو جو وڏو دشمن آهي تههڪري،
هن جو روپ آهي آيو ۽ اهم اور ڪسي چترائي،
”آپ گهراڻي لاهه پائڻي، اور ڪسي چترائي،“
(پ ۱۸)

شه نظر ڪو ڏيکي سون ليکي، فاذڪ سا سڀ رالي.
يعني چتران سان مالڪ نه ملندو آهي پر پاڻ مارڻ
ملندو آهي. ڪرو مالڪ صاحب جن فرماين ٿا ته شهنا
مالڪ سڀ ويٺو ٿي ۽ اهوئي ٿي ٻين آساجي ليکي
جيئن ٿي ٻين اسين پاڻ وڃائي اهي ۽ جو ڏيکار ڪ

۵
 لاهائي سيني سنتن فقيرن جي راء آهي.
 مڪتي ۽ نام، زور زبردستي سان ملڻ يا هٿ ڪرڻ جا
 نه آهن. انهن جي پراڻي لاء مالڪ جي مهر گهرجي (پ ۴،
 ۳۳، ۳۴). صاحب بي پرواهه بادشاهه آهي. هنڪي ديتا
 پياري ۽ پسند آهي ۽ مان مان يا آيو منظور نه آهي. چيو ڪي
 گهرجي نه آڏ ۽ ديتا جي واٽ وٺي، رضا ئي راضي رهي
 ۽ ستگروء جي مهر جي سرن وٺي (پ ۱، ۳، ۲۱، ۲۴، ۲۷).
 ٻانڌ پٿرو يا جڳياسو آهي سڀ لچڻ پٿار ۾ ڌاري، نام جي
 صابن ۽ پاڻيء سان پنهنجي من مت ڏوٽي اٽڪي صاف ڪري
 (پ ۲۰). جيڪڏهن هيءُ چيو منس سرور ۾ (پ ۳۴)
 ستلوڪ ۾ گهرڻ جي ڪارج بٺاڻ لاءِ ستنام هٿ نه ڪندو نه
 پوءِ هو پنڊ جي رچنا ۾ ئي يعني اسٽول رچنا ۾ ئي رهندو
 ايندو، جنهن ۾ به ڌارائون آهن - هڪ منس سرور کان هيٺين
 جونين ۾ ويندڙ ۽ ٻي هيٺ کان منس درجي تائين چڙهندڙ
 (پ ۲۹). انهن ۾ هي چيو پيو نار جي ڪنگريءَ وانگر
 لهندو ۽ چڙهندو ۽ جونين پوڳڻ جا دڪ پيو سهندو جيستائين
 ڪو وري هنڪي منس چولو ملي، جنهن ۾ ئي مٿئين ڪارج
 بٺاڻ يعني ست نام هٿ ڪرڻ جو وجهه ملندس. انهيءَ منس
 سر ملڻ ۾ جڳ گذريو وڃن!

”ڦرت ڦرت مانڪ پيا، کن پنڊن ديهاد،
 لاه اوسر ئي چوڪيا، بهه جون پرماد.“

گرو صاحب جن فرمائين ٿا ته مس مس ڪري جونينون
 ڪي هن چيوڪي منس جنم مليو آهي، جيڪڏهن هن لاهو مانس
 وڪارن ۽ عيش عشرت ۾ برباد ڪري هي موقعو وڃايو
 ۽ هو وري جونين ۾ پٽڪي پيو ۽ سوين دڪ سهندو.
 سوامي جي مهاراج جن فرمايو آهي ته:-

من ڪر ۽ پنهنجن واسنائن کي جلائي يا مٽائي گروءَ جو
آئي ٿي.

مٿين منزل مٿسود يعني سٺ ناموس پوڄڻ لاءِ ڪي لوازم
ڪاٺاڻا ڪڍڻا آهن جن تي دڙو آهي. اهي
من يعني ڪي ڪاٺاڻا ڪڍڻا آهن جن تي دڙو آهي. اهي
پ، لپ، لڙت، دان وغيره نه آهن (پ ۶، ۲۱) پر اهي
پيا ڪم آهن. جيئن شاه صاحب جن چيو آهي ته:-
”لمازون ۽ روزا، اعدو پڻ چڱو ڪم،
”لمازون ۽ روزا، اعدو پڻ چڱو ڪم،“
اهو ڪو به ناهي، جيئن سان پستي پڙهن ڪي.“

يعني لمازون، روزا، ورڻ، پ، لپ چڱا آهن، نه
اهو ڪو به ناهي، پر مالڪ کي ملڻ جو ناهي يا رستو
کان اهي ڪرڻ بهتر آهن، پر مالڪ کي ملڻ جو ناهي يا رستو
ڪو به آهي.

آسانجي سرف کي به ٻڌا آهن هڪ شراب ۽ ٻيو من.
شراب سان آسانجي آسان وغيره ئي هلي، ملن ڪاڏي پيئي
شراب سان آسانجي آسان وغيره ئي هلي، ملن ڪاڏي پيئي
يعني شراب ڪتاب کان پري رهڻ گهرجي (پ ۲۸). من کي هرس
وڪارن کان پري رهڻ گهرجي (پ ۲۸) ۽ لمر ۽
جو ٻڙ ۽ سان جي اندر سٽوش، شرم، پست، پريڪش هٿ ڪهرجن ۽
سڀني جيون سان آسانجي پائڻ سان هٿ ڪهرجي (پ ۱۷) ۽
وڃو ڪڍ ڇڏي، ستي ڪڍ سان واهڻ وڪڻ گهرجي (پ ۱۷) ۽
(۱۸). من جي وڏو دشمن آهي تنهنڪري،
من جو روپ آهي آيو ۽ اهم تنهنڪري،
”آپ ڪوئي ناهي، پائڻي، اور ڪسي چترائي،“
شه نظر ڪو ڏيکي سون ليکي، نانڪ سا سڀ رائي.“
(پ ۱۸)

يعني چترائن سان مالڪ نه ملندو آهي پر پاڻ مارڻ
ملندو آهي. ڪرو نانڪ صاحب جن فرمائن ٿا ته شهنا
مالڪ سڀ ويٺو ڏسي ۽ اهوئي ڏيهن آسانجي ليکي
جيئن ڏيهن اسين پاڻ وڃائي آهيءَ جو ڏيهار ڪي.

ي رام ۽ ستگروءَ جي پٽ ۾ جيو ئي ستگروءَ جي
وڏي آهي، ڇاڪاڻ ته ستگرو ئي جيو کي نام جهاڻي
سان ملائي ٿو. سٺ جنهن کي رام چوڻا سو سٺ ٻرڻ
۾ جو سڀ ۾ رهي رهيو آهي ۽ نه راجا دسرت جو پٽ
ڪير صاحب جن فرمايو آهي ته:
ايڪ رام دسرت ڪا پٽا. ايڪ رام گهٽ گهٽ ۾ ٿڌا،
ايڪ رام ڪل ٻارا. ايڪ رام سڀ هي سي ٺيارا،

رهي رام همرا هڻي ٻيارا.
يعني ته هڪ دنيا ۾ دسرت جو پٽ رام آهي، پير رام هن
آهي، ٿڌن رام اهو آهي، جنهن هيءَ دنيا پيدا ڪئي آهي
يعني برهم ۽ چوڻون رام اهو آهي جو سڀني کان ٺيارو ٻا
هلندو آهي. ڪير صاحب جن فرمائين ٿا ته اهو چوڻون رام
جو سڀ کان ٺيارو آهي اهو ئي منهنجو ٺيارو رام آهي.
”ڪير ٻارس اور سٺ ۾، ٻرو اٿرو جان،
وه لوها ڪڇين ڪري، به ڪري آپ سان.“
يعني سٺ ۽ ٻارس ٻهي جي وچ ۾ وڏو تفاوت آهي.
ٻارس لوهه کي سون ٿو بڻائي ٻو سٺ جيو کي پاڻ ڇڏو ٿا ڪن.
ايڪ ٻاڪ ٿي، شيد ۾ گهڙجي، شيد جي ڪمائي ڪري
ٿون سڄو مڪو ٿي سٺ ٻرڻ کي مل (پ ۳۸). اٿهيءَ
ڪارج سڌ ٿي لاءِ برهم ۽ عشق ضروري آهن (پ ۱۲، ۱۵).
برهم جي صورت آهي جئن:-

برهم ٻنهن آر ٻار ڪر، دادو ٿڌا ڪٺوڙ.
برهم ٻنهن آر ٻار ڪر، دادو ٿڌا ڪٺوڙ.
دادو صاحب جن فرمائين ٿا ته پٽ ٻيءَ کان يعني
مالڪ کان وڃي وڃي اٿي هنڌ ٻيو آهي، پر هر ٻيءَ
جڏاڻي ۾ وولامپ ڪري ٿو. ٿڌو نه هو ڪٺوڙ نه
آهي! عشق جي صورت آهي ته:-

واجائن، سورمن وغيره جون ڳالهائون يا ڪيائون ٻيئون پڙهجن
 ۽ ڳائجن. ”جڏسا سيوي، تڏسا هوءَ.“ ”ساڻي وست
 پراڻت هوئي، جس سي لايا هيٺ.“ جنهن کي سمرپو
 انهيءَ جهڙو ٿيو. اهاڻي شيءِ ملندي جنهن سان آسانجو پيار
 هوندو (م، م، پ ۲۳). جيڪو سڀ کان مٿي ۽ وڏو، ست
 پرش آهي تنهنڪي ئي پوڄڻ گهرجي (پ ۱۷، ۱۹)، جيتوڻيڪ
 پرهم ٻار پرهم سان ادب ۽ لياز جي واٽ وٺي هنن ٽائين پنهجي
 پوءِ مٿي هليو آهي (م، م، پ ۲۸ کان ۳۱ ٽائين، ۳۵، ۳۷).
 سڄيءَ رچنا ۾ شيدن پيو کونججي ۽ سڄي رچنا شيد جي
 آسري پيلي آهي (پ ۴، ۱۶، ۱۹، ۲۹، ۳۱). انهيءَ سڄي
 مالڪ جي دٻار ڏي هلجي (پ ۲۷) ۽ انهيءَ سان ست لام
 جو سودو ڪجي (پ ۲۶). ست پرش جي لوڪ ۽ انهيءَ هيٺان چئن
 لوڪن مان پنج شيد هن ڌرتيءَ ٽائين پيا اچن (پ ۱۶،
 ۳۴) ۽ اهي شيد، مڏش جي اندر پيا وڃن (پ ۲۹). سرت
 يعني آتما آمر آهي. ”مرڻهار اهر جيڏرا ناهي.“ اها
 سرت هٿ شيد دواران ڪجي مان پڪي ٿيڻ آئي آهي
 (پ ۳۴). شيد شيد ۾، لوڪ لوڪ جي مالڪ جو نالو آهي.
 اهي نام ٻڌجن پر سڀ کان اوچو ”ست نام“ منزل
 مقصد ڪري ڏيائجي (م، م، پ ۳۵، ۳۷). انهن شيدن جي
 ڪنجي ڌيان آهي (پ ۱۶، ۲۸) پر اها ڪنجي ستگروءَ
 جي هٿ ۾ آهي، ستگروءَ جي ئي مدد سان شيد جو ڪلف
 لهندو ۽ واٽ ظاهر ٿيندي (پ ۵، ۶، ۸ کان ۱۱ ٽائين). اهو
 ڪم سڦلو ٿيندو ستگروءَ جي مدد سان، پنهنجي نمائي ۽
 ڪرڻ جي مڏنت سان ۽ آخر ۾ صاحب جي مهر ۽ ديا سان
 (پ ۴، ۲۱، ۲۴).

”ڪييرا شيوا ڪون دءِ پلي، اڪ ست لڪ رام،
 رام ۾ داتا مڪت ڪو، ست جهاويءِ نام.“

ٻي ڄاڻيندو ته پوءِ ڪيس هن ۾ ڪئين وڌا ۽ ڳرا مع
دا جن جي سد ڪامل ستن کانسواءِ ٻئي ڪنهن کي
ي ۽ نه آهي.

ڪنهن نه ٻئي لڳ آهي. ٽن سن سن ڪيون ٻڌ لڙانا.

(-رومي جي مهاراج)

مٿي سڀ جهڙي نه پاڻ آندو ۾ ظاهر ظاهر ٿيڻ ٿا سر
ڏالين ٿا. پر دنيا جا عامل، روحانيات جا راز آندو ۾
نه ٿا ٿيڻ پر هو وڏو ٻڌندڙو ڪنهن کان اڳي
ڪنهن ڪنهن ٿا. ڇاچي ٻڌندڙو سان ڇپ صاحب مان هيٺيان
ٿيڻ جا مول مٿا ڪون ٿا. (پ = پوڙي. م = م = مول مٿي.
پ = سلوڪ). اهي مٿا آهن نه برهمڊن جو مالڪ يا لاڪو
پ = ۳۲، ۳۷) برهم ۽ پاربرهم کان پار (پ = ۳۵، ۳۷)، برهما،
وشتو، مهبش ۽ جهڙي اوڻار دنيا ۾ پوڄيا وڃن ٿا تن جي
برهم ٻڌ ٿالين نه رسائي يا پوڄ نه آهي (پ = ۳۰). اهي
سڀ سڄي صاحب جي درٻار جا سرالي آهن (پ = ۲۶، ۲۷،
۳۵). ست پوش کي ئي سهرجي، ٻڌجي ۽ هن سان برهم
وڃي (پ = ۲۲). سرس يا آليا جو هڪ ئي آشت ٿيڻ
گهرجي.

”ايڪو جب ايڪو سالا هم. ايڪو سهر ايڪس هن آهم.“

يعني هڪ ئي کي ڇپ ۽ سهر نه پوءِ هڪ ئي ٿيڻي
آندو من ۾ آهي. ”ست سنگ ڪٿي جاڻيئي،
جتيءَ ايڪو نام وڪاڻيئي.“ يعني اهرئي سڄو سڀ سنگ
آهي جتي هڪ ئي نام جي واکاڻ ٿئي ۱ ”ايڪو نام هڪم هيءَ،
لاڪ سنگر ديتا ٻڌاءِ چيٽ.“ يعني مالڪ جي طرفان لٽ لاءِ
جهڙو جو هڪم آهي جو نام سڄي سنگروءَ کان مليل ۽ سمجهايل
آهي. سڄو سڀ سنگ اهر نه آهي جتي مري ويلن اولادون

٦
ٻڙهي ۽ اٽلائي. هي چيو ٿڏهن هن دنيا جي چار مان نڪرندو
جڏهن ڪو انهيءَ چار مان ڇڏي ۽ آزاد سنڌ هٿي لان
ڪندو. تنهن کانپوءِ ئي هي پوساڱر مان نڪري دائمي
سڪ پائيندو.

جپ صاحب ۾ هماليه بهار جهڙيون اوچيون سڪيانون
اسان کي ڪرو صاحب جن ڏنيون آهن. انهي هڪ ست
”مني مڱ- نه چلي ۽ پنت- مني ۽ ڌرم سڀئي سنڀلڻ“
يعني نام جي ڪمائي ڪرڻ وارو شخص، ڌرم يا پنت جي
ٻاهريان ريتين ۽ رواجن جو پائيدار رهڻ چاڪا نه نام يا
شيد جي ڪمائيءَ ڪري هنجو سنڀلڻ سڄي ڌرم يعني ست نام
سان جڙي ٿو وڃي. ساڳئي مطلب جو بيت مولانا روم صاحب
چيو آهي جنهنجو ترجمو آهي ته ”پر مهين جو ڌرم سڀئي
ڌرم کان جدا آهي ۽ عاشقن جو ڌرم خدا جو عشق آهي.“
ڇا ڇا ٻاهريان ڪرم، ڇا ڇا ٻاهريان ڌرم، حقيقت ۾ هي ٻئي
لفظ ڪافي آهن- ست نام ۽ ڪو پوساڱر يعني پنهنجو ارست
يا مقصد يا منزل يا پهچڻ جو هنڌ ست نام رکي. اهو ست نام
توهان کي ڪرو ۽ جي ڪر يا يا مهر سان ئي ملندو.

ڪروناڪ صاحب جن سڄيءَ سنڌ مت جا خيال سلسلي
وار، مختصر نموني جپ صاحب ۾ ظاهر ڪيا آهن. هي
ڪتاب هڪ ڪسوتي آهي جنهن سان سڄي سنڌ مت جي
سڃاڻي ظاهر ٿئي ٿي. جپ صاحب، ڪرنت صاحب جو سار
يا ست آهي. ٻين اکرن ۾ چئجي ته جپ صاحب ٻچ نه ڪرنت
صاحب وٽ. جپ صاحب جي ٻاڻي ڏيکاري ٿي ته اها هڪ
وڏي ڪامل پرش جي آڻي ٻاڻي آهي. جيڪڏهن ڪو
سياڻو سڄي پمارت جو ڪوچي پنهنجي اهم کي ڇڏي، من
مت پاسي رکي، ديوتا سان انهيءَ جپ صاحب جا وچن ٻڙهي

آڃن. هو آساني اندر مالڪ جي پڙتيءَ جو چاه
 پيدا ڪري، ديهه جي ٻن کان آزاد ڪري مالڪ
 لائڻ لاءِ آڃن ٿا. پر آسڻ لهن روحاني پرشن جي وهڻ
 ۽ ذوق، مذهب ۽ مذهبن لاءِ، ٻاڪري ۽ آڃن ڪرمن
 ۽ ٻن ۽ ٽن جي ڇڏي، ٿورا سڄي آسان جي من مٿ
 سان واهون ۽ جهڳڙون ٿا. اها سڄي آسان سڄي روحانيت
 ي. اتي شيطان جي چار ۽ ٽي ٿا وڃن ۽ آساني جي ورت
 ن ڪوهن جا ڪوهه پري ٿين هن دنيا ۾ مالڪ سان وصال ڪرڻ
 آڃا ٿا وڃا ٿا. آسڻ هن دنيا ۾ آسڻ دنيا ۾ ٿا، دنيا
 لاءِ آيا آهن، تنهن ڪم کي ڇڏي آسڻ دنيا ۾ ٿا، دنيا
 جا ڪيئن ٿي ٿا ٻيون ۽ چوراسيءَ جي چڪر ۾ ٿا پٽڪون
 ۽ ڊڪ سڏن.
 ”ڪرم جو جو ڪر پڻا ٿو، وهي ٿو پڻا ٿو“
 (سوامي جي مباح)

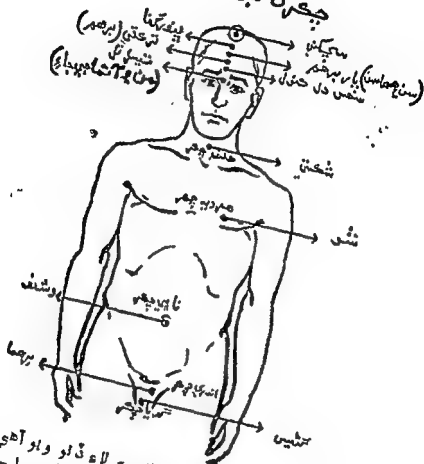
سهڄو ٻائي چوڻي نه :-
 ”پشو، پنڇي، ٿو، سر، آس، ڪچر، ڪيٽ، پٽڪ،
 سڀهي آڃي ڪرم ڪي، سهڄو لالا رنگ.“
 يعني نه چا راجا، چا ٻڙجا، چا ٻڙي چا ڊگ چا ڊوڻا ٿو
 يعني سڀ دنيا جا جيو، پنهنجن ڪرمن ڪري جدا جدا جهڙ
 ٿا ٿا ۽ طرحين طرحين ڊڪ ٿا ٿن.
 ”مورڪ پيو پاڻي، پاڪر پاڻ پرم ٿي،
 آوڊا سڏي سهر ۾، غوطا لس کائي،
 بنا لس پرتي ري، وينر واهائي،
 جڏهن چٽو ڇڏائي، سڪي ٿي ساهي چٽي.“
 يعني مورڪ پاڻهي پيو پاڻي پرم ۾، ٽاسائي ۽ دنيا
 ۾من ۽ وشين جي دٻاءَ ۾ پيو هو غوطا کائي. هن مورڪ
 سڄن ستن ۾ ڪوبه وساهه ڪونهي پر هي رڳو خالي ٿي

مواڳ

گرونت صاحب سنت مت باڻي ۽ جو پورو ڪتاب آهي
جپ صاحب وري گرونت صاحب جو سار يا بت آهي.
جپ صاحب هڪ اوچ و روحاني ۽ اخلاقي اصولن
جو خزانو آهي. حقيقت ۾ جپ صاحب سڀني قومن ۽
مذھبن جي ماڻھن لاءِ هڪ مڙيو آهي. جيڪڏهن ترم، پنٿ
يا مذھب جي معنيٰ آهي ته ڪنھن خاص قومي جون متيون،
آکاڻيون ۽ ڏند ڪٿائون ۽ گرامائن جي ڪري نسج، باھريون
ڪاروايون، ڪم ۽ پرم، جنڪي انهيءَ قومي يا فرقي وارا
چيڙندا آهن، پوءِ ڀلي اهي ڳالھيون عقل کان باھر ۽ بيھوديون
ھجن ۽ انهيءَ مت وارن کان سواءِ ٻيا انھن ئي ڇترو ۽ ڪلون
ڪن ۽ انهيءَ حالت ۾ اھو ترم يا مت هڪ اونداھو ڪوھ،
ڏيڏون جي پٿاڪ ۽ ٿان ٿان ڪرڻ جي جاءِ ٿيو پوي. اھڙي
ترم جو هڪ قطرو به جپ صاحب ۾ نه پوندو. جيڪي هن
۾ پيندو سو فقط اوچي ۾ اوچو نچ روحاني ۽ اخلاقي اصولن
جو خزانو، جنھن مان ڪوبه ٻڌيوان ۽ روحانيت جو ڪاڪي
ڪا به ويڪ ڪڍي نه سگھندو.

سنتن جو ترم وشال ۽ سچي دنيا لاءِ آهي. اھو سڀني
ماڪن ۽ قومن لاءِ ساڳيو آهي. انهيءَ جو دائرو کليل ۽ وڏو
آهي ۽ اھو ڪنھن به ننڍي حد اندر ٻڌل نه آهي. سنتن
جا اصول سچي دنيا جي ماڻھن لاءِ ساڳيا، روحانيت سان
پريل ۽ مالڪ ڪل جي سچي راھ لاءِ روشني ڏيندڙ آهن
سڀني سچن سنتن ۽ ڪامل فقيرن جو ساڳيو آئيڻو ۽ سا
آپديش آهي. هو دنيا ۾ ڪنھن به قوم يا مذھب ٺاھڻ

چڪرن جو نقشو

مٿيون چڪرن جو نقشو الھي لاء ڏاڍو واپار آھي ۽ پڙھڻ
 سوليءَ طرح سٺ سٺ سمجھڻ ۽ کڻڻ چڱيءَ طرح گرمس
 سٺ سٺ ۽ ان مٿن جي وچ ۾ تفاوت جي خبر پوي ۽
 سٺ جو اڀياس ان اکڻ جي وچ ۾ ٿي سگھي ٿو ڪن شرو
 ٿئي ۽ سو سڳندو پوڄائي ٿو. سٺ سٺ ڪالواءِ ان ۽
 آڀياس پهرين اکڻ جي هيٺان هيٺن چڪرن جو ڪيو ۽
 جو مشڪل سان ٿي سگھي ٿو ڪالمن پوڄي ٿو، جتان سٺن ۽
 بي شروع ٿي ٿئي.

آهي سو به هڪ ڀر منهنجي ستڙيءَ جو ڏنل آهي .
هن ڪتاب لکڻ مهل، ٻيا به ڪئين ڪتاب
سنڌي، اردو، گرمکي، هندي، پارسي ۽ انگريزي سامهون
رکي، انهن مان ڪي ڪارائتيون ڳالهائون ڪڍي، هن به
ڏنيون ويئون آهن. مان انهن سڀني ڪتابن جي ليکڪن جن
جا ڪي ويچار ورتل آهن، ڏاڍو شڪر گذار ۽ معافي طلب
آهيان. ٻيو به جيڪي وڌيڪ سوليءَ طرح سمجهائڻ لاءِ،
ضروري سمجهيو ويو، سو به ڪتاب درج ڪيو ويو آهي .
آشا اٽمر نه منهنجن گروه جي پيارن سنڌي ڀائرن ۽ پيئرن کي،
الهيءَ مان چڱو لاپ ٿيندو ۽ هو پاڻ پنهنجي حياتي گرو صاحب
جن جي ڏيکاريل رستي تي هلي، سڀني ڪندا ۽ اهڙيءَ
طرح پاڻ به ٿيندا ۽ پاڻ سان گڏ ڪل ڪتب کي به ٿاريندا .
پڇاڙيءَ جو مان انهن پيئرن ۽ ڀائرن جو شڪر گذار آهيان،
جن هن ڪم ۾ مون کي اٽساهه ۽ همت ڏياري آهي، جنهن لاءِ
شل سچو ستڙو ڪين سوچهي ڏئي جو هو دنيا کي مڻيا سمجهي،
سڄي نال سان پيار رکڻ !

توهان جي چرڻن جي خاک،

ڀرميندڙ بي آڏواڻي (خاڪي)

ڪرشنا نواس،

۱۵۵، تالاب گنگني شڪل (ماڊل هائوس) لکنو.

۱۸ آگسٽ ۱۹۷۰

Printed by V.U. Himthani at Sangam Printers,
Purani Mandi, Ajmer

&

Published by Shri Parmanand. B. Advani of Lucknow.

ٻيا خراب ڪن . ٻسج وڪارو - ڪام ، ڪروڙ ، لوڻ ،
اهنگار جن جا لشڪر آهن سوين هزارين ٻيڙا خيال ،
انسان جي دل هي قلعي کي هر گهر ڏيڻ
ڇڏي ٿا . انهن دشمن کان بچڻ جو هڪ آڀاءُ آهي ، ڏيڻ
ن جي لشڪر جي مدد وٺڻ . حب صاعب ، ڪر بائي ؟ ٻيون
ڀڳ ستن خون پاڻيون ؟ وڃن ، اهي ٻڙ هڪ وڏو تلاءُ جو
ڪر آهن !

سوين هزارين سنڌي پاٽرن کي حب صاعب ياد هوندو ؟
ڪيترائي اڏوٽ سم ٻيهر سان پاٽ نه ڪن ٿا . پر الهی ؟
لاءِ ڪرو صاعب جتي اصلي سڌي معنيٰ ، ذهن اسان کي بائي مان
آهي ؟ جڏهن سڌي معنيٰ سمجهي ، ذهن اسان کي بائي مان
مرو نه ايندو ؟ الهی ؟ هو سڌو قدر ٻڙ ٿيندو ! ٻيون ڪالهي
ٿي اسان کي صبر ٻوڏي نه ڪرو صاحب جن ، اسان کي ديا جي
ٻو ساگر مان ٻار لنگهائڻ جو ، ڇڏيو نه سو ، سولو ؟ سڌو
دسو نه ٻڪاري ، اهو اسان کي بائي مان ڪن ، جن اهو آرٽ ڪند
چوڻدا آهن نه ، سس جي ٿا سگهن يا اهي ڪن ، جن اهو آرٽ ڪند
ڇڳي طرح ڪري ٿا سڌو جتي اڀيا ماڻهو نه آرٽ کي پنهنجي
پاڻ سڄي ستن کان ٻڌو جتي اڀيا ماڻهو نه آرٽ کي پنهنجي
عقل ، نڌي ؟ ۽ حرائي ؟ موجب ڪيترائي مروتن ٿا . هن ڪتاب
۾ جيتوڻي آرٽ ٿي آڌار رڪن وٺو ويو آهي تنهن جا مکيه خيال ،
مول مسر کانسواءِ ، هڪ ٻورو سٺ سٺ سڳرو ، ڪل مالڪ ۽
ڏال آهن ، حڪمي ڪن سندن سرشت نسن ، ديوان گهري
جو هر سڳ ملڪاڻي ، فرسب ڪلاس عجب حيدرآباد
شيءُ نه ٿي ڪن صاعبن ، سٺ سڳروءَ جي ٻيڙن ۾ وڃي
ٿا . حيدرآباد ۽ ٿاڻا ٻوٽ ورتا ۽ ٻوٽ قائم ٿيند ڪيا
ٿا . حيدرآباد ۽ ٿاڻا ٻوٽ ورتا ۽ ٻوٽ قائم ٿيند ڪيا
ٿا . حيدرآباد ۽ ٿاڻا ٻوٽ ورتا ۽ ٻوٽ قائم ٿيند ڪيا

ٻه اکڙ

سنڌ ۾ ڌرمي ۽ اخلاقي سکيا انگريزي پهرئين ڌرجي کان وٺي سيکاري ويندي هئي. انگريزي پهرئين ۽ ٻئي ڌرجي ۾ چپ صاحب ياد ۾ ڪرايو ويندو هو ۽ انهيءَ جي اڪري معنيٰ پڻ سيکاري ويندي هئي. ٽئين ڌرجي ۾ سڪمئيءَ جون شروع واريون اسٽيڊيون، چوٿين ڌرجي ۾، ٽائين مهلي جا جا شبد ۽ پنجنين ڌرجي ۾ وري آساني وار ياد ڪرائيندا هئا ۽ اڪري معنيٰ پڻ سيکاريوندا هئا. ٽنهن کانپوءِ انگريزي ڇهين ۽ ستين ڌرجي (مئٽرڪ) ۾ ڪي بيت شاهه کي رسالي مان، ساهيءَ جا سلوڪ، ديوان گل، سچل ۽ ٻين سنڌي سمن ۽ فقيرن جا بيت پاڙهيوندا هئا. سنڌي ڪتابن ۾ وري سنڌي چوٿين ڪتاب کان وٺي سنڌي ستين ڪتاب جي وچ وچ ۾ سنڌي ستن فقيرن جا ننڍا چونڊ بيت ۽ اخلاق تي سبق لکيل هوندا هئا. اهڙيءَ طرح ننڍيءَ عمر ۾ ئي ڌرمي ۽ اخلاقي لفظن جي پيڙهه ٻڌي ويندي هئي.

گهر ۾ جيڪل ماڻرون وري ٻارن کي پينگهي ۾ سهماڙي واهگروءَ جي ٻوليءَ جي مٿي لولي ڏينديون هيون ۽ مٿي سريلي سر سان چونديون هيون ته، ”واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو، جس ڪي اوڀر تو ميرا سوائي، سو دڪ ڪيسا پاوي، واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو.“

ننڍڙيءَ وهيءَ ۾ مڙيون ماڻرون وري اسانکي چونديون هيون ته، رات جي وقت جي ڪنهن قبر يا اڪيلي اوجھڙ يا سڄي هنڌ کان لنگهو، جتي ٺوهانڪي دل ۾، جن ڀوت جو ڊپ ٿئي ته هڪدم چپ صاحب جو پهريون سلوڪ (مول منتر) هر هر پڙهجو، ته سڀ ڊڄو ٺوهان جو لهي ويندو. پر رات جي ڀوڻن کان ڏينهن جا وڏا ئي ڀوت پيا آهن، جي اسانکي

سڌنٽ نڪيا

- ۱- اڙي من مٿي مٿان، ڪوبه ٻئي سار،
ستگر ملاح ملڪ ٻيا، ٻڙي لنگهي نه پار.
- ۲- ستگر دل داسي ۾، وکيو مالڪ ٻاڻ،
هيري امولڪ وٺن، گرو ڪري ٻاڻ.
- ۳- ستگر سوئي چٽي، جو هجي شيد سروب،
تو ڏاري خود شيد ٿي، ستگر مالش روم.
- ۴- شيد ٿجي آندو ۾، گل مالڪ ظهور،
دوم روم ستگر جي، شيد سان اڙوڙ.
- ۵- گرو ميلي شيد سان، شيد ملائي پار،
ڪڇي هٿ گروءَ جي، کولي بجر ڪپار.
- ۶- طالب جو لاواسطو، ڪنهن نهون ڏويءَ سان،
هن جا ڪارج سڌ ٿيا، ساوا گروءَ منجهان.
- ۷- تاجي پيٽو شيد سب، شيد وهي ٻرڙو،
شيد ڏسي ٻولي ٻڌي، گهٽ ان جي نور.
- ۸- اڙا الڏا جيو جي، شيد نه سٺن ڏسن،
ٻاٺار ستگر ٿان ٿيان، جو کولي اکيون ڪن.
- ۹- موهٽ ٿو معشوق، هڪ نعلون لعل گلزار،
آندران لڏو عاشقن، ٻاهر نه وڌي گذار.

ٻه اکر

سنڌ ۾ ڌرمي ۽ اخلاقي سکيا انگريزي پهرئين درجي کان وٺي سيکاري ويندي هئي. انگريزي پهرئين ۽ ٻئي درجي ۾ چپ صاحب ياد ۾ ڪرايو ويندو هو ۽ انهيءَ جي اکر معنيٰ پڻ سيکاري ويندي هئي. ٽئين درجي ۾ سکمنيءَ جو شروع واريون آئپڊيون، چوٿين درجي ۾، لائين مڪلي جا شبد ۽ پنجين درجي ۾ وري آساني وار ياد ڪرائيندا هئا ۽ اڪري معنيٰ پڻ سيکاريوندا هئا. ٽين کانپوءِ انگريزي چوٿين ۽ ستين درجي (مئٽرڪ) ۾ ڪي بيت شاهه ڪي رسالي مان ساهيءَ جا سلوڪ، ديوان گل، سچل ۽ ٻين سنڌي سندن فقيرن جا بيت پاڙهيوندا هئا. سنڌي ڪتابن ۾ وري سنڌي چوٿين ڪتاب کان وٺي سنڌي ستين ڪتاب جي وچ وچ ۾ سنڌي سندن فقيرن جا ننڍا چونڊ بيت ۽ اخلاق تي سبق لکيل هوندا هئا. اهڙيءَ طرح ننڍيءَ عمر ۾ ئي ڌرمي ۽ اخلاقي اچڻ جي پيڙهه ٻڌي ويندي هئي.

گهر ۾ جيڪل ماڻرون وري ٻارن کي پينگهي ۾ سمهاري واهگروءَ جي اوليءَ جي مني اولي ڏينديون هيون ۽ مني سريلي سر سان چونديون هيون ته، ”واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو، جس ڪي اوڀر تو ميرا سواءِ، سو دم ڪٿا ٻاوي، واهگرو ڏن گرو، واهگرو ڏن گرو.“

ننڍڙيءَ وهيءَ ۾ مڙيون ماڻرون وري اسانکي چونديون هيون ته، رات جي وقت جي ڪنهن ڦير يا اڪيلي اوجهڙ يا سڄي هنڌ کان لنگهو، جتي لوهانڪي دل ۾، جن ڀوت جو ٻپ ٿئي ته هڪدم چپ صاحب جو پهرين سلوڪ (مول منتر) هر هر پڙهجو، ته سڀ ٻيڇو لوهان جو لهي ويندو. پر رات جي ڀوڻ کان ڏينهن جا وڏا ئي ڀوت پيا آهن، جي اسانکي

سنڌت سڳيا

- ۱- ٻري من مٽ تي مٿان، ڪوبه ٻئي سار،
ستگر ملاح ملڻ بنا، ٻڙي لنگهي نه ٻار.
- ۲- ستگر دل نه ٻئي ۾، وڪير مالڪ ٻار،
هيري اموڪ وٺڻ، گرو ڪري ٻار.
- ۳- ستگر سولي چئجي، جو هجي شيد سروب،
گو ڌاري خود شيد ٿي، ستگر مالش روپ.
- ۴- شيد گجي آندو ۾، ڪل مالڪ ٿورو،
دوم دوم ستگر جي، شيد سان ٻوڙو.
- ۵- گرو ميلي شيد سان، شيد ملائي ٻار،
ڪڇي هٿ گروءَ جي، کولي ٻيو ڪهار.
- ۶- طالب جو لاواسطو، ڪنهن نه ٻوڙيءَ سان،
هن جا ڪارج سنڌ ٿيا، سارا گروءَ منجهان.
- ۷- ٿاڃي ٻيٽو شيد سڀ، شيد وهي ٻوڙو،
شيد ڏسي ٻولي ٻڌي، گهٽ ان جي ٿورو.
- ۸- ٻوڙا انڌا جيو جي، شيد نه مٿن ڏسڻ،
ٻنهي ستگر ٿان ٿيان، جو کولي اکيون ڪن.
- ۹- موهٽ ٿيو معشوق، هڪ تعاون لعل گلزار،
آندوان لڏو عاشقن، ٻاهر نه وڌي گدوار.

ڀاءُ هري سندر جي ياد ۾

”پکي مڙيئي نه پکي، ماڻهو مڙيئي نه هنج،
ڪن ڪن ماڻهن منجهه، اچي پوءِ بهار جي.“

پياري ڀاءُ هري سندر روڀڇند جو جنم، سنه ۱۸۹۷ مارچ ۱۹ تي
ٿيو ۽ ۱۶ آڪٽوبر ۱۹۶۹ع تي هن هي فاني چولو ڇڏيو.
هن اڪل اڪل ۸ سيپٽمبر ۱۹۶۹ تي پيارو مان مونکي تمام سٺي
چٽي لکي جنهن ۾ هن پنهنجي دل جو حال ۽ دنيا جي روحانيت
کان ڪريل حالت تي فوٽو ڪينڊيو ۽ چيو ته اهڙو ڪتاب لکي
موڪل جو مان ڇپائيندس، جنهن ۾ سڀني جو پلو ٿئي. خيال
ڪري مون چپ صاحب گرمت موجب لکڻ شروع ڪيو. پر ٿورن
ڏينهن کانپوءِ هي منهنجو پيارو يار، نه راهه رباي وٺي ويندو
رهيو. پر مان ڪتاب لکندو رهيس ۽ ڇپايم، جو توهان جي
هٿ ۾ آهي.

ڀاءُ هري سندر منهنجو جهونو ننڍي هوندي کان وٺي ساٿي
هوندو هو. هن جيڪي نيڪيءَ جا ڪم حيدرآباد سنڌ ۾ بنا ڀاڻ
ڄاڻائڻ جي ڪيا، تن سڀني جي خبر، ڪن ٿورن کي آهي. هن
منهنجي واقفيت ديوان ٽاراچند شوقيرام آڏواڻي، ديوان نوراءِ ۽
سادو هيرانند جي ڀاءُ سان ڪرائي، جنهن جون سکيائون اڃا منهنجي
دل جي پٽيءَ تي اُڪريل آهن.

حيدرآباد ۾ هي بندو سينٽرل جيل ۾ قيدين کي سکيائون ڏيندو
هو ۽ انهن کي سنيون مخزنون ڏيندو هو، جن مان ڪي هن بندي
کي ڀاءُ هري سندر ڏيندو هو. هن بندي کي هڪ ڦرندڙ لٽري
هوندي هئي جنهن جا ڪتاب ڳولڻ ۾ موڪليندو هو. انهن مان
ڪجهه ڪتاب پڻ ڀائي صاحب ڏيندو هو.

سول اسپتال ۾ بيمارن کي راج ٻڌائڻ، کير پيارڻ لاءِ هر آرٽر
ٿي وڃبو هو جنهن لاءِ پيارو ڀاءُ مدد ڏيندو هو. هينئر هو سڄي
صاحب جي گود ۾ آهي، جتي آندو آندو آهي.

شيوا ۾ :- پرماتما آڏواڻي

✽ ڪتاب ملڻ جا هنڌ ✽

ڇپائيندڙ باباڻي
 ساون سڌن، ۲۷۴، روڊ نمبر ۳۶، بالڊرا، بمبئي-۵۰
 ڇپائيندڙ باباڻي
 معرفت سنگرو پريم ڪرائس، ۳۳۳، ڊي-اين روڊ، معرفت
 بمبئي-۱

(۲) ريو اچند گوڏو مل
 بلاڪ ۵۲/۴ اولڊ راجپور نگر نيو دهلي-۶۰
 (۳) نارائند اس سامتاڻي، بابو محلا، فيصركمڇ، اجهير
 (۴) مهيش ڀستڪ ڀنڀار، جبالا مارڪ، فيصركمڇ، اجهير
 (۵) پرماتند آن وائي
 ڪرشنا نواس، ۱۵۵ لالاب گنگني شڪل (مادل هائوس)
 لڪر-۱

(۶) ايس-ڊي-جڳتياڻي
 ۲/۷ والرس روڊ، مائوٽ روڊ مدراس-۲
 (۷) آر-ڊي-آن وائي
 بلاڪ ۱۱۹۴، شالني نگر، ڪمپ س، الياس نگر-۳

اڳتي ليکڪ جا لکيل ڪتاب
 روحاني حياتيون ۽ آلمه ڳالهائون (ڪهي ويل-وري)
 جڀ صاحب
 روحاني خزائن

جپ صاحب

(گرميت يعني سبت مت موجب آرت ڪيل)
الوا

هيرا، رتن، جواهر

پرماني آڏواڻي

ڪاپيون ۲۰۰۰

۱۹۷۰ع

دفعو پهرتون [

۲-۰۰ جلد جو ٻڪرو ۽ ۲-۵۰ جلد جو ڪپڙي ۽ ۲-۰۰ جلد جو ٻڪرو } قيمت

سڀ حق ۽ واسطا قائم

